

Mai mult, prin programul POCU 2014-2020 s-a realizat, de către Școala Națională de Sănătate Publică, Management și Perfecționare și Domeniul Sanitar București în parteneriat cu MAI și cu o serie de spitale din București, un proiect ce vizează instruirea asistenților medicali din țară, una dintre sesiuni fiind desfășurată și în municipiul Timișoara în anul 2019 (cursuri de boli cardiovasculare și monitorizare, de boli respiratorii acute și cronic, respectiv de boli renale acute și cronic) ²³¹.

În același timp, autoritățile responsabile cu sănătatea publică implementează în mod constant activități ale Programelor Naționale de Sănătate cu scopul prevenirii, tratării și diagnosticării afecțiunilor. Astfel, în anul 2019 DSP Timiș a realizat o serie de campanii prin intermediul Programului Național de Supraveghere și Control al Bolilor Transmisibile Prioritare, Programul Național de Imunizări, Programul de Supraveghere și Control al Infecției HIV, Programul de Supraveghere și Control al Tuberculozei, Programul național de prevenire, supraveghere și control al tuberculozei, respectiv Programul național de supraveghere și limitare a infecțiilor asociate asistenței medicale și a rezistenței microbiene, precum și de monitorizare a utilizării antibioticelor.

În ceea ce privește persoanele consumatoare de droguri, la nivel național există două rețele de tratament: rețeaua de tratament de tip ambulatoriu și rețeaua de tratament în regim rezidențial. Acestea sunt foarte importante dat fiind faptul că inclusiv județul Timiș prezintă o serie de probleme pe acest palier:

- Este unul dintre cele 10 județe unde cauzistica rămâne concentrată din perspectiva consumului de canabis, înregistrând în anul 2019 peste 25 de cazuri de urgențe cauzate de acest drog (singular sau în combinație);
- Este unul dintre cele 9 județe unde cauzistica urgențelor medicale datorate de consumul de NSP (noi substanțe psihoactive) este foarte concentrată, astfel că se înregistrează peste 100 de cazuri la nivelul anului 2019;
- Analiza repartiției urgențelor medicale în raport cu ponderea numărului de cazuri de urgență înregistrate plasează județul Timiș în categoria zonelor cu risc mare (între 5% și 9%) ²³².

În acest context, la nivelul județului Timiș s-au derulat în anul 2019 și activități de informare-educare-consiliere privind consumul de droguri, astfel că s-au realizat:

- Un proiect local prin Penitenciarului Timișoara denumit „Dependent de libertate” - scopul a constat în creșterea gradului de informare, educare și conștientizare a populației școlare în vederea neînceperii consumului de droguri prin organizarea de programe școlare, extrașcolare și de petrecere a timpului liber;
- Un alt proiect local desfășurat prin Penitenciarul Timișoara, denumit „Un altfel de drum” – scopul a constat în sporirea nivelului de informare, educare și conștientizare în vederea prevenirii consumului de canabis și NSP, precum și în schimbarea atitudinii privind consumul ²³³.

²³¹ <https://pocugerota.ro/inscriere-in-grupul-tinta/>

²³² Raportul Național privind Situația Drogurilor, 2019

²³³ http://ana.gov.ro/wp-content/uploads/2020/01/RN_2019_28.11.pdf

7.3. SERVICIILE SOCIALE

Acest tip de servicii, care sunt în general furnizate într-o manieră personalizată, sunt menite să răspundă nevoilor utilizatorilor din grupuri vulnerabile, fiind dezvoltate pe principiul solidarității și al egalității de acces. Aceste servicii se pot delimita, în contextul Legii nr.292/2011 – Legea asistenței sociale, în beneficiile de asistență socială și servicii sociale ²³⁴.

Condițiile de trai și calitatea vieții într-un oraș sunt influențate și de oferta serviciilor de tip eCare în contextul asistenței sociale, acesta reprezentând un domeniu din ce în ce mai important care are capacitatea de a îmbunătăți serviciile furnizate, alăturând inclusiv într-un mod mai eficient furnizarea serviciilor de îngrijire medicală, socială și informală, datorită sprijinului tehnologiei informației și comunicațiilor.

7.3.1. INFRASTRUCTURA ȘI SERVICIILE SOCIALE

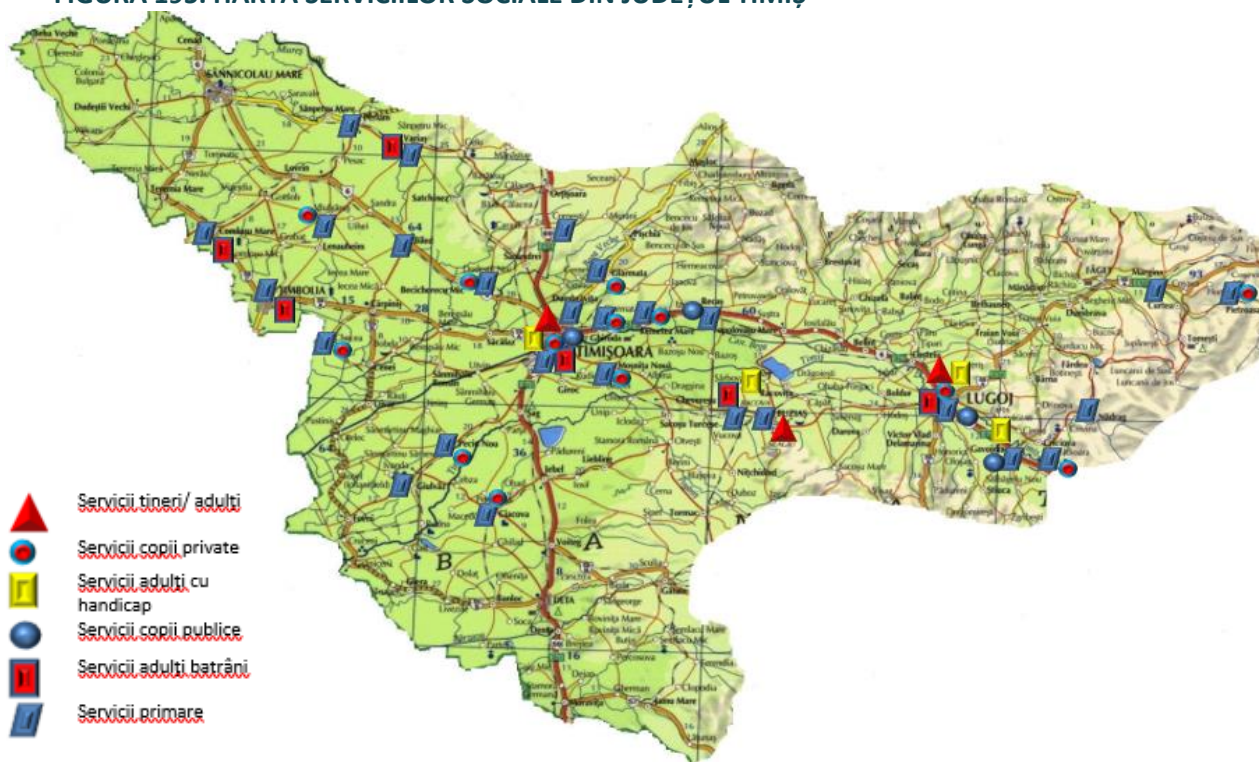
Oferta de servicii sociale din județul Timiș este asigurată prin intermediul următoarelor categorii, puse la dispoziție atât de mediul public, cât și de cel privat:

- Servicii pentru tineri/adulți;
- Servicii private pentru copii;
- Servicii pentru adulți cu handicap;
- Servicii publice pentru copii;
- Servicii pentru adulți bătrâni;
- Servicii primare.

234

http://www.ies.org.ro/library/files/raport_serviciile_sociale_in_romania.rolul_actorilor_economiei_sociale.pdf

FIGURA 195. HARTA SERVICIILOR SOCIALE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: DGASPC Timiș

Astfel, serviciile sociale se găsesc pe teritoriul județului Timiș în cadrul următoarelor localități, după cum este prezentat în tabelul următor:

TABEL 57. LOCALIZAREA SERVICIILOR SOCIALE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2021

LOCALITĂȚI	TIPURI DE SERVICII SOCIALE
Comuna Bacova	Servicii primare, servicii pentru adulți cu handicap, servicii pentru adulți bătrâni
Comuna Biled	Servicii primare
Satul Bulgăruș (Comuna Lenaheim)	Servicii primare, servicii private pentru copii
Orașul Buziaș	Servicii primare, servicii pentru tineri/adulți
Comuna Checea	Servicii primare, servicii private pentru copii
Orașul Ciacova	Servicii primare, servicii private pentru copii
Comuna Comloșu Mare	Servicii primare, servicii pentru adulți bătrâni
Satul Cornești (Comuna Orțișoara)	Servicii primare
Comuna Dudeștii Noi	Servicii primare, servicii private pentru copii
Comuna Dumbrăvița	Servicii primare
Comuna Gavojdia	Servicii primare, servicii pentru adulți cu handicap, servicii publice pentru copii
Comuna Ghiroda	Servicii primare, servicii private pentru copii

LOCALITĂȚI	TIPURI DE SERVICII SOCIALE
Comuna Giarmata	Servicii private, servicii private pentru copii
Comuna Giulvăz	Servicii primare
Satul Jdioara (Comuna Criciova)	Servicii primare, servicii private pentru copii
Orașul Jimbolia	Servicii primare, servicii pentru adulți bătrâni
Municipiul Lugoj	Servicii primare, servicii pentru adulți cu handicap, servicii pentru adulți bătrâni, servicii private pentru copii, servicii publice pentru copii, servicii pentru tineri/adulți
Comuna Margina	Servicii primare
Comuna Moșnița Nouă	Servicii primare, servicii private pentru copii
Comuna Peciu Nou	Servicii primare, servicii private pentru copii
Satul Pietroasa Mare (Comuna V.V. Delamarina)	Servicii primare, servicii private pentru copii
Orașul Recaș	Servicii primare, servicii publice pentru copii
Municipiul Timișoara	Servicii primare, servicii pentru adulți cu handicap, servicii pentru adulți bătrâni, servicii private pentru copii, servicii publice pentru copii, servicii pentru tineri/adulți
Comuna Remetea Mare	Servicii primare, servicii private pentru copii
Comuna Nădrag	Servicii primare
Comuna Periam	Servicii primare
Comuna Variaș	Servicii primare, servicii pentru adulți bătrâni

Sursa: DGASPC Timiș

În completarea infrastructurii de servicii sociale prezentate anterior, se remarcă inclusiv o serie de ONG-uri care își desfășoară activitatea în parteneriat cu DGASPC și sunt active în domeniul social. Astfel, există 12 fundații, 1 federație și 5 asociații, acestea fiind următoarele:

TABEL 58. LISTA ONG-URILOR ACTIVE ÎN DOMENIUL SOCIAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2021

ONG-URI
Fundația Umanitară Chosen – municipiul Timișoara
Federația „Caritas a Diecezei” – municipiul Timișoara
Asociația Societatea de caritate Blythswood România Filiala Banat – orașul Jimbolia
Fundația Mâini Tămăduitoare – municipiul Timișoara
Fundația de Abilitare Speranța – municipiul Timișoara
Fundația Missio Link Internațional – municipiul Timișoara
Fundația „M.U.T. Herz Fur Kinder” – comuna Lenauheim
Fundația Umanitară „Beraca” – satul Jdioara (comuna Criciova)

ONG-URI

Fundația „Siguranța pentru Copii în România” – comuna Checea

Fundația Estera – municipiul Timișoara

Asociația Evanghelistică și de Caritate „Isus Speranța României” – municipiul Timișoara

Fundația „Sf. Francisc” Deva – filiala din orașul Jimbolia

Asociația Darul Vieții – municipiul Timișoara

Fundația Bashford – municipiul Timișoara

Kinderzukunft Fundația „Rudolf Walther” – filiala din municipiul Timișoara

Asociația Creștină „Speranța și Lumina” – municipiul Timișoara

Fundația Umanitară Râul Vieții – comuna Orțișoara

Asociația Micile Comori – municipiul Timișoara

Sursa: DGASPC Timiș

Conform Ministerului Muncii și Protecției Sociale – Direcția Politici Servicii Sociale, lista completă la începutul anului 2021 a furnizorilor privați și publici de servicii sociale care sunt acreditați în baza Legii nr.197/2012²³⁵ este prezentată în continuare:

- În municipiul Timișoara:
 - 2 structuri specializate din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
 - 1 autoritate a Administrației Publice Centrale ori altă instituție aflată în subordinea sau coordonarea acesteia care are stabilite prin lege atribuții privind acordarea de servicii sociale pentru anumite categorii de beneficiari (public);
 - 39 de organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
 - 2 culte recunoscute de lege;
 - 8 operatori economici – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Municipiul Lugoj:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
 - 5 organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
 - 1 cultă recunoscută de lege;
- Orașul Ciacova:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Orașul Sănnicolau Mare:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Orașul Făget:

²³⁵ http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Familie/08012021_Furnizori.pdf

- 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
 - 1 cultă recunoscută de lege;
- Orașul Buziaș:
 - 1 autoritate a Administrației Publice Centrale ori altă instituție aflată în subordinea sau coordonarea acesteia care are stabilite prin lege atribuții privind acordarea de servicii sociale pentru anumite categorii de beneficiari (public);
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Orașul Jimbolia:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Coșteiu:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Șag:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
 - 1 operator economic – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Săcălăz:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Dumbrăvița:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
 - 3 organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
 - 3 operatori economici – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Giroc:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
 - 2 organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
- Comuna Mașloc:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Orțișoara:
 - 2 organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
 - 1 operator economic – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Pișchia:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
- Comuna Giarmata:

- 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Ghiroda:
 - 2 organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
- Comuna Banloc:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Periam:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Sânmihaiu Român:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Bucovăț:
 - 1 operator economic – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Dudeștii Noi:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
- Comuna Lenauheim:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
 - 1 operator economic – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Checea:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Criciova:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Moșnița Nouă:
 - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
 - 1 operator economic – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Topolovățu Mare:
 - 1 operator economic – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Comloșu Mare:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
- Comuna Darova:
 - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
- Comuna Gottlob:
 - 2 structuri specializate din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);

- Comuna Peciu Nou:
 - 1 operator economic – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Remetea Mare:
 - 1 operator economic – în condiții speciale prevăzute de lege (privat).

Cu scopul dezvoltării calității și infrastructurii serviciilor sociale existente la nivelul județului Timiș,, DGASPC a transmis proiectele specifice pe care 4 dintre UAT-urile județului Timiș le au în vedere pentru perioada următoare, acestea fiind următoarele:

- În municipiul Timișoara: realizarea unui centru de zi pentru copii;
- În comuna Checea: dezvoltarea serviciului de asistență comunitară integrată;
- În comuna Gottlob: realizarea unui centru comunitar integrat;
- În orașul Jimbolia: realizarea unui creșe.

7.3.2. GRADUL DE DESERVIRE AL SERVICIILOR SOCIALE ȘI PRINCIPALELE CATEGORII DE BENEFICIARI

Dezvoltarea serviciilor sociale reprezintă un subiect de importanță majoră pentru Timiș având în vedere faptul că la nivelul județului există o serie de grupuri vulnerabile (de exemplu, copii și familii aflate în dificultate etc). Astfel, pentru aceste grupuri este nevoie de un sistem integrat de servicii sociale, scopul fiind acela de a spori accesul populației la educație, consiliere și sprijin în vederea ocupării pe piața muncii etc.. Cu atât mai mult, aceste aspecte sunt relevante în contextul în care grupurile vulnerabile sunt în situația de a nu avea în general acces facil la posibilități care să contribuie la asigurarea unui stil de viață sănătos, implicit la o calitate sporită a vieții ²³⁶.

Conform datelor obținute din partea Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Timiș, în anul 2020 exista un total de 1.961 de familii în care părinții sunt plecați în străinătate la muncă, acesta fiind în creștere față de anul 2010 (+ 118.6%). Creșterea este remarcată inclusiv pe fiecare categorie dintre cele 3 prezentate în graficul următor (+ 8.3% pentru ambii părinți, + 158.2% pentru un singur părinte, respectiv + 118.3% pentru părinte unic susținător al familiei monoparentale).

²³⁶ https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0012/99975/E91883.pdf

FIGURA 196. NUMĂRUL FAMILIILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN CARE PĂRINȚII SUNT PLECAȚI ÎN STRĂINĂTATE LA MUNCĂ, 2010-2020

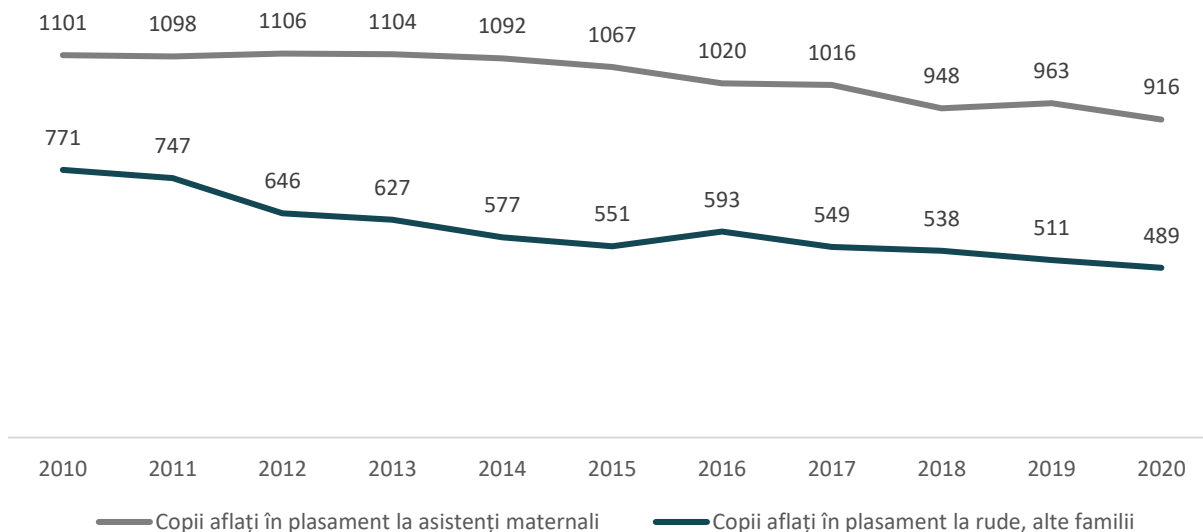
Sursa: DGASPC Timiș

În același timp, la nivelul anului 2020 existau în județul Timiș, 916 copii aflați în plasament la asistenți maternali, respectiv 489 de copii aflați în plasamente familiale (la rude, alte familii) ²³⁷. În cazul ambelor categorii, în intervalul 2010-2020, aceste valori au scăzut considerabil: - 16.8% pentru prima categorie, respectiv - 36.6% pentru cea din urmă. Totuși, se remarcă faptul că numărul asistenților maternali atestați ²³⁸ a scăzut în intervalul de timp analizat, de la 242 în anul 2010 la 200 în anul 2020 (- 17.4%). Acest fapt este cauzat de numărul mare de retrageri din activitate. Pe de altă parte, numărul asistenților maternali care ocrotesc copii cu handicap este în creștere constantă, de la 130 în anul 2010 la 221 în anul 2020 (+ 70%).

²³⁷ Date centralizate până la data de 30.09.2020, trimestrul al III-lea

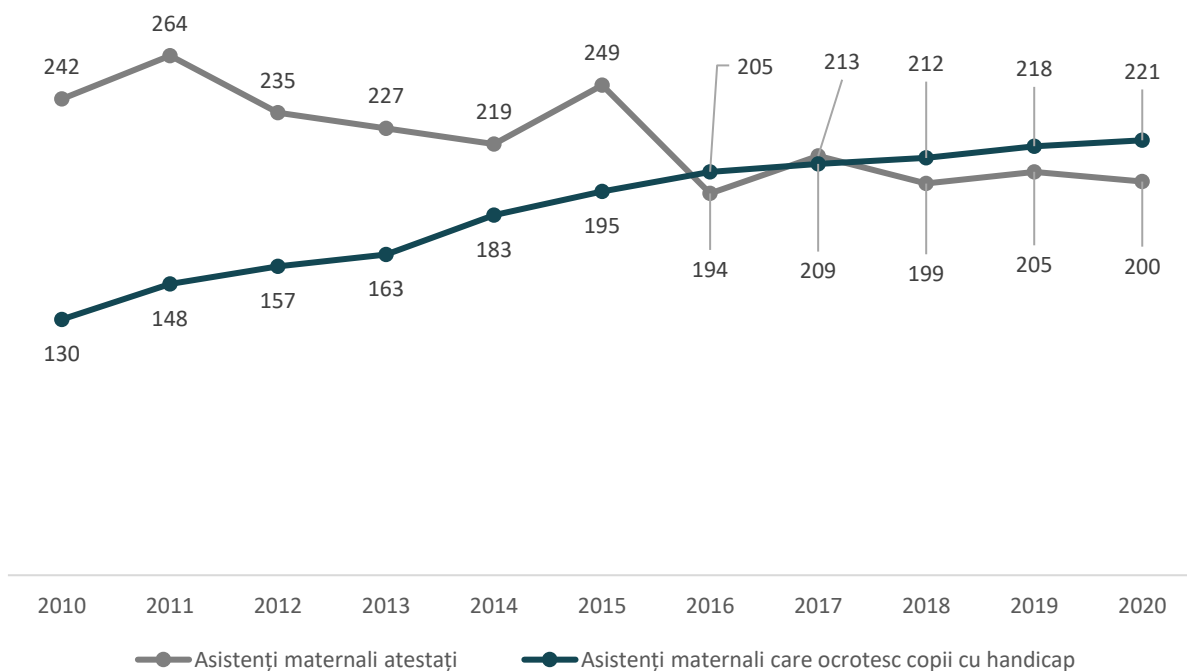
²³⁸ Atestare AMP (asistent maternal profesionist) și reînnoiri atestate AMP

FIGURA 197. NUMĂRUL COPIILOR AFLAȚI ÎN PLASAMENT DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2020

Sursa: DGASPC Timiș

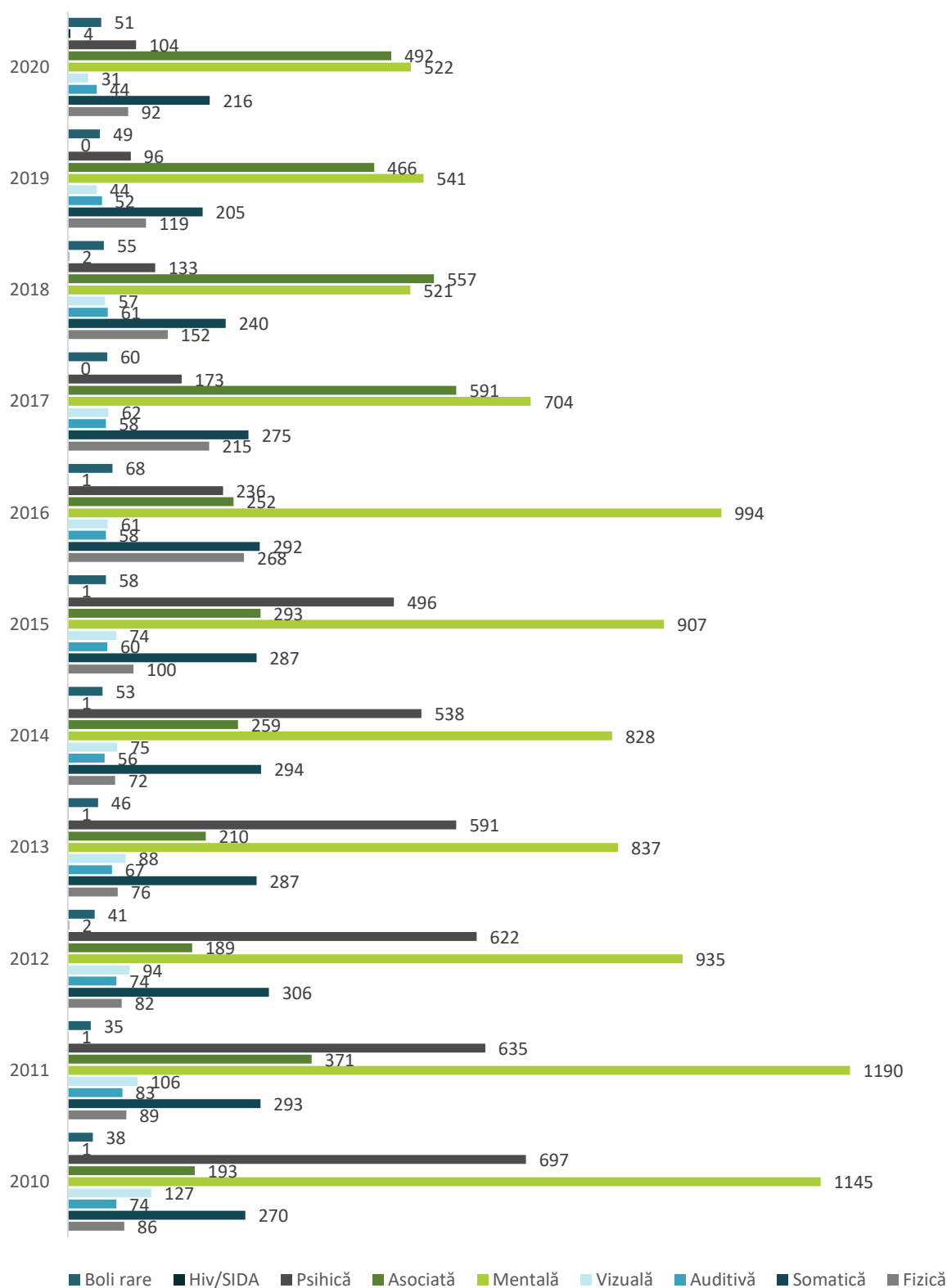
FIGURA 198. NUMĂRUL ASISTENȚILOR MATERNALI DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2020

Sursa: DGASPC Timiș

La nivelul anului 2020 existau în județ un număr de 1.556 de copii încadrați cu diferite grade de handicap, această valoare fiind în scădere față de anul 2010 cu 40.9%. Cei mai mulți dintre copii suferă de afecțiuni mentale, deși numărul acestora a scăzut considerabil în ultimii ani (- 54.4%). În plus, în timp ce se înregistrează scăderi mari și în ceea ce privește numărul copiilor cu afecțiuni somatice, auditive, vizuale, mentale și psihice, se observă categoriile asociate afecțiunilor fizice, asociate, bolilor rare și HIV/SIDA care au înregistrat creșteri în același interval de timp.

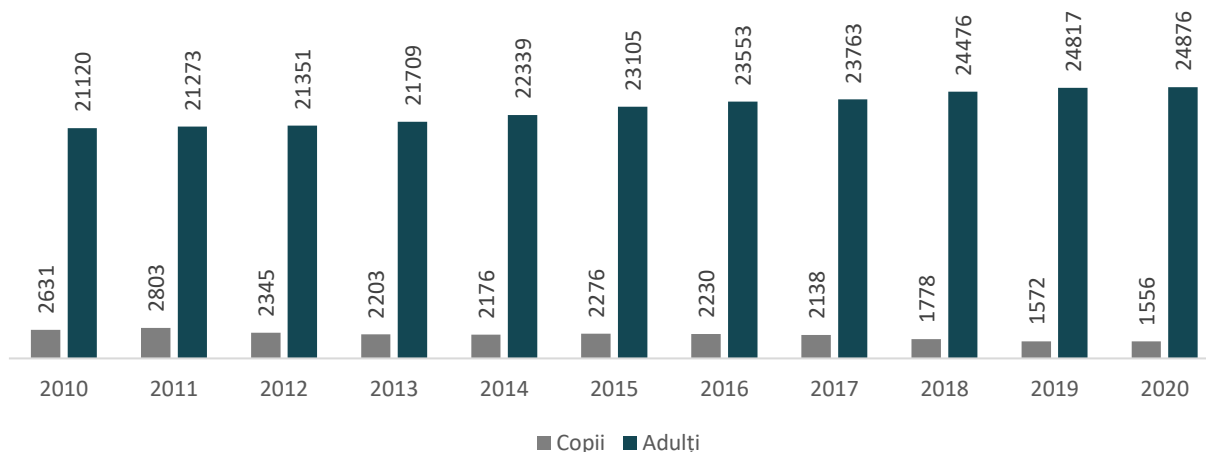
FIGURA 199. NUMĂRUL COPIILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ ÎNCADRAȚI ÎNTR-UN GRAD DE HANDICAP PE TIPURI DE AFECȚIUNI, 2010-2020

Sursa: DGASPC Timiș

De remarcat este și faptul că, deși numărul copiilor cu handicap din județul Timiș se află în scădere ²³⁹, cel al adulților a crescut constant din anul 2010 până în anul 2020, cu un total de 17.8% ²⁴⁰. Totodată, în ansamblu, numărul persoanelor cu handicap a crescut în intervalul de analiză cu 11.3%.

FIGURA 200. SITUAȚIA PERSOANELOR CU HANDICAP DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2020

Sursa: DGASPC Timiș

În ceea ce privește dinamica numărului de persoane cu dizabilități angajate în perioada 2010-2020, a fost posibilă obținerea de informații din partea a 69 de UAT-uri din totalul de 99 ²⁴¹. În majoritatea UAT-urilor nu există persoane cu dizabilități angajate, cu câteva excepții, după cum se poate observa din tabelul următor (3 așezări din mediul urban și 3 din mediul rural):

TABEL 59. DINAMICA NUMĂRULUI DE PERSOANE CU DIZABILITĂȚI ANGAJATE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2020

UAT	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Timișoara	45	0	0	0	0	0	0	0	0	12	16
Buziaș	33	4	1	0	0	0	0	5	5	6	5
Deta	3	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Giarmata	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1
Lenauheim	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0
Pișchia	4	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1

Sursa: DGASPC Timiș

²³⁹ Date obținute ca urmare a transmiterii statisticilor din partea Serviciului Evaluare Complexă Copii cu Dizabilități din cadrul DGASPC Timiș

²⁴⁰ Date obținute ca urmare a transmiterii statisticilor din partea Serviciului de Evidență Drepturi Persoane cu Dizabilități din cadrul DGASPC Timiș

²⁴¹ Cele care nu au răspuns sunt: Bara, Bârna, Becicherecu Mic, Bogda, Cărpiniș, Cenad, Comloșu Mare, Darova, Făget, Fârdea, Ghilad, Giulvăz, Jebel, Jimbolia, Lovrin, Lugoj, Moravița, Pădureni, Periam, Pesac, Pietroasa, Racovița, Saravale, Săcălaz, Secaș, Știuca, Teremia Mare, Tormac, Traian Vuia și Variaș

7.4. INFRASTRUCTURA, ACTIVITĂȚILE ȘI SERVICIILE CULTURALE

Cultura, definită prin artă, literatură, tradiții, limbi, valori și credințe, este aproape universal considerată ca importantă pentru toleranță și integrare, iar activitățile cu funcție expresivă care țin de acest domeniu sunt importante pentru cel puțin trei sferturi din populația Europei.²⁴²

De asemenea, cultura reprezintă combinația dintre cunoștințele, convingerile și normele sociale pe care le adoptăm și pe care le transmitem ulterior viitoarelor generații. Cultura este factorul principal de socializare care reglementează diverse sfere ale interacțiunii între oameni, începând de la comunicarea de zi de zi și până la funcționarea economiei mondiale.²⁴³

În același timp, fie că este vorba despre importante resurse de patrimoniu, fie că se remarcă oportunitățile de loisir din oraș și din împrejurimi, toate acestea stau la baza identității județului, având un rol semnificativ în conturarea imaginii de ansamblu a teritoriului.

Aspectele referitoare la cultură și petrecerea timpului liber reprezintă elemente de plus valoare și un avantaj competitiv nu numai la nivel local, dar și la nivel de județ și chiar regiune, elementele culturale și de petrecerea timpului putând fi astfel folosite pentru a atrage atenția și a spori notorietatea județului. Mai mult, poziția sa în partea vestică a țării, îi oferă județului Timiș un avantaj competitiv din punct de vedere turistic, reprezentând una dintre principalele porți de intrare a fluxurilor turistice din Europa.

Dincolo de impactul economic, cultura, și în special patrimoniul cultural, sunt valoroase și din perspectiva posibilităților de exprimare umană. Astfel, cultura și industriile creative sunt din ce în ce mai utile orașelor a căror economie este bazată și pe aceste resurse. De asemenea, cultura poate reprezenta elementul catalizator în jurul căruia se pot cristaliza și dezvolta și alte sectoare ale serviciilor.

Cu toate acestea, pandemia a afectat toți cetățenii și numeroase sectoare economice se află într-o situație dificilă, iar sectorul cultural se numără printre sectoarele cel mai grav afectate. Artiștii întâmpină numeroase dificultăți în a-și câștiga existența, deoarece în toată Europa spectacolele au fost anulate, festivalurile, conferințele și expozițiile au fost amânate, cinematografele, teatrele și muzeele au fost închise, iar producțiile de film și de televiziune au fost întrerupte.

Cultura din România a fost unul din domeniile cel mai puternic lovite de pandemia de COVID-19. Teatrele, cinematografele, sălile de spectacol sau concertele s-au închis primele și s-au redeschis ultimele – pentru a fi închise rapid la loc. În acest context, este foarte important de analizat stadiul sectoarelor culturale și creative înainte de criza sanitară, pentru a determina eforturile necesare pentru a ne întoarce la acei parametri, dar și noutățile pe care această situație le-a adus în domeniu și care pot fi valorificate pe viitor, precum avantajele noilor tehnologii.

7.4.1. INFRASTRUCTURA CULTURALĂ

Creșterea economică, climatul politic și raporturile existente între etniile Banatului au generat mai de grabă o concurență constructivă între locuitorii de etnii diferite și nicidecum stări conflictuale interetnice, situație care și-a pus amprenta și asupra dezvoltării culturale a întregii regiuni.

Spre deosebire de alte zone ale Europei, spațiul timișean se caracterizează printr-o relativă armonie interetnică, nefiind invocate în mod special apartenența etnică și șansele uneia sau alteia dintre etnii de a accede în mod strict doar pe criterii etnice sau religioase, în condițiile în care, de multe ori, imaginea despre celălalt este distorsionată, alterul fiind privit din perspectiva propriului set de valori din perspectivă etnocentristă.²⁴⁴

²⁴² <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/ge-04-16-540-ro-n.pdf>

²⁴³ <https://www.culturepartnership.eu/ro/publishing/course/lecture-1>

²⁴⁴ Strategia Culturală a Județului Timiș 2018-2022

Prin poziția sa, județul Timiș a fost dintotdeauna o punte de legătură la nivelul Europei, un ținut al multiculturalității. În acest context, județul se remarcă printr-o bogată și inedită cultură populară românească și a minorităților etnice, pe teritoriul județului Timiș existând mărturii materiale ale prezenței omului chiar din timpuri preistorice, dovadă a faptului că teritoriul a fost mereu prielnic dezvoltărilor umane.

Mai mult, în istoria sa, Timișoara a fost deschizător de drumuri în multe domenii de activitate, inclusiv în dezvoltarea ulterioară a județului și a regiunii, dintre care se pot aminti următoarele: prima fabrică de bere de pe teritoriul actual al României (1718), Timișoara – primul oraș al Imperiului Austro-Ungar cu iluminat stradal (1760) sau faptul că Timișoara este singurul oraș din Europa care avea și are trei teatre de stat, unul în limba română, unul în limba maghiară și unul în limba germană (1953).

Conform platformei interactive salt.gov.ro²⁴⁵, județul Timiș înregistrează un număr de 1.251 de instituții publice cu caracter cultural. Printre principalele dotări culturale prezente în județ se regăsesc următoarele echipamente majore:

MUZEE ȘI COMPLEXE MUZEALE, GALERII | Muzeul Banatului – Timișoara, Muzeul etnografic al șvabilor – Giarmata, Muzeul folcloristului Bela Bartok – Sân Nicolau Mare, Casa-muzeu a poetului german Nikolaus Lenau – Lenauheim, Casa memorială Traian Vuia din localitatea cu același nume, Muzeul Satului Bănățean, Casa memorială dr. Karl Diel din Jimbolia, Casa memorială Petre Stoica – Jimbolia, Muzeul Presei Sever Bocu – Jimbolia, Muzeul Ștefan Jäger – Jimbolia, Muzeul Pompierilor Florian – Jimbolia, Muzeul de Artă Timișoara, Colecția muzeală a Episcopiei Ortodoxe Sârbe – Timișoara, Muzeul Episcopiei Romano-Catolice Timișoara – Timișoara, Colecția muzeală a Mitropoliei Ortodoxe a Banatului – Timișoara, Muzeul de Istorie și Etnografie – Lugoj, Muzeul Militar – Timișoara, Casa memorială a Revoluției din Decembrie 1989 – Timișoara, precum și multe alte instituții de acest tip disponibile pe întreg teritoriul județului.

TEATRE ȘI BIBLIOTECI | Teatrul Național Mihai Eminescu, Teatrul German de Stat, Teatrul Maghiar de Stat Csiky Gergely, Teatrul pentru Copii și Tineri Merlin, Filarmonica „Banatul”, Fundația „Teatrul Nud”, Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș, Opera Națională Română, Teatrul Municipal Traian Grozăvescu – Lugoj, Teatrul de Vară – Timișoara, Sala de spectacole Sân Nicolau Mare, Biblioteca Centrului Cultural German – Timișoara, Biblioteca Județeană Timiș, Biblioteca Academiei Române Timișoara, Biblioteca Sârbilor din România Timișoara, Biblioteca Britanică Timișoara, Biblioteca Centrală Universitară Eugen Tudoran – Timișoara, Biblioteca Municipală Lugoj, Biblioteca orașenească Ciacova, Biblioteca orașenească M.E. Jimbolia, precum și multe alte instituții de profil care au influențe puternice în formarea culturală a timișenilor.

LĂCAȘURI ȘI EDIFICII DE CULT | Catedrala Ortodoxă – Timișoara, Catedrala Romano Catolică – Timișoara, Mănăstirea Săraca – Șemlacu Mic, Mănăstirea Partoș, Catedrala ortodoxă Sârbă – Timișoara, Sinagoga din cetate – Timișoara, Catedrala Ortodoxă – Lugoj, Biserica din lemn – Povârghina și Biserica romano-catolică – Dudeștii Noi etc.

MONUMENTE DE FOR PUBLIC | Bastionul Cetății Timișoara, Primăria Veche – Timișoara, Ruinele cetății Morisena – Cenad, Ruinele cetății Ciacova, Ruinele fortăreței feudale – Margina, Cetatea Bastion, Monumentul martirilor revoluției din 16-22 decembrie 1989, Monumentul Sf. Ioan Nepomuk – Timișoara, Monumentul Unirii – Lugoj, Statuia Generalului Dragalina – Lugoj, Turnul de Apă Iosefin – Timișoara, Fântâna Punctelor Cardinale – Timișoara, Statuia Lupoaiței – Timișoara, Monumentul ostașului necunoscut – Timișoara precum și multe alte monumente de for publice existente pe teritoriul județului.

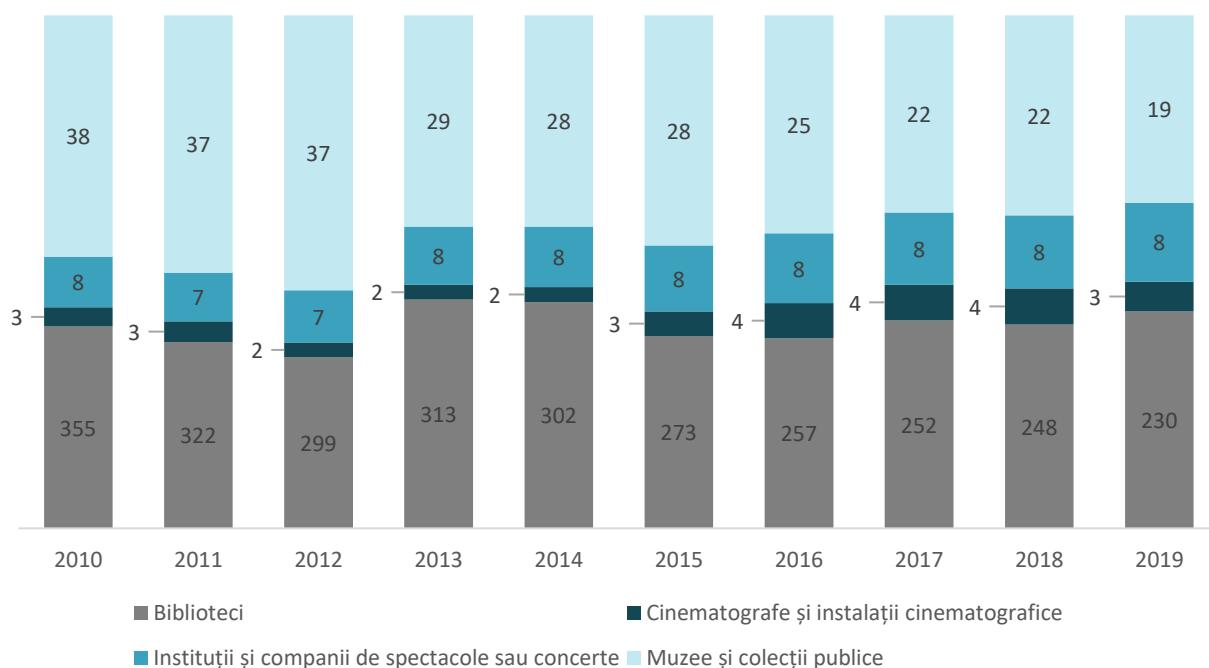
ATRAȚII REPREZENTATIVE | Castelul Huniazilor – Timișoara, Castelul Regal – Banloc, Palatul Dicasterial – Timișoara, Palatul Episcopal Romano Catolic – Timișoara, Castelul Pașa Buinen, Casa prințului Eugeniu de Savoya – Timișoara și Prefectura Veche – Timișoara, Peștera de la Românești Peștera albastră – lângă Pietroasa și Peștera „Stânca lui Florian” – lângă Tomești, Piața Cetății – Ciacova, Cula din Ciacova, Fântâna cu pești – Timișoara, Ceasul Floral – Timișoara, Ceasul Electric – Lugoj, Castelul Nyeky-Wekerle – Clopodia, Palatul Nikolici – Rudna, Palatul

²⁴⁵ Conform Platformei SALT – Serviciile Administrației Publice pentru Tine, sesiunea octombrie 2020 <https://salt.gov.ro/index.php>

Manaszy – Clopodia, Castelul Beniczky – Folea, Palatul Mocioni – Foeni, Palatul Bukovinszky – Gavojdia, precum și multe alte atracții turistice reprezentative care au fost detaliate în capitolul de Turism.

În ceea ce privește infrastructura culturală a județului Timiș, aceasta este alcătuită din biblioteci, muzee și colecții publice, cinematografe, instituții sau companii de spectacole și concerte, precum și case de cultură sau cămine / centre culturale și culte. Distribuția instituțiilor de cultură la nivel municipal indică o acoperire relativ bună. Astfel, în anul 2019, în județul Timiș, conform datelor disponibile în baza de date Tempo Online a Institutului Național de Statistică, funcționau 19 muzee și colecții publice, 230 de biblioteci (din care 52 sunt publice), 3 cinematografe și 8 instituții și companii de spectacole sau concerte.

FIGURA 201. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE BIBLIOTECI, MUZEE ȘI COLECȚII PUBLICE, CINEMATOGRAFE ȘI INSTITUȚII ȘI COMPANII DE SPECTACOLE SAU CONCERTE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2010-2019

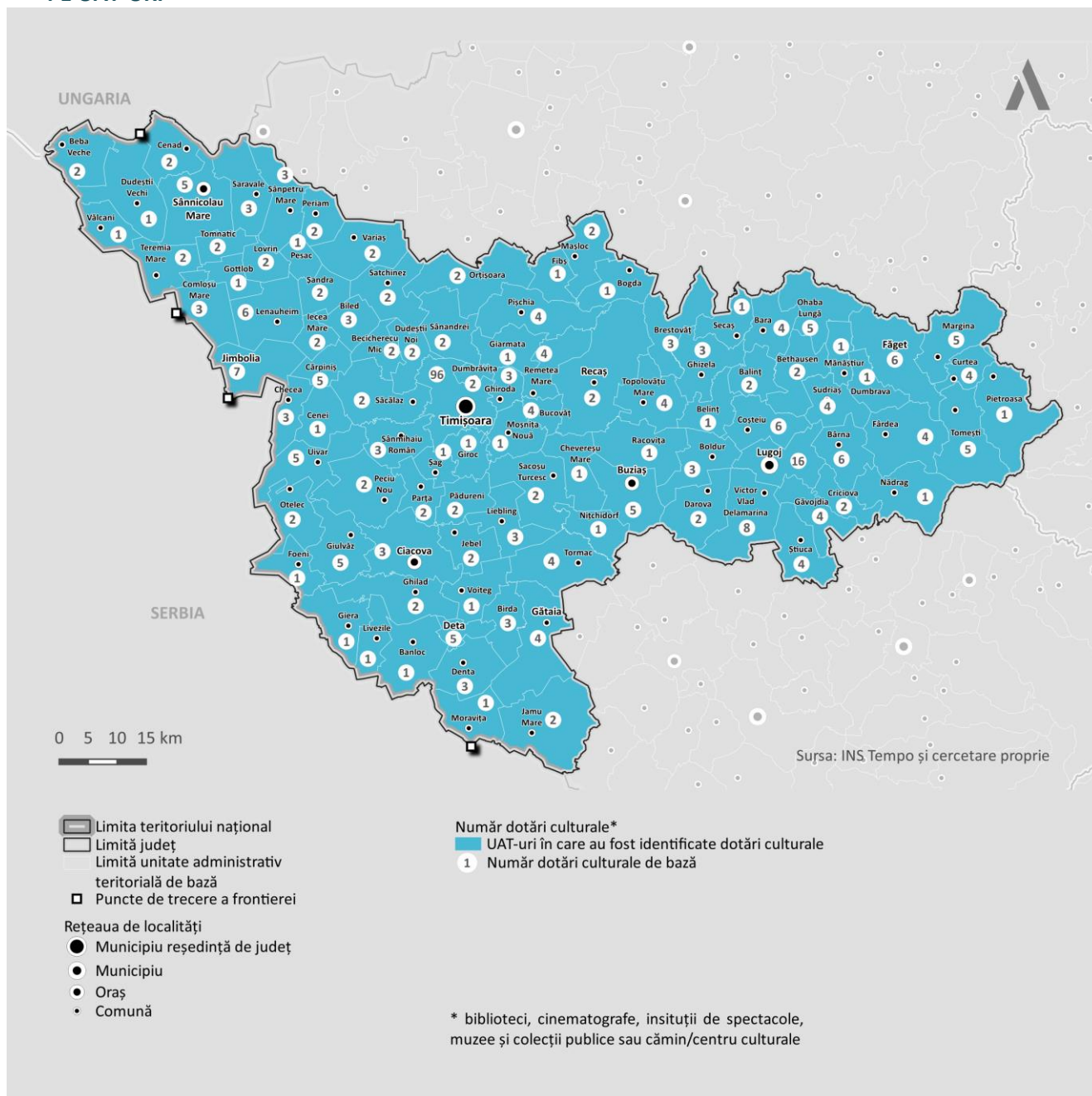

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Cu toate acestea, în ceea ce privește distribuția spațială și capacitatea de deservire a locuitorilor, atractivitatea și vizibilitatea dotărilor sau starea acestora indică existența unor provocări majore. Astfel, în anul 2019 erau înregistrate cu -35.21% mai puține biblioteci față de anul 2010. Acest trend negativ în intervalul 2010-2019 în ceea ce privește numărul de biblioteci se manifestă atât pe fondul tendințelor actuale de accesare a surselor online de informare, cât și din cauza unei oferte de multe ori puțin atractive a acestora. Această scădere se identifică și în cazul muzeelor și colecțiilor publice, fiind în anul 2019 înregistrate cu -50% mai puține muzee și colecții publice față de anul 2010 când, pe teritoriul județului se aflau un număr de 39 de astfel de instituții.

În cazul cinematografelor și al instituțiilor și companiilor de spectacole sau concerte, se observă mici fluctuații de-a lungul acestei perioade însă nu foarte substanțiale, fiind astfel în anul 2019 înregistrate același număr de cinematografe și instituții de spectacole sau concerte ca în anul 2010.

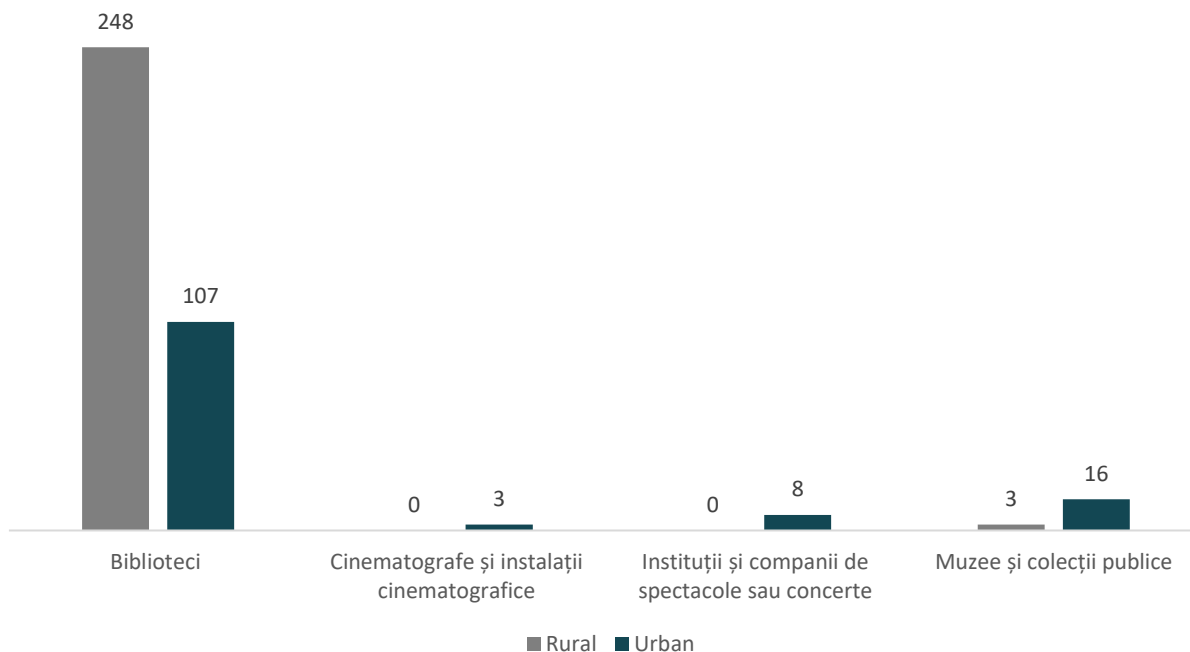
FIGURA 202. DISTRIBUȚIA DOTĂRILOR CULTURALE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ ȘI NUMĂRUL ACESTORA PE UAT-URI

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În ceea ce privește distribuția spațială a acestora, se constată faptul că facilitățile culturale specializate se află preponderent în mediul urban, respectiv cinematografe, instituții și companii de spectacole și majoritatea muzeelor și colecțiilor publice.

FIGURA 203. DIFERENȚE URBAN-RURAL ÎN CEEA CE PRIVEȘTE INSTITUȚIILE CULTURALE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019

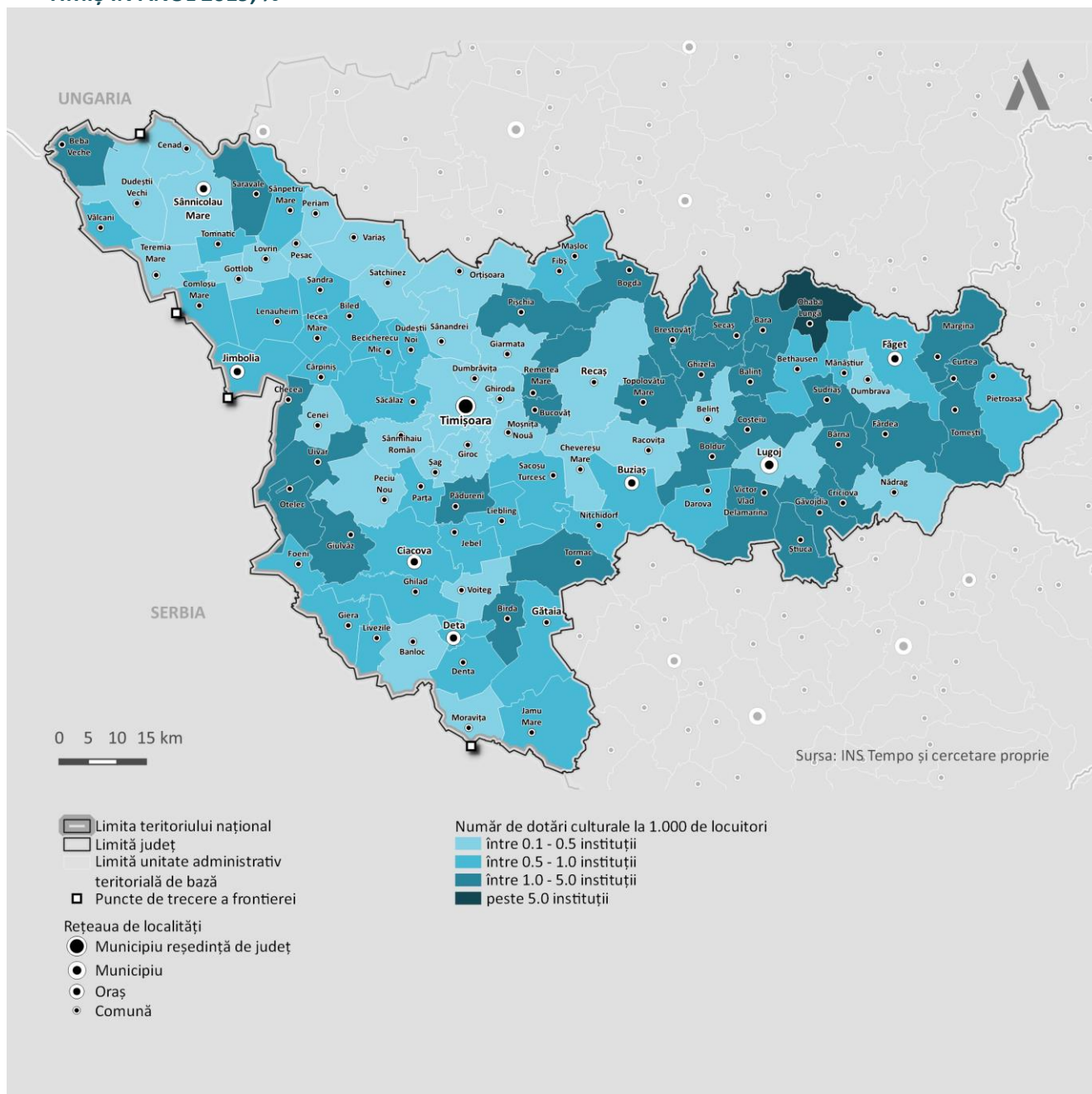

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Cele mai multe biblioteci se găsesc totuși în mediul rural deoarece sunt luate în considerare și bibliotecile școlare, dar care nu sunt întotdeauna dotate corespunzător. Astfel, cele mai multe biblioteci se regăsesc în municipiul Timișoara cu un număr de 76 de unități, urmat de municipiul Lugoj – 12 unități, comuna Victor Vlad Delamarina – 5 unități și orașul Sănnicolau Mare – 4 unități. Atât cinematografele cât și instituțiile de spectacole sau concerte se află pe teritoriul municipiului Timișoara, restul municipiilor, orașelor și comunelor neavând acces la astfel de infrastructuri.

Din punct de vedere al gradului de deservire a localităților județului Timiș cu instituții culturale la mia de locuitori, se observă faptul că cea mai mare majoritate a acestora sunt deservite între 0.1 – 0.5 instituții la mia de locuitori, din această categorie făcând parte inclusiv mari orașe și municipii precum municipiul Timișoara care este deservit de 0.29 instituții la mia de locuitori, urmat de municipiul Lugoj cu 0.39 la mia de locuitori. Orașul Făget prezintă un grad de 0.79 instituții la mia de locuitori, urmat de orașul Deta cu 0.65, orașul Gătaia cu 0.61, Buziaș cu un grad de deservire de 0.59 la mia de locuitori, orașul Ciacova cu 0.55 instituții la mia de locuitori și orașul Jimbolia cu 0.51 la mia de locuitori. Cele mai mici valori se înregistrează în cazul orașului Sănnicolau Mare cu 0.34 instituții la mia de locuitori, urmat și de Recaș cu 0.20 instituții la mia de locuitori.

FIGURA 204. DISTRIBUȚIA DOTĂRILOR CULTURALE RAPORTATE LA NUMĂRUL DE LOCUITORI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019, %

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Printre localitățile care prezintă un grad de deservire relativ crescut la mia de locuitori se numără și localitățile: Bara – 13.02 dotări la mia de locuitori, urmată de Ohaba Lungă, Brestovăț, Bârna, Curtea, Secaș sau Victor Vlad Delamarina.

În plus, un rol deosebit de important în cadrul patrimoniului cultural îl au și de lăcașurile și edificiile de cult de pe teritoriul județului Timiș, care, pe lângă aportul semnificativ pe care îl aduc la identitatea județului, poartă un rol esențial în menținerea coeziunii sociale, prin serviciile spirituale, culturale, educative și comunitare pe care le asigură. Populația județului a fost și este alcătuită din români, maghiari, rromi, germani, sârbi, ucraineni, bulgari, slovaci, evrei, cehi și multe alte etnii și este firesc să existe lăcașuri reprezentative pentru mai multe confesiuni. Este prezentă astfel, biserica catolică, biserica greco-catolică, biserica reformată, biserica evanghelică luterană și

cultul mozaic. Totodată, sunt prezente bisericile neo-protestante, printr-o importantă comunitate baptistă, precum și comunitățile adventiste și cele penticostale.

În ceea ce privește lăcașurile de cult, cele peste 680 de biserici²⁴⁶ din județul Timiș sunt distribuite uniform la nivelul județului, acoperind majoritatea zonelor de locuit și având o concentrare mai ridicată în zona centrală a orașelor și în areale care se suprapun cu cele mai vechi zone construite. Nu în ultimul rând, lăcașurile de cult reprezintă și o importantă resursă culturală și turistică pentru județul Timiș, numeroase biserici contribuind la conturarea identității, precum și la dezvoltarea turismului ecumenic la nivelul județului.

Printre aceste lăcașuri se numără și obiective clasate pe lista monumentelor precum: Biserica de lemn „Sf. Arhangheli” din Timișoara, Biserica romano-catolică „Sf. Ecaterina”, Biserica romano-catolică Iosefin, Biserica sârbească „Sf. Nicolae”, Sinagoga din Cetate, Biserica ucraineană de lemn „Nașterea Domnului” din Dragomirești, Mausoleul familiei Mocioni din Foeni, Biserica ortodoxă sârbească „Adormirea Maicii Domnului” din Sănnicolau Mare, precum și multe alte biserici de interes național și local care prezintă un mare interes turistic.

În același timp, un rol deosebit de important îl au și casele de cultură și căminele culturale, acestea reprezentând una dintre principalele locații pentru desfășurarea activităților culturale la nivelul UAT-urilor componente din județ, pe lângă bibliotecile locale. Printre unitățile administrativ teritoriale din județul Timiș în care s-au identificat astfel de dotări se numără localitățile: municipiul Lugoj și municipiul Timișoara, Făget, Receaș, Gătaia, Ciacova și Jimbolia²⁴⁷, precum și următoarele sate în cadrul cărora au fost identificate proiecte recente de modernizare / construire de cămine culturale: Petroman, Opăița, Cerna, Mănăstirea, Clopodia, Dumbrava, Criciova sau în localitatea Lovrin²⁴⁸. În același timp, însă, se remarcă interesul autorităților locale pentru sectorul cultural prin numeroasele investiții desfășurate în ultimii ani pentru construcția, modernizarea sau dotarea caselor de cultură și a căminelor culturale din numeroase unități administrativ-teritoriale. Exemple de astfel de investiții sunt reprezentate de proiectele care se află în derulare sau în achiziție precum: căminul cultural din satul Butin, orașul Gătaia, din satul Iacea Mică, Macedonia, Sănmihaiu Roman sau din localitatea Birda.

În ansamblu, cu toate că oferta culturală a județului Timiș cuprinde o pondere relativ ridicată a dotărilor de bază – de exemplu biblioteci, județul beneficiază de un real avantaj prin rolul supraterritorial pe care îl are și oferta culturală accesibilă de care dispune. Se remarcă însă o serie de provocări inclusiv la acest capitol, județul Timiș și mai ales principalul pol urban Timișoara, nedispunând de o infrastructură majoră de evenimente care să permită organizarea de acțiuni de mare amploare atât culturale, dar și din alte domenii, spre exemplu, de business.

În plus, este necesară și o diversificare și o promovare sporită a facilităților oferite, fiind oportune în continuare lucrări de reabilitare, modernizare, extindere și chiar construire de noi dotări culturale, inclusiv în satele și localitățile care în acest moment nu sunt suficient de bine deservite, pentru a răspunde nevoilor celor mai multe tipologii de utilizatori.

Un astfel de exemplu este și proiectul de restaurare și promovare a Turnului de apărare – Cula de la Ciacova, care pe lângă restaurarea și refuncționalizarea monumentului, autoritățile doresc și crearea unor spații expoziționale în interiorul turnului, împărțite pe cele cinci niveluri ale acestuia. În acest moment, proiectul este în curs de execuție.

De asemenea, orașul Deta are pe lista de idei, un proiect de modernizare și reabilitare a Centrului Civic din centrul orașului, proiect care se află în stadiul de SF și care ar putea aduce locuitorilor o serie de modernizări ale dotărilor culturale existente. În localitatea Foeni se află în curs de pregătire proiectul de realizare a unei baze sportive, precum și ideea unui proiect viitor de refuncționalizarea unei clădiri existente în Cămin Cultural.

²⁴⁶ Conform Platformei SALT – Serviciile Administrației Publice pentru Tine, sesiunea octombrie 2020
<https://salt.gov.ro/index.php>

²⁴⁷ Conform Platformei SALT – Serviciile Administrației Publice pentru Tine, sesiunea octombrie 2020
<https://salt.gov.ro/index.php>

²⁴⁸ <https://www.cni.ro/proiecte/proiecte#>

Printre alte idei de proiecte pentru perioada 2021-2027 pe care administrația locală din județul Timiș o pregătește se pot evidenția următoarele:

- Amenajare Muzeul Satului Gavojdia;
- Modernizarea și reabilitarea Centrului Civic – oraș Jimbolia;
- Reabilitarea și modernizarea Căminului Cultural – Pesac;
- Modernizarea Bibliotecii Comunale – Variaș.

7.4.2. ELEMENTE DE PATRIMONIU

Patrimoniul cultural este definit, prin legislația în vigoare în România, ca fiind format din totalitatea bunurilor care reprezintă o mărturie și o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor naționale, indiferent de regimul de proprietate al acestora²⁴⁹. Acesta cuprinde o colecție de mărturii ale creativității umane de-a lungul istoriei sale de la bunuri mobile și imobile, la tradiții și expresii culturale imateriale.

În ceea ce privește patrimoniul cultural, acesta este foarte variat și este compus din patrimoniu cultural material – clădiri, peisaje și artefacte, și patrimoniu cultural imaterial – limbă, muzică, obiceiuri și tradiții. Ambele tipologii au un rol deosebit de important în conturarea identității unui teritoriu, prin dovezile pe care le poartă privind cultura și istoria unei comunități.

Județul Timiș beneficiază de un patrimoniu cultural-istoric și religios de mare valoare prin care se remarcă: biserici și ansambluri mănăstirești, monumente și ansambluri de arhitectură, centre istorice și situri arheologice, care creează posibilitatea de promovare turistică inclusiv la nivel supraterritorial.

PATRIMONIUL MATERIAL

Din categoria patrimoniului cultural material, artefactele arheologice, obiectele etnografice, operele de cultură populară precum și monumentele, lucrările de arhitectură, lucrările de sculptură sau pictură, elementele sau structurile arheologice monumentale reprezintă elemente cu o deosebită valoare pentru arta, istoria sau civilizația națională și / sau universală.

Monumentele istorice reprezintă principala resursă care stă la baza identificării unor areale cu o valoare culturală ridicată. Județul Timiș este caracterizat de un număr relativ ridicat de monumente istorice, pe teritoriul acestuia regăsindu-se în total 340²⁵⁰ de monumente istorice clasificate și protejate prin lege, dintre care 112 monumente sunt încadrate în categoria A, de importanță națională și 228 de monumente în categoria B, de importanță locală. Cu toate acestea, la nivel național, acesta nu se află în topul județelor cu o moștenire istorică bogată, județe precum Argeș, Cluj, Dâmbovița, Iași, Mureș, Prahova și Sibiu înregistrând cele mai mari valori ale numărului total de monumente (în principal, peste 1.000 de monumente istorice).

²⁴⁹ Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil – http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act_text?id=24709

²⁵⁰ Conform Listei Monumentelor Istorice din anul 2015

TABEL 60. PATRIMONIUL CULTURAL CONSTRUIT AL JUDEȚULUI TIMIȘ

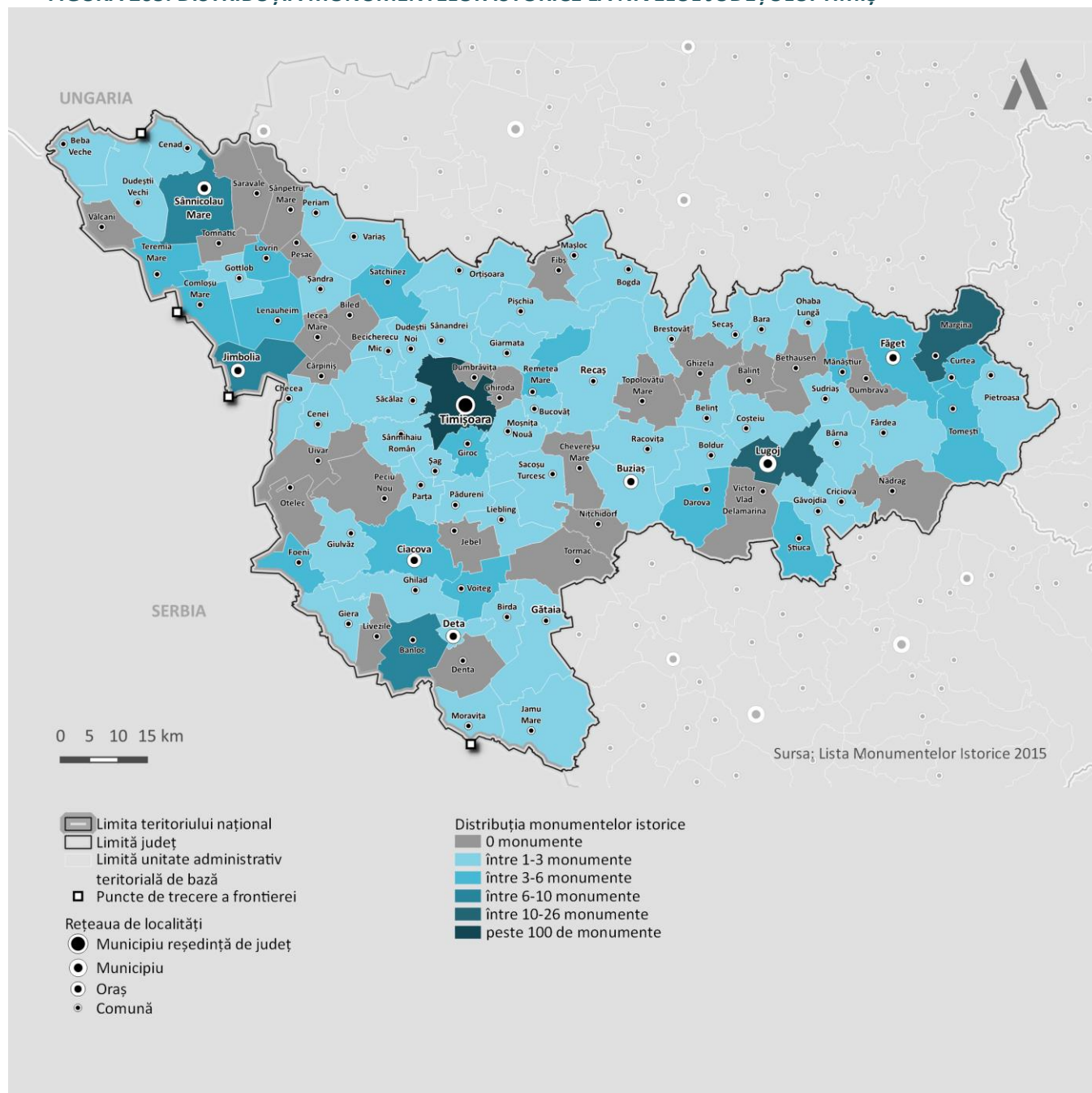
MONUMENTE ISTORICE	CATEGORIA A MONUMENTE ISTORICE DE VALOARE NAȚIONALĂ SAU UNIVERSALĂ	CATEGORIA B MONUMENTE ISTORICE REPREZENTATIVE PENTRU PATRIMONIUL CULTURAL LOCAL	TOTAL
I. Monumente și situri arheologice	5	52	57
II. Monumente și ansambluri de arhitectură	98	139	237
III. Monumente de for public	7	20	27
IV. Monumente memoriale / funerare	2	17	19
TOTAL	112	228	340

Sursa: Lista Monumentelor Istorice, 2015. Institutul Național al Patrimoniului, Ministerul Culturii

Patrimoniul cultural al județului Timiș poartă amprenta stilurilor central-europene, dar se definește și drept creația reprezentativă și ilustrativă a minorităților locale, evidențiind aspectele multiculturale și multietnice drept componente definitorii pentru patrimoniul material și nu numai. Acesta cuprinde monumente istorice, reflectând și reprezentând epocile istoriei județului Timiș, începând cu primele perioade și culminând cu monumente industriale sau ale tehnicii din secolul al-XX-lea. Printre cele mai importante și recunoscute monumente arhitecturale se numără: fortificații și cetăți – Cetatea Timișoara sau Cetatea Jdioarei, castele – Castelul Huniade din Timișoara sau Castelul Mercy din Carani, palate – Palatul Baroc, Palatul Dejan și Palatul Dicasterial din Timișoara, conace – precum Conacul Nako din Sănnicolau Mare sau Conacul Banloc, turnuri – turnurile de apă din Timișoara sau turnul de apărare de la Ciacova, ansambluri urbane și ansambluri de arhitectură balneară, precum stațiunea Buziaș, biserici de lemn de secol XVII, XVIII și XIX de la Batești, Bulza, Dobrești, Jupânești etc., biserici și ansambluri mănăstirești, ansambluri tradiționale rurale, monumente de arhitectură populară și arhitectură industrială, inclusiv ecluze și alte amenajări hidrotehnice, precum Casa Baraj de la Sânmihaiu Român, Ecluza de la Uivar sau Centrala Hidroelectrică Timișoara.

De asemenea, pe teritoriul județului există și o serie de monumente arheologice – complexe paleolitice, așezări și necropole din neolitic, eneolitic, epoca bronzului și din prima epocă a fierului precum și așezări de factură dacică și daco-romană. Pe lângă acestea, patrimoniul cultural imobil din județul Timiș cuprinde o multitudine de monumente istorice de for public și de monumente cu caracter memorial / funerare – case memoriale, grupuri statuare, busturi, plăci comemorative, cimitire și morminte.

FIGURA 205. DISTRIBUȚIA MONUMENTELOR ISTORICE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ

Sursa: Lista Monumentelor Istorice, 2015. Institutul Național al Patrimoniului, Ministerul Culturii

Timișoara este reședința județului Timiș și una dintre cele mai vechi și mai frumoase așezări din această zonă a țării. Orașul are o istorie bogată, fiind construit pe ruinele unor așezări antice, apoi pe cele ale unor cetăți fortificate – cea mai cunoscută fiind și Cetatea Medievală a Timișoarei împreună cu Bastionul Maria Theresia. Bastionul Maria Theresia este un monument în stil baroc de o mare însemnătate istorică, fiind cea mai mare bucată de zid păstrată din vechea cetate a Timișoarei. Alte fragmente ale fostei cetăți se pot observa în Parcul Botanic și pe Calea Al. Ioan Cuza. Dacă scopul inițial al Bastionului a fost acela de apărare a cetății, în prezent este folosit ca pasaj de trecere atât pentru autoturisme cât și pentru pietoni. De asemenea, Bastionul găzduiește câteva spații comerciale, restaurante, o librărie, Secția de Etnografie a Muzeului Satului și două expoziții permanente ale Muzeului Banatului: „Vioara – o pasiune de o viață” și expoziția „Tehnologia Informației și Comunicațiilor”.

Începând cu Palatul Culturii și până la Catedrala Mitropolitană, centrul orașului cunoscut și sub numele de Piața Victoriei sau Piața Operei concentrează un număr impresionant de palate și clădiri care încă păstrează gloria și arhitectura spectaculoasă de pe vremuri.

O simplă privire în sus de-a lungul a celor două alei centrale dezvăluie un uimitor amestec de istorie și actualitate. Stilul preponderent este cel baroc vienez (de unde și denumirea Timișoarei de Mica Viena) dar și stilurile neobizantin și Art Nouveau care și-au pus amprenta pe numeroase clădiri. Palatele care pot fi admirate în plimbări prin oraș sunt: Palatul Lloyd, Palatul Neuhausz, Palatul Marbl, Palatul Camerei de Comerț și Industrie, Palatul Dauerbach, Palatul Löffler, Palatul Hilt-Vogel, Palatul Szechenyi și Palatul Weiss. Majoritatea găzduiesc astăzi restaurante cu diferite specifice culinare, instituții sau magazine.

Castelul Huniade (Muzeul Banatului) se numără printre multele obiective turistice cu care se poate mândri Timișoara și implicit centrul orașului. Mai mult decât un monument istoric, Castelul Huniade este și cea mai veche clădire din Timișoara, fiind construită între anii 1443 – 1447 de către Ioan de Hunedoara, pe ruinele unui vechi castel din secolul al XIV-lea. În curtea interioară s-au descoperit fundațiile zidărilor și a turnului donjon, care se presupune a data din 1307 – 1314. În perioada marcată de comunism, castelul a fost denumit „Complexul Muzeal Județean Timiș”, în tentativa de a șterge termenul istoric de Banat din toate denumirile oficiale. Astăzi Castelul Huniade găzduiește Muzeul Banatului și cele trei secții ale sale: Istorie, Arheologie și Științele Naturii. Construcția prezintă un interes deosebit atât datorită istoriei sale îndelungate și a stilului arhitectonic, cât și datorită exponatelor interesante din muzeu.

Pe lângă toate acestea, Fabrica de Bere Timișoreana este una din emblemele orașului și prima fabrică de bere din România, înființată în anul 1718 în sudul cartierului Fabric. Existența fabricii este legată de numele Prințului Eugeniu de Savoia, care a venit cu inițiativa construirii fabricii, din două motive – pentru a aproviziona armata austriacă cu bere și pentru a suplimenta apa potabilă din oraș.

Odată cu trecerea timpului, fabrica a trecut și ea la rândul ei prin numeroase lucrări de modernizare, adăugându-i-se noi clădiri și instalații de ultimă generație sau dărârmându-se cele care nu mai erau funcționale. Astfel s-au renovat rând pe rând Uzina de frig, silozul, secția de fabricare a malțului, tancurile pentru fermentarea berii, pivnițele și depozitele. De asemenea, s-au construit noi spații de administrare și depozitare și un muzeu. Muzeul oferă turiștilor spații generoase de expunere în care sunt prezentate utilaje, instalații tehnologice, materiale publicitare, fotografii și chiar o sală de proiecție (unde este prezentată istoria fabricii).

În același timp, în cadrul proiectului Timișoara – Capitală Culturală Europeană 2021, a fost deschisă spre vizitare și Hidrocentrala de pe Bega. Aceasta se află la o distanță de aproximativ 4.5 km față de centrul orașului. Inaugurată în 1910, hidrocentrala a reușit să producă 89% din consumul de energie electrică a orașului. Mai mult de atât, aceasta este și una dintre primele hidrocentrale construite în Europa.

Orașul Timișoara a moștenit un amplu patrimoniu de clădiri istorice (peste 14.000 de clădiri), care sunt răsfricate de-a lungul celor șase cartiere vechi: Iosefin, Elisabetin, Fabric, Fratelia, Mehala și Freidorf. De asemenea, pe lângă oraș, moștenirea culturală se reflectă și la nivelul întregului județ, unele dintre cele mai importante elemente culturale fiind prezente chiar și în zone mai puțin cunoscute ale județului.

Muzeul de Istorie, Etnografie și Artă Plastică din Lugoj este un alt obiectiv turistic important din zonă. Acesta cuprinde colecții arheologice, etnografice, memoriale, de artă plastică și de istorie medie. Aici pot fi admirate numeroase obiecte și documente istorice culese de pe întreg teritoriul județului Timiș. În afara muzeului, în orașul Lugoj pot fi vizitate câteva case memoriale, ansamblul arhitectural al vechiului oraș, dar și monumente și biserici vechi.

În localitatea Banloc din județul Timiș se află un impresionant castel ce a aparținut familiei nobiliare Karatsonyi. Construcția ansamblului arhitectural a început în secolul al XVIII-lea, iar lucrările de decorare ale acestuia și ale domeniului ce îl înconjoară, în stil Renaissance, s-au realizat în decursul secolelor XIX și XX. În anul 1935 clădirea ajunge în proprietatea Reginei Elisabeta a Greciei, sora Regelui Carol al II-lea al României, care îl renovează în urma distrugerilor suferite în Primul Război Mondial. Elementele de decor ale castelului au devenit sursă de inspirație pentru Palatul Elisabeta din București. În prezent, atât castelul, cât și domeniul său se află în ruină.

Castelul Nakó se află în centrul localității Sănnicolau Mare și a fost proprietatea contelui Kálmán Nakó. Clădirea a fost construită în anul 1868, în stil neoclasic, fiind înconjurată de un parc cu arbori de esență rară. Ceea ce impresionează la acest ansamblu arhitectural este mărimea sa, castelul având 99 de camere. În trecut, clădirea adăpostea o bibliotecă impresionantă, ce cuprindea peste 5.000 de volume, dar și numeroase obiecte valoroase de mobilier, statui, porțelanuri sau picturi. Acestea s-au pierdut însă, după al 2-lea Război Mondial, când clădirea a fost ocupată de sârbi, apoi de francezi. De-a lungul timpului, aici și-au avut sediul o școală, o cazarmă, un muzeu, o casă a pionierilor și o casă de cultură, iar în prezent este sediul muzeului orașului.

Zona Făgetului este considerată Mica Bucovină din Banat datorită valorosului patrimoniu cultural și religios existent aici. Bisericile de lemn vechi de câteva sute de ani prezintă trăsături bănățene, fiind diferite de cele din Transilvania și Maramureș. Sunt construite după eliberarea Banatului de sub ocupația Otomană, de către trupele lui Eugeniu de Savoya, în 1716.

Martore ale unui trecut zbuciumat, bisericile de lemn din zona Făgetului se găsesc prin sate de deal și de munte – Crivina de Sus, Pietroasa, Poeni, Românești, Zolt, Povârgina și multe altele, toate sunt în sine localități pitorești, destul de izolate, cu viață tradițională.

Dintre cele 16 biserici, cea de la Crivina de Sus este cea mai veche din Banat, iar acum trece printr-un amplu proces de restaurare. La nici 8 kilometri de Crivina de Sus se află o altă biserică de lemn, cea din Poeni. Este prima între lăcașurile de cult din lemn a cărei restaurare este aproape finalizată. Biserița din bârne masive de gorun a fost ridicată la mijlocul anilor 1700. La începutul secolului următor, mai precis la 1812, biserica a fost pictată în interior de Petrar Necolici. La mai bine de 250 de ani de la construcție, biserica din Poeni este și azi funcțională. Este singura din ansamblul celor 16 lăcașuri de cult din Țara Făgetului unde, duminică de duminică, credincioșii vin la slujbă.

Pornind de la toate aceste resurse și nu numai, Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în Timiș își propune promovarea unor obiective despre care mulți timișeni știu încă destul de puține, și sunt vizate în egală măsură obiective din Timișoara sau județ, obiective turistice naturale, culturale sau istorice. Exemple elocvente în acest sens sunt Muzeul Traian Vuia și istoria acestui mare inventator român, cu toată istoria sa și a primului său zbor; Bisericile de lemn din zona Margina sau Casele memoriale și conacele din vestul Timișului.

În vestul județului Timiș poate fi pus în continuare accentul și pe circuitele transfrontaliere promovate prin DKMT²⁵¹. Există de asemenea, obiective turistice cultural-istorice în Timiș precum cele din zona Bogda sau zona viticolă Recaș, unde trebuie dezvoltată infrastructura rutieră pentru a putea crește accesul turiștilor doritori.

Structura urbană și clădirile de secol XVIII ale orașului Timișoara sunt un reper nu numai pentru România, dar și pentru Europa Centrală și de Est. Proiecte finanțate cu fonduri europene și aflate în prezent în implementare vor conduce la punerea în valoare a acestor spații publice din centrul orașului Timișoara. Rămân însă importante provocări pentru a îmbunătăți calitatea spațiilor publice și în afara centrului orașului, precum și în localitățile din județul Timiș.

În prezent, sunt necesare intervenții integrate, cât mai urgente, pentru a stopa degradarea clădirilor monument și pentru a prezerva ansamblul unitar și reprezentativ al zonei istorice de pe teritoriul municipiului Timișoara. Cu toate că majoritatea acestor spații cu valoare culturală și istorică pentru comunitate sunt în proprietate privată, autoritățile locale pot încuraja și susține revitalizarea acestora prin achiziție directă sau prin diverse pârghii fiscale, de reglementare sau finanțare, pentru inițiativele private de revitalizare.

Conform datelor puse la dispoziție de Direcția Județene pentru Cultură Timiș, există o serie de obiective din județul Timiș care în acest moment se află într-o stare precară:

- Biserica romano-catolică din localitatea Bobda;

²⁵¹ Euroregiunea DKMT (română Dunăre-Criș-Mureș-Tisa), este o regiune europeană de colaborare transfrontalieră, înființată în 1997, între România, Ungaria și Serbia. Cel mai mare oraș este municipiul Timișoara. În componența ei intră: județele Arad, Caraș-Severin, Hunedoara, Timiș din România, județele Bács-Kiskun, Bichiș, Ciongrad, Jász-Nagykun-Szolnok din Ungaria și provincia autonomă Voivodina din Serbia.

- Biserica de lemn Adormirea Maicii Domnului din satul Căpăt, comuna Racovița;
- Monumentul Sf. Treime din satul Teremia Mare, comuna Teremia Mare;
- Sinagoga din municipiul Timișoara;
- Biserica (ucraineană) de lemn Nașterea Domnului din satul Dragomirești, comuna Știuca;
- Biserica de lemn Cuvioasa Paraschiva din satul Poieni, comuna Pietroasa;
- Biserica de lemn Sf. Arhangheli din municipiul Timișoara;
- Conacul Petala din satul Clopodia, comuna Jamu Mare;
- Conacul Gudenus din satul Gad, comuna Ghilad;
- Castelul Contelui de Mercy din satul Carani, comuna Sânnandrei;
- Mausoleul familiei Mocioni din satul Foeni, comuna Foeni;
- Castelul Huniade, azi Muzeul Banatului din municipiul Timișoara;
- Monumentul militar austriac „Victoria”, Coloana Fidelității din municipiul Timișoara;
- Biserica de lemn Sf. Arhangheli Mihail și Gavril din orașul Făget;
- Casă Dudeștii Vechi din satul Dudeștii Vechi;
- Casă Memorială Nikolaus Lenau din comuna Lenauheim.

Totodată, în vederea revizuirii LMI 2015, Direcția Județeană pentru cultură Timiș intenționează ca, în anul 2021, să desfășoare o amplă acțiune de verificare a stării reale a patrimoniului mobil și imobil de la nivelul județului Timiș. Această acțiune va fi desfășurată împreună cu asociații de profil din județ. De asemenea, se are în vedere întocmirea de obligații de folosință pentru monumentele istorice de categorie A.

Mai mult, în anul 2020, a fost demarată procedura de clasare a unor imobile din județul Timiș pentru a putea fi incluse în viitoarea Listă a Monumentelor Istorice, respectiv următoarele imobile:

- Imobilul de la adresa str. Abrud, nr. 16, Timișoara;
- Podul de cărămidă – intravilan comuna Gavojdia, DJ 584AB, km 0+766, județul Timiș;
- Podul de cărămidă Tapia din Lugoj, județul Timiș;
- Podul de Fier din Lugoj, județul Timiș;
- Podul de cărămidă – extravilan comuna Parța, DJ 593B, km 5+000, județul Timiș.

Deși există un cadru legislativ specific la nivel național care permite implicarea municipalităților în reabilitarea unor clădiri care sunt în proprietate privată, nu sunt multe autorități publice locale care să folosească acest cadru legislativ. Programul municipal de reabilitare din Timișoara este printre puținele exemple în România de asumare reală a responsabilității autorităților publice locale în acest domeniu extrem de important și de dificil de gestionat. Eforturile implică și creșterea nivelului de încredere a proprietarilor în autoritățile publice locale, dar și în puterile proprii că vor putea asigura, prin ratele lunare fără dobândă, rambursarea împrumutului care, deși este acordat în condiții foarte avantajoase, rămâne totuși un împrumut, într-un context general economic destul de nefavorabil. În același timp, incertitudinile și procedurile greoaie de restituire a proprietăților constituie un impediment major în aplicarea acestor programe. În acest context dificil, este poate nevoie de mai multe resurse

umane și financiare pentru acțiuni de vizibilitate și de convingere, pentru că procesele de decizie din cadrul asociațiilor de proprietari sunt foarte dificile și este nevoie de mult timp și de multă energie.²⁵²

În ceea ce privește monumentele istorice, se remarcă existența la nivelul județului și a altor inițiative de valorificare și promovare a acestora, cum este, spre exemplu, proiectul Timbrul Monumentelor Istorice (TMI) pentru care Timișoara o să primească finanțare de 1 milion de RON pentru clădirile istorice ale orașului.

Timbrul Monumentelor Istorice a fost instituit în scopul de a sprijini activitățile de protejare, restaurare și punere în valoare a monumentelor istorice, prin finanțarea de lucrări (precum: intervenții de urgență, amenajări în vederea pregătirii monumentelor istorice pentru vizitare gratuită), investigații și elaborarea de reglementări, norme și metodologii, programe sau proiecte culturale privind monumentele istorice.²⁵³

În același timp, există și o serie de lucrări de renovare, restaurare, conservare și punere în valoare prin intermediul finanțării POR 2014-2020 – Axa prioritară 5.1 / 5.1. și la nivelul județului Timiș, precum²⁵⁴:

- Lucrări interioare și exterioare de renovare, conservare, reabilitare a clădirii Catedralei Romano – Catolice din Timișoara și a împrejurimii, în vederea integrării în circuitul turistic național și internațional, perioada 2017-2021;
- Restaurarea și promovarea Turnului de apărare (cula) monument istoric din orașul Ciacova; perioada 2017-2021;
- Restaurarea și amenajarea peisagistică a ansamblului arhitectural Biserica Romano-Catolică Sf. Vendelin din Dudeștii Noi, perioada 2017-2021;
- Restaurarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural de interes național Biserica Ortodoxă Învierea Domnului din comuna Belinț, perioada 2017-2021;
- Reabilitarea și introducerea în circuitul turistic a Bisericii de lemn Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul din Românești, comuna Tomești, perioada 2019-2021;
- Consolidarea și restaurarea Colonadei din orașul Buziaș, perioada 2018-2019;
- Îmbunătățirea calității vieții populației orașului Ciacova prin investiții în obiective culturale și spații publice ce cuprinde – reabilitarea și modernizarea Pieței Cetății transformând-o într-un pol generator de evenimente cu important rol social și turistic, modernizarea, reabilitarea, dotarea și refuncționalizarea clădirii Palatului Administrativ din orașul Ciacova în centru multifuncțional cultural-recreativ, reabilitarea în paralel a Palatului administrativ și a Pieței Cetății și crearea unui traseu/circuit turistic al centrului istoric din orașul Ciacova, precum și pietonizarea întregului ansamblu istoric cu mutarea circulațiilor auto pe alte străzi ale orașului, perioada 2018-2021;
- Reabilitarea bazinului de pe amplasament și amenajarea unui spațiu exterior cultural-recreativ de tip amfiteatru/gradene din orașul Ciacova, perioada 2018-2021;
- Îmbunătățirea calității vieții populației din orașul Jimbolia prin investiții în obiective culturale și infrastructură ce cuprinde – reabilitare și dotare a Teatrului de Vară, intervenție de reabilitare a trotuarelor situate într-o zonă de la marginea acestui centru urban (Calea Mărășești), perioada 2020-2022.

Astfel de proiecte ajută la sporirea capacității administrațiilor locale și județene de a înțelege mai bine nevoile cetățenilor și contribuie la promovarea multiculturalismului și a diversității acestora cu ajutorul patrimoniului.

Totodată, componenta arheologică este încă insuficient promovată și pusă în evidență, infrastructura turistică existentă fiind de calitate scăzută, iar obiectivele arheologice, slab promovate din punct de vedere vizual. Un

²⁵² https://www.primariatm.ro/file_uploads/cultura/STATEGIA-CULTURALA-NEEDITA.pdf

²⁵³ <https://culturaladuba.ro/finantare-de-un-milion-de-lei-pentru-cladirile-istorice-ale-timisoarei/>

²⁵⁴ <https://mfe.gov.ro/investitii-por-timis/>

astfel de exemplu este chiar Imensa fortificație de pământ de la Cornești, cunoscută de localnici sub numele de Iarcuri (mai recent și sub numele de Dâmburile turcești), ce se află în Câmpia de Vest, la aproximativ 20 km nord de Timișoara.

După o pauză de aproape șapte decenii, în toamna anului 2007, cercetarea arheologică a fortificației preistorice de la Cornești-Iarcuri a fost reluată în mod sistematic de un colectiv format din arheologi din România și Germania. Noile surse de finanțare au permis utilizarea tehnologiilor de datare și analiză precum analizele radiocarbon, XRF, analize palinologice etc. Multidisciplinaritatea cercetărilor arheologice de la Cornești-Iarcuri este ilustrată și de proiectul unui colectiv de cercetare format din geografi de la Freie Universitt din Berlin care, începând din anii 2014-2015, s-au alăturat echipei de arheologi și au studiat arealul cunoscut și sub numele de Câmpia Vingăi.

Puțini știu însă că toate siturile arheologice din Timis si-au gasit loc pe Internet, sub forma unei hărți. Istoria si prezentul siturilor au fost cuprinse într-o carte, care a fost tipărită doar în 10 exemplare. Lucrarea *Baza de date a patrimoniului arheologic cuprins în Lista Monumentelor Istorice a județului Timiș – Rezultatele cercetărilor de teren* se poate găsi însă pe Internet, sub forma unor documente online²⁵⁵.

Cele mai vechi situri descoperite datează din perioada primei epoci a pietrei, din paleolitic, în zonele Românești și Coșava, iar cele mai trzii sunt vechile vetre de localități românești de dinainte de sistematizarea habsburgică, de la finele secolului al 18-lea.

Dacă n Lista monumentelor istorice din județul Timiș sunt trecute doar 44 de situri arheologice, specialiștii spun că au mai identificat circa 600 de obiective arheologice noi.

Un proiect foarte important derulat de Direcția Județeană pentru Cultură Timiș a fost și Proiectul Patrimoniu imobil – monumente, arheologie din Programul Areal Banat, ce s-a finalizat cu documentul *Arheologia Banatului – Cercetări. Descoperiri. Intervenții*.²⁵⁶ Acest document a venit în urma unor cercetări arheologice sistematice, acestea fiind cercetări științifice de lungă durată, efectuate de muzee, instituții de învățământ superior sau institute de cercetare, care se întind de obicei pe mai mulți ani.

Un nou reper turistic a fost marcat zilele acestea, în zona localității Jdioara. Este vorba despre situl arheologic Crivina – Leopoldsberg, sit dacic descoperit în urma unor săpături desfășurate în zonă, la finalul anului 2020. Prima campanie de săpături sistematice s-a desfășurat la sfrșitul toamnei anului 2020. Rezultatele obținute din această scurtă campanie au fost peste așteptări, fiind scoase la lumină urmele unei clădiri dacice, cu fundație din piatră și pereți din chirpici. Totodată, au fost documentate mai multe faze de nivelare a terasei datnd din aceeași perioadă. Cea mai consistentă categorie de obiecte descoperite a fost ceramica.

n același timp, trebuie menționat și proiectul de punere în valoare a cetății medievale Jdioara, intitulat „Protejează trecutul. Protejează siturile arheologice. Jdioara ești tu!”, care a început în anul 2016, la inițiativa Direcției Județene pentru Cultură Timiș. Primele panouri turistice au fost montate în zona cetății, un an mai trziu, cu sprijinul elevilor de la Liceul Teoretic „David Voniga” Giroc. Se intenționează de asemenea că, în viitorul apropiat, Direcția Județeană pentru Cultură Timiș să completeze traseele către cetatea medievală Jdioara cu o serie de panouri ce vor conține informații și despre flora și fauna din zonă

Deși patrimoniul arheologic reprezintă pentru unele epoci istorice singura sursă de informații pentru reconstituirea trecutului umanității, din ignoranță sau rea-credință, legislația în domeniu este adeseori încălcată. Deoarece Direcția Județeană pentru Cultură Timiș are responsabilitatea de a aplica legislația în vigoare pentru acest domeniu, aceasta desfășoară activități pentru protejarea patrimoniului arheologic mobil și imobil.

²⁵⁵ http://www.opiniatimisoarei.ro/wp-content/uploads/2011/11/ArheoGIS-situri-arheologice-judetul-timis_Part1.pdf

²⁵⁶ <http://www.culturatimis.ro/wp-content/uploads/2016/02/Arheologia-Banatului-final-1.pdf>

PATRIMONIUL IMATERIAL

În ceea ce privește patrimoniul cultural imaterial, acest termen este definit ca fiind totalitatea practicilor, reprezentărilor, expresiilor, cunoștințelor, abilităților – împreună cu instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate acestora - pe care comunitățile, grupurile sau, după caz, indivizii le recunosc ca parte integrantă a patrimoniului lor cultural. Patrimoniul cultural imaterial este transmis din generație în generație, recreat în permanență de comunități și grupuri umane, în interacțiune cu natura și istoria lor, conferindu-le acestora un sentiment de identitate și continuitate, contribuind în același timp la promovarea respectului față de diversitatea culturală și creativitatea umană²⁵⁷.

Cultura tradițională este diversă și complexă, dar în același timp ea este cea mai ușor de alterat ori chiar să ajungă în situația în care să se piardă sub influența contemporanului, când o serie de datini, obiceiuri, meșteșuguri nu mai au cui să fie transmise mai departe și astfel e nevoie permanentă și de o strategie de recuperare a acestor manifestări de patrimoniu imaterial. Satul românesc în general, și cel bănățean în special, cu greu își mai păstrează rolul de păstrător al tradițiilor și obiceiurilor tradiționale. Ca atare, este nevoie de o implicare mai mare a autorităților locale și județene în a sprijini cercetările specialiștilor în domeniu, dar și a unor activități de anvergură, bine coordonate, care să reușească să mențină dorința de a transmite mai departe ceea ce ține de sfera patrimoniului imaterial și care pentru Banat este unul foarte complex, dacă îl privim prin prisma interculturalității și multiculturalității specifice acestui spațiu geografic.²⁵⁸

De altfel, în cadrul județului Timiș există numeroase resurse de patrimoniu imaterial ce merită conservate, valorificate și promovate, un rol important în aceste activități avându-l Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș – CCAJT, aflat în subordinea Consiliului Județean Timiș, precum și Direcția Județeană pentru Cultură Timiș. Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș, prin specificul activităților sale, răspunde nevoilor culturale ale județului prin conservarea patrimoniului cultural existent, diversificarea ofertei culturale, creșterea accesului la cultură, atât în mediul urban cât și în mediul rural, dar și prin educarea gustului estetic al consumatorului cultural.

Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș a luat ființă în anul 2000 prin comasarea a trei instituții: Ansamblul Banatul, Școala Populară de Artă și Centrul de Conservare, Valorificare a Culturii Tradiționale. Misiunea Centrului de Cultură este de a iniția programe și proiecte culturale prin care conservă, promovează și valorifică patrimoniul cultural național. Principalele obiective ale instituției sunt²⁵⁹:

- Cercetarea, conservarea și valorificarea culturii tradiționale și a patrimoniului cultural imaterial;
- Protejarea, promovarea și punerea în valoare a creației artistice contemporane;
- Realizarea de produse și servicii culturale diverse în vederea satisfacerii cerințelor culturale comunitare, în scopul creșterii gradului de acces și implicit a participării reale a cetățenilor la viața culturală;
- Educația permanentă, formarea și perfecționarea continuă în interesul cetățenilor, în afara sistemelor formale de educație.

Astfel de activități sunt deosebit de importante deoarece tradițiile, arta culinară, muzica, ritualurile, obiceiurile, abilitățile și meseriile tradiționale, precum și instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate cu ele permit perpetuarea identității culturale ale locuitorilor județului Timiș. Una dintre trăsăturile definitorii ale comunității din Timiș este caracterul multiethnic și multiconfesional. Alături de populația română majoritară, în județ locuiesc comunități minoritare care au avut un aport extrem de important în evoluția istorică a teritoriului și a căror prezență se simte atât în aspectele concrete de arhitectură, limbi vorbite sau tradiții și obiceiuri, cât și în conturarea spiritului local.

²⁵⁷ Legea nr. 26/2008 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial –
<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/90098>

²⁵⁸ Strategia Culturală a județului Timiș 2018-2022

²⁵⁹ <https://ccajt.ro/despre-noi/>

Cultura în județul Timiș este reprezentată de o intensă viață spirituală, deosebit de importante fiind tradițiile și evenimentele culturale. Opera Română din Timișoara, Filarmonica „Banatul”, Teatrul Național Timișoara, Teatrul Maghiar și Teatrul German, precum și alte instituții de profil, au adâncit tradiții și influențe în formarea culturală a timișenilor.

EVENIMENTE

Diversitatea acestor grupuri și buna conviețuire au condus la dezvoltarea unei civilizații comune, contribuind la diversitatea culturală și confesională a județului. Există o multitudine de festivaluri / zile culturale sau evenimente sectoriale care se desfășoară în localitățile din județul Timiș, însă unele dintre cele mai importante evenimente care marchează această multiculturalitate în județul Timiș, sunt: Festivalul Etniilor, Festivalul Lada cu Zestre, Festivalul Ana Lugojana, Festivalul Inimilor²⁶⁰, Festivalul Saltimbanciada, Festivalul Interetnic Jaku Ronkov, Festivalul Internațional Timorgelfest²⁶¹, Festivalul de datini, colinde și obiceiuri de iarnă, Festivalul Istoric Banatul, Balul Vienez de la Timișoara²⁶², Gala Internațională de Jazz, Festivalul toacelor de la Giroc, Festivalul codru, Zilele culturii spaniole, Târgul meșterilor populari, Festivalul condeirilor plugari, Târgul olarilor de la Jupânești, Colindatul cu Dube, Festivalul papricașului și vinului de la Buziaș, Festivalul berii și Festivalul vinului la Timișoara. O prezentare mai detaliată a acestor evenimente se regăsește în anexa 12.3.1.

MEȘTEȘUGURI ȘI TRADIȚII

În același timp, la nivelul județului Timiș se identifică o serie de meșteșuguri specifice ce pot reprezenta subiectul unei promovări a patrimoniului cultural imaterial pe plan național. Olăritul, creația costumelor populare, prelucrarea pieilor de animale și jocăritul, țesutul, torsul, broderia, prelucrarea și sculptura lemnului sau pictura pe sticlă sunt doar câteva dintre meșteșugurile cunoscute și apreciate ca purtătoare ale tradiției în județul Timiș. Există astfel și o serie de meșteșuguri specifice²⁶³ care prezintă interes în conturarea identității culturale a județului, unele dintre cele mai cunoscute fiind: olăritul și ceramica bănățeană, vatra de olari de la Jupânești, prelucrarea pieilor de animale și jocăritul, prelucrarea și sculptura lemnului, pictura pe sticlă și cusutul și țesutul. O prezentare mai detaliată a acestor meșteșuguri și tradiții se regăsește în anexa 12.3.1.

GASTRONOMIA BĂNĂȚEANĂ

Pe lângă aceste aspecte referitoare la multiculturalitate, o altă categorie, nu complet distinctă, de elemente valoroase de patrimoniu imaterial este cea a gastronomiei specifice, care contribuie la crearea identității culturale a timișenilor, cum este cazul următoarelor evenimente, produse și obiceiuri dedicate exclusiv gastronomiei bănățene.

Bucătăria bănățeană tradițională este fascinantă prin bogăție și varietate, efect al influenței naționalităților care trăiesc în această zonă multiethnică: șvabi, maghiari, sârbi, ruși, bulgari, ruteni, romi etc.

Zupa de găină de curte cu tăiței de casă, supă gulaș, ciorbele condimentate cu tarhon, zacusca, papricașul, varza călită cu cârnați, sarmalele bătrânești, ceapa umplută, ciorbele de fasole cu costiță afumată, plescavița, carnea cu sos din roșii, vișine, mere, usturoi (rasol), carnea friptă (friptură) cu cartofi, compotul (de prune, gutui, pere sau mere), dar și prăjiturile de casă sunt doar câteva dintre felurile de bucate nelipsite de pe masa locuitorilor acestei zone.²⁶⁴

²⁶⁰ <https://festivalulinimilor.ro/>

²⁶¹ <https://timorgelfest.net/>

²⁶² <http://balul-vienz.ro/ro>

²⁶³ <https://discovertimis.com/places/mestesugurile-traditionale-megvnocabbssaa>

²⁶⁴ <https://discovertimis.com/places/gastronomia-banateana-ijdje9i6msxkew>

Printre cele mai cunoscute produse gastronomice de pe teritoriul județului Timiș și pe care orice turist le poate încerca se numără următoarele: clătitele bănățene, varga beleș (cunoscută și ca budinca din tăiței de casă cu brânză de vaci și stafide), iofca (alt preparat din tăiței cu brânză, nucă, lapte, mac sau varză), păturată de crumpi (este una dintre mâncărurile din Banat bazată pe cartofi), pogăcelele cu jumări (făcute din aluat cu jumări), prospături de porc, karfiol pane (conopidă pane cu cartofi prăjiți și sos tartar), mălai copt la cuptor sărat sau dulce sau cotoroage. O prezentare mai detaliată a acestor produse gastronomice se regăsește în anexa 12.3.1.

În Banat există o listă lungă de deserturi specifice, dintre care amintim numai câteva: *crofne* sau *croafne* (gogoși pufoase), *coardă* (cozonac cu umplutură), *cuglu* (cozonac cu umplutură în formă de melc), plăcintă acră (sau dospită), plăcintă dulce (nedospită), plăcintă întinsă (ștrudel), cremșnit sau *crempita*, *Apfelkuchle* (mere în pijama), *gomboți* cu prune, rulouri cu spumă de căpșuni (șamrole pră tleu), turtă (orice fel de prăjitură modernă), *tortă* (tort, pandișpan cu multă cremă făcută pe bază de ouă și unt) sau *doboș*.

Aceste istorii și tradiții, inclusiv relația lor cu patrimoniul construit și spațiul public, nu sunt însă cunoscute și asumate de mulți dintre locuitorii județului Timiș, sau se cantonează într-o atitudine nostalgică despre perioada de odinioară. Există o activitate relativ susținută a autorităților locale și județene de încurajare a unor proiecte de documentare și realizare de monografii, studii și cercetări, care au însă nevoie și de o acțiune mai amplă de diseminare, pe de o parte, și de valorizare contemporană, pe de altă parte.

În acest sens, se remarcă extrem de utile inițiativele recente de promovare pe scară regională a gastronomiei bănățene promovate de Consiliul Județean Timiș și nu numai. Mâncăruri tradiționale din Banat și obiceiuri culinare locale sunt promovate pe un site interactiv lansat recent de Grupul de Acțiune Locală (GAL) Colinele Recaș și Consiliul Județean (CJ) Timiș, unde sunt așteptate și propuneri de rețete specifice zonei, de la cititori.

Pe site-ul bucatarie.inbanat.ro²⁶⁵, se găsesc rețete unice, scrise în grai bănățean, adevărate comori păstrate în timp și lansate acum pe o platformă accesibilă tuturor. Proiectul a fost dezvoltat de GAL Colinele Recaș și finanțat de CJ Timiș, prin agenda culturală. Cu acest proiect, GAL Colinele Recaș vine în sprijinul HORECA, industrie puternic afectată în această perioadă de contextul COVID-19.

O altă inițiativă recentă este cea a Asociației Acasă în Banat, care a lansat în anul 2020 proiectul „La masă în Banat”, o amplă inițiativă de documentare și promovare a patrimoniului gastronomic din zona Banatului, finanțat de Consiliul Județean Timiș în cadrul etapei I de finanțare a proiectelor culturale online din anul 2020.

În ultimele luni, voluntarii asociației au luat la pas mai multe localități din județul Timiș pentru a descoperi ce rețete se mai găsesc în gospodăriile localnicilor și care au potențialul de a fi valorificate de către comunitățile locale. Proiectul constă în documentarea la fața locului a rețetelor, a modului în care sunt pregătite, a oamenilor minunați care dau mai departe moștenirea gastronomică și a poveștilor care s-au ținut în jurul acestor preparate.

Pe măsură ce sunt documentate, rețetele sunt publicate și puse la dispoziția publicului larg, atât pe pagina de internet dedicată lamasainbanat.ro²⁶⁶, cât și pe rețelele de socializare.

Printre alte proiecte lansate recent de către Consiliul Județean Timiș se numără și proiectul Banat Brunch – proiect de cultură gastronomică. Banat Brunch este un concept prin care se poate vedea un loc din Timiș, Caraș-Severin sau județele învecinate și se poate lua și masa acolo, cu mâncare tradițională și produse de-ale locului.

Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în județul Timiș în colaborare cu Asociația My Transilvania Sibiu, alți parteneri, asociații și organizații neguvernamentale, promovează seria de evenimente de cultură gastronomică din regiunea de Vest intitulate Banat Brunch.

Pentru anul în curs sunt stabilite mai multe reguli privind respectarea măsurilor COVID-19, iar numărul evenimentelor este mai mic. De asemenea, până la apariția unor noi norme, numărul participanților este limitat la 50 și, în cazul în care situația la nivel național o va cere, evenimentele vor fi suspendate.

²⁶⁵ <https://bucatarie.inbanat.ro/>

²⁶⁶ www.lamasainbanat.ro

În cadrul brunch-ului, pe masa întinsă sunt de obicei 15 specialități găsite de gospodarii din satul respectiv – un bufet rece, unul sau două preparate calde, ceaiuri din plantele ce se găsesc în locurile respective, siropuri și alte multe preparate. Un astfel de brunch costă aproximativ 100 de lei, iar biletul poate fi achiziționat de pe site-ul Eat-Local²⁶⁷.

În funcție de specific, participanții pot participa și la alte activități care se desfășoară în cadrul evenimentului. De exemplu, Banat Brunch la Tanti Emilia în Coșteiu de Sus a constat în²⁶⁸: brunch cu produse tradiționale din zonă, ateliere pentru adulți și copii, vizită în sat și împrejurimi, olărit, demonstrație de opincărit, plimbare cu tractorul în satul vecin, tură de bicicletă în sat sau mulsul vacii.

Un alt proiect ce trebuie menționat este cel de creare a Rețelei de Puncte Gastronomice Locale în Timiș, acestea fiind bucătării particulare, care servesc turiștilor rețete specifice zonei și se pot afla în spațiul micilor ferme, exploatații familiale, stâne sau adăposturi pescărești.

Acest tip de organizare vine în sprijinul celor care produc alimente de bază și doresc să ofere servicii de alimentație publică în deplină siguranță pentru consumator, fără să dețină însă pensiuni turistice sau alte forme organizate de turism. Este o facilitate pentru unitățile de tip familial, care vor să presteze turism de scară mică – turism rural, ecoturism sau turism cultural. Dincolo de profitul financiar, ele pot contribui la păstrarea și promovarea tradițiilor locale. Mai mult ca oricând, satele bănățene – cu frumusețea locurilor, unicitatea și farmecul tradițiilor – constituie o atracție crescândă pentru turiști, creând premisele dezvoltării turismului în Timiș și creșterii numărului de turiști în destinație.

Combinăția dintre mâncare și turism este tot mai atractivă în ultimii ani. Turiștii străini sau din țară care vizitează o destinație turistică gustă tot mai mult produse locale și iau parte la brunch-uri și tradiții locale. Acest lucru a adus un plus de imagine destinațiilor turistice și a impulsionat activitatea economică din destinație și din împrejurimi.

Județul Timiș este la început din punct de vedere al marketingului culinar, deși potențialul pentru promovare de destinații turistice prin mâncare locală este foarte mare. Turismul gastronomic sau culinar înseamnă să călătorești ca să cauți și să te bucuri de mâncare și băuturi deosebite. Acest lucru include experiențe culinare memorabile, nu numai în restaurante renumite, dar și într-o cafenea sau un restaurant într-o zonă total necunoscută publicului larg.

Social media joacă un rol important în stârnirea interesului și entuziasmului pentru experiențele gastronomice. Turismul culinar este popular mai ales printre tineri, care postează experiențele culinare pe paginile personale de Facebook sau Instagram. De aceea, cei ce promovează acest tip de turism, îl promovează prin festivaluri gastronomice, brunch-uri, ateliere de gătit etc. și îi încurajează pe oameni să răspândească experiențele lor prin poze. Acest trend se vede din ce în ce mai mult și prin efortul depus de autoritățile publice în crearea de acest fel de experiențe inedite pe teritoriul județului Timiș.

PERSONALITĂȚI

Județul Timiș dispune, de asemenea, de mari personalități pentru renumele județului și a timișenilor de pretutindeni. Unul dintre cele mai cunoscute personalități este Traian Vuia – celebrul inventator al primului aparat de zbor, considerat pionerul aviației mondiale.

Pe lângă aceștia, mari personalități din foarte multe domenii au parte ce au parte de recunoaștere mondială, oferă județului prilejul de a se mândri cu ei: Hertha Müller (scriitoare germană de limbă germană și română, originară din Timiș, laureată a Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 2009), Ioan Holender (recunoscut datorită faptului că a cântat alături de Pavarotti la Opera din Timișoara, făcând orașul de pe Bega un nume important pentru lumea muzicii clasice), Aurel Cosma (primul prefect român al județului Timiș-Torontal după unirea Banatului cu România), Ioan Huniade (cunoscut sub numele de Iancu de Hunedoara - a construit Castelul

²⁶⁷ www.eat-local.ro

²⁶⁸ <https://eat-local.ro/event/VXyMYer86bOBQn6/banat-brunch-margina>

Huniade, cel mai vechi monument istoric din Timiș), Claudius Mercy (a eliberat Timișoara de ocupația otomană, a reconstruit cetatea după model occidental, a colonizat-o cu șvabi și a transformat-o într-un important centru economic și capitală a Banatului), Carol Telbisz (primarul Timișoarei cu cel mai lung mandat – peste 30 de ani) și bineînțeles Ana Blandiana (scriitoare și luptătoare pentru libertate civică în România, fiind unul dintre puținii oameni care a avut curajul să-l înfrunte direct pe dictatorul Nicolae Ceaușescu prin declarații publice și publicații în străinătate). O prezentare mai detaliată a acestor personalități se regăsește în anexa 12.3.1.

Județul Timiș a fost marcat de numeroase personalități cu o puternică amprentă asupra dezvoltării și recunoștinței județului și orașului Timișoara pe plan național, regional și chiar internațional. Odată cu realizarea Strategiei de Brand a județului Timiș, printre cele mai reprezentative personalități ale timișenilor care au potențial de a fi promovate ca parte integrantă a identității județene sunt Traian Vuia, Hertha Müller și Ioan Holender.

7.4.3. VITALITATEA CULTURALĂ

Societățile prezentului sunt într-o continuă dinamică din punct de vedere economic, social, politic, moral și cultural. Este important să vedem cum se caracterizează orașele din România din perspectiva vitalității culturale, în contextul în care economia creativă are o pondere din ce în ce mai mare în modul în care mediul urban se dezvoltă.

Vitalitatea culturală în acest sens ne arată modul în care Timișoara, viitoare Capitală Europeană a Culturii în 2023 poate da un impuls transformării atât orașului, cât și întregului județ, putând fi astfel creat un produs cultural complex și unitar, care să pună în valoare viața culturală a județului Timiș

Situată geografic la confluența mai multor culturi provenind din toate zonele, de la vest la est și de la sud la nord, Timișoara are o tradiție cosmopolită, reunind peste 30 de grupuri culturale și etnice – incluzând germani, maghiari, sârbi sau bulgari, toți conviețuind pașnic timp de secole. Orașul a fost punctul cel mai dinamic al regiunii, oferind locuitorilor săi oportunitatea de a progresa, în timp ce diaspora Timișoarei s-a răspândit pe continent, creând un context favorabil prin care membrii săi au putut interacționa cu alți europeni.

De-a lungul istoriei sale, Timișoara a fost orașul a cărui evoluție a fost marcată de o serie de scipiri devenind totodată premiere ce au declanșat schimbări pe tot continentul. De asemenea, pentru timișoreni, cultura reprezintă o componentă ce accelerează schimbarea la nivel politic, religios, economic, educațional și social. Prin urmare, statutul de Capitală Europeană a Culturii este mai mult decât o distincție simbolică, acest rol aducând pe lângă o serie de proiecte culturale unice, progres economic și social.

Pregătirea unei Capitale Culturale Europene este o oportunitate pentru orașul desemnat de a primi această titlatură, procesul contribuind la dezvoltarea urbană, a industriilor creative și la promovarea imaginii orașului respectiv pe plan internațional. Statutul de Capitală Culturală Europeană generează sute de lucrări de construcție și restaurare, sute de evenimente culturale în anul în care orașul respectiv deține titlul, servicii pentru toate acestea și, implicit, noi locuri de muncă sau chiar intrarea orașului în topul destinațiilor turistice. Cu alte cuvinte, titlul conferă orașului posibilitatea modernizării infrastructurii, a atragerii de noi investiții, a dinamizării imaginii orașului și a întregii regiuni.²⁶⁹

Timișoara, după Sibiu, este al doilea oraș românesc care a obținut acest titlu, însă din păcate, într-o perioadă în care mobilitatea și viața socială a cetățenilor au fost grav afectate de criza provocată de COVID-19. Prelungirea perioadei în care se desfășoară programul Capitalei Europene a Culturii până în anul 2023 va oferi vizitatorilor străini posibilitatea de a descoperi unul dintre cele mai frumoase și pline de istorie orașe românești, dar și oportunitatea ca orașul să continue să formeze și noi parteneriate în sectorul cultural.

²⁶⁹ <https://timisoara2021.ro/ro/despre/capitale-europene-ale-culturii/>

Un astfel de exemplu este cel dintre Timișoara și Novi Sad care sunt înfrățite din 2005, iar în dosarele de candidatură ale celor două orașe pentru a deveni Capitale Culturale Europene în 2023 au fost menționate aceste colaborări între Banat și Voivodina. Cooperarea între cele două regiuni va fi realizată prin colaborări de bune practici, conlucrarea cu organizații din cultură și educație, încurajarea schimbului de artiști, organizarea de seminare dar și lansarea unor proiecte culturale care vor putea fi finanțate și promovate în comun.

Este extrem de important să existe astfel de colaborări, atât intracomunitare, pe plan local, dar și internaționale, cu instituții europene și cu alte orașe partenere. În acest sens, atât Cluj-Napoca, cât și Arad și Oradea au creat deja parteneriate culturale cu municipiul Timișoara. De asemenea, tour-operatorii locali oferă programe turistice combinate pentru orașele Timișoara – Arad – Oradea – Cluj-Napoca și vin cu idei de circuite în vestul țării în care se pot vizita cele mai importante orașe din zonă.

Orașele și-au pierdut în ultimul an din vitalitatea culturală, iar producția culturală la nivelul acestora este foarte valoroasă pentru determinarea aportului cultural la viața oamenilor, dar și la trendul pozitiv pe care acesta îl dă în viitoare dezvoltări asupra orașelor. Vitalitatea culturală a orașelor vorbește despre potențialul cultural al comunităților locale și evidențiază dezvoltarea orașelor în plan cultural. Indicii de vitalitate reflectă infrastructura culturală, participarea culturală, cheltuielile bugetare alocate sectorului cultural, resursele umane specializate și industriile creative în cele mai importante orașe din țară.

În acest context, studiului „Vitalitatea culturală a orașelor din România”²⁷⁰ realizat la nivel național, analizează și municipiul Timișoara în comparație cu alte 45 de orașe. În acest clasament, orașul Timișoara se situează pe locul 9 din cele 46 de orașe studiate cu o valoare totală a scorului de 0.35.

TABEL 61. POZIȚIILE OCUPATE ÎN CLASAMENTUL PRIVIND VITALITATEA CULTURALĂ A ORAȘELOR, PE INDICATORI

Municipiul Timișoara	Locul 9 / 46
Subindicele infrastructură culturală	Locul 8 / 46 • Valoarea scorului obținut – 0.009
Subindicele cheltuielilor bugetare	Locul 6 / 46 • Valoarea scorului obținut – 1.797
Subindicele resurselor umane specializate	Locul 19 / 46 • Valoarea scorului obținut – -0.08
Subindicele participării culturale	Locul 6 / 46 • Valoarea scorului obținut – -0.24
Subindicele industriilor culturale	Locul 6 / 46 • Valoarea scorului obținut – 0.03

Sursa: Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală - Vitalitatea culturală a orașelor din România – ediția 2018

Vitalitatea culturală reprezintă un element tot mai important. Orașele creative sunt orașe cu o economie puternică ce acționează ca centre de atragere a populației în defavoarea orașelor care nu investesc deloc în

²⁷⁰ Studiul „Vitalitatea culturală a orașelor din România” – ediția 2018, este realizat de către Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală pe parcursul anului 2018, se raportează la nivelul anului 2016, an pentru care au fost disponibile majoritatea datelor obținute de la Institutul Național de Statistică, Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Borg Design și o parte prin colectare internă.

dezvoltarea industriilor creative. În acest context, se observă astfel că, din punct de vedere al vitalității culturale, municipiul Timișoara se află pe un loc fruntaș la nivel național, fiind situat în primele 10 locuri.

În același timp însă, pornind de la aceste valori, se pot identifica și ariile în care este oportun a fi acordat un interes mai ridicat din partea comunității și administrației locale, cum este cazul resurselor umane specializate din domeniu.

TABEL 62. VITALITATEA CULTURALĂ A ORAȘELOR – ANALIZĂ COMPARATIVĂ

NR. CRT.	NUME ORAȘ	VALOAREA SCORULUI OBȚINUT	POZIȚIA OCUPATĂ ÎN CLASAMENTUL GENERAL
1.	Cluj-Napoca	1.00	1
2.	Sibiu	0.61	4
3.	Timișoara	0.35	9
4.	Oradea	0.21	14
5.	Arad	0.16	18

Sursa: Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală - Vitalitatea culturală a orașelor din România – ediția 2018

În același timp, conform Barometrului Urban – Calitatea Vieții în Orașele din România^{271 272} municipiul Timișoara se află pe locul al 3-lea în topul celor 20 de orașe în 2020 din punct de vedere al atractivității orașelor. Acesta se clasează după Cluj Napoca și Brașov, fiind urmat de București, Sibiu și Oradea.

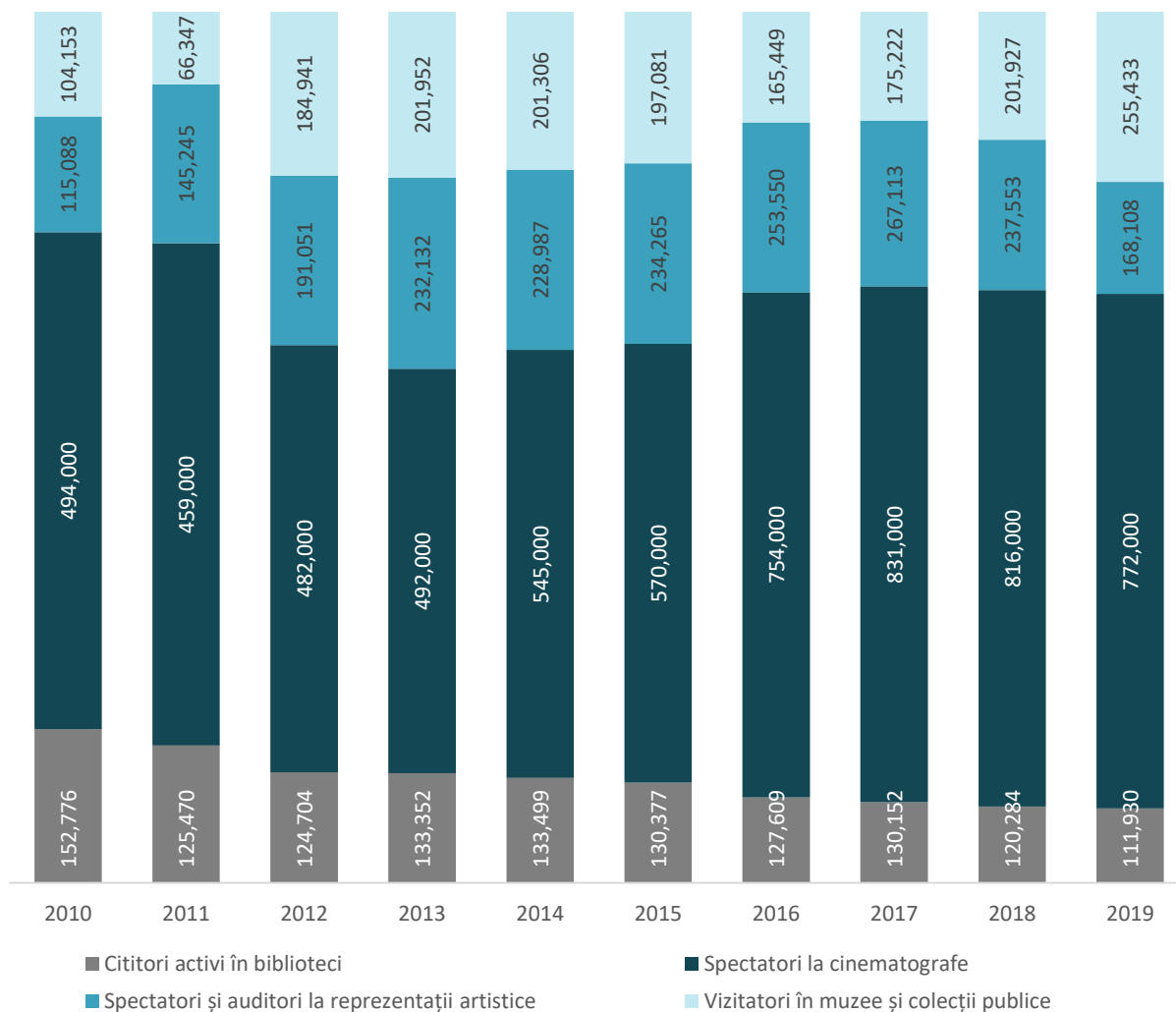
Un aspect foarte important este și aprecierea tinerilor față de condițiile de petrecere a timpului liber, Timișoara fiind pe locul al 2-lea după Cluj-Napoca. Acest lucru se poate explica și prin faptul că municipiul beneficiază de o multitudine de resurse culturale, istorice și turistice chiar și în afara perimetrului municipiului, întreg județul având de oferit resurse diverse de petrecere a timpului liber.

Pornind de la toate aceste aspecte, trebuie punctat faptul că o componentă importantă a vitalității culturale este reprezentată și de consumul cultural, aspect ce poate fi analizat la nivelul întregului județ. În acest sens, se observă faptul că acesta a cunoscut o creștere relativ accentuată în intervalul 2010-2019, în special în rândul spectatorilor la cinematografe, precum și a vizitatorilor în muzee și a celor la reprezentații artistice. Astfel, numărul de participanți la activitățile culturale a crescut considerabil această perioadă, de la un total de 866.017 de participanți în anul 2010, la un total de 1.307.471 de participanți în anul 2019.

²⁷¹ https://citadini.ro/wp-content/uploads/Barometrul-Urban_Politica-Urbana-a-Romaniei.pdf

²⁷² În perioada 1 iulie – 15 august 2020 a fost elaborat un sondaj cuprinzător privind calitatea vieții în 41 de localități urbane din România. Sondajul a fost modelat după Eurobarometrul Flash, care se aplică periodic unor orașe selectate din Uniunea Europeană.

FIGURA 206. CONSUMUL CULTURAL LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Această creștere accentuată este datorată în special interesului crescut al vizitatorilor în muzee, fiind înregistrată o creștere de 145.2% în anul 2019, cu aproximativ 150.000 de mii de persoane mai mult. În același timp, în cazul spectatorilor în cinematografe se înregistrează o creștere a numărului acestora de 56.2%, respectiv cu aproximativ 300.000 de mii de spectatori mai mulți în această perioadă. Aceste tendințe se bazează pe indicatorii statistici, însă a fost remarcat faptul că aceștia nu reflectă întocmai realitatea, mai ales în contextul în care cinematografele de tip multiplex din centrele comerciale atrag un număr de spectatori în continuă creștere la nivel național.

În cazul spectatorilor și auditorilor la reprezentații artistice, se înregistrează de asemenea o creștere de 46% în anul 2019, adică cu aproximativ 53.000 de mii de persoane mai mult. Nu în ultimul rând, în cazul cititorilor activi, aceste valori au înregistrat o scădere accentuată în acest interval, diferența fiind cu aproximativ -26.7% mai puțini cititori în anul 2019 față de 2010.

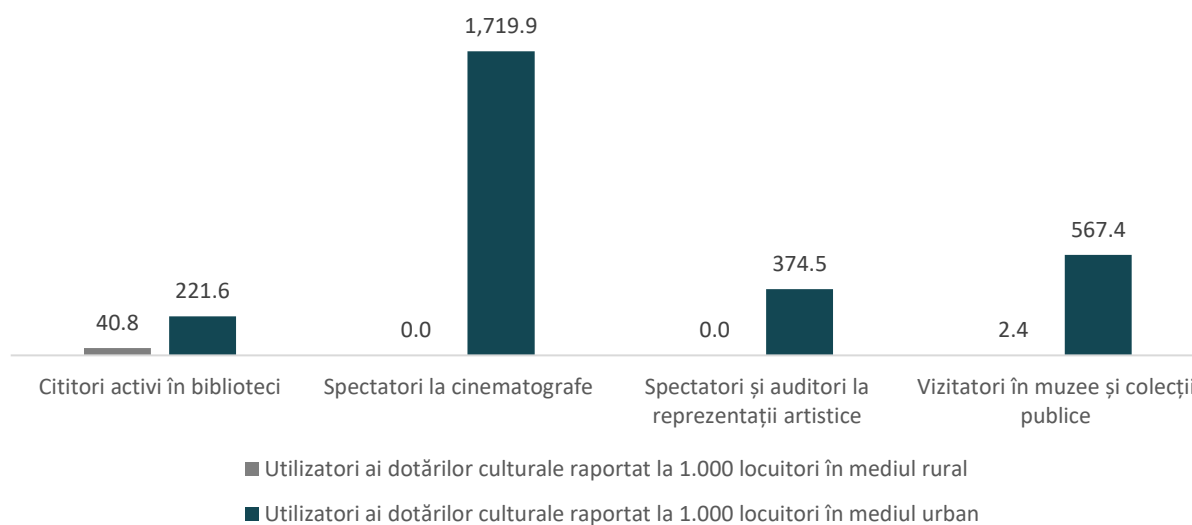
Se constată astfel că numărul cititorilor activi se află pe un trend descendent, iar bibliotecile clasice pierd tot mai mult teren în fața conținutului digital / online. În acest context, majoritatea bibliotecilor investesc acum în modernizări sau vin cu idei și proiecte menite să-i convingă pe cetățeni să citească, dar și să transforme aceste spații în adevărate centre comunitare. Un astfel de exemplu este cel de la Biblioteca Județeană din Cluj, unde, pe lângă cele 600 de mii de volume existente, cititorii au acces la calculatoare și la rețea Wi-Fi. În plus, sunt des organizate evenimente de lectură sau ateliere speciale pentru părinți, copii sau tineri pentru a promova lectura.

De asemenea, este de menționat și proiectul DBSR (Digitalna biblioteka Srba u Rumuniji – Biblioteca Digitală a Sârbilor din România). Prima inițiativă în acest sens a apărut în cadrul Organizației Locale Timișoara a Uniunii Sârbilor din România, prin hotărârea de a digitaliza cu ajutorul tehnologiei curente mai întâi colecțiile unice de ziare sârbești existente în fondul Bibliotecii Sârbești din Timișoara. În acest mod s-au creat premisele ca nou-createle exemplare digitale să constituie fondul unei noi biblioteci virtuale, astfel ca patrimoniul editorial deosebit de bogat al Sârbilor din România – ale cărui începuturi se află în deceniul trei al secolului al XIX-lea – să poată fi pus la dispoziție publicului larg, prin intermediul acestui site²⁷³.

Biblioteca Digitală a Sârbilor din România (DBSR) este o bibliotecă virtuală deschisă, cu acces nelimitat tuturor vizitatorilor. În acest sens, toate materialele de pe site se pot descărca în scopul utilizării ulterioare. Pentru o disponibilitate mai largă, există versiuni identice ale site-ului (paginilor) în limbile sârbă (cu caractere chirilice și latine), română și engleză.

Nu în ultimul rând, Biblioteca Județeană Timiș „Sorin Titel” se bucură de un proiect pilot de digitizare a cărților și periodicelor, astfel încât acestea să fie accesibile online. Conform informațiilor de pe site-ul oficial²⁷⁴ demersul s-a concretizat până la ora actuală în digitizarea unui număr de 155 de cărți aparținând scriitorilor bănățeni. Mai mult, biblioteca pune la dispoziția utilizatorilor online și un Catalog Online²⁷⁵ prin care se poate verifica statusul unei cărți, localizarea acesteia, tipul de material, de unde se poate împrumuta și dacă a mai fost rezervată de cineva.

FIGURA 207. DIFERENȚE URBAN-RURAL ÎN CEEA CE PRIVEȘTE CONSUMUL CULTURAL ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În ceea ce privește analiza consumului cultural la nivelul zonelor urbane vs. zonele rurale, se observă că aproape în toate cazurile consumul cultural este mai activ la nivelul zonelor urbane, respectiv în municipiile și orașele județului Timiș.

Printre cele mai active se identifică astfel spectatorii la cinematografe, vizitatorii în muzee și colecții publice, urmat de spectatorii la auditorii și reprezentații artistice, urmat de cititorii activi în biblioteci.

În mediul rural, principalul consum cultural este realizat la nivelul cititorilor activi în biblioteci, urmat de vizitatorii în muzee și colecții publice.

²⁷³ <http://dbsr.ro/index-ro.html>

²⁷⁴ <https://www.bjt.ro/biblioteca-virtuala/#> - site accesat la data de 18.03.2021

²⁷⁵ <http://tinread.bjt.ro/opac>

Vorbind despre vitalitate culturală și consum cultural, poate unul dintre cele mai relevante aspecte care trebuie menționat face referire la titulatura Timișoarei de Capitală Europeană a Culturii, o ocazie cu care oferta culturală a orașului, dar și a teritoriului înconjurător se poate diversifica și poate căpăta notorietate la nivel național și internațional. Este nevoie însă de eforturi susținute pentru a stabili un calendar coerent de acțiuni pentru anii următori, acțiuni orientate atât spre consumul liber de cultură, în spații publice, accesibile tuturor, cât și spre consumul specializat, pentru publicul pasionat, care să crească și cultura evenimentelor contra cost.

Odată cu declanșarea pandemiei de COVID-19, a fost nevoie de impunerea unor măsuri de distanțare fizică / socială menite să reducă răspândirea virusului care provoacă această boală. Măsurile luate atât de Guvernul României, cât și de autoritățile publice din cauza pandemiei au afectat semnificativ domeniul cultural, inclusiv organizarea evenimentelor și activităților culturale. Astfel că, încă din martie 2020, organizarea evenimentelor culturale, sportive, religioase sau de divertisment au fost interzise sau mult limitate. Acest lucru a avut și un efect direct asupra consumului cultural la nivelul județului Timiș.

În acest context, și programul Timișoara 2023 pentru titlul de Capitală Culturală Europeană a fost semnificativ întârziat sau restructurat, chiar dacă după câștigarea titlului, Timișoara a depus eforturi considerabile în misiunea de a dezvolta Programul Cultural, precum și de a strânge fondurile necesare organizării, promovării și implementării unor proiecte și evenimente culturale de mare amploare. În anul 2019, în primul an de producție propriu-zisă, Asociația a derulat împreună cu partenerii săi peste 400 de evenimente culturale la care au luat parte peste 130.000 de persoane.

În același timp, Muzeul Național al Banatului Timișoara a pregătit pentru anul 2020 o serie de evenimente extrem de interesante pentru public. Au fost astfel incluse pentru anul 2020 peste 40 de evenimente în calendar, acțiuni și expoziții. Printre cele mai așteptate evenimente erau și cele de deschidere a unei noi expoziții „Fețe noi și vechi ale armelor”, organizată împreună cu Muzeul Național de Istorie al României, sau expoziția dedicată Culturii Cucuteni, organizată împreună cu Muzeul din Iași. Împreună cu TM2021 și Universitatea Politehnica Timișoara, era programată o expoziție care va promova Timișoara și cartierul Elisabetin. La Huniade era programată a doua ediție a festivalului medieval, un eveniment care a atras un public numeros în anul precedent.

Cu toate acestea, pandemia de COVID-19 a redus drastic bugetul pentru manifestările culturale, iar ca urmare a măsurilor preventive pentru limitarea răspândirii virusului COVID-19, Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș a decis să suspende toate evenimentele programate până la data de 31 martie 2020.

Au fost anulate astfel următoarele evenimente:

- Spectacolul Școlii de Artă, „Guitar in my heart”, din data de 12 martie 2020
- Festivalul – concurs Lada cu Zestre, din perioada 14 martie – 5 aprilie 2020
- Participarea Școlii de Artă la evenimentul Kids Fest din data de 15 martie 2020
- Festivalul – concurs „Gelu Stan”, din perioada 16-18 martie 2020
- Spectacolul Școlii de Artă, „Dragi mi-s cântecul și jocul”, din data de 26 martie 2020
- Spectacolul Școlii de Artă, „Armonii de primăvară”, din data de 30 de martie 2020
- Audiția de Pian „Vreau să fiu artist”, din data de 31 martie 2020

Aceste evenimente din agenda Centrului de Cultură și Artă, cu potențial de a mobiliza un număr mare de artiști și spectatori, trebuiau reprogramate după ce perioada de risc a propagării virusului COVID-19 urma să fie depășită. Cu toate acestea, în contextul pandemiei de COVID-19 evenimentele culturale cu public sunt deocamdată sistate. S-au desfășurat doar unele evenimente culturale, transmise în variantă online.

Astfel, începând cu data de 4 mai 2020, pe pagina de Facebook Timișoara 2023, liderii unor organizații sau inițiative culturale timișorene au împărtășit cu publicul, prin intermediul unor scurte intervenții filmate, reunite sub titlul TransFormArt, gândurile lor despre transformările prin care trece sectorul cultural, dar și soluțiile concrete identificate pentru continuarea programelor.

Inițiativa Asociației Timișoara 2021 vizează să ofere contextul unei analize constructive asupra dificultăților pe care le traversează sectorul cultural, dar și să stimuleze o reflecție comună care poate servi întregului sector cultural din Timișoara, dar și din România.

În final, din toate evenimentele propuse pentru anul 2020, o bună parte din suma cuprinsă pe Agenda Culturală a fost destinată evenimentelor din luna decembrie – celebrarea Zilei Naționale, Serbările Crăciunului și Târgul de Crăciun, urmate de evenimente precum Ziua Timișoarei, Festivalul Inimilor, Festivalul de Operă și Operetă și Bega Boulevard, acestea fiind evenimente care s-au putut desfășura în deplină siguranță în contextul pandemiei.

Impactul pandemiei a pus astfel în pericol tot sezonul 2020, iar industria muzicală și cultural-artistică a fost poate prima afectată și printre ultimele care vor ieși din criză. În acest context sunt foarte importante deciziile strategice luate la nivel național și local privind relansarea acestor sectoare, dar și modalitățile de sprijin care pot fi identificate pentru susținerea actorilor culturali în această perioadă.

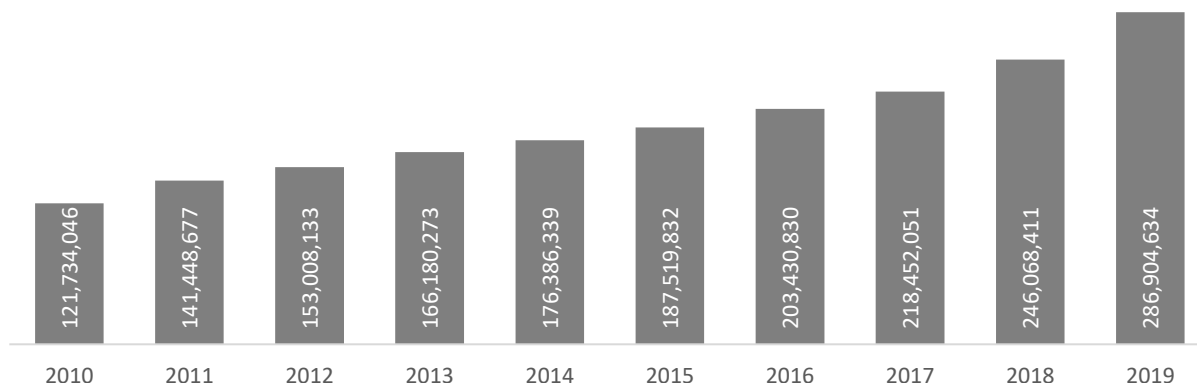
Pentru anul 2021, în acest moment situația evenimentelor culturale este încă una incertă, marea majoritate a evenimentelor care trebuiau să se desfășoare în anul 2020 fiind reprogramate pentru anul acesta, însă totul depinde de evoluția pandemiei și a restricțiilor impuse de către autoritățile publice.

SECTOARELE CULTURALE ȘI CREATIVE

În ultima perioadă, sectoarele culturale și creative au devenit un punct principal de interes la nivelul orașelor și zonelor cu un puternic element cultural din România, printre care și municipiul Timișoara și inclusiv județul Timiș. Sectoarele creative și culturale din Timiș contribuie în mod semnificativ la creșterea economică, la ocuparea locurilor de muncă, dar și la promovarea și dezvoltarea inovării și coeziunii sociale în municipiul reședință și în județ.

În acest context, un rol deosebit de important îl au instituțiile publice care gestionează și/sau finanțează o parte dintre serviciile și activitățile culturale la nivelul unui teritoriu. În ceea ce privește investițiile în domeniul cultural în ultimii ani, se poate observa faptul că acestea au crescut considerabil în perioada 2010-2019, înregistrând astfel o creștere cu aproape 135.68% mai mult în anul 2019 față de anul 2010.

FIGURA 208. BUGETUL ANUAL ALOCAT ÎN CULTURĂ, RECREERE ȘI RELIGIE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019, LEI

Sursa: http://www.dpfbfbl.mdrap.ro/sit_ven_si_chelt_uat.html

Aceste investiții vin în urma interesului crescut pentru acest domeniu, prin care se încearcă consolidarea antreprenoriatului cultural și dezvoltarea domeniilor precum: artele vizuale, teatru, muzică, dans, artă digitală, educație prin cultură, promovarea patrimoniului cultural material, promovarea patrimoniului cultural imaterial sau promovarea culturii scrise, dar și pe fondul creșterii notorietății municipiului Timișoara drept Capitală

Europeană a Culturii pentru anul 2023. Acest lucru a adus un aport considerabil la bugetul anual alocat în acest sector, fiind nevoie de resurse financiare mai mari pentru a organiza astfel de evenimente majore.

Cu toate acestea, sectorul cultural – creativ este grav afectat în această perioadă, iar pe lângă cultura în sine, există și sectoare asociate, precum mass-media, publicitate, modă, proiectare și editare sub toate formele, dar și noi industrii precum jocurile video sau aplicațiile digitale, care au de suferit de pe urma contextului actual al COVID-19.

Pe lângă actorii publici, un rol deosebit de important în acest domeniu îl au și actorii privați din sectoarele culturale și creative, în acest context remarcându-se importanța ridicată pe care o au industriile creative în județul Timiș.

În viziunea documentului Cartea Verde, industriile creative sunt acele industrii care utilizează cultura ca input și care au o dimensiune culturală. Acestea includ arhitectura și designul, care integrează elemente creative în procese mai ample, precum și sub-sectoare precum grafica, moda sau publicitatea. La un nivel mai puțin specific, multe alte industrii se bazează pe producția de conținut pentru propria dezvoltare, fiind, prin urmare, interdependente într-o oarecare măsură cu ICC. Printre ele se numără turismul și sectorul noilor tehnologii.²⁷⁶

Din perspectiva microeconomică, în județul Timiș se întâlnesc companii în toate domeniile de activitate ce fac parte din sectoarele culturale și creative: arhive, biblioteci, carte și presă, arte vizuale, artele spectacolului / arte interpretative, audiovizual și media, software, IT și jocuri, arhitectură, publicitate, patrimoniu cultural, artizanat și meșteșuguri și cercetare²⁷⁷, doar un număr redus de sub-sectoare nefiind prezente. În anul 2018, în județul Timiș activau un număr total de 3.048 de firme din sectoarele culturale și creative, reprezentând 9.59% din numărul total de întreprinderi din județ – 31.789 de firme. Cu toate acestea, acest lucru nu se reflectă și la nivelul indicatorilor de performanță economică, sectoarele culturale și creative însumând un număr total de 13.730 de salariați, respectiv 6.79% din numărul total la nivel județean și totalizând o cifră de afaceri de 2.673.478.829 RON, respectiv doar 4.02% din cifra totală de afaceri a companiilor din județul Timiș care însumează un total de 66.450.592.188 RON.

TABEL 63. TOP 5 SECTOARE CREATIVE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

NR	SALARIAȚI / SECTOR	CIFRĂ DE AFACERI / SECTOR	NUMĂR FIRME / SECTOR
1.	Patrimoniu cultural – muzee, monumente istorice, situri arheologice, patrimoniu intangibil	Patrimoniu cultural – muzee, monumente istorice, situri arheologice, patrimoniu intangibil	Arte vizuale – arte plastice, fotografie, design
2.	Artizanat și meșteșuguri	Artizanat și meșteșuguri	Artele spectacolului / Arte interpretative – muzică, dans, teatru, arte combinate și alte spectacole live
3.	Software, IT și jocuri	Software, IT și jocuri	Software, IT și jocuri
4.	Audiovizual și media – film, radio, televiziune, video, fonograme, opere multimedia, video game	Arte vizuale – arte plastice, fotografie, design	Publicitate
5.	Arte vizuale – arte plastice, fotografie, design	Audiovizual și media – film, radio, televiziune, video, fonograme, opere multimedia, video game	Arhitectură

²⁷⁶ Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, Cartea Albă pentru activarea potențialului economic al sectoarelor culturale și creative din România

²⁷⁷ Domenii identificate de Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală în Cartea albă pentru activarea potențialului economic al sectoarelor culturale și creative din România, 2016.

Sursa: Prelucrare proprie cu ajutorul datelor la nivelul anului 2018 din baza de date Listafirme

În funcție de numărul de firme, cifra de afaceri și numărul de salariați, cele mai importante sectoare la nivelul județului Timiș sunt cele reprezentate de:

- Patrimoniu cultural – cu 5.759 de salariați, 1.207.220.165 RON cifra de afaceri și 223 de firme;
- Arte vizuale – cu 835 de salariați, 158.914.982 RON cifra de afaceri și 530 de firme;
- Artizanat și meșteșuguri – cu 2.216 salariați, 409.063.573 RON cifra de afaceri și 297 de firme;
- Artele spectacolului – cu 664 de salariați, 96.682.902 RON cifra de afaceri și 501 firme;
- Software, IT și jocuri – cu 1.181 de salariați, 304.038.268 RON cifra de afaceri și 384 de firme;
- Audiovizual și media – cu 862 de salariați, 122.432.430 RON cifra de afaceri și 206 firme;
- Publicitate – cu 579 de salariați, 109.391.408 RON cifra de afaceri și 307 firme;
- Arhitectură – cu un număr de 483 de salariați, 79.326.961 RON cifra de afaceri și 301 firme.

În ceea ce privește sub-domeniile acestor categorii care au avut cel mai mare aport la nivelul județului Timiș, acestea sunt reprezentate de: fabricarea încălțămintei (cu 4.221 de salariați, 681.507.098 RON cifra de afaceri și 89 de firme), fabricarea de mobilă (cu 1.286 de salariați, 237.155.849 RON cifra de afaceri și 147 de firme înregistrate), activități de editare a altor produse software (cu 627 de salariați, 176.570.722 RON cifra de afaceri și doar 54 de firme înregistrate), activități ale agențiilor de publicitate (cu 547 de salariați, 103.489.728 RON cifra de afaceri și 289 firme), comerț cu amănuntul al unor bunuri noi (cu 534 de salariați, 117.164.354 RON cifra de afaceri și 169 de firme înregistrate), fabricarea săpunurilor, detergenților și a produselor de întreținere (281 de salariați, 332.660.798 RON cifra de afaceri și 9 firme), fabricarea altor produse din lemn (cu 485 de salariați, 134.773.658 RON cifra de afaceri și 56 de firme), activități de arhitectură (cu 483 de salariați, 79.326.961 RON cifra de afaceri și 301 firme), activități recreative și distractive (cu 277 de salariați, 45.879.865 RON cifra de afaceri și 229 de firme), comerțul cu amănuntul al unor bunuri noi (cu un total de 534 de salariați, 117.164.354 RON cifra de afaceri și 169 de firme) sau activități de design specializat (cu un total de 149 de salariați, 30.719.495 RON cifra de afaceri și 155 de firme).

TABEL 64. TOP 5 CAEN DIN SECTOARELE CREATIVE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

NR	SALARIAȚI / SECTOR	CIFRĂ DE AFACERI / SECTOR	NUMĂR FIRME / SECTOR
1.	1520 – Fabricarea încălțămintei	1520 – Fabricarea încălțămintei	7111 – Activități de arhitectură
2.	3109 – Fabricarea de mobilă	2041 – Fabricarea săpunurilor, detergenților și a produselor de întreținere	7311 – Activități ale agențiilor de publicitate
3.	5829 – Activități de editare a altor produse software	3109 – Fabricarea de mobilă	9329 – Alte activități recreative și distractive
4.	7311 – Activități ale agențiilor de publicitate	5829 – Activități de editare a altor produse software	4778 – Comerț cu amănuntul al unor bunuri noi, în magazine specializate
5.	4778 – Comerț cu amănuntul al unor bunuri noi, în magazine specializate	1629 – Fabricarea altor produse din lemn, fabricarea articolelor din plută, paie și din alte materiale vegetale împletite	7410 – Activități de design specializat

Sursa: Prelucrare proprie cu ajutorul datelor la nivelul anului 2018 din baza de date Listafirme

Cu toate acestea, putem spune că sectoarele creative din județul Timiș s-au dezvoltat destul de bine în ultimii ani, dispunând totodată și de o mai mare atenție alocată către acestea și participarea lor la stabilizarea economiei. Un factor catalizator a fost și cel datorat statutului municipiului Timișoara de Capitală Europeană a Culturii pentru 2023, fapt ce a deschis mai mult atenția către acest sector și către importanța acestora la prosperitatea regiunii.

În final, sectorul cultural și creativ activează și o serie de asociații și fundații care au ca scop promovarea activităților culturale, fie printr-o paletă integrată de activități în domeniile de creație, fie axându-se pe anumite domenii, cum ar fi, muzica, teatrul, producția cinematografică sau meșteșugurile și tradițiile locale.

Registrul Sectorului Cultural (CULT) este unul dintre demersurile INCFC de a cartografia și a determina statistic sectorul creativ din România, scopul principal fiind inventarierea entităților din domeniul culturii de pe teritoriul României. Fie că este vorba despre persoane fizice (lucrători culturali), organizații neguvernamentale sau societăți comerciale cu profil cultural, Registrul și-a propus să aibă o evidență a entităților din domeniul cultural.²⁷⁸

În județul Timiș sunt înregistrate conform datelor prelucrate în Registrul CULT, un număr de 193 de persoane fizice²⁷⁹, 70 de organizații neguvernamentale²⁸⁰ și 122 de societăți comerciale²⁸¹ cu un total de aproximativ 385 de entități din domeniul culturii.

Câteva asociații, indivizi și grupuri mici remarcabile identificate pe teritoriul județului Timiș sunt descrise în cadrul anexei 12.3.2.

De cele mai multe ori s-a constatat faptul că între marea majoritate a instituțiilor, asociațiilor și organizațiilor există o strânsă colaborare. De-a lungul anilor au fost realizate o serie de proiecte de promovare a tinerelor talente, cele mai multe dintre acestea promovând an de an, în cadrul diferitelor expoziții de artă sau concerte, elevi și studenți care se remarcă prin deosebite merite.

De asemenea, asociațiile și fundațiile sunt implicate și menționate în proiectele cu instituțiile culturale. Acesta este motivul pentru care, împreună cu firmele din sectorul cultural, aceștia ar trebui să fie mult mai des implicați și susținuți de către autoritățile publice pentru implementarea unor noi inițiative care să diversifice oferta culturală a județului Timiș. Au fost însă demarate mai multe demersuri în acest sens, instituții publice precum Centrul de Cultură și Artă al județului Timiș și nu numai, fiind un promotor al parteneriatelor public-private și fiind implicat activ în transferul de cunoștințe care să permită scalarea sau replicarea unor acțiuni culturale de amploare.

Mai mult decât atât, rolul municipiului Timișoara de Capitală Europeană a Culturii a oferit posibilitatea creării parteneriatelor public-privat și implicarea multor firme din sectorul cultural, inclusiv a celor din sectorul cultural independent, lucru care a fost de mare ajutor în această perioadă.

SOLUȚII DIGITALE ÎN PANDEMIE

În funcție de evoluția pandemiei, măsurile care au fost adaptate, au declanșat o serie de schimbări în ceea ce privește atât oferta de produse culturale, cât și consumul acestora, fiind nevoie de multe ori de găsirea unor soluții noi adaptate sectorului digital.

Prioritatea instituțiilor de cultură de pe teritoriul județului Timiș, și nu numai, a fost de a identifica noi canale de promovare a ofertei, dar și de distribuție a produselor culturale. Instituțiile de cultură au încercat să dezvolte

²⁷⁸ <https://culturadatainteractiv.ro/acasa/registrul-sectorului-cultural/>

²⁷⁹ <https://culturadatainteractiv.ro/acasa/registrul-sectorului-cultural/lucratori-culturali/>

²⁸⁰ <https://culturadatainteractiv.ro/acasa/registrul-sectorului-cultural/organizatii-neguvernamentale-inscrise-in-registrul-cult/>

²⁸¹ <https://culturadatainteractiv.ro/acasa/registrul-sectorului-cultural/societati-comerciale/>

moduri adecvate de a se conecta cu publicul de la distanță. De exemplu, instituțiile de spectacol dețin filmări cu înregistrările premierelor spectacolelor aflate în repertoriu, muzeele au deja tururi virtuale ale expozițiilor, iar librăriile au cărți în format digital sau e-book²⁸². În alte cazuri însă, adaptarea presupune o schimbare radicală a actului artistic: spectacole de teatru jucate fără public sau concerte susținute în locuințe și transmise online.

Se poate observa, de asemenea, o redefinire a rolului pe care îl joacă platformele online în activitatea instituțiilor de cultură. Dacă înainte de această criză platforme precum Facebook sau YouTube erau folosite mai degrabă pentru promovarea activității culturale, pentru a atrage spectatorii către evenimentele organizate în incinta instituțiilor, acum aceste instrumente sunt folosite drept canale de distribuție a produselor culturale, spre a fi consumate de către public. Practic, activitatea culturală se mută din offline în online, iar astfel, mediul digital dobândește un rol important în promovarea și în desfășurarea actului cultural.

Printre cele mai importante soluții adoptate de către instituțiile de cultură de pe teritoriul județului Timiș se numără următoarele:²⁸³

- Teatrul pentru Copii și Tineret Merlin Timișoara – a anunțat pe 22 martie că începe transmisia spectacolelor în mediul online și a publicat programul pentru perioada 23-29 martie. Pe 30 martie, după consultări cu publicul, a anunțat și difuzarea unui program de povești citite, sub *tagul*²⁸⁴ #stămacasă. Pe 7 aprilie a început campania #stai_acasă_și_joacă_te_cu_copilul_tău, campanie ce continuă și în prezent.
- Teatrul Național „Mihai Eminescu” Timișoara – a anunțat pe 25 martie proiectul „Întâlnire la voi acasă”, fiind puse la dispoziția oamenilor o serie de spectacole pe canalul de YouTube. Pe 2 aprilie s-a alăturat altor 80 de reprezentanți ai festivalurilor din Europa într-o discuție moderată de European Festivals Association despre importanța artelor în situația distanțării sociale. Timp de 15 zile, a difuzat, pe canalul de YouTube, câte un spectacol din repertoriu pe zi. Înregistrările tuturor acestor spectacole difuzate pe canalul YouTube al Teatrului Național au fost disponibile până în data de 1 mai 2020.
- Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely” Timișoara – pe 26 martie a început campania #staiunminut, un calup de clipuri cu actori ai teatrului desfășurând diverse activități casnice și îndemnând publicul să stea acasă. Pe 31 martie a anunțat seria de transmisiuni online care a cuprins 9 spectacolele difuzate în luna aprilie.
- Teatrul German de Stat Timișoara – pe 27 martie a sărbătorit Ziua Internațională a Teatrului cu difuzarea online a spectacolului „Jurnal de România. Timișoara” / „Tagebuch Rumänien. Temeswar”. Pe 27 aprilie a continuat transmisiunile cu spectacolul „În umbra uitării” de Simona Vintilă urmat de „Prostia omenească” după Ion Creangă.
- Opera Națională Română din Timișoara – de pe 18 martie a început să transmită online, gratuit, fragmente din arhiva spectacolelor de operă ale instituției.
- Filarmonica Banatul Timișoara – pe data de 31 martie a anunțat o serie de postări muzicale în versiune interpretativă proprie, realizate în zilele de marți (recitaluri camerale) și vineri (concerte simfonice) ale fiecărei săptămâni pe canalul YouTube al Filarmonicii.

²⁸² Un e-book (abreviere din engleză de la electronic book, citit aproximativ 'i-buc, în română: carte electronică) este un fișier electronic digital ce conține textul și imaginile unei cărți, între timp chiar și clipuri video. Ele se pot citi pe mai multe tipuri de aparate cu monitor (ecran), în general portabile: calculatoarele personale, tablete, telefoane mobile, sau și pe dispozitive special construite pentru cititul cărților, numite e-reader sau e-book reader.

²⁸³ <https://culturadatainteractiv.ro/monitorizarea-domeniului-cultural-in-timpul-crizei-covid19/adaptarea-ofertei-culturale/>

²⁸⁴ Tag-ul este un termen folosit în sistemele de informații, și reprezintă un cuvânt cheie sau termen folosit la asignarea unei bucăți de informație, cum ar fi o poză digitală, un fișier sau un bookmark. Această metadata ajută la descrierea unui obiect sau la căutarea și găsirea mai rapidă a unor informații.

Patrimoniul sub reflectoare Timișoara / Spotlight Heritage Timișoara este produs de Universitatea Politehnica Timișoara și Muzeul Național al Banatului în parteneriat cu Asociația Timișoara 2021 Capitală Europeană a Culturii, proiect cultural co-finanțat de Ministerul Culturii și Identității Naționale, Primăria Municipiului Timișoara, Consiliul Județean Timiș.

Patrimoniul sub reflectoare Timișoara spune multiplele povești ale orașului prin intermediul tehnologiilor digitale, povești ale patrimoniului cultural și istoric, ale dezvoltării tehnice, ale comunităților și vecinătăților, împletite cu poveștile personale ale locuitorilor de ieri și de azi. Evenimentul se desfășoară în mansarda Muzeului Național al Banatului și poate fi vizitată până în 31 ianuarie 2021.

Spotlight Heritage Timișoara / Patrimoniul sub reflectoare Timișoara este un proiect cultural conceput și implementat de Universitatea Politehnica Timișoara, prin Centrul ID/IFR și e-Learning și Centrul Multimedia, în parteneriat cu Muzeul Național al Banatului și Asociația Timișoara 2021- Capitală Europeană a Culturii.

În 2020 proiectul prezintă „Cartierul Elisabetin și Netti dr. Diel – o lume într-un cufăr”, un roman în expoziție, o expoziție stradală în cartierul Elisabetin și o aplicație mobilă de realitate augmentată, împreună cu pagina de web.

Proiectul invită publicul într-o lume complexă în care istoria și poveștile de altădată ale Timișoarei sunt reactualizate prin intermediul tehnologiilor digitale – pagină web²⁸⁵ și aplicație mobilă cu realitate augmentată. Proiectul urmărește construirea de straturi multiple de memorii personale și date din istoria cartierelor, comunităților, etniilor și locuitorilor.

Toate componentele digitale actuale au fost dezvoltate de cadre didactice ale Centrului Multimedia și ale Centrului ID/IFR și e-Learning, studenți ai anului IV Tehnologii multimedia și anul I Master Tehnologii Multimedia, de la Universitatea Politehnica Timișoara, împreună cu Cobalt Sign Timișoara, Design MMD și Fundația Politehnica.

De asemenea, cele mai multe muzee au promovat în această perioadă conținut deja existent online: tururi virtuale, imagini panoramice ale expozițiilor permanente sau bunuri culturale mobile digitalizate 3D, alături de postări despre aniversări sau exponate din expozițiile curente. O listă a muzeelor cu tur virtual și o lista a evenimentelor digitale au fost realizate de către Direcția Patrimoniu Mobil, Intangibil și Digital din Institutul Național al Patrimoniului.²⁸⁶

Muzeele care s-au adaptat rapid acestui trend din județul Timiș și unde pot fi accesate în mod gratuit conținut online sunt următoarele:

- Muzeul Banatului – Timișoara;
- Colecția muzeală a Episcopiei Ortodoxe Sârbe – Timișoara;
- Muzeul Episcopiei Romano-Catolice Timișoara – Timișoara;
- Colecția muzeală a Mitropoliei Ortodoxe a Banatului – Timișoara;
- Muzeul de Artă – Timișoara;
- Muzeul Pompierilor „Florian” – Jimbolia;
- Muzeul „Ștefan Jäger” – Jimbolia;
- Muzeul Presei „Sever Bocu” – Jimbolia;
- Casa memorială „Petre Stoica” – Jimbolia;
- Casa Memorială „dr. Karl Diel” – Jimbolia.

²⁸⁵ <https://spotlight-timisoara.eu/>

²⁸⁶ <http://www.cimec.ro/muzee/muzee-cu-tur-virtual.html>

În plus, o parte dintre muzee au avut pe Facebook postări despre activitatea curentă desfășurată de angajați, dar și despre noi expoziții pregătite în această perioadă și care au putut fi vizitate imediat cu încetarea restricțiilor impuse.

În același timp, încercând să susțină conectarea de la distanță cu utilizatorii bibliotecilor, acestea au creat rubrici online dedicate unor variate subiecte și categorii de vârste, provocări interactive adresate publicului, precum și spații expoziționale virtuale pentru arta produsă de public.

Biblioteca Județeană „Sorin Titel” Timiș – pe 30 martie a transmis live primul video din seria „Teatru și Povești online cu povestea Păcală”, pe 1 aprilie a difuzat povestea „Soacra cu trei nurori” de Ion Creangă și pe 3 aprilie, „Povestea unui om leneș” de Ion Creangă. Pe 6 aprilie a lansat campania de recomandări de lectură prin clipuri video transmise de către copii pe pagina de Facebook a bibliotecii, iar pe 8 aprilie membrii Cenaclului Seniorii au început să transmită scurte mesaje video pe pagina de Facebook a bibliotecii²⁸⁷. Din aprilie, prin pagina de Facebook a bibliotecii se fac în continuare transmisii de teatru și povești online via Consiliul Județean Timiș, precum și postări de tipul informatic „Știați că?”, promovând astfel diferite informații cultural-istorice despre județul Timiș sau personalități importante ale județului pentru publicul larg.

Un aspect foarte important în conturarea și adaptarea ofertei culturale a fost și patrimoniul. Majoritatea centrelor de promovare și conservare a culturii au adoptat de asemenea oferte culturale digitale, fiind puse la dispoziția publicului diferite tururi virtuale ale patrimoniului sau experiențe vizuale de tipul 360°.

Unul dintre cele mai moderne proiecte realizate de către APDT Timiș împreună cu sprijinul Consiliului Județean Timiș este proiectul Tururi virtuale în Țara Făgetului: Frumuseți Naturale²⁸⁸, unde se pot experimenta virtual unele dintre cele mai fascinante locuri din județul Timiș – Cascada Șopot, Peștera cu Apă Românești, traseul Transluncani, Lacul Surduc, Cascada Cornet, Cetatea Jdioara sau Vârful Padeș din Munții Poiana Ruscă, precum și proiectele Tururi virtuale: Biserici de lemn din Banat²⁸⁹ sau Jimbolia: Orașul celor șase muzee²⁹⁰, care oferă turiștilor posibilitatea de a vedea o parte din atracțiile județului Timiș într-un mod inedit și mai sigur, în special în contextul actual al pandemiei de Coronavirus.

Proiectul a avut scopul de a pune în lumină potențialul cultural și turistic pe care îl are regiunea Țara Făgetului și de a trezi interesul turiștilor pentru alte locații din afara Timișoarei. În fapt, proiectul propune folosirea tehnologiei de ultimă generație în prezentarea și promovarea bisericilor de lemn din Țara Făgetului și a punctelor de interes din punct de vedere natural.

Realizat în premieră, Turul virtual al Țării Făgetului – biserici de lemn și frumuseți naturale a permis dezvoltarea promovării zonei și contribuie la creșterea numărului de oameni curioși de aceste locuri spectaculoase.

Pentru mai multe experiențe 360° platforma ExpRO360²⁹¹ pune la dispoziția turiștilor o serie de *spații sacre, spații umane și spații naturale*, atât din județul Timiș, cât și din alte zone ale României, precum zona Transilvania, pe care turiștii le pot vedea din confortul propriei case.

La nivel județean, o mare parte a instituțiilor de cultură din Timiș au o prezență în mediul online prin existența unui site oficial sau a unei pagini de Facebook oficiale, însă acest lucru se pune mai mult pe seama instituțiilor din zonele urbane și nu neapărat în cele rurale. Principalul avantaj al acestor servicii este accesul facil la informație precum programul, informațiile generale despre instituție sau tarifele.

²⁸⁷ <https://www.facebook.com/bjtimis>

²⁸⁸ <https://discovertimis.com/ro/places/tururi-virtuale-in-tara-fagetului-bisericile-de-lemn-si-frumuseti-naturale>

²⁸⁹ <https://discovertimis.com/ro/places/tururi-virtuale-bisericile-de-lemn-din-banat>

²⁹⁰ <https://discovertimis.com/ro/places/tururi-virtuale-in-jimbolia-orasul-celor-6-muzee>

²⁹¹ <https://expro360.ro/>

De asemenea, comorile arhitecturale ale Timișoarei, precum Palatul Lloyd, Palatul Apelor, Liceul Carmen Sylva sau Sinagoga din Fabric au devenit începând cu anul 2021 mai cunoscute atât timișenilor, cât și întregii lumi, Timișul având de acum și un Muzeu Virtual al Evreilor.²⁹²

Consiliul Județean, prin Centrul Multifuncțional Bastion – Timiș INFO, găzduiește expoziția dedicată celebrului arhitect Lipot Baumhorn. Astfel, la începutul lunii februarie 2021 a avut loc atât vernisajul expoziției, cât și lansarea Muzeului Virtual al Evreilor din Timișoara „Prim Rabin Dr. Ernest Neumann”. Inițiativa reprezintă o sursă digitală pentru toate aspectele legate de istoria și patrimoniul cultural al evreilor din Timișoara, cu secțiuni despre istoria comunității, contribuția acesteia la dezvoltarea economică și culturală a orașului, personalități marcante sau religie și obiecte de cult. Ambele evenimente au avut loc sub umbrela proiectului *Rediscover*, care angrenează administrații locale și instituții culturale / turistice din opt țări europene, inclusiv România.

Se observă faptul că identitatea joacă un rol important atunci când se urmărește susținerea sau revitalizarea unui teritoriu. Un astfel de instrument oferă noi modalități prin care un areal poate transmite imaginea sa în lume, permițând în același timp acestuia să se bucure de avantajele competitive de la nivel național și internațional care pot exista. De asemenea, instituțiile își pot promova creațiile, valorile, produsele, arta, cultura etc, având acces la o varietate de platforme online care servesc drept spațiu de prezentare. Instituțiile culturale pot ajunge astfel la maximizarea și eficientizarea rezultatelor pe paginile proprii și minimizarea eforturilor de a căuta informații în alte surse.

²⁹² <https://www.facebook.com/cjtimis/posts/1837488269734346>

7.5. INFRASTRUCTURA, ACTIVITĂȚILE ȘI SERVICIILE PENTRU SPORT ȘI AGREMENT

În concepția actuală, activitatea sportivă în timpul liber capătă două aspecte fundamentale: utilitatea practică și lupta împotriva oboselii, plăcerea de necontestat a exercițiilor fizice și a mișcării în aer liber a oamenilor. Activitatea sportiv-recreativă constituie astfel o necesitate care condiționează randamentul sporit al cetățeanului, indiferent de vârstă sau profesie. Prin rolul atribuit de societate, activitățile sportive și recreative se dovedesc utile în formarea și pregătirea cetățenilor pentru viața socială.

În același timp, este dovedit faptul că sportul și activitățile de agrement sunt considerate instrumente de socializare extrem de importante, care sunt necesare pentru o dezvoltare favorabilă a comunității. Sportul și exercițiul fizic pot fi considerate instrumente de socializare extrem de importante și de aceea societatea are o mare responsabilitate în a le promova și dezvolta. În societățile moderne sportul reprezintă un fenomen a cărui importanță a crescut foarte mult, devenind din ce în ce mai prezent în viața cotidiană.

În timpul pandemiei de COVID-19, când mulți oameni au fost limitați în mișcare, este și mai important pentru persoanele de toate vârstele și abilitățile să fie cât mai active. Preocupările tot mai intense legate de răspândirea mondială a virusului au dus la decizii oficiale de anulare sau amânare a evenimentelor sportive și a competițiilor din întreaga lume. Activitățile sportive la toate nivelurile și funcționarea normală a organizațiilor și cluburilor sportive sau a sălilor de spor au fost de asemenea restricționate, perturbate sau oprite.

Infrastructura, activitățile, evenimentele și serviciile pentru sport și agrement reprezintă astfel un mod de a satisface necesitățile comunității locale, implicarea actorilor locali publici și privați jucând un rol deosebit de important în asigurarea unor oportunități de petrecere a timpului liber care contribuie la menținerea atât a unui mediu de viață sănătos pentru comunitatea locală, cât și a unui cadru social atractiv.

7.5.1. INFRASTRUCTURA ȘI ACTIVITĂȚILE SPORTIVE

Activitățile sportive joacă un rol deosebit de important în dezvoltarea armonioasă a unei persoane. În contextul în care sportul contribuie la menținerea unui echilibru fizic și mental, dar și la dezvoltarea interacțiunilor sociale, este necesar ca acesta să devină o prioritate în dezvoltarea municipiului, iar beneficiile acestuia să fie promovate de către cât mai multe persoane. În același timp, trebuie făcută diferența dintre sportul de masă și sportul de performanță, întrucât acestea au scopuri diferite și se adresează unor categorii diferite de persoane.

Pe de-o parte, sportul de masă sau sportul pentru toți reprezintă o oportunitate pentru dezvoltarea de comportamente care favorizează orientarea către performanța cotidiană și asigură o dezvoltare sănătoasă a omului. Pe de altă parte, prin sportul de performanță²⁹³ se urmărește valorificarea aptitudinilor individului într-un sistem organizat de selecție, pregătire și competiție, având ca scop ameliorarea rezultatelor sportive, realizarea de recorduri și obținerea victoriei.

Județul Timiș dispune de o infrastructură sportivă competitivă la nivel național și se bucură de o diversitate ridicată din punct de vedere al numeroaselor discipline practicate aici precum fotbal, baschet, polo, rugby, tenis de câmp, volei, kaiac, escalade, scufundări, speologie, lupte greco-romane, judo, înot sau gimnastică.

Printre dotările sportive majore din județul Timiș se numără și Stadionul din Timișoara, care a fost construit în 1963 și poartă numele fotbalistului timișorean Dan Păltinișanu (1951-1995), care a jucat 10 sezoane la FC Politehnica Timișoara. Acesta are o capacitate de 32.972 locuri, iar prima denumire a fost: Stadionul 1 Mai.

La acesta se adaugă și alte dotări majore precum: Sala Sporturilor Constantin Jude – Timișoara, Sala de Sport UVT Oituz – Timișoara, noua Sală Polivalentă Timișoara care se află în construcții, Sala Polivalentă Dumbrăvița, Sala

²⁹³ Conform Legii 69/2000

Sporturilor Lavinia Milosovici din Lugoj, Baza Sportivă nr. 2 Politehnica – bazin de înot sau Centrul de înot de la Clubul Sportiv Școlar nr. 1 Timișoara.

În prezent, majoritatea echipamentelor sportive majore se află preponderent în municipiul Timișoara, aici fiind și locul unde se desfășoară majoritatea competițiilor și evenimentelor sportive. De exemplu, Sala Sporturilor Constantin Jude este una dintre cele mai vechi dotări de acest fel din județ, fiind realizată în urmă cu 52 de ani. Aici evoluează echipele de baschet, handbal și futsal²⁹⁴ ale Timișoarei, fiind totodată și locul unde s-au jucat de-a lungul anilor meciuri în Cupele Europene de handbal, un campionat european de baschet feminin, sau meciuri din Liga Campionilor de fotbal în sală. Sala are în prezent 1.400 de locuri în tribună și o lojă construită deasupra vestiarelor.

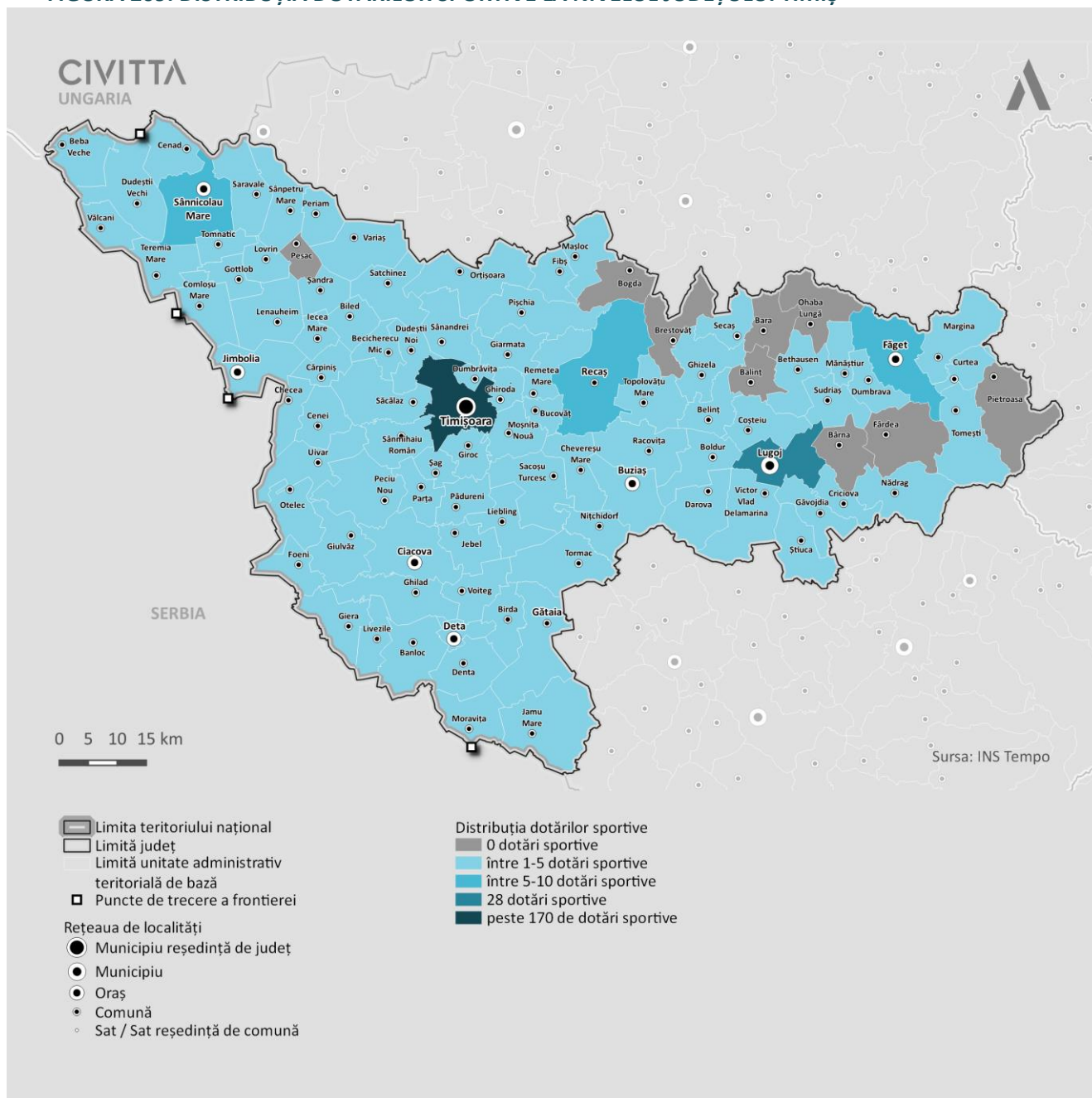
Analizând distribuția infrastructurii sportive la nivelul județului Timiș, se remarcă faptul că infrastructura sportivă este alcătuită din terenuri de sport, baze sportive și stadioane, aflate în mare parte în proprietatea unor instituții publice precum Ministerul Tineretului și Sportului, Consiliului Județean sau Primăriile Municipiilor. La acestea se adaugă și principalele dotări pentru sportul de masă cum este cazul sălilor de sport / fitness private sau dotările aferente unităților de învățământ, județul Timiș dispunând în anul 2019 de 187 de săli de gimnastică, 179 de terenuri de sport și 4 bazine de înot în cadrul școlilor, liceelor și universităților, care pot fi și închiriate publicului în afara orelor de curs.

Cu toate acestea, se remarcă faptul că pentru 17 dintre unitățile administrativ-teritoriale (din 99 de unități) nu a putut fi identificată existența unei dotări sportive. În acest caz se află localitățile: Vălcani, Pesac, Uivar, Pădureni, Liebling, Giera, Gătaia, Bogda, Brestovăț, Ghizela, Balinț, Bara, Ohaba Lungă, Bethausen, Bârna, Fârdea și Pietroasa.

Cele mai multe dotări sportive se înregistrează în municipiul Timișoara – cu un număr de 171 de dotări, urmat de municipiul Lugoj, cu 28 de dotări, Sănnicolau Mare cu 8 dotări sportive, Recaș – cu un număr de 7 dotări sportive și Făget cu doar 6 dotări sportive.

²⁹⁴ Futsal-ul este versiunea interioară a fotbalului clasic – cu 5 jucători în fiecare echipă

FIGURA 209. DISTRIBUȚIA DOTĂRILOR SPORTIVE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Interesul autorităților locale pentru dezvoltarea infrastructurii sportive este vizibil prin lucrările de investiții care urmează a fi realizate, spre exemplu prin obținerea fondurilor din partea Companiei Naționale de Investiții (C.N.I.). În acest context, trebuie menționate investițiile finanțate de către C.N.I. pentru perioada 2010-2019, dar și proiecte care se află pe lista de sinteză.

În ceea ce privește sălile de sport, au fost finalizate în perioada 2010-2019 următoarele proiecte: sală de sport la Școala cu clasele I - VIII din Comloșu Mare și din Periam, sală de sport la Universitatea de Vest din Timișoara și sală de sport în localitățile: Buziaș, Gavojdia, Gătaia, Giarmata, Săcălaz, Uivar și satul Izvin.

De asemenea, se află în derulare următoarele proiecte: sală de sport în Dudeștii Noi, Gottlob, Variaș, satul Sandra, satul Săcălaz și satul Șag, sală de sport cu tribuna 180 de locuri în localitățile: Topolovățul Mare, satul Biled, comuna Tomnatic, Fârdea și Iacea Mare și sală de sport școlară în comunele Birda și Boldur.

În ceea ce privește bazinele de înot, în acest moment se află în derulare proiectul de realizare a bazinului didactic de înot din Timișoara, bazinul de înot din satul Moșnița Noua și bazinul didactic de înot din Jimbolia, precum și alte 3 proiecte care se află în achiziție, respectiv: construire bazin de înot sat Ghiroda, bazin de înot sat Sănandrei și bazin de înot Comuna Dudeștii Noi. Administrația de la Ciacova dorește și construirea unui bazin de înot, precum și reabilitarea, modernizarea, dotarea și extinderea Complexului sportiv din oraș, acestea fiind unele dintre ideile de proiecte pentru perioada 2021-2027, dar pentru care încă nu s-au realizat demersuri.

Pentru complexuri sportive, județul Timiș se află în acest moment în proces de derulare a 3 proiecte dintre care: construire bază sportivă în orașul Buziaș, construire bază sportivă în orașul Sănnicolau Mare, construire baza sportivă în municipiul Timișoara precum și construire bază sportivă în orașul Recaș (în promovare). Pe lângă acestea, pe lista de la C.N.I. mai apar menționate pentru anul 2020 și proiectele de construire bază sportivă în satul Urseni, comuna Moșnița Noua și amenajare Complex Sportiv în satul Ghiroda din comuna Ghiroda.

Alte exemple sunt și complexul sportiv care se află pe lista ideilor de proiecte pentru perioada 2021-2027 în localitatea Dumbrăvița, respectiv: bazin didactic de înot, construirea unor parcuri și locuri de joacă sau un complex de agrement. În localitatea Fârdea, de asemenea se află în acest moment în stadiul de SF proiectul de construire a unui cămin cultural, dar și o serie de idei de proiecte viitoare precum: construirea unui complex sportiv și amenajarea parcurilor și spațiilor verzi.

Aceste proiecte vor răspunde unor nevoie actuale ale județului Timiș, de a suplimenta oferta de dotări sportive omologate pentru mai multe ramuri sportive, de a spori oferta de terenuri sintetice pentru practicarea sporturilor în sezonul rece, precum și de a asigura servicii superioare de recuperare pentru sportivii de performanță. Vor fi însă în continuarea necesare și o serie de măsuri conexe care să faciliteze accesul la dotări sportive pentru cât mai mulți locuitori ai municipiului, cum ar fi amenajarea unor terenuri de sport din incinta instituțiilor de învățământ pentru a fi adaptate mai multor ramuri sportive (spre exemplu, prin trasare marcaje), implementarea unui sistem online de programare și abonare la bazele sportive din orașe și comune (inclusiv la cele din instituțiile de învățământ, în afara orelor de program) sau chiar realizarea unei noi săli a sporturilor sau și în alte zone din județ pentru a permite organizarea de activități de amploare mai mare.

De asemenea, pe lângă lipsa unei evidențe clare a infrastructurii sportive din județ, acesta se confruntă și cu o serie de alte provocări precum lipsa unor echipamente majore cum ar fi o bază sportivă majoră care să permită organizarea de evenimente indoor și outdoor, dedicate mai multor ramuri sportive și care să fie optime pentru pregătirea sportivilor de performanță.

Cu toate acestea, la nivel județean există această preocupare pentru realizarea unor echipamente majore care să susțină orice fel de eveniment major și în special să fie concepute astfel încât să susțină sportul de performanță. Astfel de proiecte care se află în curs de realizare sunt:

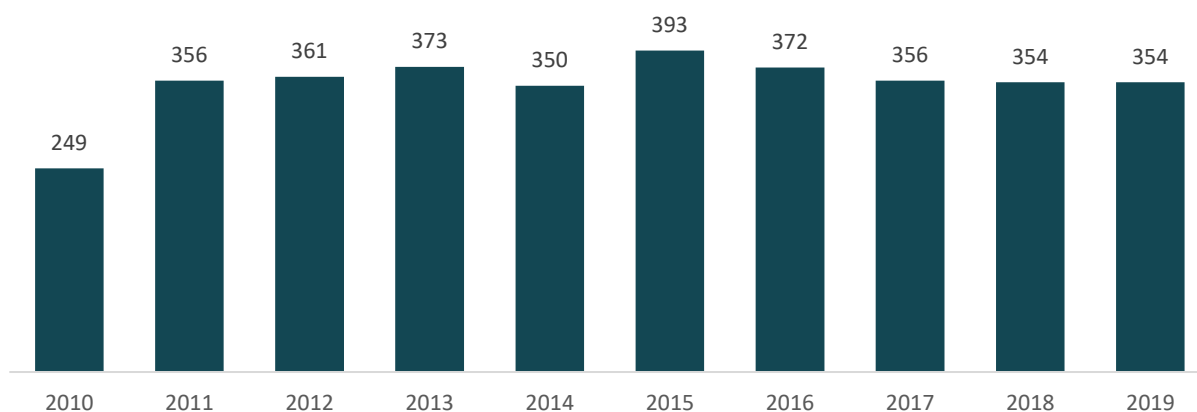
- Modernizarea, reabilitarea, dotarea și refuncționalizarea clădirii Palatului Administrativ și bazin de înot din orașul Ciacova în centru multifuncțional cultural recreativ;
- Realizare bază sportivă în localitatea Foeni;
- Realizare bazin de înot în localitatea Sănandrei;
- Construire Bază sportivă tip 1 în orașul Sănnicolau Mare;
- Înființare Centrul de recuperare, tratament și agrement în orașul Sănnicolau Mare;
- Bază sportivă și Centru de Agrement în localitatea Teremia Mare;
- Amenajare cursuri pârâu Speia Gavojdia și Sălbăgelu, Vana Mare Jena – Gavojdia;
- Parcuri de joacă pentru copii – Moravița;
- Amenajare teren de sport – Pădureni;
- Realizarea unui ștrand – Pădureni;
- Construirea unei săli de sport la Școala Gimnazială;

- Amenajarea parcuri Peciu Nou, Dinaș și Sânmartinul Sârbesc – Peciu Nou;
- Construire teren de sport în localitatea Fărășești – Pietroasa;
- Reabilitare sala de sport – Recaș;
- Construirea unui centru de agrement – Recaș;
- Realizarea unor tabere pentru copii – Teremia Mare;
- Construirea unei săli de sport multifuncționale – Teremia Mare;
- Realizarea unui Complex Turistic cu punerea în valoare a Centralei Hidroelectrice și a canalului Bega – Timișoara;
- Realizare Port Agrement – Timișoara;
- Construire bazin de înot – Vâlcani;

Analizând situația la nivelul întregului județ, se remarcă faptul că acest sector al sportului de performanță a cunoscut o tendință ușoară de creștere, fiind înregistrate pe parcursul ultimilor ani creșteri substanțiale atât în cazul numărului de secții sportive, cât și din punct de vedere al sportivilor legitimați. Astfel, în perioada 2010-2019, numărul de secții sportive a cunoscut o creștere generală de 42.16% în anul 2019 față de anul 2010, adică cu 105 secții sportive mai multe în timpul acestei perioade.

Este de remarcat totuși și faptul că numărul secțiilor sportive a atins apogeul în această perioadă în anul 2015, când erau înregistrate în total un număr de 393 de secții în județul Timiș.

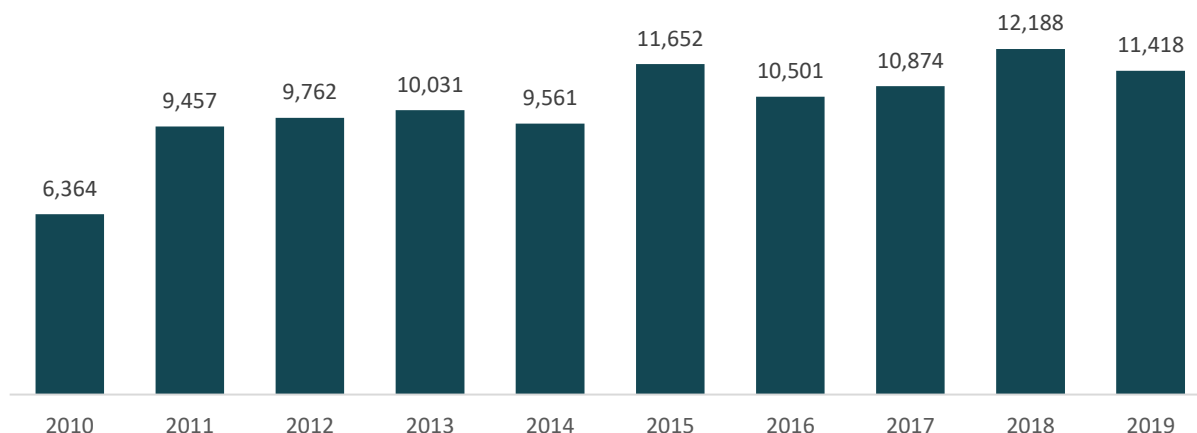
FIGURA 210. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE SECȚII SPORTIVE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În același timp, numărul total al sportivilor legitimați din județul Timiș a înregistrat o creștere de 79.41%, reprezentând cu aproximativ 5.000 de sportivi legitimați mai mulți în anul 2019 față de anul 2010. Această creștere indică o sporire a atractivității acestui sector în rândul populației, dar și a faptului că tot mai mulți tineri doresc să facă performanță în acest domeniu.

FIGURA 211. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE SPORTIVI LEGITIMAȚI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În ceea ce privește activitățile sportive desfășurate în județul Timiș, câțiva dintre principalii actori relevanți în acest domeniu sunt Asociația Județeană de Fotbal Timiș²⁹⁵, Clubul Sportiv Municipal Timișoara, Clubul Sportiv Universitar Universitatea de Vest din Timișoara sau Clubul Școlar Lugoj.

Clubul Sportiv Municipal Timișoara a fost înființat în anul 1985 și este o instituție publică în subordinea Ministerului Tineretului și Sportului, care are ca obiect de activitate performanța, selecția, pregătirea și participarea la competiții interne și internaționale.

În cadrul Clubului Sportiv Municipal Timișoara, activează 12 secții pe ramuri de sport, din care 9 olimpice: atletism, box, badminton, canotaj, lupte libere, natație, tenis de câmp, tir, volei și 3 neolimpice: modelism, radioamatorism și samba.

Rezultatele obținute de CSM Timișoara în decursul anilor, situează clubul în eșalonul fruntaș al cluburilor din România situându-se în fiecare an în primele 10 cluburi din țară. În palmaresul clubului se află un număr de 116 medalii la Campionate și Cupe Mondiale, 150 medalii la Campionate Europene și un număr de 617 medalii la Campionate Naționale și Cupe Naționale.

Clubului Sportiv Universitar Universitatea de Vest din Timișoara (CSU – UVT) a fost înființat în anul 2015 și are active în acest moment 9 secții sportive – handbal, volei, șah, arte marțiale, motoparapantă, badminton, ciclism, lupte și fotbal, obținând deja rezultate notabile: medalii la competițiile naționale de șah, titlul național la șah seniori – masculin, arte marțiale, badminton – titlul național la badminton seniori masculin, locul III la CN individual de lupte, calificare la turneul final de promovare în liga I la volei masculin.

Clubul Sportiv Școlar Lugoj s-a înființat în 1959, cu trei secții de performanță: atletism, fotbal și gimnastică. Are o contribuție remarcabilă la sportul timișean, fiind remarcate: 671 medalii de aur și titluri de campioni naționali, 108 de medalii, cupe și trofee obținute la concursuri și competiții internaționale peste 100 sportivi la loturile naționale seniori și juniori 89 medalii la competiții Balcanice 7 medalii la Campionate Europene pentru juniori 6 medalii la Campionate Europene seniori 4 medalii la Campionate Mondiale 8 sportivi participanți la Jocurile Olimpice

Pe lângă acestea, în județ există și alte cluburi și asociații recunoscute²⁹⁶ precum Asociația Club Sportiv Taifun Racing Timișoara – motociclism, Baschet Club Municipal ELBA Timișoara – baschet masculin, Asociația Sportivă Clubul Pascota Ioan Ilie – motociclism, Rugby Club Municipal Timișoara, Aem-Luxten Timișoara – șah, Clubul

²⁹⁵ <https://www.frf-ajf.ro/timis>

²⁹⁶ <http://www.cjtimis.ro/activitate/sport.html#main-menu>

Sportiv-Baschet Danzio Timișoara – baschet feminin, Asociația Județeană de Canotaj Timiș – canotaj, Asociația Județeană de Arte Marțiale sau Clubul Sportiv Universitatea Politehnica Timișoara – handbal masculin.

De altfel, cluburile sportive la nivel de Timiș, înființate de zeci de ani, au format numeroase generații, din care s-au remarcat personalități sportive bine cunoscute pe plan național și internațional, campioni olimpici și mondiali, precum și tehnicieni de marcă în domeniul sportiv – Iolanda Balas Sotter, Henri Rang, Ion Dramba, Ioan Olimpiu Marconi, Lavinia Milosovici, Cosmin Contra, Corina Caprioriu, Dan Paltinisanu, Doina Mot sau Camelia Macoviciuc.

Numeroase medalii, plachete, cupe, diplome și trofee evidențiază rezultatele obținute de sportivii români, de la primele lor participări la competițiile naționale și internaționale. Spre exemplu, un tânăr bănățean (născut în suburbia timișoreană Freidorf în 1904), un adevărat atlet, de cinci ori campion olimpic de înot în anii 1924-1928, deținător a nenumărate recorduri mondiale, era descris în anii săi de înalte performanțe nautice, drept „un elegant Adonis”.²⁹⁷

În total, în județul Timiș activitățile sportive sunt susținute de numeroși actori privați / independenți, fiind înregistrate aproximativ 369 de cluburi sportive și asociații, care promovează numeroase sporturi precum: aeronautică, airsoft, aikido, arte marțiale, alpinism și escaladă, atletism, badminton, baschet, baseball, biliard, bowling, bridge, canotaj, ciclism, chanbara, cricket, culturism și fitness, dans sportiv, darts, fotbal în sală, fotbal tenis, gimnastică, go, ecvestra, golf, haltere, handbal, hochei pe gheață și pe iarbă, judo, kaiac canoe, karate, kempo, korfbal, motociclism, natație, oină, patinaj, pescuit, polo, popice, rugby, schi, scrabble, scrimă, sport pentru persoane cu nevoi speciale, sport pentru toți, squash, șah, table, tenis, tir cu arcul, tir sportiv, volei și chiar și yachting.

Nu în ultimul rând, trebuie menționate și evenimentele sportive majore care se organizează în cadrul județului precum: SportGuru Timișoara 21K, Campionatul Național de Judo Veterani, Women Rally, Festivalul Sport 21, Cupa Pădurea Verde, Light up your city – Tura Licuricilor, Campionatul Național de MTB XCO, Noaptea Spartanilor, Finala Campionatului Național de Fotbal American, Timișoara Air Show, Liberty Marathon, Make it! Race it! Recycle it!, The Color Run Love Tour, Marșul Tăcerii, Timotion – Timișoara se mișcă, Cupa Kolping la Baschet, meciuri de fotbal naționale, competiții naționale și internaționale oficiale, campionate de volei, arte marțiale și baschet.

Toate acestea susțin o ofertă diversificată a activităților sportive disponibile pentru comunitatea locală din județul Timiș și în special pentru municipiul Timișoara. Este însă necesară sporirea activităților de promovare a sportului în vederea atragerii a unui număr cât mai mare de participanți, în acest caz fiind identificată necesitatea dezvoltării unui program integrat la nivelul orașului dedicat sportului pentru toți. De asemenea, organizarea frecventă a competițiilor sportive de talie națională sau internațională ar putea spori activitatea turistică și socio-economică, ar stimula îmbunătățirea sau dezvoltarea infrastructurii sportive actuale și totodată ar revitaliza tradiție sportivă locală.

7.5.2. INFRASTRUCTURA ȘI ACTIVITĂȚILE DE AGREMENT

În ceea ce privește infrastructura și activitățile de agrement existente pe teritoriul județului Timiș, acestea se grupează în general în cadrul unor categorii principale în funcție de interesul utilizatorilor. Majoritatea obiectivelor din județ sunt concentrate în municipiul Timișoara, însă pot fi descoperite locuri deosebite pe întreg teritoriul județului, unele dintre care au fost prezentate mai pe larg în capitolul de Turism, din care amintim – Parcul Natural Lunca Mureșului, Pădurea Cenad, Insula Mare Cenad, Insulele Igrish, Rezervația Naturală Lunca Pogănișului, Rezervația Ornitologică, Mlaștinile Satchinez, Rezervația Ornitologică Beba Veche, Lacul Surduc sau Parcul Dendrologic de la Buziaș și Bazoș.

Astfel, printre cele mai des practicate activități de către timișeni sunt cele în aer liber, unele dintre cele mai importante dotări din această categorie fiind reprezentate de parcuri, spații verzi, locuri de joacă pentru copii,

²⁹⁷ Strategia de dezvoltare a educației fizice și a sportului în județul Timiș pentru perioada 2018-2023

zone de promenadă și zonele de pescuit. O selecție a celor mai frecventate / reprezentative spații de petrecere a timpului liber cuprinde arealul aferent râului Bega, Parcul Alpinet Timișoara, Parcul Botanic Timișoara, Parcul Central „Anton Scudier” Timișoara, Parcul Civic Timișoara, Parcul Justiției Timișoara, Parcul Poporului Timișoara, Parcul Rozelor Timișoara, Parcul de aventură Herneacova, Parcul de aventură Nădrag, Băile Călacea, stațiunea balneoclimatică Buziaș, ștrandul termal Sânmihaiul German, ștrandul termal Lovrin, ștrandul termal Deta, ștrandul termal „Santa Maria” Jimbolia, centrul de echitație Domeniul Herneacova sau centrul de echitație Herghelia Izvin. O prezentare mai detaliată a acestor spații și servicii se regăsește în anexa 12.4.1.

Pe lângă toate acestea, în zona centrală, parcurile, scuarurile verzi, piețele, locurile de joacă și terenurile de sport fac parte din oferta cea mai la îndemână pentru loisir și sunt în general bine amenajate și întreținute. De asemenea, prezența cursului râului Bega și a unor vaste suprafețe amenajate adiacente acestuia, îl pune pe harta atracțiilor importante din oraș. Prin amenajarea acestor suprafețe, cu mijloace simple în primele faze, orașul a obținut un plus de valoare deosebit pentru zonele rezidențiale învecinate și o atracție pentru vizitatorii Timișoarei.

În plus, Asociația de Utilitate Publică pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului (APDT) în județul Timiș, respectând Normele anti-COVID în vigoare pentru sezonul estival 2020, a pus, de exemplu, în funcțiune Catamaranul cu motor electric Eco Timiș pe lacul Surduc în intervalul 4 iulie 2020 – 18 octombrie 2020. În tot acest interval, în perioada de week-end, un angajat al APDT Timiș a oferit plimbări gratuite cu turiștii, în zilele de sâmbătă și duminică.²⁹⁸

Având o capacitate de opt locuri, catamaranul are motor electric, este complet nepoluant și a fost achiziționat de APDT Timiș prin intermediul proiectului european RORS-39, Eco Timiș – un nou produs turistic cu scopul de a contribui la dezvoltarea serviciilor de turism din Timiș prin promovarea Rezervației naturale lacul Surduc.

O altă ramură destul de dezvoltată în ceea ce privește tipologiile de dotări de petrecere a timpului liber existente pe teritoriul județului Timiș cuprinde dotările de alimentație publică (restaurante, baruri, cafenele), care în funcție de specificul și localizarea lor, pot fi frecventate atât de locuitori, cât și de vizitatori. De altfel, o analiză a gradului de satisfacție față de aceste spații în funcție de rating-ul primit pe Google Maps, Tripadvisor sau aplicațiile conexe precum Discover Timiș și Timișoara City App by Eventya indică o calitate relativ superioară a serviciilor oferite, cea mai mare parte a restaurantelor, pub-urilor, barurilor, cafenelelor și cluburilor primind un punctaj de peste 4.5 din 5 puncte.

Cu toate acestea, deși oferta de petrecere a timpului liber în județul Timiș este caracterizată de numeroase aspecte pozitive, există și o serie de elemente care necesită îmbunătățiri, precum lucrări de reabilitare, modernizare, extindere și chiar construire de noi dotări pe teritoriul județului, precum și de promovare mai accentuată a facilităților oferite, inclusiv în mediul online, pentru a atrage turiștii din țară, cât și din străinătate, dar mai ales pentru a fi vizibil către comunitatea locală.

²⁹⁸ <https://turismtimis.ro/week-end-cu-catamaranul-gratuit-pe-lacul-surduc/>

7.6. PRINCIPALELE CONCLUZII, PROVOCĂRI ȘI RECOMANDĂRI PENTRU STRATEGIE

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
SERVICIILE DE EDUCAȚIE	
Infrastructura de învățământ la nivel județean se află doar la jumătatea parcursului de modernizare și reabilitare, considerând finanțarea primită pentru intervenții în comparație cu necesarul actual.	Creșterea alocărilor bugetare la nivel local și atragerea de finanțări nerambursabile pentru a realiza investiții trebuie să fie realizată în ordinea necesității și creșterii gradului de deservire al noilor infrastructuri școlare.
Resursele umane calificate pentru procesul de predare la clasă sunt scăzute pentru mediul rural, astfel că nu se poate asigura un nivel de calificare echilibrat între elevii din mediile rural și urban.	Campanie de promovare a profesiei didactice în rândul populației din mediul rural și urban, complementară cu încurajarea menținerii cadrelor didactice calificate (cel puțin în mediul rural) și creșterea calității cursurilor de formare oferite profesorilor existenți.
Atractivitatea profilului tehnologic pentru elevi în cazul nivelului liceal a scăzut semnificativ, sub 14% alegând acest tip de învățământ.	Realizarea unei campanii anuale de informare a elevilor de gimnaziu atât online, cât și offline, în vederea creșterii interesului pentru învățământul profesional și tehnic. Implementarea unui sistem periodic de informare a populației (atât adulte, cât și tinere) în legătură cu situația economică local și județeană, incluzând date cheie despre preferințele operatorilor și locurile de muncă vacante.
Rata de promovare a examenului de bacalaureat la nivel județean a scăzut în ultimii 3 ani, situându-se constant sub media națională, iar la nivelul liceelor, aproape jumătate dintre acestea au înregistrat rate de promovare de sub 50%.	Crearea unei structuri/centru de învățare facultativă (sub forma centrului de excelență existent), care să asigure suport secundar în pregătirea elevilor prin integrarea în programă de cursuri pregătitoare.
Structurile universitare prezente la nivel județean pregătesc efective însemnate din forța de muncă disponibilă, 2 instituții de acest tip din municipiul Timișoara fiind printre cele mai bine cotate și cunoscute universități la nivel național.	Facilitarea parteneriatelor între mediul universitar și operatorii economici prezenți la nivel local reprezintă metoda de referință pentru modelarea specializărilor viitoare din cadrul instituțiilor de învățământ superior.
Dotările realizate în urma pandemiei de Covid-19 prin achiziția și distribuția de resurse IT au creat cadrul unei dezvoltări accelerate a metodelor și materialelor de predare online, atât la nivel județean, cât și național.	Extinderea /Realizarea unei baze de date unice cu materiale didactice specifice metodelor de predare online, în vederea asigurării accesului liber al profesorilor la resurse informaționale. Organizarea mai multor cursuri de creștere a nivelului de competențe digitale ale profesorilor, în vederea operaționalizării cu ușurință de către aceștia a software-urilor educaționale disponibile (implementarea unor noi metode de predare la clasă sau noi conținuturi).
SERVICIILE DE SĂNĂTATE	
Există comune care nu beneficiază de cabinete medicale de familie. De asemenea, există comune care nu beneficiază de unități sanitare de bază precum farmacie, cabinet	Extinderea rețelei medicale astfel încât să acopere toate nevoile din mediul rural.

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
stomatologic etc, fiind nevoiți să se deplaseze în alte localități pentru a beneficia de astfel de servicii.	Crearea de servicii medicale mobile cu frecvență ridicată care să ajungă în comunitățile cu acces dificil la servicii medicale.
Există așezări urbane care nu beneficiază de infrastructură spitalicească de bază (nu există spital general public), iar multe dintre spitalele existente necesită lucrări de modernizare/reabilitare/dotare cu echipamente.	Crearea de noi spitale cu rol de deservire atât județeană, cât și locală. Reabilitarea corpurilor spitalelor existente, unde este cazul.
Numărul medicilor de familie este insuficient în unele localități din mediul rural, aceștia fiind supraaglomerați. Sunt și cazuri de comune care înregistrează până la 5.000 de locuitori pe medic de familie.	Stimularea antreprenoriatului în domeniul medical la nivelul comunităților rurale. Crearea de servicii medicale mobile cu frecvență ridicată care să ajungă în comunitățile cu acces dificil la servicii medicale.
Situația stării de sănătate a populației prezintă o serie de indicatori de prevalență și morbiditate cu valori foarte mari la nivel național.	Realizarea de campanii de informare a populației, ce au componente de activități practice, cu privire la problematicile unui stil de viață sănătos. Realizarea de acțiuni intense de prevenire, diagnosticare și tratare a afecțiunilor cu rate maxime de prevalență.
SERVICIILE SOCIALE	
Infrastructura de servicii sociale de la nivel județean nu este suficient dezvoltată nici ca prezență teritorială, nici ca diversitate de servicii.	Asigurarea de servicii sociale integrate destinate copilului și/sau familiei. Extinderea serviciilor sociale către mediul rural. Asigurarea de servicii sociale integrate destinate persoanelor cu dizabilități, care pe lângă masă și cazare să ofere servicii complexe ca diferite tipuri de terapii, integrare pe piața muncii, etc. Asigurarea de alte servicii sociale specializate.
La nivel județean nu a putut fi posibilă obținerea unei imagini complete asupra persoanelor aflate în situații de vulnerabilitate, mai ales în mediul rural.	Identificarea nevoii de servicii sociale din întreg județul prin identificarea persoanelor aflate în situații vulnerabile pe tipuri de categorii și stabilirea necesarului de dezvoltare a infrastructurii sociale.
CULTURĂ, SPORT ȘI AGREMENT	
Polarizarea puternică a municipiului Timișoara pe scena cultural-artistică la nivel național și internațional.	Promovarea mai intensă a valorii județului Timiș astfel încât acesta să capete notorietate crescută la nivel național – promovarea artiștilor locali, promovarea proiectelor realizate în parteneriate cu alte județe sau între UAT-uri, promovarea sectorului cultural-creativ mult mai bine etc. Implicarea personalităților din Diaspora astfel încât aceștia să reprezinte vectori de imagine în mediul european. Sprijinirea instituțiilor culturale și din mediul rural în internaționalizarea creațiilor și artiștilor locali.

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
	Sprijinirea instituțiilor culturale și din mediul rural în organizarea unor evenimente majore la nivel județean și nu numai.
Promovare insuficientă a ofertei culturale disponibile la nivelul județului Timiș.	Promovarea sporită și diversificată a patrimoniului cultural (material și imaterial), în special cel prezent în zone mai puțin cunoscute din județ – zone rurale cu specific autentic și bogat în patrimoniu. • prin includerea acestuia în circuite turistice la nivel suprateritorial – spre exemplu, prin amenajarea unor trasee între județele vecine sau transfrontaliere: Arad, Bihor, Cluj, Hunedoara, Caraș-Severin sau chiar cu Serbia și Ungaria. • prin includerea mai mult a comunităților etnice în promovarea multiculturalității locale; • prin încurajarea dezvoltării / reînvierii unor tradiții și activități tradiționale – spre exemplu, promovarea mai bună a diferitelor festivaluri etnice, a olăritului și ceramicii bănățeană, sau a preparatelor specifice bănățene care nu sunt cunoscute de toată lumea. Acestea pot fi prezentate și prin intermediul unor ateliere meșteșugărești cu rol de muzee vii, festivaluri participative, implicarea societății în cultura etnică respectivă, manuale de patrimoniu imaterial etc.; • prin realizarea unei serii de povești reale sau augmentate, care pot crea un fundal atractiv pentru o serie de evenimente culturale – povești cu vechile cetăți sau povești despre marile personalități ale județului etc. • prin generarea unor axe noi care să asigure o legătură atractivă între centrele istorice ale municipiilor și orașelor, în special municipiul Timișoara, și zone din mediul rural sau periurban ale municipiilor – în week-enduri sau zile de sărbătoare se pot organiza fie organizate evenimente în aer liber care să includă mai multe puncte culturale de pe aceste axe, fie mici brunch-uri, plimbări cu bicicletele prin sate etc. Dezvoltarea unor strategii de dezvoltare și marketing pentru domeniile culturale care să identifice publicul țintă pentru oferta culturală din județ. Continuarea unor proiecte de punere în valoare a cetăților medievale din Banat – ex. „Protejează trecutul. Protejează siturile arheologice. Jdioara ești tu!”, început în anul 2016. Dezvoltarea unei platforme online care să reunească și să promoveze toate activitățile din agenda culturală a întregului județ pe parcursul unui an – poate fi cuplată cu o platformă integrată de promovare a județului.

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
	Dezvoltarea unui sistem de signalistică la nivelul județului prin intermediul căruia să fie promovate atracțiile culturale din tot județul într-o manieră atractivă și unitară. Implementarea unui program care să recunoască restaurantele care se aprovizionează cu produse locale. Organizarea de spectacole itinerante și de activități educaționale în localitățile din județ pentru sporirea accesului la oferta culturală. Sprrijinirea unui program de organizare de evenimente culturale inedite prin asocieri cu o serie de locații noi (spre exemplu, spectacole de muzică, teatru, film etc. în grădini de vară / în parcuri / în piațete / pe Bega / în Parcurile Naturale / la centrele de echitație etc.
Provocări în ceea ce privește starea și gradul de dotare al echipamentelor culturale – în special în zonele rurale.	Implementarea unui program de modernizare a instituțiilor publice de cultură astfel încât să ofere servicii necesare și de calitate. Realizarea unui ghid de amenajare a instituțiilor publice de cultură astfel încât acestea să implementeze instrumente moderne de prezentare și descriere a ofertei culturale. Suplimentarea infrastructurii culturale a municipiului prin sprijinirea realizării de noi dotări precum spații multifuncționale pentru evenimente de mare anvergură, sedii ale unor instituții culturale și în special cămine culturale, biblioteci și centre culturale în UAT-urile care nu sunt suficient deservite în acest moment. Crearea unor Centre Culturale Creative și în celelalte municipii din județul Timiș pe modelul celor de la Timișoara – pentru promovarea evenimentelor culturale, de artă vizuală sau a altor tipuri de reprezentații artistice. Inventarierea și valorificarea spațiilor abandonate sau a spațiilor în stare avansată de degradare din județ pentru transformarea lor în echipamente socio-culturale. Realizarea unui ghid de reabilitare / consolidare / amenajare a monumentelor istorice și a clădirilor cu valoare arhitectural-ambientală ridicată din zonele rurale, astfel încât acestea să respecte identitatea locală, inclusiv prin identificarea unor posibili specialiști ce pot fi implicați și aceste intervenții. Încurajarea utilizării noilor tehnologii XR (VR – Realitate Virtuală, AR – Realitate Augmentată, MR – Realitate Mixtă) pentru îmbogățirea mijloacelor de prezentare / reconstrucție a resurselor culturale, dar și pentru a oferi un acces mai facil la acestea.
Insuficiența sau neadecvarea sprijinului disponibil pentru actorii culturali.	Dezvoltarea unor spații de lucru / hub-uri pentru actorii din sectoarele culturale și creative, ce pot primi și funcțiuni de centre comunitare, rezidențe artistice, spații de creație și

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
	expoziție sau dotări pentru formare, cercetare și inovare în domeniu. Realizarea și promovarea periodică a unui catalog privind sursele disponibile de finanțare pentru actorii culturali. Implementarea unor programe de accelerare și incubare pentru antreprenorii din sectoarele culturale și creative. Organizarea unor grupuri de lucru periodice cu actori reprezentativi din sectoarele culturale și creative. Crearea unui consorțiu / unei platforme prin care toate inițiativele culturale de la nivel local să fie reunite și organizate, astfel încât toate ideile să fie mai ușor centralizate și accesibile pentru toți actorii reprezentativi. Promovarea proiectelor realizate în parteneriat, în special în cazul proiectelor mici prin care pot fi incluși toți actorii interesați de pe teritoriul întregului județ – proiectele pot fi locale, sau grupate, fiind astfel posibilă și o conexiune între evenimente.
Necesitatea dezvoltării infrastructurii și serviciilor sportive din județ, în vederea asigurării cadrului necesar pentru practicarea sportului de masă sau de performanță.	Realizarea unor dotări sportive majore care să asigure spațiile necesare practicării sporturilor de performanță, dar și organizării de evenimente și competiții de interes la nivel municipal, național și internațional – exemplu posibilitatea realizării unei săli polivalente în Timișoara sau imediat în zonele periurbane de lângă acesta, sau chiar și în alt municipiu/oraș pentru a crea condiții noi. Realizarea și actualizarea permanentă a unei evidențe a infrastructurii sportive din județ (atât în funcțiune, cât și în stare avansată de degradare sau care urmează să se realizeze), care să cuprindă informații despre tipologia echipamentelor, starea, regimul juridic, capacitatea și gradul de dotare a acestora. Implementarea unui program de modernizare continuă a infrastructurii sportive care necesită lucrări de reabilitare / extindere / dotare. Dezvoltarea unei soluții online de programare și abonare online la dotările sportive din județ.
Insuficienta dezvoltare și promovare a ofertei de activități sportive la nivelul întregului județ.	Promovarea sportului către comunitate prin campanii de activare, precum simulatoare sportive sau evenimente și activități sportive în aer liber – pe faleza râului Bega, în Parcurile Naturale etc Dezvoltarea unei platforme online care să reunească și să promoveze toate activitățile din agenda sportivă a județului pe parcursul unui an – poate fi cuplată cu o platformă integrată de promovare a județului. Sprijinirea organizării de evenimente sportive majore care să sporească vizibilitatea activităților sportive în județ – de exemplu evenimente tip Color Run – nu numai în Timișoara,

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
	curse cu canoia pe lacul Surduc, competiții sportive de înot etc. Includerea foștilor sportivi de performanță în campaniile de promovare a sportului, în special prin parteneriate cu instituțiile de învățământ.
Insuficiența dezvoltare și promovare a ofertei de agrement la nivelul întregului județ.	Dezvoltarea oportunităților de petrecere a timpului liber prin crearea / reactivarea unor zone noi / neconvenționale pentru petrecerea timpului liber. Dezvoltarea dotărilor de agrement existente la nivel municipal și construirea unor noi – spre exemplu, valorificarea băilor termale și a stațiunilor balneoclimatice, a parcurilor de aventură, ștrandurilor termale de pe teritoriul județului etc. Amenajarea unor trasee ciclabile care să conecteze zone de interes la nivel județean.

SERVICIILE DE SĂNĂTATE

Polarizarea ofertei de servicii medicale variate și complexe în municipiul Timișoara, restul județului beneficiind de o ofertă foarte limitată, în unele cazuri fiind inexistentă (lipsa spitalelor generale publice în orașele Buziaș, Recaș, Ciacova și Gătaia, respectiv lipsa cabinetelor medicale familiale în comunele Bara, Beba Veche, Secaș și Otelec).

SERVICIILE SOCIALE

Zonele care se conturează ca fiind lipsite de servicii sociale sunt în partea de nord-vest a județului, partea de sud și partea de est și nord-est (având ca imagine referitoare la distribuția spațială a acestor servicii Harta Serviciilor Sociale).

CULTURĂ, SPORT ȘI AGREMENT

Oferta culturală a județului Timiș este relativ bine dezvoltată, însă este necesară o diversificare și o promovare sporită a facilităților oferite. Aceasta este caracterizată de numeroase aspecte pozitive, dar și de o serie de elemente care necesită ameliorare. La nivelul județului, infrastructura culturală de bază, alcătuită din biblioteci și case de cultură sau cămine culturale, este prezentă în cea mai mare parte a unităților administrativ teritoriale componente, fiind, de asemenea, subiectul a numeroase investiții din partea administrației publice în ultimii ani. Cu toate acestea, sunt necesare în continuare lucrări de reabilitare, modernizare, extindere și chiar construire de noi dotări culturale în localitățile din județ, precum și de promovare mai accentuată a facilităților oferite, inclusiv în mediul online, pentru a atrage comunitatea locală, în special tinerii, către aceste dotări. Mai mult, având în vedere că numărul facilităților culturale specializate din categoria muzeelor, instituțiilor de spectacole sau cinematografele este redus în mediul rural, este necesară sporirea și diversificarea acestor dotări, inclusiv prin activarea unor spații valoroase, care au un potențial insuficient exploatat, pentru a atrage cât mai mulți utilizatori.

În cadrul județului Timiș există și numeroase resurse de patrimoniu imaterial ce merită conservate, valorificate și promovate, acestea fiind din ce în ce mai prezente în oferta culturală a județului. În acest context, patrimoniul imaterial poate fi asociat cu alte resurse, pentru a se crea o serie de produse inedite, atractive pentru vizitatori. Acesta poate fi în același timp o resursă importantă pentru conturarea identității județului printr-o colecție a istoriilor și legendelor locale, reunite în monografia generală a județului, sau prin ilustrări grafice, reprezentative pentru cultura locală.

Cu privire la actorii culturali relevanți, mediul public este caracterizat de numeroasele parteneriate încheiate între instituțiile de la nivel județean, precum Consiliul Județean Timiș, Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș sau Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în Timiș, și cele de la nivel local, însă este necesară și o cooperare între diferite UAT-uri, care în momentul de față lipsește, pentru a dezvolta evenimente și inițiative comune, care să contribuie la diversificarea ofertei culturale județene.

În acest demers este implicată și o varietate de actori privați, a căror activitate joacă un rol deosebit de important în definirea Timișului ca un județ de top în sectorul creativ și cultural. Mai mult, având în vedere prezența în județul Timiș a peste 380 de asociații și fundații în sectorul cultural și creativ, se poate concluziona că mediul privat ar trebui să fie mult mai des implicat și susținut de autoritățile publice pentru implementarea unor noi inițiative culturale în beneficiul comunității locale și nu numai.

În ceea ce privește oferta de agrement, județul Timiș este caracterizat de o gamă diversă de activități ce pot fi practicate în cadrul parcurilor de distracție, al dotărilor de wellness și relaxare, al centrelor de echitație, dar în special de cele care se pot practica și în natură. Cu toate acestea, se remarcă faptul că aceste facilități sunt accesate pentru scurtă durată.

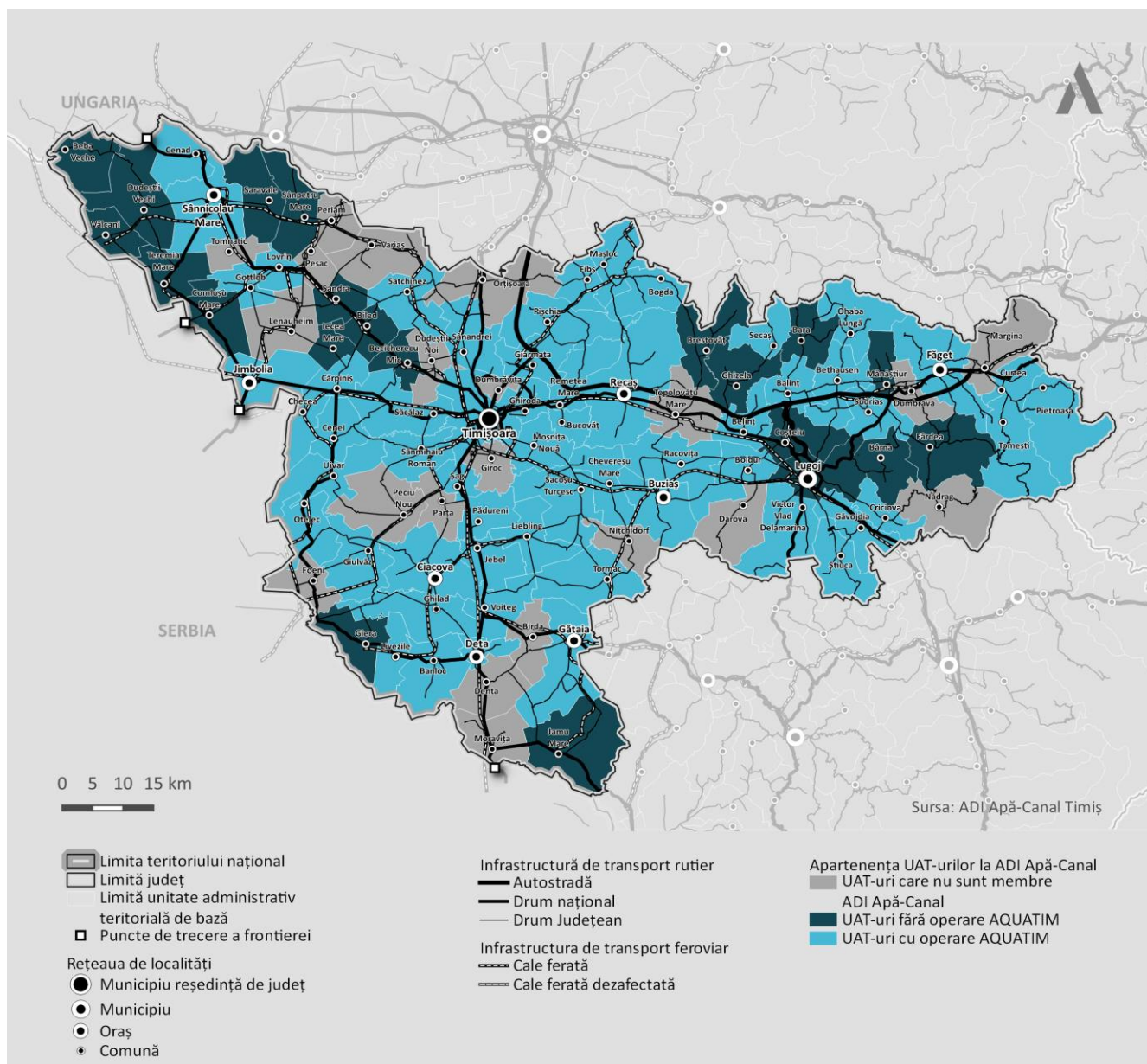
În acest context, este necesară extinderea dotărilor de agrement, care se concentrează în acest moment cu precădere într-un număr restrâns de areale, dar e nevoie mai ales de promovarea integrată a acestora în cadrul unor pachete și produse noi și inedite, alături de alte atracții din județ, pentru a putea atrage vizitatorii să petreacă mai mult timp aici.

8. UTILITĂȚI PUBLICE

8.1. ALIMENTAREA CU APĂ ȘI COLECTAREA APELOR UZATE

Gestionarea și asigurarea serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare apă uzată, precum și programarea, executarea și monitorizarea investițiilor în infrastructurile corespunzătoare sunt coordonate de către Asociația de Dezvoltare Intercomunitară (ADI) Apă-Canal Timiș, înființată anul 2008. În cadrul Asociației sunt înscrise 78 de unități administrativ teritoriale (UAT) și Consiliul Județean Timiș care reprezintă interesele comunităților de mici dimensiuni. Membrii Asociației delegă către aceasta responsabilitatea pentru asigurarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare apă uzată.

FIGURA 212. MEMBRII ADI APĂ-CANAL TIMIȘ ȘI ARIA DE OPERARE SC AQUATIM SA

Sursa: Prelucrare date AQUATIM SA și INS Tempo

Pentru asigurarea calității și eficienței serviciilor de apă și canalizare, conform prevederilor normelor în vigoare, ADI Apă-Canal Timiș a delegat dreptul de exploatare, întreținere, administrare, de investiții și furnizare a serviciilor către Operatorul Regional SC AQUATIM SA.

În profil teritorial, se observă că din totalul de 99 de Unități Administrativ Teritoriale-UAT (municipii, orașe, comune) sunt membre ADI Apă-Canal Timiș 78 de UAT-uri și Consiliul Județean Timiș, din care 10 UAT-uri se află în mediul urban și 68 UAT-uri în mediul rural.

Societatea AQUATIM SA operează în 57 de UAT-uri, din care 9 UAT în mediul urban (în mun. Lugoj Consiliul Local administrează serviciu de apă-canal) și 48 UAT în mediul rural. Membrii care nu sunt cuprinși în aria de operare nu au prezentat încă Hotărârea de delegare din diverse motive: tehnice (sisteme defectuoase), hotărâri în curs de predare sau nu au dorit această operare.

8.1.1. ALIMENTAREA CU APĂ

Alimentarea cu apă în sistem centralizat a localităților din județ se asigură din surse de apă de suprafață și subterane. Municipiile Timișoara și Lugoj utilizează surse de apă de suprafață (canalul Bega, respectiv râul Timiș) și de apă subterană. Sursele de apă de suprafață au volum suficient, iar calitatea apei brute se înscrie în parametrii normativelor naționale în vigoare. Majoritatea comunelor și cele opt orașe din județ se bazează pe apa subterană ca sursă de apă.

Resursele potențiale totale de apă ale Spațiului Hidrografic Banat (spațiu în care se înscrie județul Timiș) sunt apreciate la 4,58 mil. m³/an, din care cele de suprafață sunt de 3,38 mil. m³/an și cele subterane de 1,20 mil. m³/an.

Resursele potențiale de suprafață sunt distribuite astfel: în b.h. Bega 0,56 mil. m³/an, în b.h. Timiș 1,51 mil. m³/an, în b.h. Caraș 0,22 mil. m³/an, în b.h. Nera 0,46 mil. m³/an, în b.h. Cerna 0,38 mil. m³/a. Resursele potențiale subterane sunt distribuite în straturile freatice (62%) și în straturile de adâncime (38%). Resursele tehnic utilizabile totale de apă ale Spațiului Hidrografic Banat sunt de aproximativ 1,50 mil. m³/an, din care: de suprafață 0,39 mil. m³/an și 1,11 mil. m³/an subterane.

Distribuția spațială a resurselor tehnic utilizabile de suprafață din Spațiul Hidrografic Banat se prezintă astfel: în b.h. Bega 30,13 mii m³/an, în b.h. Timiș 30,9 mii m³/an, în b.h. Caraș 12,6 mii m³/an, în b.h. Nera 30 mii m³/an și de 17,4 mii m³/an în b.h. Cerna.

Resursele tehnic utilizabile subterane sunt distribuite astfel: în straturile freatice (64%) și în straturile de adâncime (36%).

TABEL 65. RESURSELE DE APĂ POTENȚIALE ȘI TEHNIC UTILIZABILE AFERENTE JUDEȚULUI TIMIȘ SUNT (MIL. M³/AN)

RESURSE DE SUPRAFAȚĂ		RESURSE SUBTERANE	
POTENȚIALE	TEHNIC UTILIZABILE	POTENȚIALE	TEHNIC UTILIZABILE
215,0	400,0	375,0	500,0

Sursa: Master Plan actualizat la nivelul județului Timiș privind sistemul de alimentare cu apă și canalizare, anul 2016, Raport județean privind starea mediului, anul 2019, APM Timiș

Resursele de apă de suprafață ale județului sunt suficiente, cu toate că disponibilitatea lor este limitată în zonele de le poalele Carpaților Meridionali. Principalul curs de apă al județului este râul Timiș, care are un volum de apă suficient pentru alimentarea cu apă a întregului județ, dar acest lucru nu reprezintă soluția economică optimă datorită distanțelor mari dintre cursul râului și localități. Municipiile Timișoara și Lugoj captează apă din râul Timiș: Lugojul direct din râu, iar Timișoara prin intermediul Canalului Bega conectat la râul Timiș prin nodul hidrotehnic Coșteiu. Comuna Nădrag captează apa de suprafață dintr-un curs de apă local.

Resursele de apă subterană asigură apă pentru toate localitățile județului (cu excepția comunei Nădrag), inclusiv pentru municipiile Timișoara și Lugoj. Pentru comunitățile din afara zonelor urbane Timișoara și Lugoj, apa subterană reprezintă principala sursă de apă. În cele opt orașe există 65 de puțuri de adâncime, iar în zona rurală există 206 puțuri de adâncime, apa fiind prelevată din straturile acvifere nepoluate aflate la 125-200m adâncime. În zonele urbane (două municipii și opt orașe) cantitatea de apă este suficientă și corespunzătoare din punct de vedere calitativ, fiind asigurată protecția sanitară a captărilor. În zona rurală nu există mijloace de tratare a apei, exceptând dezinfecția cu clor.

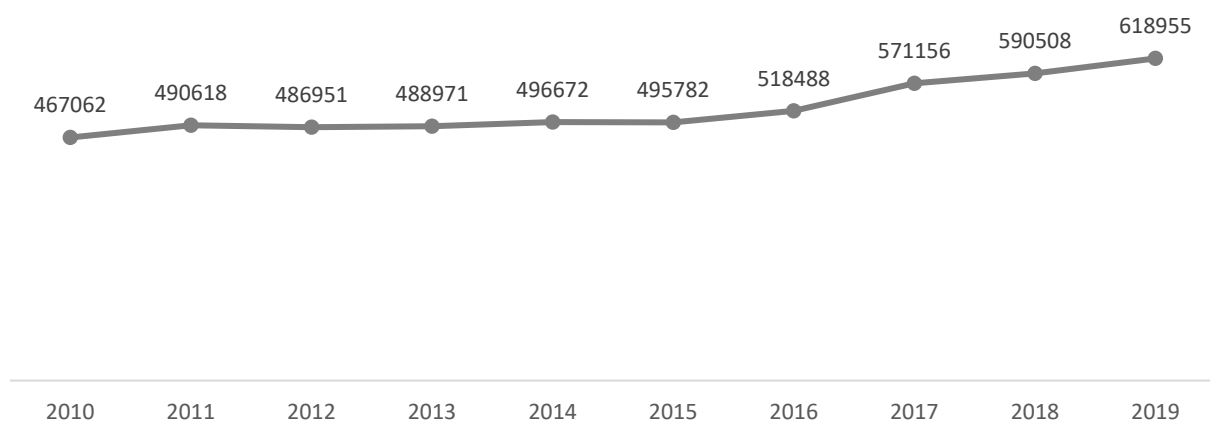
Capacitatea fronturilor de captare a apei subterane este suficientă pentru populația existentă. Cu un declin continuu previzionat al populației județului se apreciază că în majoritatea zonelor capacitatea fronturilor existente de captare apă subterană va fi suficientă pentru alimentarea populației.

În urma diverselor studii privind calitatea apei subterane, efectuate de-a lungul timpului, au rezultat nivele semnificative de amoniu și concentrații de nitriți și nitrați. Pentru evaluarea noilor surse de apă subterană planificate sunt necesare studii suplimentare privind calitatea apei prelevate.

Populația totală a județului deservită de sistemele publice de alimentare cu apă este de 618.955 persoane, reprezentând cca. 81,1% din populația totală a județului (756.668 persoane în anul 2019). Compania AQUATIM SA asigură servicii pentru 512.982 persoane, reprezentând cca. 67,7% din populația totală a județului Timiș, și 82,8% din populația totală a județului alimentată cu apă potabilă.

Din datele transmise de societatea AQUATIM SA, ponderea medie de conectare la serviciul de alimentare cu apă este de 95.1% din populația totală a comunităților aflate în aria de operare. Orașele Deta, Jimbolia și Receaș au ponderea puțin sub valoarea medie (92.5%, 96.1%, respectiv 94.6%), iar orașele Timișoara, Buziaș, Gătaia, Criciova și Făget, Sânnicolau Mare au gradul de conectare de 99.85%, 100%, 100%, 99.2% , 99.1% și 98.1%. Cu grad extrem de mic de conectare sunt localitățile: Bazoș (26.4%) (or. Receaș), Sânmartinu Maghiar (25.4%) și Răuți (9%) (comuna Uivar), Butin (2.9%), Șemlacu Mic (1.2%) și Șemlacu Mare (14.6%) (or. Gătaia), Gad (9.3%) (comuna Ghilad), Rudna (28.8%) (comuna Giulvăz).

FIGURA 213. EVOLUȚIA POPULAȚIEI DESERVITE DE SISTEMUL PUBLIC DE ALIMENTARE CU APĂ, JUDEȚ TIMIȘ, PERIOADA 2010-2019, PERSOANE

Sursa: Baza de date INS Tempo

În perioada 2010 – 2019, populația județeană deservită de sisteme de alimentare cu apă a crescut constant cu 24.6% în anul 2019 față de anul 2010. O creștere semnificativă se observă începând cu anul 2015, când creșterea a fost de 20%.

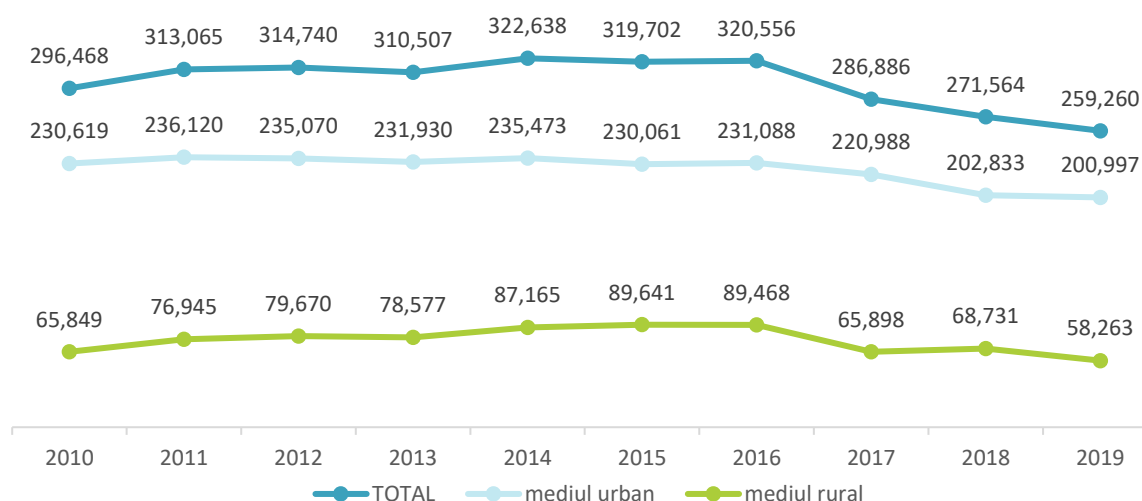
Analizarea datelor INSSE (an referință 2021) și a celor din Master Planul actualizat la nivelul județului Timiș privind sistemul de alimentare cu apă și canalizare (reactualizat în 2016) indică faptul că, la nivel de unități administrativ teritoriale toate cele 99 de UAT-uri (10 în mediul urban și 89 în mediul rural) au infrastructură de alimentare cu apă. În mediul rural toate reședințele de comună au infrastructură de alimentare cu apă, mai mult sau mai puțin dezvoltată.

Capacitatea de producere apă potabilă la nivel județean este de 259.260 m³/zi, pentru mediul urban capacitatea fiind de 200.997 m³/zi (reprezentând o pondere de 77,5%). Stații de tratare a apei de suprafață există în orașele Timișoara și Lugoj (capacitate totală de 189.225 m³/zi) și în comuna Nădrag (capacitate de 2.200 m³/zi). Stațiile de tratare din cele două municipii necesită investiții pentru reabilitare și modernizare, stația de tratare din comuna Nădrag se află în stare bună fiind o investiție recentă. Restul localităților din județ (urbane și rurale) au sisteme de alimentare cu apă alimentate din surse subterane, capacitatea totală de producere a apei potabile fiind de 67.835 m³/zi (11.772 m³/zi pentru cele opt orașe și 56.063 m³/zi pentru localitățile din mediul rural). Tratarea apei din sursele subterane se realizează numai pentru îndepărtarea fierului și manganului, toate stațiile sunt într-o stare tehnică necorespunzătoare, necesitând reabilitări și modernizări. Toate stațiile de tratare a apei

pentru potabilizare din județ au instalații pentru dezinfecția cu clor, excepție face orașul Recaș datorită obiecțiilor locuitorilor, care consideră că apa clorinată folosită la spălatul sticlelor alterează vinul produs în această regiune.

În perioada 2010 -2019 evoluția capacității de producere a apei potabile este următoarea:

FIGURA 214. EVOLUȚIA CAPACITĂȚII DE PRODUCERE A APEI POTABILE, JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019 M³/ZI

Sursa: Baza de date INS Tempo

Se observă o descreștere a capacității de producere a apei potabile, descreștere accentuată începând cu anul 2016. Evoluția ilustrată coroborată cu evoluția celorlalți indicatori (populație deservită de sistemul de apă potabilă, volum de apă potabilă distribuit, lungime rețea distribuție) se interpretează ca o creștere a randamentului infrastructurii de alimentare cu apă.

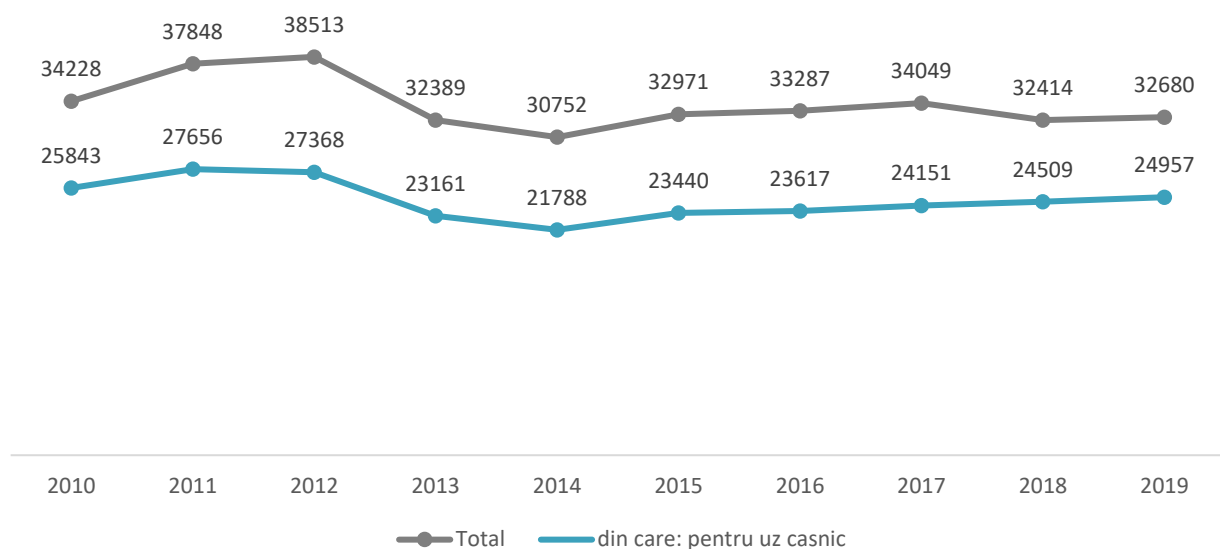
Volumul total de apă potabilă distribuit pentru consum este de 32.680 mii m³/anul 2019, în mediul urban fiind distribuiți 21.875 mii m³ (66%), iar în mediul rural 10.805 mii m³ (34%).

Volumul total de apă pentru consum casnic este de 24.957 mii m³/anul 2019, reprezentând o pondere de 76% din volumul total distribuit. În mediul urban sunt distribuiți 15.107 mii m³ (60%), iar în mediul rural sunt distribuiți 9.850 mii m³ (40%). Consumul apă potabilă este cel mai mare în municipiul Timișoara, de 18.459 mii m³, reprezentând 56% din volumul distribuit în județ, iar pentru uz casnic de 12.426 mii m³, reprezentând 49% din volumul distribuit în județ.

Contorizarea consumului de apă potabilă se realizează în procent de 100% în municipiul Timișoara și de 90% în municipiul Lugoj. În cele opt orașe ale județului ponderea medie de contorizare a consumului este de 88%, iar în mediul rural media este de 65%.

În perioada 2010 – 2019 volumul de apă potabilă distribuit are următoarea evoluție:

FIGURA 215. EVOLUȚIA VOLUMULUI DE APĂ DISTRIBUIT PENTRU CONSUM, JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019, MII M³/AN

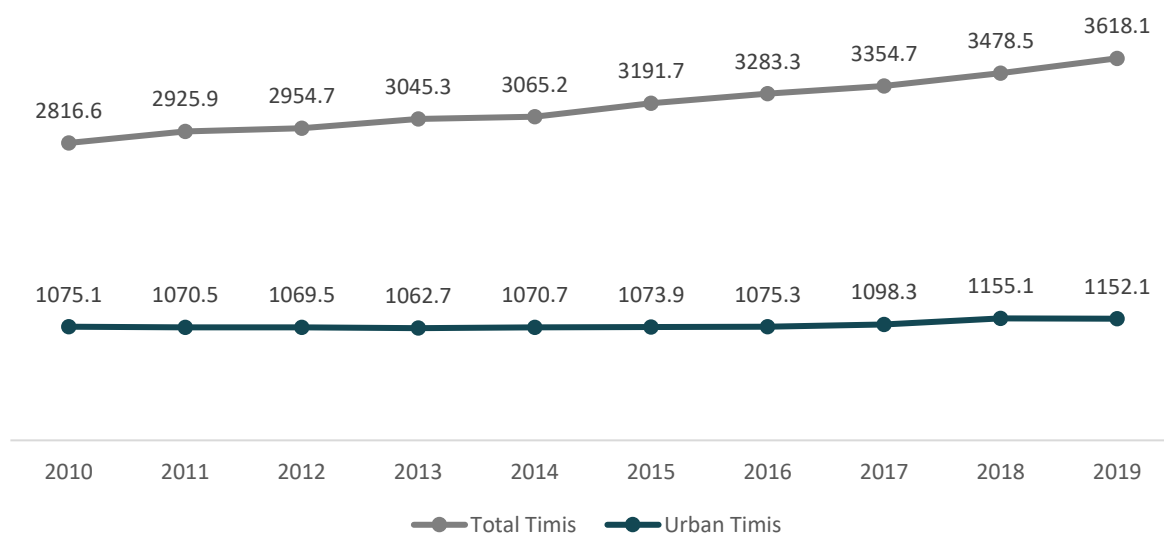

Sursa: Baza de date INS Tempo

Din situația ilustrată se observă o descreștere a consumului de apă potabilă, începând cu anul 2012 și un consum relativ uniform pentru perioada 2013-2019. Rețeaua de distribuție a apei potabile are lungimea totală de 3.618,1km, din care: 1.152,1km (31%) în mediul urban și 2.466km (69%) în mediul rural.

Evoluția rețelei de distribuție a apei potabile în perioada 2010-2019 este următoarea:

FIGURA 216. EVOLUȚIA REȚELEI DE DISTRIBUȚIE APĂ POTABILĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019, KM

Sursa: Baza de date INS Tempo

Situația prezentată evidențiază o creștere constantă a lungimii rețelei de distribuție apă la nivel județean, cu cca. 23% în anul 2019 comparativ cu anul 2010, și o creștere de cca. 7% a rețelei de distribuție din mediul urban. Interpretarea creșterii lungimii rețelei la nivel județean coroborată cu cea de la nivel urban concluzionează faptul că rețeaua de distribuție a apei în mediul rural a avut o creștere constantă în perioada 2010-2019. Din datele

INSSE analizate, în această perioadă se remarcă extinderi importante în municipiul Timișoara (81,3km), în orașele Buziaș (13,0km), Recaș (10,0km) și în comunele comuna Dumbrăvița (48,5km), comuna Ghioroc (41km) și Uivar (10,0km). În perioada 2017-2019 în comunele Ohaba Lungă (8,2km), Pădureni (4,3km) și Pesac (24,0km) au fost realizate importante investiții în realizarea infrastructurii de alimentare cu apă. Se remarcă de asemenea, și situații în care lungimile de rețea au avut creșteri foarte mici sau au stagnat, respectiv orașele Deta (22,6/22,7km), Jimbolia (68,0/68,6km) sau orașele Făget, Gătaia, Sânnicolau Mare în care nu sunt realizate rețele de distribuție pe perioada 2010-2019. În mediul rural, cu excepția comunelor menționate ca având creșteri importante de rețea de apă, extinderile variază între 0,6-24,0km.

Scăderea volumului distribuit de apă potabilă o dată cu creșterea lungimii rețelei de distribuție a apei și a populației deservite de serviciul public de alimentare cu apă se explică prin creșterea randamentului rețelei de distribuție, obținut prin investiții de reabilitare și modernizare, precum și a extinderii sistemelor de contorizare a consumului de apă potabilă.

8.1.2. CANALIZAREA ȘI EPURAREA APEI UZATE

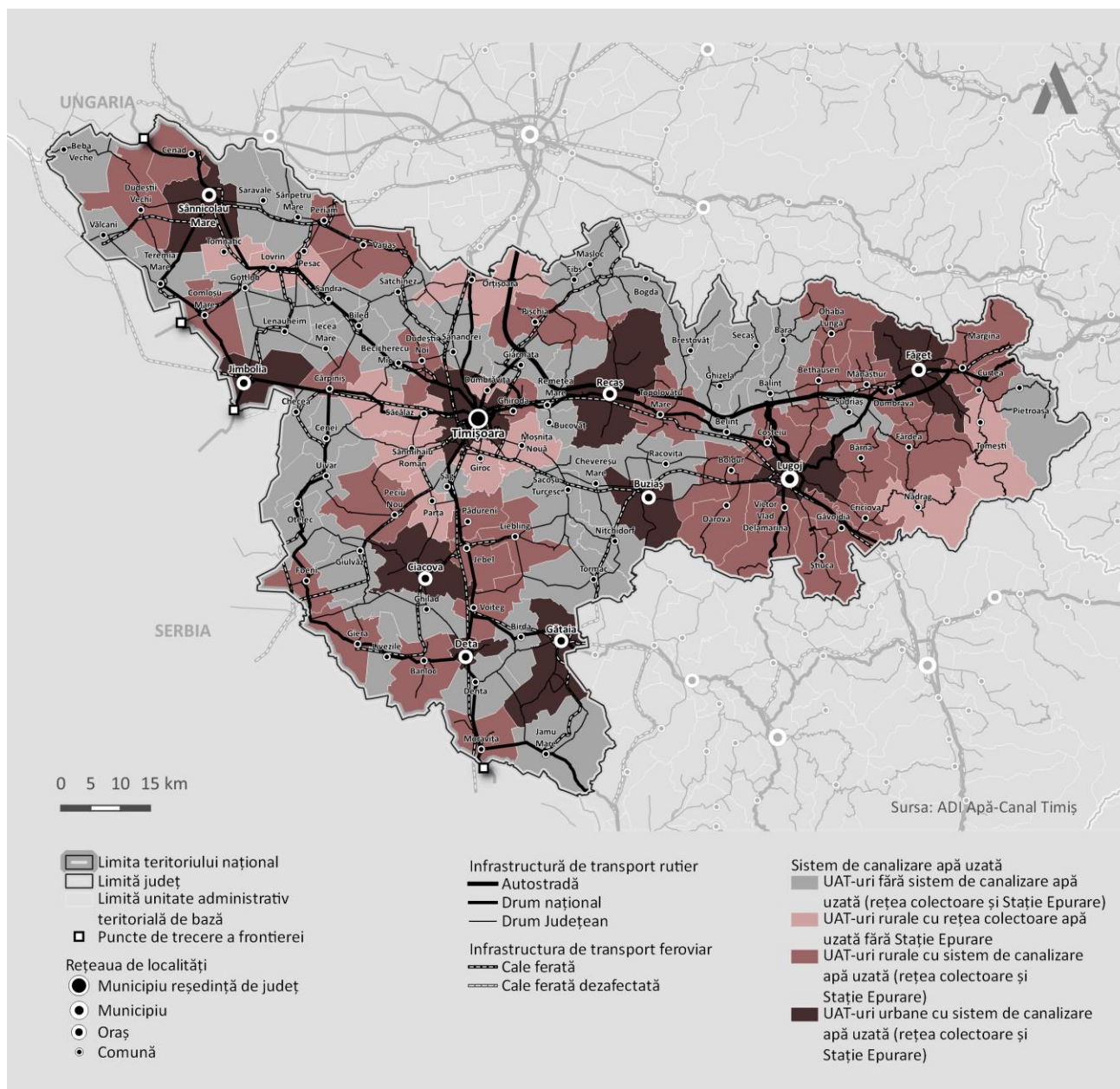
Populația totală a județului deservită de sisteme publice de canalizare și epurare a apelor uzate este de 457.552 persoane, din care 13.554 persoane au canalizare fără epurare, reprezentând o pondere de 3%, conform datelor INSSE, an referință 2021.

Operatorul AQUATIM SA asigură servicii de canalizare și epurare apă uzată pentru o populație de 398.220 persoane. Din datele transmise de către acesta, gradul mediu de racordare la sistemele de canalizare este de 73.8%, peste această medie se situează municipiul Timișoara (99.85%), orașele Buziaș (99%), Deta (77.2%), Ciocova (94,20%), Făget (98%), Sânnicolau Mare (85%), precum și localitățile Bethausen și Leucușești (Bethausen), Ghiroda și Giarmata Vii (Ghiroda), Sânmihaiu Român și Utvin (Sânmihaiu Român), Colonia Fabricii (Tomești), Săcălaz, Pișchia, Victor Vlad Delamarina. Orașele Gătaia (48.4%), Jimbolia (50,6%) și Recaș (38,3%) se situează mult sub valoarea medie. Pondere extrem de mică de racordare (sub 10%) au localitățile Cireșu (Criciova), Coșava, (Curtea), Iecea Mică (Cărpiniș), Lovrin, Cenad.

Toate localitățile cu rețele de canalizare epurează apa colectată. În mediul rural există câte o stație la nivel de comună sau apele uzate sunt descărcate în stații de epurare învecinate (exemplu comunele Ghiroda, Moșnița Nouă, Sânmihaiu Român, Săcălaz cu descărcare în stația de epurare a municipiului Timișoara).

Analizarea datelor primite de la operatorul AQUATIM și a celor din INSSE (an referință 2021) indică următoarea situație a echipării unităților administrativ teritoriale cu infrastructură de canalizare ape uzate.

FIGURA 217. UNITĂȚILE ADMINISTRATIV TERITORIALE RACORDATE LA SISTEME DE CANALIZARE ȘI EPURARE APĂ UZATĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

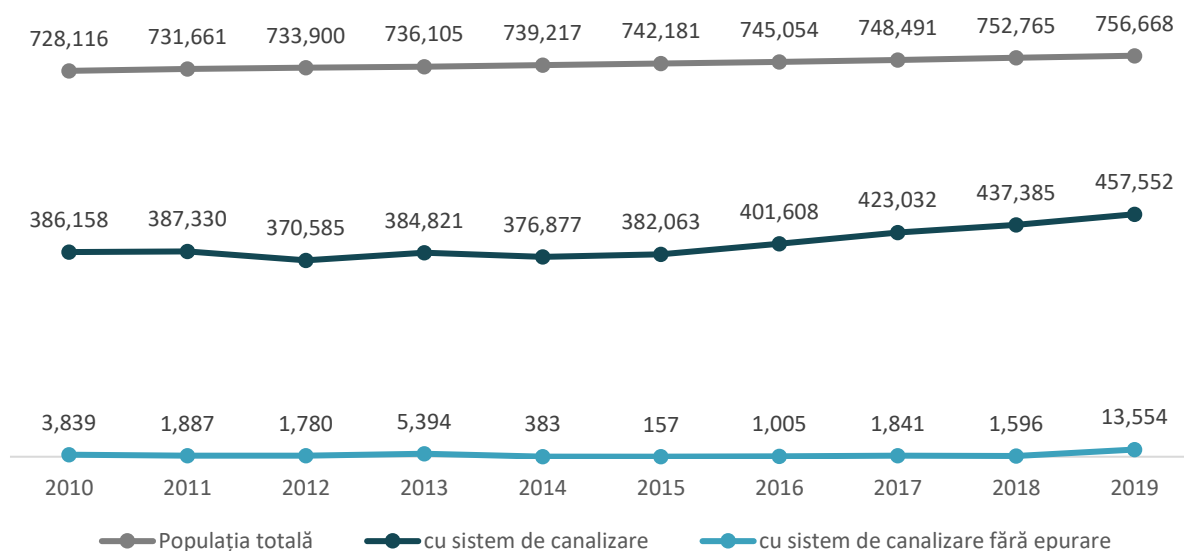

Sursa: Prelucrare date AQUATIM SA și INS Tempo

Situația prezentată ilustrează faptul că din totalul de 99 de UAT-uri numai 54 au sistem de canalizare. În mediul urban toate unitățile, 10 UAT-uri, sunt racordate la sistem de canalizare, iar în mediul rural numai 44 de UAT-uri (comune). Dintre acestea 33 de comune au rețea de canalizare cu stație de epurare, și numai 10 comune au rețea de canalizare apă uzată fără stație de epurare.

Populația racordată la sisteme de canalizare și epurare apă uzată a avut o creștere de 18% în perioada 2010 - 2019. Din datele statistice, în anul 2019 erau 457.552 persoane racordate la sistem de canalizare față de 386.158 persoane în anul 2010.

FIGURA 218. EVOLUȚIA POPULAȚIEI RACORDATĂ LA SISTEMUL DE CANALIZARE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, PERIOADA 2010-2019, NR. PERSOANE

Sursa: Baza de date INS Tempo

Situația prezintă o creștere constantă a populației deservită de sisteme de canalizare apă uzată, creșterea accentuându-se în perioada 2016-2019, ceea ce indică creșterea investițiilor în infrastructura de canalizare apă uzată. La populației racordată la rețeaua de canalizare fără epurarea se observă o creștere însemnată în anul 2019 față de anii precedenți, situație care pune în pericol starea surselor de apă ale sistemelor actuale și viitoare de alimentare cu apă prin evacuarea apelor uzate direct în cursurile de apă sau în statul freatic de apă subterană.

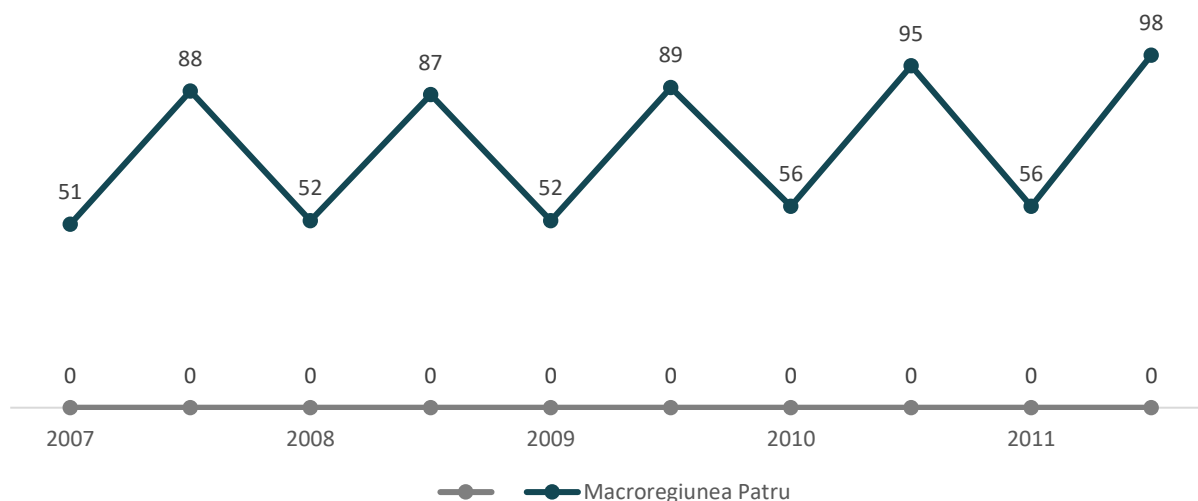
La nivel județean, asigurarea canalizării și epurării apelor uzate reprezintă o problemă majoră în mediul rural, prin numărul mic de UAT-uri cu infrastructură de alimentare cu apă, de canalizare și epurare apă uzată (33 UAT, reprezentând 37%), precum și a UAT-urilor care au rețea de alimentare cu apă și de canalizare fără epurarea apelor uzate (11 UAT, reprezentând 12,3%). Există de asemenea, 45 de comune (reprezentând 50,5%) cu infrastructură de alimentare cu apă, fără infrastructură de canalizare și epurare a apelor uzate rezultate din consum.

FIGURA 219. INFRASTRUCTURA DE APĂ UZATĂ ÎN MEDIUL RURAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Prelucrare date AQUATIM SA și INS Tempo

Lungimea totală a rețelei de canalizare a crescut constant, în perioada 2010 – 2019 creșterea fiind de cca. 47%, în mediul urban creșterea lungimii rețelei de canalizare fiind de 30%. Se observă o creștere accentuată începând cu anul 2017.

FIGURA 220. EVOLUȚIA REȚELEI DE CANALIZARE APĂ UZATĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, PERIOADA 2010-2019, KM

Sursa: Baza de date INS Tempo

Situația prezentată coroborată cu evoluția populației în aceeași perioadă indică, investiții importante în infrastructura de canalizare apă uzată din județ. Din datele INSSE, în perioada 2010-2019 creșteri importante ale rețelei de canalizare au avut municipiul Timișoara (161,6km), orașul Ciocova (în perioada 2012-2019, 11,4km), orașul Jimbolia (42,8km), orașul Receaș (22,5km), Sânnicolau Mare (30,0km), comuna Bethausen (31,3km din anul 2016), comuna Cărpiniș (11km), comuna Fârdea (20,1km), comuna Ghiroda (18,5km), comuna Giroc (41km), comuna Periam (26,7km). Ritm scăzut sau stagnarea realizării rețelelor de canalizare (și implicit a investițiilor în infrastructura de canalizare și epurare a apelor uzate) se observă în orașele Buziaș (7,1km), Deta (0,7km), Lugoj (0km), Gătaia (0km), precum și în comunele Dumbrava (0km între 2014-2019), Giarmata (1,0km), Pesac (4,0km începând cu anul 2019), Topolovățul Mare (2,1km începând cu anul 2019), Victor Vlad Delamarina (3,9km în perioada 2010-2018). În restul comunelor creșterile de rețea variază între limitele inferioare și superioare menționate mai sus.

Raportată la lungimea totală a rețelei de distribuție apă potabilă, lungimea totală a rețelei de canalizare acoperă cca. 48,32% din aceasta (an de referință 2019). Situația se datorează lipsei efective a rețelei de canalizare în localități sau a existenței populației neracordate la rețeaua de canalizare din cauza prețului crescut al apei. Din datele puse la dispoziție de către Compania AQUATIM, operatorul serviciilor de apă și canalizare din județ, peste această pondere se situează UAT-urile: Timișoara, Buziaș, Ciocova, Deta, Făget, Jimbolia, Sânnicolau Mare, comunele: Banloc, Bethausen, Cărpiniș, Curtea, Gavojdia, Ghiroda, Moșnița Nouă, Ohaba Lungă, Pișchia, Săcălaz, Sânmihaiu Român, Tomești, Voiteag. Restul comunelor au grad de acoperire mai mic decât media pe județ sau nu au infrastructuri de canalizare apă uzată.

Situația actuală a stațiilor de epurarea apelor uzate existente este următoarea, conform Master Planului reactualizat de apă și apă uzată:

- municipiul Timișoara – stație reabilitată prin măsura ISPA2000/RO/16/P/PE/004, iar prin POS Mediu este realizată o instalație de deshidratare avansată a nămolului;
- orașul Receaș – stație nouă de epurarea realizată prin POS Mediu;

- orașul Buziaș - stație nouă de epurarea realizată prin POS Mediu;
- comuna Gavojdia – stație de epurare neconformă normelor actuale cu grad avansat de uzură;
- orașul Deta - stație nouă de epurarea realizată prin POS Mediu;
- orașul Gătaia – stație de epurare pusă în funcțiune în anul 2012, prin Fonduri de Coeziune;
- orașul Ciocova - stație nouă de epurarea realizată prin POS Mediu;
- orașul Făget - stație nouă de epurarea realizată prin POS Mediu;
- orașul Jimbolia - stație nouă de epurarea realizată prin POS Mediu;
- orașul Sănnicolau Mare - stație nouă de epurarea realizată prin POS Mediu;
- comuna Cenad – stația existentă cu capacitatea depășită;
- comuna Lovrin – stație de epurare nefuncțională.

Administrația județeană, prin Direcția de investiții și management al proiectelor, are finanțate prin Planul Național de Dezvoltare Locală (etapele I și II) investiții de modernizare și înființare a sistemelor de alimentare cu apă, de canalizare și epurare a apelor uzate, aflate în diverse stadii de realizare. Localitățile care au beneficiat de aceste finanțări sunt mun. Lugoj, orașele Făget, Gătaia, Jimbolia și 43 de comune.

TABEL 66. SITUAȚIA INVESTIȚIILOR PROPUSE ȘI STADIUL LOR DE REALIZARE LA SFÂRȘITUL ANULUI 2020

NR. CRT.	DENUMIREA UAT	DENUMIREA OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII	STADIU FIZIC REALIZAT (%)	OBSERVAȚII
ETAPA I				
1	Cărpiniș	Rețea de canalizare menajeră în localitatea Cărpiniș și Iecea Mică, comuna Cărpiniș, jud. Timiș - etapa a III-a	94%	
2	Cărpiniș	Reabilitarea rețelei de alimentare cu apă potabilă în localitatea Cărpiniș și localitatea Iecea Mică, comuna Cărpiniș, județul Timiș	81%	
3	Darova	Alimentare cu apă în localitățile Sacoșu Mare și Hodoș și extinderea și modernizarea rețelei existente în localitatea Darova, comuna Darova, jud. Timiș	100%	finalizat și recepționat
4	Denta	Sistem de canalizare și epurare a apelor uzate în localitatea Denta, comuna Denta, județul Timiș	35%	
5	Dudeștii Vechi	Modernizarea sistemului centralizat de alimentare cu apă a localității Dudeștii Vechi, comuna Dudeștii Vechi județul Timiș	77%	lucrări sistate
6	Dudeștii Vechi	Rețea de canalizare sub presiune și stație de epurare a apelor uzate menajere în comuna Dudeștii Vechi, județul Timiș	26%	lucrări sistate
7	Dumbrava	Construcția sistemului de canalizare a apelor uzate menajere și a stației de epurare a apelor uzate din localitățile Dumbrava și Răchita, comuna Dumbrava, județul Timiș	85%	

NR. CRT.	DENUMIREA UAT	DENUMIREA OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII	STADIU FIZIC REALIZAT (%)	OBSERVAȚII
8	Fârdea	Alimentare cu apă în comuna Fârdea, județul Timiș	100%	finalizat și recepționat
9	Foeni	Reabilitare-modernizare rețea de apă și construire stații de tratare în comuna Foeni	95%	
10	Oraș Jimbolia	Reabilitarea și extinderea alimentării cu apă în sistem centralizat și realizarea sistem centralizat de canalizare în colonia agricolă Clarii Vii, oraș Jimbolia	57%	lucrări sistate
11	Lenauheim	Realizare sisteme de canalizare și stații de epurare în localitățile Lenauheim, Grabaț și Bulgăruș, comuna Lenauheim, județul Timiș	1%	
12	Municipiul Lugoj	Reabilitarea alimentării cu apă în municipiul Lugoj, județul Timiș	88%	
13	Municipiul Lugoj	Reabilitarea sistemului de canalizare în municipiul Lugoj, județul Timiș	49%	
14	Orțișoara	Canalizare menajeră și stație de epurare în loc. Orțișoara, comuna Orțișoara județul Timiș	0%	
15	Parța	Construire canalizare + stație de epurare - etapa II - construire canalizare, comuna Parța, județ Timiș	96%	
16	Sacoșu Turcesc	Alimentare cu apă în localitățile Icloda, Uliuc și Unip, comuna Sacoșu Turcesc	42%	
17	Teremia Mare	Reabilitarea sistemului de alimentare cu apă în localitățile Teremia Mare și Nerău, comuna Teremia Mare, județ Timiș	80%	lucrări sistate
18	Topolovățu Mare	Canalizare menajeră și stație de epurare în localitatea Topolovățu Mare, comuna Topolovățu Mare, județul Timiș	90%	
19	Traian Vuia	Rețea de canalizare și stație de epurare în localitatea Traian Vuia, comuna Traian Vuia, județul Timiș	40%	
20	Victor Vlad Delamarina	Canalizare menajeră în satele Pietroasa Mare, Herendești și rețele de transport la stația de epurare existentă în comuna Victor Vlad Delamarina, jud. Timiș	100%	nu are recepție la terminarea lucrărilor
ETAPA II				
1	Becicherecu Mic	Extindere și modernizare sistem de alimentare cu apă, localitatea Becicherecu Mic, comuna Becicherecu Mic, jud. Timiș	38%	
2	Biled	Extindere rețele de apă uzată în localitatea Biled, comuna Biled, județul Timiș	17%	

NR. CRT.	DENUMIREA UAT	DENUMIREA OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII	STADIU FIZIC REALIZAT (%)	OBSERVAȚII
3	Cărpiniș	Realizare brânșamente cu cămine de apometru în comuna Cărpiniș, jud. Timiș	33%	
4	Comloșu Mare	Extindere rețea de canalizare în comuna Comloșu Mare, județul Timiș	60%	
5	Dudeștii Vechi	Extindere și modernizare sistem de alimentare cu apă, comuna Dudeștii Vechi, jud. Timiș	85%	
6	Dumbrăvița	Stație de tratare, aducțiuni și magistrale de apă pentru localitatea Dumbrăvița, jud. Timiș	98%	
7	Gavojdia	Extindere alimentare cu apă și canalizare în localitățile Gavojdia și Lugojel, comuna Gavojdia, jud. Timiș	37%	
8	Ghilad	Extindere canalizare menajeră în localitatea Ghilad, jud. Timiș	15%	
9	Ghiroda	Extindere, reabilitare și modernizare sistem de alimentare cu apă în comuna Ghiroda, județul Timiș	90%	
10	Ghizela	Extindere rețea de canalizare în comuna Ghizela, jud. Timiș	54%	
11	Giarmata	Extindere rețele de alimentare cu apă și apă uzată în comuna Giarmata, județul Timiș	49%	
12	Giroc	Extindere rețea apă potabilă în zona Aleea cu Plopi, localitatea Chișoda, comuna Giroc, jud. Timiș	100%	finalizat și recepționat
13	Ilecea Mare	Extindere și modernizare sistem de alimentare cu apă în loc. Ilecea Mare, comuna Ilecea Mare, județul Timiș	98%	
14	Liebling	Extindere rețea de canalizare menajeră în loc. Liebling, jud. Timiș	85%	
15	Mănăștiur	Dezvoltare infrastructură rurală în comuna Mănăștiur, județul Timiș	0%	
16	Moravița	Stații de tratare a apei pentru localitățile Moravița, Stamora Germană, Gaiu Mic și Dejan	64%	
17	Moșnița Nouă	Extindere rețea de alimentare cu apă, comuna Moșnița Nouă, jud. Timiș	2%	
18	Ohaba Lungă	Alimentare cu apă a localității Ierșnic, comuna Ohaba Lungă și alimentare cu apă a localității Ohaba Romană, comuna Ohaba Lungă	0%	
19	Silagiu	Rețea de canalizare în satul Silagiu, oraș Buziaș, județul Timiș	21%	

NR. CRT.	DENUMIREA UAT	DENUMIREA OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII	STADIU FIZIC REALIZAT (%)	OBSERVAȚII
20	Oraș Făget	Rețele de apă - apă uzată în localitatea Batești, orașul Făget, județul Timiș	39%	
21	Oraș Făget	Rețele de apă - apă uzată în localitatea Begheiu Mic, Orașul Făget, județul Timiș	0%	
22	Oraș Gătaia	Stații de tratare a apei la gospodăria de apă existentă în localitatea Șemlacu Mare și la gospodăria de apă existentă în localitate Butin - sate aparținătoare orașului Gătaia, județul Timiș	100%	finalizat și recepționat
23	Peciu Nou	Extindere rețea de canalizare menajeră a apelor uzate menajere în localitatea Peciu Nou, jud. Timiș	20%	
24	Periam	Extindere, reabilitare și modernizare sistem de alimentare cu apă în comuna Periam, jud. Timiș	74%	
25	Pietroasa	Canalizare ape uzate menajere și stație de epurare în localitatea Pietroasa, județul Timiș	2%	
26	Saravale	Realizare branșamente cu cămine apometru în comuna Saravale, jud. Timiș	62%	
27	Satchinez	Înființare rețea de canalizare în localitățile Hodoni și Bărateaz, comuna Satchinez, județul Timiș	21%	
28	Săcălaz	Reabilitarea sistemului de alimentare cu apă și stație de tratare a apei în satul Beregsău Mic, comuna Săcălaz, județul Timiș	84%	
29	Sânandrei	Rețea de canalizare în localitatea Carani, Comuna Sânandrei, județul Timiș	35%	
30	Sânandrei	Înființare rețea de canalizare în localitatea Covaci, comuna Sânandrei, județul Timiș	1%	
31	Sânmihaiu Român	Extindere rețea de alimentare cu apă, loc. Sânmihaiu Român și Utvin, comuna Sânmihaiu Român, jud. Timiș	40%	
32	Șandra	Realizare branșamente cu cămine de apometru în comuna Șandra, jud. Timiș	100%	finalizat și recepționat
33	Teremia Mare	Realizare sistem de alimentare cu apă, localitatea Teremia Mică, comuna Teremia Mare, jud. Timiș	40%	
34	Tomnatic	Extindere, reabilitare și modernizare sistem de alimentare cu apă în comuna Tomnatic, jud. Timiș	100%	nu are recepție la terminarea lucrărilor

NR. CRT.	DENUMIREA UAT	DENUMIREA OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII	STADIU FIZIC REALIZAT (%)	OBSERVAȚII
35	Vâlcani	Extindere, reabilitare și modernizare sistem de alimentare cu apă, comuna Vâlcani, jud. Timiș	65%	

Sursa: Prelucrare date CJ Timiș – Direcția de investiții și managementul proiectelor, 31.12.2020

8.2. ALIMENTAREA CU ENERGIE TERMICĂ

Județul Timiș este localizat în cadrul regiunilor de dezvoltare ale României în Macroregiunea Patru (ce include Regiunea Sud-Vest și Regiunea Vest), în Regiunea Vest.

Conform datelor furnizate de Institutul Național de Statistică (INS), evoluția distribuției energiei termice în cadrul Macroregiunii Patru și a regiunilor de dezvoltare aferente acesteia, în perioada 2007 – 2019, este prezentată în tabelul următor:

TABEL 67. ENERGIA TERMICĂ DISTRIBUITĂ ÎN MACROREGIUNEA PATRU ȘI ÎN REGIUNILE DE DEZVOLTARE COMPONENTE, GIGACALORII

AN	MACROREGIUNEA PATRU	REGIUNEA SUD-VEST OLTEANIA	REGIUNEA VEST
2007	2.635.101	1.104.136	1.530.965
2008	2.620.184	1.076.298	1.543.886
2009	2.749.356	1.078.109	1.671.247
2010	2.447.302	1.076.630	1.370.672
2011	2.593.022	1.075.643	1.517.379
2012	2.242.812	975.402	1.267.410
2013	1.973.983	1.003.629	970.354
2014	1.721.481	861.301	860.180
2015	1.723.322	865.775	857.547
2016	1.651.642	812.401	839.241
2017	1.583.267	768.526	814.741
2018	1.600.133	864.220	735.913
2019	1.381.588	746.593	634.995

Sursa: Baza de date INS Tempo

Se observă din tabel o tendință generală de scădere a valorii energiei termice distribuite la nivelul macroregiunii și a regiunilor de dezvoltare. În anul 2019, în Macroregiunea Patru, s-a distribuit cca. 52% din valoarea energiei termice distribuită în anul 2007. În Regiunea Sud-Vest, în anul 2019 s-a distribuit cca. 68% din valoarea energiei termice distribuite în anul 2007, iar în Regiunea Vest s-a distribuit cca. 41% din valoarea energiei termice distribuite în anul 2007.

În perioada analizată, 2007-2019, începând cu anul 2015, în județul Caraș-Severin (Regiunea Vest) nu s-a mai furnizat energie termică din sistemul centralizat (respectiv în municipiului Reșița), și de asemenea, din anul 2017 în județul Olt (Regiunea Sud-Vest Oltenia) nu s-a mai furnizat energie termică din sistemul centralizat, fiind desființat acest sistem în Orașul Balș.

Numărul localităților urbane în care se distribuie energie termică în cadrul Macroregiunii PATRU și în regiunile de dezvoltare componente a variat în perioada 2007-2019 conform tabelului următor:

TABEL 68. NUMĂRUL LOCALITĂȚILOR URBANE ÎN CARE SE DISTRIBUIE ENERGIE TERMICĂ ÎN MACROREGIUNEA PATRU ȘI ÎN REGIUNILE DE DEZVOLTARE COMPONENTE

AN	MACROREGIUNEA PATRU	REGIUNEA SUD-VEST OLTENIA	REGIUNEA VEST
2007	30	14	16
2008	27	12	15
2009	25	11	14
2010	25	11	14
2011	23	9	14
2012	23	9	14
2013	24	9	15
2014	20	8	12
2015	19	8	11
2016	17	8	9
2017	16	7	9
2018	16	7	9
2019	16	7	9

Sursa: Baza de date INS Tempo

În perioada analizată, în Macroregiunea Patru a fost desființat sistemul de distribuție centralizată a energiei termice în 14 localități; numărul localităților urbane în care se distribuie energie termică a scăzut în fiecare din regiunile analizate cu șapte localități.

TABEL 69. NUMĂRUL LOCALITĂȚILOR RURALE ÎN CARE SE DISTRIBUIE ENERGIE TERMICĂ ÎN MACROREGIUNEA PATRU ȘI ÎN REGIUNILE DE DEZVOLTARE COMPONENTE, GIGACALORII

AN	MACROREGIUNEA PATRU	REGIUNEA SUD-VEST OLTENIA	REGIUNEA VEST
2007	4	1	3
2008	3	1	2
2009	3	-	3
2010	3	-	3
2011	3	-	3
2012	3	-	3
2013	4	1	3
2014	4	1	3
2015	3	1	2
2016	2	-	2
2017	1	-	1

AN	MACROREGIONEA PATRU	REGIONEA SUD-VEST OLTENIA	REGIONEA VEST
2018	1	-	1
2019	1	-	1

Sursa: Baza de date INS Tempo

În anul 2019, conf. datelor INS, s-a distribuit energie termică într-o singură localitate rurală din cadrul macroregiunii analizate, în Regiunea Vest, respectiv în județul Timiș: comuna Lovrin. În anii '80 în această comună au fost descoperite ape geotermale (la captare, apa are 84°C), utilizate pentru a încălzi spațiile instituțiilor și apartamentelor din comună (agent termic și apă caldă menajeră).

Evoluția distribuției energiei termice în cadrul Regiunii de Dezvoltare Vest și a județelor componente, în perioada 2007 – 2019, este prezentată în tabelul următor:

TABEL 70. ENERGIA TERMICĂ DISTRIBUITĂ ÎN REGIUNEA DE DEZVOLTARE VEST, GIGACALORII

AN	REGIONEA VEST	ARAD	CARAȘ-SEVERIN	HUNEDOARA	TIMIȘ
2007	1.530.965	332.677	59.260	219.480	919.548
2008	1.543.886	363.156	55.197	179.033	946.500
2009	1.671.247	574.098	47.333	194.180	855.636
2010	1.370.672	344.768	39.738	162.482	823.684
2011	1.517.379	344.307	34.273	137.832	1.000.967
2012	1.267.410	281.125	33.907	122.309	830.069
2013	970.354	247.392	22.646	109.705	590.611
2014	860.180	247.994	18.644	92.772	500.770
2015	857.547	248.495	-	93.693	515.359
2016	839.241	248.645	-	77.676	512.920
2017	814.741	250.319	-	75.035	489.387
2018	735.913	250.057	-	62.658	423.198
2019	634.995	173.150	-	56.022	405.823

Sursa: Baza de date INS Tempo

Din tabel se observă faptul că, la nivelul Regiunii Vest, energia termică distribuită a scăzut în perioada analizată cu 895970 Gcal; în anul 2019 s-a distribuit cca.41% din energia termică distribuită în anul 2007, ca urmare a reducerilor înregistrate la nivelul județelor componente: în județul Arad scăderea înregistrată a fost de 159527 Gcal, în județul Hunedoara de 163458 Gcal, iar în județul Timiș energia termică distribuită a scăzut cu 513725 Gcal. În anul 2015, în județul Caraș-Severin a fost oprită distribuția centralizată a energiei termice (în municipiul Reșița).

Pe întreaga perioadă analizată, județul Timiș (respectiv municipiul Timișoara) este principalul consumator de energie termică, deși, și în acest județ energia termică distribuită a scăzut la cca. 44% în anul 2019 față de valoarea înregistrată în anul 2007. Pentru toate județele regiunii, se observă o tendință de scădere a energiei termice distribuite.

Județul Timiș este amplasat în zonele climatice I și II, temperatura exterioară de calcul, conform SR 1907-1 / 2014 „Instalații de încălzire. Necesarul de căldură de calcul. Metodă de calcul”, având valorile $t_e = -12^{\circ}\text{C}$ (pentru zona climatică I) și $t_e = -15^{\circ}\text{C}$ (pentru zona climatică II). Conform aceluiași standard, teritoriul administrativ al județului este situat în zona eoliană IV, viteza convențională a vântului de calcul, în localități și în afara localităților, având valoarea de 4 m/s.

Din datele INS, valoarea energiei termice distribuite în localitățile județului Timiș a variat în perioada 2007-2019 conform tabelului următor:

TABEL 71. ENERGIA TERMICĂ DISTRIBUITĂ ÎN LOCALITĂȚILE JUDEȚULUI TIMIȘ (GIGACALORII)

AN	TIMIȘOARA	BUZIAȘ	FĂGET	SÂNNICOLAU MARE	LOVRIN	TEREMIA MARE	TOTAL
2007	910.844	-	-	8.359	343	2	919.548
2008	934.829	-	-	10.927	744	-	946.500
2009	845.229	-	-	9.693	712	2	855.636
2010	813.160	-	510	9.166	846	2	823.684
2011	991.936	-	515	8.048	466	2	1.000.967
2012	815.630	-	530	9.250	4.657	2	830.069
2013	587.096	175	530	2.477	331	2	590.611
2014	500.438	-	-	-	330	2	500.770
2015	514.762	-	-	-	597	-	515.359
2016	510.760	-	-	-	2.160	-	512.920
2017	487.187	-	-	-	2.200	-	489.387
2018	420.839	-	-	-	2.359	-	423.198
2019	404.507	-	-	-	1.316	-	405.823

Sursa: Baza de date INS Tempo

Se observă din tabel că, în anul 2019 se livra energie termică în sistem centralizat în două localități: municipiul Timișoara și comuna Lovrin.

Principalul consumator de energie termică din județ este municipiul Timișoara, în care se distribuie cca. 99.7% din totalul energiei termice distribuite centralizat la nivelul județului. În anul 2013 se constată o scădere semnificativă a cantității de energie termică distribuită față de anii anteriori, tendința de scădere continuând până în anul 2019, când s-au distribuit 404507Gcal, respectiv 44.4% din valoarea distribuită în anul 2007. Principala cauză a reducerii energiei termice distribuite o reprezintă debransările, cauzate de starea precară a rețelei de termoficare învechite, care generează pierderi ce sunt plătite de către consumatori/populație. Conform Master Plan Energetic al Județului Timiș, COLTERM S.A. înregistrează pierderi de 16% în sistemul de transport al energiei termice și 18% în sistemul de distribuție.

Alimentarea cu energie termică a localităților din județul Timiș se realizează:

- în sistem centralizat, având ca surse:
 - CET și centrale de cvartal în cadrul SACET din municipiul Timișoara,
 - centrală termică ce funcționează cu apă geotermală –în comuna Lovrin;

- în sistem local, utilizând:
 - Centrale termice individuale, ce funcționează cu gaze naturale (în localitățile cu sistem de distribuție gaze naturale), combustibil solid (lemn, cărbune), energie electrică;
 - Sobe ce funcționează cu gaze naturale, în localitățile cu rețea de distribuție gaze naturale;
 - Sobe cu combustibil solid – în localitățile rurale, în majoritatea locuințelor și dotărilor social-culturale, dar și în unele locuințe din localitățile urbane.

În localitățile care nu beneficiază de sisteme de distribuție gaze naturale, alimentarea cu energie termică se realizează prin sisteme individuale pe bază de combustibili solizi (biomasă, lemn, cărbune), iar prepararea hranei se face cu butelii de aragaz.

Conform datelor ANRE, situația serviciilor publice de alimentare cu energie termică în sistem centralizat, în anul 2019, în județul Timiș, alimentarea cu energie termică în sistem centralizat se realiza doar în municipiul Timișoara, fiind înregistrat un număr de 525 operatori economici alimentați din SACET, 339 instituții publice alimentate din SACET și un număr de 56634 de locuințe (apartamente și/sau case) racordate la SACET; au fost înregistrate 892 de apartamente care s-au debransat de la SACET.

Autoritatea Națională de Reglementare în domeniul Energie (ANRE) informează că titularul Licenței nr. 2083 din 10.05.2018 pentru prestarea serviciului de alimentare centralizată cu energie termică în municipiul Timișoara, valabilă de la data de 22.05.2018 până la data de 30.05.2021, este COMPANIA LOCALĂ DE TERMOFICARE – COLTERM S.A. cu sediul în municipiul Timișoara, Str. EPISCOP JOSEPH LONOVICI, Nr. 4, Județ Timiș, având numărul de ordine în Registrul Comerțului J35/185/2004. Capacitatea termică netă a unităților proprii care livrează energie termică în rețele are valoarea de 852,79 MW din care 141,04 MW în cogenerare pe bază de combustibili fosili și 711,75 MW producere separată.

Prin Adresa nr. 732/13.01.2021, COLTERM SA furnizează următoarele informații actualizate, referitoare la activitatea societății:

SURSE DE PRODUCERE ENERGIE TERMICĂ:

În municipiul Timișoara alimentarea cu energie termică a consumatorilor urbani (rezidențiali, instituții publice, agenți economici) se realizează, în principal, în cadrul sistemului de alimentare centralizată cu energie termică (SACET), aflat în administrarea operatorului SC COLTERM SA, companie deținută în proporție de 100% de Consiliul Local (CL) al municipiului Timișoara.

SC COLTERM SA administrează sistemul de producere a energiei termice în cadrul celor două centrale mari, CET Sud și CT Centru, și în cadrul celor 6 centrale de cartier, precum și sistemele de transport, distribuție și furnizare a energiei termice către consumatorii finali.

Sub aspectul tipului surselor de căldură, sistemul de alimentare cu căldură al municipiului Timișoara, are următoarele tipuri de surse de producere a căldurii:

- o centrală electrică de cogenerare – CET Timișoara Sud,
- o centrală termică – CT Timișoara Centru, care a fost centrală electrică de cogenerare. S-a renunțat la producerea energiei electrice în cogenerare în această centrală, datorită vechimii echipamentelor a căror întreținere și reparație este dificil de realizat datorită lipsei pieselor de schimb în special pentru turbogenerator care a fost montat în anul 1967, precum și datorită costului ridicat al gazelor naturale, ca urmare centrala termoelectrică a devenit o centrală termică.
- trei centrale de cogenerare de cvartal: CET Freidorf, CET Buziaș și CET Dunărea, care alimentează centralizat prin rețeaua proprie de distribuție consumatorii din zona arondată, asigurând căldura și apa caldă de consum;

- trei centrale termice (CT), fiecare alimentând centralizat zona arondată de consumatori, pentru încălzire și a.c.c., dintre care pentru două sunt demarate proiecte în vederea transformării în CET-uri.

Din punctul de vedere al regimurilor de funcționare, pentru alimentarea cu căldură a municipiului din cele două centrale mari (CT Timișoara Centru și CET Timișoara Sud) există următoarele constrângeri:

- CET Timișoara Sud, în perioada de vară nu poate funcționa. Acest regim de funcționare este impus de faptul că necesarul de consum de vară (apă caldă menajeră) este redus și în consecință nu se asigură debitul minim tehnic al unui cazan din CET SUD. Similară este situația și în perioadele tranzitorii, adică la începutul și sfârșitul sezonului de încălzire, când nu se livrează continuu căldura, ci numai noaptea, iar acumularea se face în rețeaua termică de transport în cursul zilei. Din considerente de eficiență energetică (limitare temperatură în rețeaua primară și deci limitarea pierderilor în rețeaua de transport) nu este posibilă funcționarea unui cazan de abur la o sarcină care să fie obținută prin arderea mixtă cărbune-gaze naturale. Astfel, în perioada de vară și în perioadele tranzitorii nu poate funcționa centrala cu cele mai bune performanțe energetice (în cogenerare de înaltă eficiență, fiind echipată cu o turbină cu contrapresiune).

Consecințele acestei constrângeri sunt:

- În perioada de vară trebuie să funcționeze CT Centru, asigurând necesarul de consum al orașului dintr-un cazan de apă fierbinte (CAF), care arde gaze naturale și care deși după re tehnologizare are un randament bun, chiar mai mare decât cel prevăzut în Regulamentul 2015/2402/CE-Valori de referință, nu poate asigura eficiența energetică a unei instalații de cogenerare, deci alimentarea cu apă caldă se face în condiții de eficiență economică mai scăzută.
- În perioadele tranzitorii (aprilie și octombrie) de început și sfârșit de sezon de încălzire, nu se poate acumula în rețeaua termică o cantitate de căldură care să permită funcționarea în cogenerare, deoarece nu se poate asigura un debit minim suficient cazanului de abur în funcție care să-i permită arderea mixtului de combustibil lignit și gaze naturale, soluție care asigură cele mai reduse costuri. În plus, acumularea în rețeaua termică presupune creșterea temperaturii în rețea, atât pe tur cât și pe retur cu 15-20° C și ca urmare creșterea pierderilor de căldură din rețeaua primară, dar și creșterea contrapresiunii la turbină și deci reducerea indicelui de termoficare, adică efecte negative asupra eficienței energetice și asupra costurilor.
- Din punctul de vedere al combustibilului utilizat, CET Timișoara SUD utilizează drept combustibil de bază cărbunele și suport gazele naturale, comparativ cu CT Timișoara Centru care utilizează numai gaze naturale drept combustibil de bază. Gazele naturale au un preț mai mare decât al cărbunelui de circa 2 ori mai mare, preț raportat la cantitatea de căldură conținută de fiecare dintre cei 2 combustibili, adică lei/Gcal.

CET Timișoara Sud are în componență următoarele echipamente:

- 3 cazane de abur de câte 100 t/h (CA1, CA2, CA3), care funcționează pe lignit și gaze naturale. Cazanele au fost instalate în 1991-CA1, 1991-CA2 și 1992-CA3;
- 1 turboagregat de 19,5 MW, tip ER 19,7-1,4/0,3, cu contrapresiune, alimentat cu abur din cele 3 cazane precizate mai sus, grup instalat în anul 2007;
- 2 cazane de apă fierbinte de câte 100 Gcal/h (CAF1, CAF2), cu funcționare pe lignit și gaze naturale, instalate în 1986-1988, în prezent retrase din exploatare pe perioadă nenominalizată, pentru neconformarea cu normele actuale de mediu;
- 4 cazane de abur de câte 10 t/h (C1, C2, C3, C4), cu funcționare pe gaze naturale, instalate în 1986, constituind centrală termică de pornire;

- 2 schimbătoare de căldură (de bază) de câte 25 Gcal/h, cu debit de apă de rețea de 350 mc/h;
- 2 schimbătoare de căldură (de bază) de câte 75 Gcal/h, cu debit de apă de rețea de 1150 mc/h;
- 1 schimbător de căldură (de bază) de 50 Gcal/h, cu debit de apă de 940 mc/h
- CT Timișoara Centru are următoarea echipare:
 - 1 cazan de abur (nr.1) de 30 t/h, tip IPROM cu parametrii 35 bar, 450 °C, cu funcționare pe gaze naturale, instalat în 1951 și retras din exploatare;
 - 2 cazane de abur (nr. 2 și 3) de câte 12,5 t/h, tip Sulzer Frerres Elveția, cu parametrii 30 bar, 400 °C, instalate în 1936 și care funcționează pe gaze naturale pentru producerea aburului necesar degazării termice a apei de adaos în rețeaua termică primară și secundară.
 - turboagregat de 4 MW, tip AKTP-4, cu contrapresiunea la 2 bar, instalat în 1967 și care în prezent este retras din exploatare;
 - 2 cazane de apă fierbinte (nr.1 și 2) de câte 50 Gcal/h, tip PTVM 50I, cu funcționare pe gaze naturale, instalate în 1969-1970 și re tehnologizate în 2009 și 2014;
 - 3 cazane de apă fierbinte (nr. 3, 4 și 5) de câte 100 Gcal/h, tip 4B, cu funcționare pe gaze naturale și păcură, instalate în 1973-1977-1981 și re tehnologizate.
 - Schimbător de căldură (de bază) de 18,5 Gcal/h, tip Alfa Laval, cu debit de apă de 500 mc/h.
 - CAF-urile nr. 3 și 4 a fost reabilitate, iar CAF 5 este retras din exploatare pe perioadă nenominalizată, pentru neconformarea cu normele actuale de mediu.

Cantitatea de energie termică distribuită consumatorilor urbani (locuințe și sector terțiar) în intervalul 2010-2019, precum și numărul de apartamente racordate:

TABEL 72. CANTITATEA DE ENERGIE TERMICĂ VÂNDUTĂ PE TIP DE CONSUMATOR

AN	ET VANDUTĂ CONSUMATORI CASNICI	ET VANDUTĂ CONSUMATORI NONCASNICI RTS [Gcal]	ET VANDUTĂ CONSUMATORI NONCASNICI RTP	ET TOTAL VANDUTĂ
2019	317.367	68.795	18.365	404.527
2018	326.870	74.344	19.459	420.673
2017	384.489	80.778	22.072	487.339
2016	407.002	82.406	21.300	510.709
2015	415.366	79.686	19.704	514.756
2014	407.117	78.363	17.257	502.736
2013	478.365	86.415	22.317	587.097
2012	569.898	94.218	23.549	687.665
2011	647.166	94.918	23.063	765.147
2010	691.786	101.632	21.824	815.242

Se observă din tabel o tendință continuă de scădere a cantității totale de energie termică vândută / distribuită centralizat, principala cauză fiind scăderea cantității de energie livrată consumatorilor casnici, aceștia reprezentând principalul consumator de energie termică; în anul 2019 energia termică vândută consumatorilor

casnici a reprezentat 78,5 % din totalul energiei termice vândută. În perioada 2010-2019, energia termică vândută consumatorilor casnici a scăzut cu 374419 Gcal, în anul 2019 fiind livrată cca. 46% din valoarea livrată în anul 2010. Energia termică livrată consumatorilor noncasnici, din rețeaua termică secundară, a scăzut în perioada analizată cu 32.837Gcal, în anul 2019 fiind livrată cca. 68%.

Evoluția numărului de locuințe racordate la rețeaua de termoficare în intervalul 2011-2019, numărul și tipul consumatorilor brânșai/debrânșai anual – în intervalul 2011-2019.

TABEL 73. SITUAȚIE CONSUMATORI CASNICI (POPULAȚIE)

AN	CONTRACTE			APARTAMENTE		
	Cereri reziliere (debrânșări)	Clienți noi (brânșamente noi)	Total contracte	Cereri deconectare individuală	Nr. deconectări rezult. din rezilieri/debrânș.	Total apartamente racordate
2011	100	-	4.800	7.400	-	78.800
2012	150	-	4.650	6.000	-	72.800
2013	120	-	4.530	4.800	-	68.000
2014	70	-	4.460	2.702	672	64.626
2015	79	1	4.382	1.752	507	62.367
2016	104	-	4.278	1.083	692	60.592
2017	55	2	4.225	1.048	422	59.122
2018	46	1	4.180	721	190	58.211
2019	25	2	4.157	643	189	57.379
2020	48	1	4.110	694	152	56.533

În perioada 2011-2020, se constată o tendință de scădere anuală a numărului de debrânșări de la SACET a consumatorilor casnici, având ca urmare o scădere a numărului total de contracte (de la 4.800 în 2011, la 4110 în anul 2020) și o scădere a numărului total de apartamente racordate (de la 78.800 în anul 2011, la 56533 în anul 2020); numărul total al apartamentelor debrânșate în perioada analizată a fost de 22267; față de numărul total de apartamente racordate la SACET în anul 2011 (78.800 apartamente), în anul 2020 numărul apartamentelor recodate reprezenta cca. 72%.

Numărul total al cererilor de reziliere (debrânșări), din perioada 2011-2020, a fost de 797, iar numărul total al cererilor de deconectare individuală a fost de 26.843.

În perioada 2015-2020, se înregistrează și un număr de șapte noi clienți casnici (brânșamente noi) la SACET.

TABEL 74. SITUAȚIA AGENȚILOR ECONOMICI ȘI A INSTITUȚIILOR RACORDATE LA REȚEAUA SECUNDARĂ A SACET

DE AN	CONTRACTE			TOTAL PUNCTE DE LUCRU (BRÂNȘAMENTE)
	CERERI REZILIERE (DEBRÂNȘARE)	CLIEȚI NOI (BRÂNȘAMENTE NOI)	TOTAL CONTRACTE	
2011	173	107	1.076	1.793
2012	120	70	1.026	1.728
2013	117	86	995	1.688

DE AN	CONTRACTE			TOTAL PUNCTE DE LUCRU (BRANȘAMENTE)
	CERERI REZILIERE (DEBRANȘARE)	CLIEŢI NOI (BRANȘAMENTE NOI)	TOTAL CONTRACTE	
2014	83	41	953	1.633
2015	81	52	924	1.596
2016	89	53	888	1.549
2017	75	75	888	1.549
2018	40	31	879	1.537
2019	13	0	866	1.524
2020	2	2	866	1.524

Şi în situația agenților economici și instituții (consumatori non-casnici) se constată tendința de scădere anuală a numărului de cereri de debranșare de la SACET, de la 173 cereri în anul 2011, la 2 cereri în anul 2020. Totuși, în cazul acestor consumatori se înregistrează un număr mult mai mare de branșamente noi, în perioada 2011-2020 fiind branșați la SACET 517 noi consumatori non-casnici. În perioada analizată, numărul total de contracte a scăzut cu 210 clienți, de la 1.076 în anul 2011, la 866 în anul 2020; de asemenea, numărul total al branșamentelor a scăzut cu 269, de la 1.793 în anul 2011, la 1.524 în anul 2020.

În prezent, nu este racordat la COLTERM nici un consumator industrial.

TABEL 75. SITUAȚIA CLIEŢILOR RACORDAȚI LA REȚEAUA PRIMARĂ A SACET

AN	CONTRACTE		
	CERERI REZILIERE (DEBRANȘARE)	CLIEŢI NOI (BRANȘAMENTE NOI)	TOTAL CONTRACTE
2011	0	0	14
2012	0	1	15
2013	1	1	15
2014	0	2	17
2015	0	1	18
2016	1	2	19
2017	0	0	19
2018	0	3	22
2019	0	11	33
2020	0	2	35

În cazul situației clienților racordați la rețeaua primară, se constată că numărul total al contractelor a crescut cu 21, de la 14 în anul 2011, la 35 în anul 2020; numărul maxim de clienți noi a fost înregistrat în anul 2019, când au

fost înregistrați 11 noi clienți. În perioada 2011-2020 s-au înregistrat două cereri de reziliere (debranșare), una în anul 2013 și următoarea în anul 2016.

MOTIVE ALE DEBRANȘĂRILOR/DECONECTĂRILOR DE LA SACET SUNT:

Fenomenul debranșărilor/deconectărilor a debutat în Timișoara în anul 2001, moment în care erau racordate la rețeaua de termoficare a orașului 100.500 de apartamente, iar vârful deconectărilor s-a atins în anul 2011, când s-au înregistrat 7400 de cereri de debranșare/deconectare.

Din practica anilor precedenți, având la bază atât chestionarele de evaluare a satisfacției clienților, cât și din discuțiile purtate cu abonații, COLTERM SA a identificat câteva cauze esențiale ale debranșărilor/deconectărilor și trecerii pe o altă sursă de încălzire de tipul centralelor individuale pe gaz. Iată care sunt acestea:

- Lipsă temperatură optimă la apa caldă de consum – majoritatea consumatorilor nemulțumiți acuză ca principală cauză a renunțării la sistemul centralizat de termoficare, deficiențe în furnizarea apei calde, respectiv timpi de așteptare mari, de până la 15-20 de minute, pentru ca apa caldă să atingă parametri optimi de furnizare, lucru considerat inacceptabil de către abonați, care ajung să plătească pentru un serviciu care nu le este de fapt furnizat;
- Disconfortul termic și dependența față de vecinii din condominiu – consumatorii doresc să își poată regla, după necesitățile fiecăruia, temperatura ambientală; în plus, în perioadele de tranziție de la toamnă spre iarnă, respectiv iarnă-primăvară, când temperaturile exterioare diurne urcă peste 10-12 grade C, consumatorii (vorbim aici despre acea categorie care nu și-a montat repartitoare de costuri pe corpurile de încălzire) preferă în mod diferențiat furnizarea de căldură, ceea ce duce adeseori la discuții și neînțelegeri între vecini;
- Facturi prea mari – acest tip de problemă o întâlnim în special în acele condominii în care s-au produs deconectări individuale (mult mai puțin sau aproape deloc în imobilele fără nici o deconectare), fără ca instalația interioară să fie redimensionată pentru numărul de apartamente rămase conectate la rețeaua de termoficare; în plus, în cadrul multor asociații de proprietari/locatari administratorii nu împart corect cheltuielile, în sensul în care apartamentele deconectate nu sunt trecute cu cotă parte la cheltuielile cu încălzirea, în ciuda prevederilor legale care reglementează modul de funcționare și organizare al administrațiilor de bloc (Legea nr. 196/2018), astfel că întreaga povară cade pe umerii consumatorilor rămași racordați la sistemul centralizat de termoficare;
- Apartamente nelocuite – întrucât legislația nu mai permite deconectări temporare (blindări) sau parțiale, iar asociațiile nu sunt de acord cu montarea de repartitoare de costuri, o importantă categorie de consumatori, care nu mai locuiesc efectiv în acele apartamente (ca urmare plecării din țară, moșteniri, pensionari care iarna locuiesc în alte părți și revin în apartament doar vara etc.) și nici nu doresc să închirieze proprietatea, sunt nevoiți să aleagă soluția deconectării definitive;
- Incapacitate de plată – această situație o întâlnim în cazul imobilelor în care peste 80 % din apartamente sunt deconectate, iar cei 1-4 consumatori rămași racordați la rețeaua de termoficare, chiar dacă sunt mulțumiți de serviciile Colterm S.A., sunt nevoiți să recurgă la soluția deconectării, întrucât nu mai pot suporta financiar facturile (care ajung să fie chiar duble față de anii anteriori, la același preț de facturare al gigacaloriei, când în sistem erau conectate toate apartamentele din respectivul condominiu), având în vedere faptul că instalația interioară nu a fost redimensionată pentru numărul de locuințe rămase în sistem.

SITUAȚIA CONTORIZĂRII LA CONSUMATORI A ENERGIEI TERMICE PENTRU ÎNCĂLZIRE ȘI PENTRU PREPARAREA APEI CALDE MENAJERE

Colterm SA are contorizate în prezent 98.65 % din totalul locurilor de consum unde se furnizează energie termică în sistem centralizat. La ora actuală sunt în total montate 8.246 contoare pentru încălzire și apă caldă de consum

(la care se adaugă încă 498 contoare pentru hidroforizarea apei reci, la imobile mai înalte decât P+4), iar un număr de 113 locuri de consum sunt facturate în sistem paușal, nefiind contorizate, ceea ce reprezintă doar 1.35 % din totalul acestora.

Astfel, situația defalcată pe tipuri de consumatori și tipuri de servicii este următoarea:

Populație:

- Încălzire: total contoare → 3.732
- Apă caldă de consum: total contoare → 3.633
- Apă rece (hidroforizare la imobile mai înalte de P+4): total contoare → 338

Agenți economici și instituții publice:

- Încălzire: total contoare → 385
- Apă caldă de consum: total contoare → 496
- Apă rece (hidroforizare la imobile mai înalte de P+4): total contoare → 160

Imobile fără contorizare (facturate paușal):

- Încălzire → 6 imobile necontorizate
- Apă caldă de consum → 20 imobile necontorizate

Agenți economici și instituții publice

- Încălzire → 55 firme
- Apă caldă de consum → 32 firme

PROBLEME PRIVIND CONDUCTELE DE APĂ FIERBINTE, ABUR, CONDENS:

Încărcare sub capacitate, grad ridicat de uzură, prelevări ilegale de agenți termici, lipsa izolațiilor termice, amplasarea prin zone cu alunecări de teren, dificultăți în traversarea zonelor străbătute de conducte etc.

Sistemul de conducte din circuitul primar are o lungime de 73,8 Km de traseu și o configurație de tip radial cu legături între magistrale asigurând o fiabilitate sporită de alimentare cu căldură a consumatorilor.

Evacuarea energiei din CET Timișoara Sud se realizează prin 2 magistrale:

- Magistrala 2 x Dn 1000 mm
- Magistrala 2 x 600 mm

Aceste două magistralele alimentează partea de sud și est a orașului precum și o parte din zona centrală.

Evacuarea energiei din CET Timișoara Centru se realizează prin 3 magistrale:

- magistrala II: 1 x Dn 500 mm
- magistralele III și IV: 2 x 700 mm fiecare.

Cele trei magistrale se întâlnesc în apropierea centralei. Din punctul de întâlnire al acestora, pornesc 2 ramificații principale: 2 x Dn 800 mm spre zona de nord, 2 x 700 mm spre zona centrală. Din magistrala II, prin două conducte Dn 400 mm era alimentată cu energie termică zona industrială.

Pentru alimentarea cu agent termic primar a punctelor termice/consumatorilor legați direct la rețeaua primară există racorduri realizate din conducte cu diametre nominale Dn 80 - Dn 250 mm.

Schema normală de funcționare presupune alimentarea separată din fiecare dintre cele două centrale a unei părți din rețeaua primară, rețea care este secționată conform încărcărilor prestabilite de dispecerul societății, fiind posibilă trecerea la funcționarea interconectată.

Alimentarea cu energie termică a orașului poate fi realizată în mai multe moduri, existând posibilitatea trecerii unor zone de pe o centrală pe alta, prin manevre ale vanelor în căminele de secționare. Căminele de secționare în număr de 21 sunt amplasate în rețeaua primară de transport a agentului termic la punctele de racord ale diferitelor magistrale și ramificații. Totuși, datorită realizării sistemului de transport cu alimentare inițial doar din CT Centru (aceasta fiind prima centrală de termoficare construită în municipiu, începând cu 1963, la CET Sud prima capacitate fiind pusă în funcție în 1986), secțiunile echivalente ale diferitelor tronsoane ale sistemului de transport fac posibilă alimentarea cu căldură a întregului oraș doar din CT Centru, iar din CET Sud, la temperaturile normale din diagrama de reglaj, se poate alimenta cu căldură cca. 60% din oraș, din cauza imposibilității de a asigura debitul hidraulic necesar.

Magistralele și ramificațiile sunt formate din două conducte, ducere-întoarcere (tur-retur), au diametre cuprinse între Dn 250 și Dn 1000 mm, izolate cu saltele din vată minerală protejată cu tablă neagră sau zincată (pentru conductele instalate suprateran), respectiv cu 2 straturi din împâslitură din fibră de sticlă bituminoasă pentru conductele montate în canale termice. Cele mai mari probleme legate de funcționarea defectuoasă sunt datorită gradului avansat de corodare și colmatare a conductelor, cu numeroase spurgeri care produc pierderi însemnate de agent termic (apă fierbinte), cheltuieli pentru remedieri. Majoritatea spurgerilor au apărut în zona conductelor amplasate subteran, precum și pe racorduri.

S-au efectuat reabilitări care au constatat în înlocuiri de conducte montându-se țevi preizolate pe anumite tronsoane de magistrale și racorduri termice la mai multe PT, unde au avut loc avarii frecvente și pierderi mari de agent termic. Lungimea de rețea reabilitată reprezintă 28% din lungimea totală de traseu (circa 20,6 km traseu), insuficient față de starea tehnică a rețelei. Datorită vechimii sistemului de transport, conductele prezintă coroziuni, degradări fizice și morale a izolațiilor termice ceea ce face ca nivelul pierderilor de fluid și căldură să aibă valori ridicate. Astfel în anul 2016, pierderile de căldură în rețelele de transport au fost de 14,57%, față de valoarea recomandată de 8%, iar pierderile de fluid au fost la un debit mediu anual de 118 t/h, ceea ce raportat la volumul total al rețelei de 14837,99 m³, reprezintă 8 ‰ din acest volum, comparativ cu 1‰, valoare recomandată. Aceste rezultate negative, influențează direct eficiența energetică a SACET și indirect prețul energiei termice, de aceea se impune continuarea lucrărilor de reabilitare a rețelilor.

SITUAȚIA ÎNLOCUIRII CONDUCTELOR DE AGENT SECUNDAR CU CONDUCTE PREIZOLATE

Rețelele termice secundare aferente PT urbane și a CT de cvartal, în lungime de circa 244,3 km traseu, sunt compuse din 3÷4 conducte (2 de încălzire și 1÷2 de apă caldă de consum), pozate în canale termice. Izolația termică a acestora este realizată din vată minerală, protejată cu carton asfaltat. Vechimea acestora este cuprinsă între 10 și 30 de ani.

Problemele apărute în sistemul de conducte secundare sunt similare celor din sistemul primar, respectiv o funcționare defectuoasă, problema cea mai importantă și deranjantă pentru consumatori fiind aceea că nu au temperatura dorită la apa caldă menajeră în mod special la începerea consumului dimineața, ceea ce-i obligă să arunce o cantitate mare de apă până la atingerea temperaturii dorite, aceasta fiind contorizată ca și consum al locatarilor. Acest lucru se datorează faptului că nu există recirculație pentru apa caldă de la nivelul ultimului etaj alimentat cu apă caldă menajeră, iar în unele cazuri recirculația nu se face nici la nivel de bransament. Consumul suplimentar de apă și energie termică care în fapt nu sunt utilizate de către locatari este cauza determinantă pentru debransarea consumatorilor de la sistemul centralizat de alimentare cu energie termică.

De la punerea în funcțiune a rețelilor termice, până în prezent s-au executat reabilitări ale acestora, în proporție de cca. 57,8 km traseu. Lucrările de reabilitare au constatat în:

- înlocuirea conductelor existente cu izolație clasică, cu conducte de tip preizolate;

- redimensionarea rețelei de distribuție având în vedere nivelul consumurilor actuale și de perspectivă a energiei termice;
- înlocuirea vanelor de secționare și de racord.

Rețelele de distribuție nereabilitate au stare tehnică necorespunzătoare, datorată vechimii și uzurii acestora, ceea ce determină necesitatea continuării reabilitării rețelelor de distribuție, pentru reducerea pierderilor de fluid și energie termică. Odată cu reabilitarea, trebuie aplicate cele mai bune soluții pentru recirculația apei calde pentru satisfacerea consumatorilor/ locatarilor.

Situația este similară atât pentru rețelele de distribuție a energiei termice din punctele termice cât și din centralele termice (CT).

SITUAȚIA REABILITĂRII CENTRALELOR / PUNCTELOR TERMICE:

În municipiul Timișoara există 117 PT urbane în exploatarea SC COLTERM SA și 22 de module termice racordate la SACET, prin intermediul sistemului de transport al apei fierbinți.

68 PT-uri sunt modernizate în întregime cu schimbătoare de căldură cu plăci, pompe cu turație variabilă, automatizare performantă. Funcționarea PT-urilor este automatizată, comanda și supravegherea făcându-se de la dispeceratul de sistem.

Urmărirea funcționării curente a sistemului centralizat de alimentare cu energie termică al municipiului Timișoara se realizează prin intermediul departamentului Dispecerat, amplasat în sediul COLTERM SA Timișoara.

Dispeceratul funcționează în regim continuu (24/24 și 7/7), tura fiind condusă de un dispecer energetic, care urmărește direct funcționarea CET Sud, CT Centru, CET Freidorf, CET Dunărea, CET Buziaș și a sistemului de transport a energiei termice. Dispecerul energetic are în subordine Dispeceratul de Distribuție, format dintr-un șef de tură (Dispecer Distribuție), operator preluare date și reclamații și o echipă de intervenție formată din patru persoane (instalatori, lăcătuși și electricieni).

Pentru buna desfășurare a activității, dispeceratul beneficiază de următoarele sisteme de urmărire și automatizare a proceselor:

- program de urmărire a parametrilor, tip ICONIX, cu ajutorul căruia monitorizează principalii parametri înregistrați la gardul centralelor CET Sud și CT Centru (presiuni, temperaturi și debite), temperatura exterioară, temperatura apei brute, consumuri de gaze naturale, precum și parametrii principali ai turbinei de 19,7 MW, în contrapresiune, de la CET Sud;

În prezent, la nivelul municipiului nu sunt puncte termice transformate în centrale termice.

8.2.1. REȚEAUA DE TRANSPORT

În rețeaua de transport a energiei termice nu se înregistrează disfuncționalități legate de imposibilitatea asigurării parametrilor (presiune și temperatură). În anumite cazuri izolate, în perioadele de vârf de consum, se întâmplă ca unele puncte termice să nu reușească să absoarbă debit suficient, dar aceasta are ca și cauză colmatarea instalațiilor din punctele termice sau subdimensionarea unor aparate de schimb de căldură.

Problema rețelei de transport este că, fiind dimensionată inițial pentru un număr mai mult decât dublu de consumatori, funcționează cu pierderi de căldură prin radiație mari, ea fiind la ora actuală mult supradimensionată. De asemenea, din cauza vechimii unei părți mari a rețelei, aceasta are și pierderi de agent termic semnificative, de trei ori mai mari decât cele acceptate ca maxim admisibile la volumul rețelei.

Amplasarea unor tronsoane de rețea de transport pe terenuri private pune în pericol alimentarea consumatorilor din următoarele cauze :

- în cazul apariției unor avarii pe aceste tronsoane se pierde mult timp cu convingerea proprietarilor să-și dea acceptul pentru intervenție, uneori aceasta nu s-a putut face decât după obținerea unei ordonanțe președințiale;
- nu se fac lucrări de întreținere și reparații pe aceste tronsoane, acolo unde proprietarii se opun acordării accesului.

8.2.2. REȚEAUA DE DISTRIBUȚIE

La rețeaua de distribuție se înregistrează următoarele disfuncționalități:

- temperatură scăzută la apa caldă de consum la unii consumatori, din cauza lipsei rețelelor de recirculație a apei calde sau stării precare a acestora (porțiuni sparte și închise sau colmatate) și a lipsei monitorizării temperaturii apei calde la capetele de rețea;
- funcționarea cu deficit de debit la unii consumatori, din cauza proiectării deficitare a unor trasee de conducte sau a înlocuirilor parțiale a unor trasee, în cazul unor avarii, cu conducte necorespunzătoare ca diametru, dar care existau în acel moment în depozit și, posibil, a unor colmatări de conducte ;
- funcționarea cu pierderi mari de căldură și masive, similar rețelei de transport ;
- mai mult decât la rețeaua de transport, există tronsoane de conducte în spații private, efectele fiind aceleași ca și la rețeaua de transport.

NEVOI DE REABILITARE/ EXTINDERE / RE-TEHNOLOGIZAREA SISTEMULUI DE ALIMENTARE CU ENERGIE TERMICĂ

În ceea ce privește nevoia de reabilitare, re tehnologizare a sistemului de alimentare cu energie termică din municipiul Timișoara, Compania Locală de Termoficare COLTERM SA a realizat "Actualizarea Strategiei de alimentare cu energie termică a municipiului Timișoara" proiect aprobat de Primăria Municipiului Timișoara prin Hotărârea Consiliului Local 406/31.10.2017. Scopul acestei actualizări este continuarea programului de eficientizare a sistemului centralizat de alimentare cu energie termică și reducerea consumului de căldură ca urmare a lucrărilor de eficientizare întreprinse, precum și a măsurilor de economisire întreprinse de către consumatori. Eficientizarea sistemului centralizat de alimentare cu energie termică se va realiza prin investiții finanțate din fonduri europene, Program Operațional Infrastructură Mare pentru execuția de lucrări de reabilitare rețele termice primare și secundare, precum și prin lucrările ce sunt supuse aprobării pentru a fi finanțate din buget de stat, Programul "Termoficare 2006- 2020". De asemenea, este în lucru proiectul "Strategia de Eficientizare a sistemului producere a energiei termice în municipiul Timișoara".

CALITATEA SERVICIULUI DE TERMOFICARE–DURATA MEDIE DE ÎNTRERUPERE LA NIVEL DE SISTEM, FRECVENȚA MEDIE DE ÎNTRERUPERE LA NIVEL DE SISTEM:

Număr total de zile de întrerupere a furnizării agentului termic datorită avariilor în totalitatea sistemului de termoficare din municipiul Timișoara (SACET) conform metodologiei ANRE este de 265 zile.

În anul 2019 au fost trimise către Uniunea Europeana 14 proiecte energetice de către Ministerul Energiei, printre care se numără trei proiecte pentru COLTERM SA, acestea fiind:

- Cogenerare de înaltă eficiență cu motoare termice în CT Dragalina Timișoara (P=1 MW) - în valoare de 4, 7 milioane de euro;
- Cogenerare de înaltă eficiență cu motoare termice în CT UMT Timișoara (P=1 MW) - în valoare tot de 4,7 milioane de euro;

- Folosirea biomasei drept combustibil adițional la cazanele de abur existente, la CET Sud Timișoara, pentru producerea de energie în cogenerare – 1, 2 milioane de euro.

Conform Strategiei de Eficiență Energetică a Județului Timiș, pentru perioada 2021-2027, societatea COLTERM SA are în prezent, în Centrala Freidorf motoare termice pentru producția de energie electrică și termică în cogenerare, de asemenea, în CT Buziașului și CT Dunărea există motoare montate, urmând să fie puse în funcțiune odată cu activarea acestora de către producători. În continuarea acestor proiecte urmează și în CT Dragalina și în CT UMT montarea motoarelor. În ceea ce privește cel de al treilea proiect, de folosire a biomasei drept combustibil adițional la cazanele de abur existente, este vorba de cogenerare, folosind biomasă împreună cu cărbunele în cazanele de cărbune, un proiect demarat în cursul anului 2018. Producătorii cazanelor au informat asupra posibilității co-incinerării a 10% biomasă în actualele echipamente. În acest sens, COLTERM SA a depus pentru autorizația integrată de mediu la Agenția de Mediu schimbarea autorizației și cuprinderea biomasei, investițiile necesare realizării în prealabil a unei instalații fiind demarate din bugetul societății.

În 2020, Primăria Municipiului Timișoara a anunțat o investiție la COLTERM SA ce vizează retehnologizarea CET Sud, astfel încât să poată fi folosit și combustibil alternativ, biomasă. Investiția vizează adaptarea la folosirea de combustibil adițional, biomasa, ce va înlocui parțial combustibilul primar (cărbune) necesar funcționării cazanelor CA1,2,3 din CET Sud, astfel încât cazanele de abur existente să poată să funcționeze cu biomasă. Gospodăria de biomasă va asigura prepararea biomasei rezultate din toaletarea arborilor din parcurile și spațiile verzi din municipiu. Valoarea totală a investiției este estimată la 2.265.752 lei, inclusiv TVA, iar finanțarea se realizează din bugetul local, fiind, însă, căutate și surse alternative de finanțare, în principal bugetul de stat. Durata de realizare a investiției este de opt luni.

Având în vedere că Stația de Sortare Deșeuri a Municipiului Timișoara este operată de COLTERM SA se consideră necesară studierea soluției de utilizare a deșeurilor menajere municipale ca și combustibil în instalații de cogenerare de înaltă eficiență, fapt ce ar rezolva și problema depozitării acestor deșeuri municipale.

Ca sursă de finanțare "Programul Termoficare" se implementează în perioada 2019-2027 și va finanța proiecte de investiții noi și proiecte aflate în derulare care au fost începute în temeiul Hotărârii Guvernului nr. 462/2006, republicată, cu modificările și completările ulterioare, cu respectarea prevederilor Ordonanței de Urgență nr. 53/2019 și ale Hotărârii Guvernului nr. 1.069/2007 privind aprobarea Strategiei energetice a României pentru perioada 2007-2020. Aportul UAT-urilor este de 15% din valoarea proiectelor.

Potrivit Strategiei Energetice a României pentru perioada 2007-2020, sistemele centralizate urbane de alimentare cu energie termică și cogenerarea reprezintă sub-sectorul energetic cel mai deficitar, datorită uzurii fizice și morale a instalațiilor și echipamentelor, a pierderilor energetice totale între sursă și clădiri (de 35-77%), a resurselor financiare insuficiente pentru exploatare, întreținere, reabilitare și modernizare și, nu în ultimul rând, din cauza problemelor sociale complexe legate de suportabilitatea facturilor.

Serviciile publice de încălzire urbană în sistem centralizat trebuie menținute și dezvoltate deoarece, în condițiile specifice României și ale tehnologiilor actuale, acestea pot asigura alimentarea cu energie termică pentru sectorul rezidențial în condiții de siguranță, eficiență energetică și performanță economică ridicată, având totodată un impact pozitiv asupra protecției și conservării mediului ambiant prin controlul strict al emisiilor poluante.

Având în vedere avantajele evidente ale sistemului centralizat atât din punct de vedere arhitectural cât și din punct de vedere financiar, respectiv al securității locuințelor și protecției mediului, este necesară menținerea și eficientizarea sistemului centralizat, luând în calcul și posibilitatea utilizării resurselor regenerabile.

Pentru funcționarea optimă a serviciului de termoficare este necesară și analiza instalațiilor interioare de termoficare a blocurilor din municipiu și înlocuirea vechilor instalații cu grad ridicat de uzură.

Alimentarea cu energie termică a comunei Lovrin se realizează în sistem centralizat, prin intermediul unei centrale termice geotermale, situată în mijlocul localității Lovrin. Centrala conține 2 schimbătoare de căldură geotermale (pentru răcirea apei termale și încălzirea apei din rețeaua de termoficare), 2 cazane redundante instalate în unitatea de încălzire centrală, care, în situația în care sistemul geotermic cade neașteptat, vor genera căldură; cazanele încălzesc, de asemenea, în zilele cele mai reci (vârf de sarcină), prin căldura câștigată din geotermie pentru a asigura un confort plăcut în orice obiect racordat la rețeaua de termoficare. Consumatorii racordați la

acest sistem sunt: clădirile publice (școli, grădiniță, primărie, dispensar, cămin cultural), 110 apartamente din blocurile de locuințe și circa 20 de case. Administratorul serviciului este C.L. Lovrin S.P.G.C.

În zona comunei Lovrin au fost forate din 1977 până în 1984 nouă puțuri de apă termală; deși primul puț (nr. 4607) a fost gândit ca și puț de explorare, fiind forat la aprox. 2.900 m adâncime, reprezintă singurul puț de producție activ în prezent – apa caldă de 84 °C este utilizată pentru încălzire, fiind pompată direct în rețeaua de termoficare a comunei; din cauza compoziției chimice a apei termale se formează depuneri și coroziune în conducte și calorifere, ceea ce conduce la costuri mari de întreținere. O altă problemă o constituie faptul că apa termală reziduală nu este condusă/reinjectată printr-un al doilea puț în rezervor, ci este condusă în șanțuri de drenaj. Celelalte puțuri (forate la 2.000 m adâncime, apa având temperaturi de 75 până la 80 °C) au servit în primii ani pentru încălzirea serelor, fiind scoase din funcțiune în 1992-1993. Apa termală este folosită în prezent și balneologic în ștrandul termal local.

Ca urmare a celor prezentate, există în comuna Lovrin un interes mare în optimizarea uzinei de termoficare. De asemenea și comuna Gottlob, situată la aproximativ 6 km sud-vest de Lovrin dorește să utilizeze potențialul geotermal din regiune. Utilizarea apei geotermale din cele nouă foraje existente în comună este prevăzută și în proiectul „Încălzire geotermală în România. Potențial de utilizare și strategii de optimizare a comunităților Lovrin”, prin care se dorește:

- Optimizarea uzinei de termoficare existente în comuna Lovrin.
- Elaborarea bazelor pentru o uzină de termoficare comună a comunelor Lovrin și Gottlob din resurse geotermice, respectiv dezvoltarea unui concept de utilizare a termoficării cu recomandări de acționare.
- Derivarea unui ghid de acționare, care sprijină și alte comune în implementarea unui sistem de alimentare cu energie termică locală, respectiv termoficare.
- Elaborarea studiilor de fezabilitate pentru ca, comunele să poată depune cererile corespunzătoare de finanțare din fonduri UE de subvenții pentru implementarea ulterioară pe scară largă.

În municipiul Lugoj, anul 2004 a fost ultimul în care s-a mai distribuit energie termică din sistemul centralizat (10633 Gcal), în prezent încălzirea clădirilor realizându-se în mod individual, în principal cu centrale termice cu funcționare pe gaze naturale din rețeaua de distribuție a localității, dar și cu centrale termice și sobe ce funcționează cu combustibili solizi. O problemă în eficiența alimentării cu căldură a localității o constituie numărul insuficient de clădiri reabilite termic, astfel că pentru asigurarea unei creșteri a eficienței energetice a alimentării cu căldură a municipiului este necesară continuarea lucrărilor de reabilitare termică și energetică a clădirilor și instalațiilor aferente.

Alimentarea cu energie termică centralizată a Orașului Sânicolau Mare a fost oprită în anul 2014, când au fost închise centralele termice de zonă. În prezent încălzirea clădirilor se realizează în sistem individual, principalii combustibili folosiți pentru încălzire apă menajeră, încălzire locuințe și gătit sunt: gaz metan, lemn, cărbune. O importantă resursă naturală din zonă este apa geotermală ce se întrebuințează în sere, la topitoriile de cânepă și la încălzitul locuințelor.

Investițiile publice, în perioada 2017-2020, au constat din: reabilitarea termică a clădirii Liceului Teoretic Ioan Jebelean. Printre proiectele propuse spre implementare în cadrul Strategiei de dezvoltare a Orașului Sânicolau Mare, 2017-2020, se regăsesc și: Reabilitare Școala Gimnazială Theodor Bucureșcu nr.1, reabilitare fațade blocuri, reabilitare grădinițe. Pentru perioada 2021-2027 există următoarele propuneri de proiecte: reabilitarea termică a blocurilor de locuințe și reabilitare grădiniță Str. Decebal, oraș Sânicolau Mare, proiecte ce au ca sursă de finanțare potențială POR 2021-2027.

În orașul Buziaș nu există un sistem centralizat de furnizare a agentului termic și nici centrale termice de cartier. Încălzirea locuințelor și a spațiilor administrative sau economice se realizează cu combustibil solid (lemn) sau cu centrale termice pe gaze naturale. Blocurile de locuințe nu sunt izolate termic, ceea ce conduce la pierderi mari de energie.

În Strategia de dezvoltare locală a Orașului Buziaș 2016-2020-2030 este prevăzută îmbunătățirea/creșterea eficienței energetice în clădirile rezidențiale, clădirile publice și sisteme de iluminat public și utilizarea sistemelor alternative de producere a energiei electrice, prin: îmbunătățirea izolației termice a anvelopei clădirii, (pereți exteriori, ferestre, tâmplărie, planșeu peste ultimul nivel, planșeu peste subsol), șarpantelor și învelitoarelor, inclusiv măsuri de consolidare a clădirii; reabilitarea și modernizarea instalațiilor pentru prepararea și transportul agentului termic pentru încălzire și a apei calde menajere, a sistemelor de ventilare și climatizare, inclusiv sisteme de răcire pasivă, precum și achiziționarea și instalarea echipamentelor aferente și racordarea la sistemele de încălzire centralizată, după caz; utilizarea surselor regenerabile de energie pentru asigurarea necesarului de energie termică pentru încălzire și electrică.

Stadiul portofoliului de proiecte pe termen mediu 2016-2020-2030, aferent Strategiei de dezvoltare locală a Orașului Buziaș 2016-2020-2030, cuprinde în Lista obiectivelor de investiții a Orașului Buziaș următoarele proiecte:

- Introducerea rețelei de gaze naturale în localitatea Silagiu;
- Introducerea rețelei de gaze naturale în localitatea Bacova - "Înființare distribuție gaze naturale în Buziaș sat aparținător Bacova județ timiș";
- Reabilitare școlii și grădinițe din localitatea Bacova;
- Sprijinirea eficienței energetice, a gestionării inteligente a energiei și a utilizării energiei din surse regenerabile în infrastructurile publice, inclusiv în clădirile publice, și în sectorul locuințelor.

Alimentarea cu energie termică a Orașului Deta se face în sistem propriu, fiind utilizate centrale termice și sobe pe gaze naturale sau combustibil solid (lemne).

În prezent, Orașul Deta implementează în cadrul Programului Operațional Regional (Regio-POR), Axa Prioritară 3 "Sprijinirea tranziției către o economie cu emisii scăzute de carbon", Prioritatea de Investiții 3.2, proiectul "Anvelopare blocuri în Orașul Deta – bloc A, Str. Ștefan cel Mare, nr.25-27 și blocurile A18, B17-C17 – Zona Elena Ghenescu, orașul Deta, județul Timiș", în scopul creșterii eficienței energetice și reducerii emisiilor de CO₂ în clădirile rezidențiale. Prin proiect se urmărește îmbunătățirea izolației termice pentru un număr de 53 de apartamente, împărțite în trei blocuri.

Orașul Gătaia este alimentat cu căldură în sistem local, cu centrale termice și sobe ce funcționează cu combustibili solizi. În Strategia Locală de Dezvoltare durabilă a Orașului Gătaia, 2018-2023, în cadrul obiectivelor și investițiilor necesare în viitor, se înscriu: reabilitare Liceu Teoretic din orașul Gătaia și anveloparea clădirilor publice; un punct slab în analiza SWOT o constituia lipsa rețelei de distribuție gaze naturale. În anul 2019 s-a demarat procedura de introducere a rețelei de gaze naturale în oraș, iar în acest sens Orașul Gătaia a aderat la Asociația de Dezvoltare Intercomunitară "ADI Gaz Timiș Sud", alături de CJ Timiș și alte UAT-uri din Județul Timiș.

În orașul Jimbolia sistemul centralizat de alimentare cu energie termică a fost oprit în anul 2004 (înainte de sistarea distribuirii centralizate a energiei termice, cele două centrale termice, cu o capacitate de 5,7 Gcal/h, furnizau agent termic pentru 844 de apartamente). În prezent, pentru încălzirea clădirilor se folosesc centralele termice proprii pe gaze naturale și combustibilii solizi (lemn, cărbuni).

Alimentarea cu căldură a Orașului Recaș se face în sistem individual, utilizând în principal gazele naturale în centrale termice, dar și sobe/centrale termice pe biomasă (lemn de foc). O problemă în asigurarea eficienței alimentării cu căldură o constituie faptul că o mare parte din clădirile rezidențiale sunt construcții mai vechi de 30 de ani, cu izolare termică deficitară, având în vedere materialele de construcții și tehnicile utilizate la vremea respectivă.

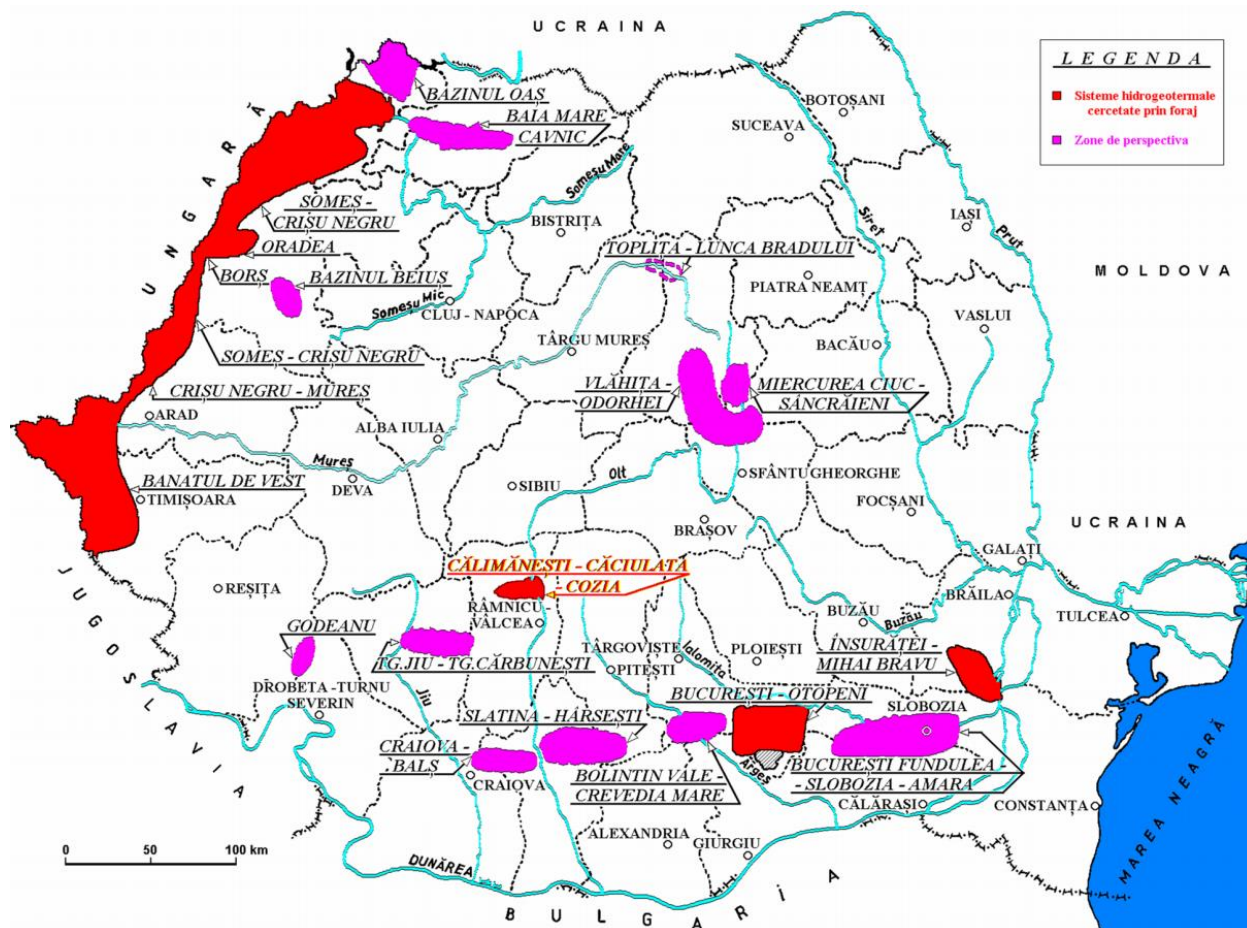
8.2.3. POTENȚIALUL GEOTERMAL

Pe teritoriul României, se întâlnesc resurse geotermale situate la adâncimi situate între 800 și 3500 m denumite resurse geotermale de joasă și medie temperatură (40-125°C).

Cea mai mare parte a resurselor geotermale sunt concentrate în ariile din Câmpia de Vest și în Carpații Orientali. Se mai întâlnesc de asemenea și în zona Văii Oltului și la Nord de București în zona Otopeni.

Ținând seama de nivelul scăzut al temperaturii, sursele geotermale din România pot fi folosite în funcție de nivelul de temperatură disponibil pentru încălzire, prepararea apei calde de consum, aplicații de tip SPA, ștranduri termale.

FIGURA 221. HARTA ZONELOR GEOTERMALE DIN ROMÂNIA

Sursa: S.C. Transgex S.A.

Județul Timiș dispune de potențial geotermal în peste 50% din teritoriu, fapt ce creează posibilitatea utilizării energiei geotermale în localitățile: Beregsău, Comloșu, Grabaț, Jimbolia, Lovrin, Periam, Sănnicolau Mare, Saravale, Teremia, Timișoara, Tomnatic, Variaș.

În județ există în prezent cca. 20 de puțuri adânci din care se poate extrage apă termală caldă de 70 – 90°C. Deși utilizarea resurselor geotermice adânci oferă un potențial mare pentru o alimentare termică durabilă și ecologică, doar unul dintre aceste puțuri este utilizat în prezent, în comuna Lovrin.

Intenția de a utiliza sursele geotermale din teritoriu se observă în cadrul proiectelor inițiate de primării:

În anul 2019, Primăria orașului Pecica a inițiat un proiect de utilizare a apei geotermale pentru încălzirea instituțiilor publice (sediul Primăriei și alte șapte clădiri, între care unități de învățământ) și realizarea unei rețele de conducte de distribuție de cel puțin trei kilometri prin oraș. În acest scop vor fi realizate două foraje, la o adâncime de un kilometru, temperatura apei fiind estimată la 90°C.

În anul 2020, Primăria Comunei Șandra a inițiat un proiect de utilizare a apei geotermale, prin Programul Operațional Infrastructură Mare (POIM). Proiectul prevede realizarea a două foraje, unul de captare a apei

termale (cu 90°C) la 1300 m adâncime și unul de injecție. Apa geotermală va fi folosită la încălzirea instituțiilor publice din comună (dar și a locuințelor) și pentru un ștrand termal propus a fi realizat în anul 2021.

DISFUNCȚIONALITĂȚI TERMICE JUDEȚUL TIMIȘ

Disfuncționalități în alimentarea consumatorilor urbani din sistemul de alimentare centralizată cu energie termică (SACET) din municipiul Timișoara:

- Problema rețelei de transport este că, fiind dimensionată inițial pentru un număr mai mult decât dublu de consumatori, funcționează cu pierderi de căldură prin radiație mari, ea fiind la ora actuală mult supradimensionată. De asemenea, din cauza vechimii unei părți mari a rețelei (conducele prezintă coroziuni, degradării fizice și morale a izolațiilor termice), aceasta are și pierderi de agent termic semnificative, de trei ori mai mari decât cele acceptate ca maxim admisibile la volumul rețelei. Amplasarea unor tronsoane de rețea de transport pe terenuri private pune în pericol alimentarea consumatorilor.
- La rețeaua de distribuție se înregistrează o temperatură scăzută la apa caldă de consum la unii consumatori, din cauza lipsei rețelelor de recirculație a apei calde sau stării precare a acestora (porțiuni sparte și închise sau colmatate) și a lipsei monitorizării temperaturii apei calde la capetele de rețea. La unii consumatori rețeaua nu asigură debitul necesar, din cauza proiectării deficitare a unor trasee de conducte sau a înlocuirilor parțiale a unor trasee, în cazul unor avarii, cu conducte necorespunzătoare ca diametru. Se înregistrează pierderi mari de căldură și masive, similar rețelei de transport. Existența tronsoanelor de conducte în spații private, îngreunează realizarea unor lucrări de întreținere și reparații pe aceste tronsoane.

Disfuncționalitățile sistemului de alimentare centralizată cu energie termică se regăsesc și în facturi/plata acestui serviciu de către populație, toate acestea ducând la debranșări ale consumatorilor de la SACET, majoritatea acestor consumatori montându-și în apartamente centrale termice individuale.

Utilizarea combustibilului solid sub forma lemnului de foc prezintă ca inconveniente faptul că este costisitor și nu asigură un nivel ridicat al gradului de confort termic în locuințe. În plus, pot exista dificultăți în procurarea acestuia.

O altă disfuncționalitate o reprezintă faptul că majoritatea clădirilor sunt construcții mai vechi de 30 de ani, cu un grad de izolare termică redusă. Astfel, izolarea termică necorespunzătoare a clădirilor publice și rezidențiale conduce la inconfort termic, consum mare de energie necesară pentru încălzire, apariția condensului.

Neutilizarea surselor regenerabile de energie din județ, respectiv geotermală, solară, biomasă constituie o disfuncționalitate, în condițiile în care este necesară exploatarea rațională a resurselor și protejarea mediului ambiant.

8.3. ALIMENTAREA CU GAZE NATURALE ȘI FLUIDE COMBUSTIBILE

Rețeaua de transport gaze naturale de pe teritoriul administrativ al județului Timiș face parte din Sistemul Național de Transport Gaze Naturale, al cărui operator tehnic este S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A. Mediaș. Transgaz operează SNT în baza Acordului de Concesiune încheiat cu Agenția Națională pentru Resurse Minerale (ANRM), valabil până în anul 2032, sistemul național de transport gaze naturale fiind în domeniul public al statului.

P.A.T.J. TIMIȘ
ACTUALIZARE PLAN DE AMPLASARE A TERITORIILOR SUBSTANȚII TIMIȘ
08. REȚELE DE ENERGIE ELECTRICALĂ,
GAZE NATURALE ȘI TELECOMUNICAȚII
VOLUMUL 6
SITUAȚIA EXISTENTĂ, PROBLEME, DISFUNCȚIONALITĂȚI

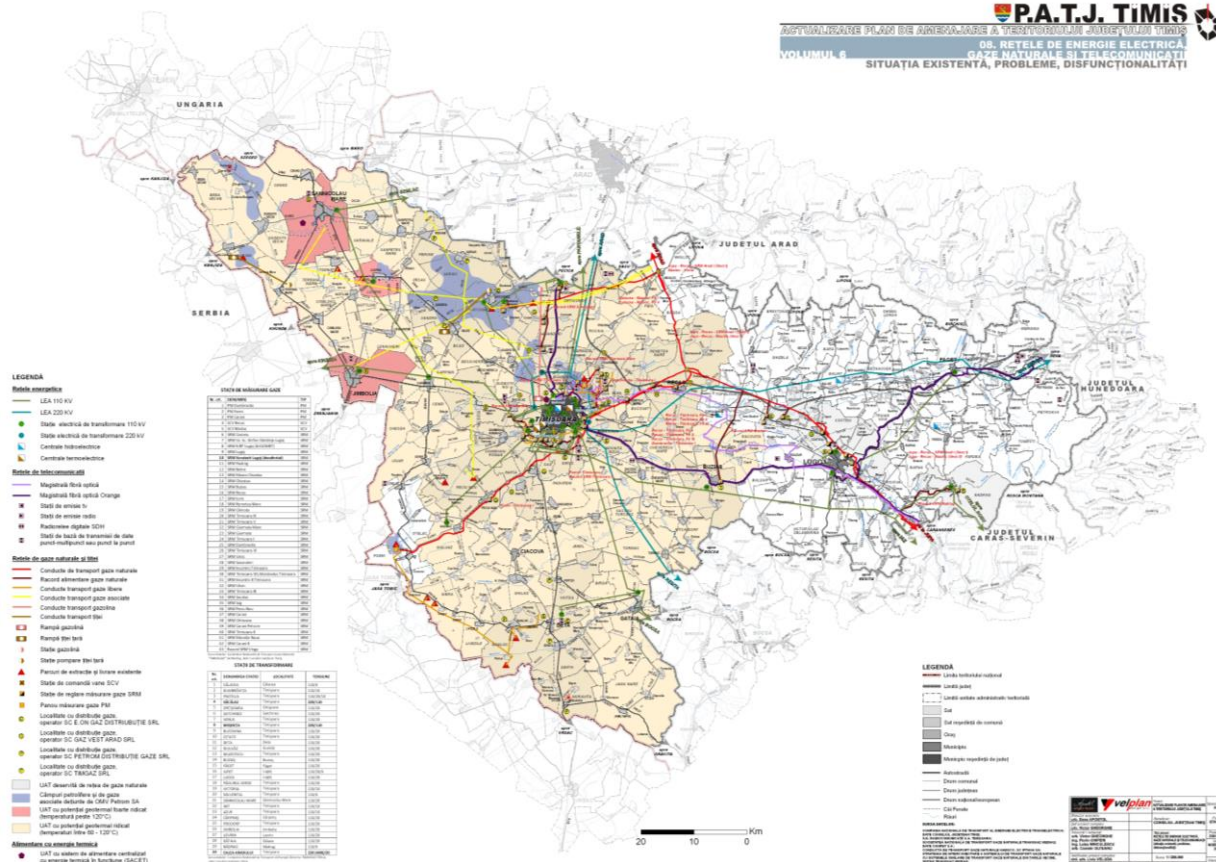
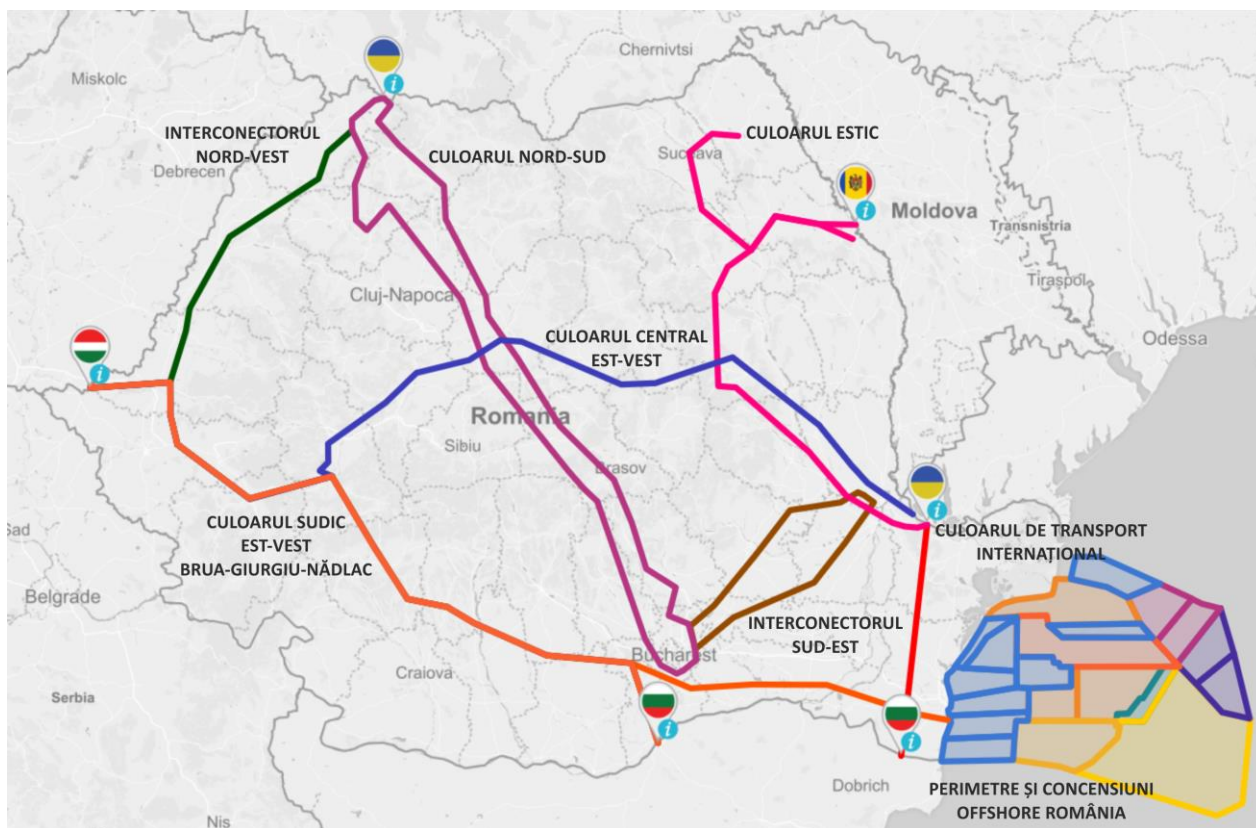

FIGURA 223. HARTA PRINCIPALELOR CULOARE DE TRANSPORT GAZE NATURALE, APARTINÂND SNT ROMÂNIA

Sursa: gazderomania.ro/harta-transport-gaz/, 2021

Teritoriul județului Timiș este traversat de Culoarul Sudic Est-Vest (Brua – Giurgiu – Nădlac) de conducte de transport gaze naturale de presiune înaltă, ce aparține Sistemului Național de Transport Gaze Naturale.

FIGURA 224. HARTA ORGANIZĂRII TERITORIALE A SNTGN TRANSGAZ SA LA NIVELUL ROMÂNIEI

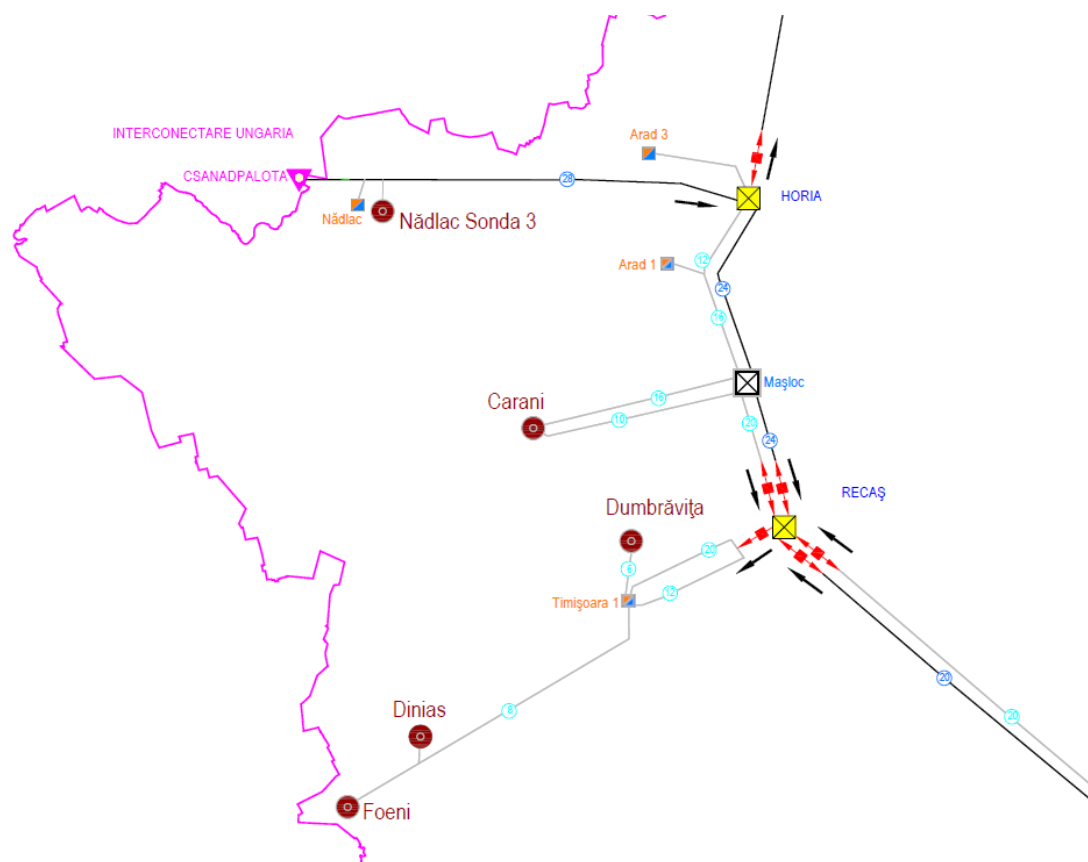
Sursa: SNTGN Transgaz SA

Societatea Națională de Transport Gaze Naturale "TRANSGAZ" S.A. are sediu secundar Exploatarea Teritorială Arad, ce are în subordine 5 sectoare de transport gaze naturale situate în 6 județe: Arad, Alba, Hunedoara, Caraș Severin, Timiș și Bihor. Fiecare sector cuprinde stații de măsurare gaze (S.M.), stații de reglare și măsură (S.R.M.), noduri tehnologice (NT), stații de protecție catodică (S.P.C.).

Exploatarea Teritorială Arad are ca specific tehnologic activitatea de transport gaze prin conducte și constă în preluarea gazelor de la producători (schelele de extracție gaze ale "ROMGAZ" S.A. Ploiești și "PETROM" S.A. București) cu o concentrație de 93 – 99% metan, executarea unor operații de îmbunătățire a calității gazelor (separare, filtrare, uscare, încălzire, reglare și măsură) transportul gazului pe întreg teritoriul țării, măsurarea și predarea gazelor la consumatorii industriali cât și în rețelele de distribuție a localităților.

Reteaua de transport gaze naturale din județul Timiș – este parte componentă a rețelei de transport gaze naturale aflate în exploatarea și întreținerea Sectorului Timișoara și al Sectorului Lugoj, al Exploatării Teritoriale Arad.

FIGURA 225. PRINCIPALELE CONDUCTE DE TRANSPORT GAZE NATURALE DE PE TERITORIUL JUDEȚULUI TIMIȘ

Sursa: SNTGN Transgaz SA

Sediul Sectorului Timișoara este amplasat în localitatea Timișoara pe Calea Urseni , nr.16 C

Sectorul Timișoara cuprinde următoarele stații de reglare-măsurare gaze naturale:

- S.R.M. Timișoara I
- S.R.M. Timișoara III –Fabrica de zahar
- S.R.M. Aeroport Militar Timișoara IV-proprietar, Aeroportul Militar
- S.R.M. Aeroport Civil Timișoara V-Aeroportul Civil
- S.R.M. Timișoara VI
- S.R.M. Timișoara VII(Fabrica de vata)- IMP Romania Industrial
- S.R.M. Izvin-Asociație gaz desființată
- S.R.M. Recaș- Asociație gaz desființată
- S.R.M. Șag-Consiliul Local
- 10 S.R.M. Giarmata Vii
- S.R.M. Peciu Nou- Asociație gaz desființată
- S.R.M. Giroc
- S.R.M. Ghiroda
- S.R.M. Giarmata Mare-Agent economic

- S.R.M. Dumbrăvița-Consiliul Local
- S.R.M. Încotră I-Agent economic
- S.R.M. Încotră II-Agent economic
- S.R.M. Remetea Mare –Agent economic
- S.R.M. Utvin
- S.R.M. Săcălaz
- S.R.M. Sânnandrei
- S.R.M. Carani I-Consiliul local
- S.R.M. Molandys –Agent economic
- S.R.M. Moșnița Noua
- S.R.M. Carani II

Sectorul Timișoara administrează conductele de transport care străbat doar teritoriul Județului Timiș, și anume:

- Racord DN Φ 500 mm (FIR III) care se alimentează din conducta Vest I, cu o lungime de 23,7 km, care pornește de la N.T. Recaș (nod tehnologic) străbătând marginea localităților Recaș, Izvin, Remetea Mare (unde și traversează râul Bega), Moșnița Veche și Timișoara până la S.R.M. Timișoara I. Din racordul Φ 500 pornesc o serie de racorduri pentru alimentarea cu gaze a unor S.R.M.-uri, stații care deservește consumatorii casnici sau industriali:
 - Racord S.R.M. Recaș, de Φ 114,3mm, în lungime de 0,160 km, din care se alimentează S.R.M. Recaș;
 - Racord S.R.M. Izvin, de Φ 80,3mm, în lungime de 0,230 km, din care se alimentează S.R.M. Izvin;
 - Racord S.R.M. Remetea Mare, de Φ 100mm, în lungime de 0,100 km, din care se alimentează S.R.M. Remetea Mare;
- Racord S.R.M. Moșnița Nouă, de Φ 150mm, în lungime de 0,050 km, din care se alimentează S.R.M. Moșnița Nouă.
- Racord DN Φ 300 mm (FIR II), cu o lungime de cca. 22,5 km, care pornește de la NT(nod tehnologic) Recaș mergând prin apropierea localităților Recaș, Izvin, Remetea Mare (unde și traversează râul Bega), Moșnița Veche, Timișoara până la S.R.M. Timișoara I alimentând această stație de reglare.
- Racord DN Φ 350 mm (FIR I), cu o lungime de cca. 22.161 km, care pornește de la NT(nod tehnologic) Recaș, mergând prin apropierea localităților Recaș, Izvin, Remetea Mare (unde și traversează râul Bega), Moșnița Veche, Timișoara până la S.R.M. Timișoara I . Și această conductă are rolul de a transporta gaz către S.R.M. Timișoara I .
- Conducta DN Φ 200 mm, având o lungime de 46,852 km, Parc Foiene - S.R.M. I, care străbate marginea localităților Foiene, Giulvăz, Parța, Șag, Rudicica și Timișoara, ajungând la S.R.M. Timișoara I. Din conducta Φ 200 pornesc o serie de racorduri pentru alimentarea cu gaze a unor S.R.M.-uri, stații care deservește consumatorii casnici sau industriali:
 - Racord S.R.M. Peciu, de Φ 88,9 mm, în lungime de 0,070 km, din care se alimentează S.R.M. Peciu;
 - Racord S.R.M. Șag, de Φ 100 mm, în lungime de 0,300 km, din care se alimentează S.R.M. Șag.
- Conducta DN Φ 200 mm, Parc Dumbrăvița - S.R.M. Timișoara I - cu o lungime de 10 600 m, care pornește de la Parc Dumbrăvița străbătând marginea localităților Giarmata Vii, Ghiroda, până la Timișoara, la S.R.M. I. Din această conductă pornesc o serie de racorduri:

- Racord S.R.M. Giarmata VII, de Φ 100 mm, în lungime de 300 m, din care se alimentează S.R.M. Giarmata VII;
- Racord S.R.M. Giarmata Mare, de Φ 150 mm, în lungime de 6000 km, din care se alimentează S.R.M. Giarmata Mare.
- Racord comun Φ 100 mm, cu o lungime de 1220 m, din care pornesc alte două racorduri: racord S.R.M. Timișoara V (Aeroport civil), de Φ 50 mm, în lungime de 2200 m, din care se alimentează S.R.M. Timișoara V și racord S.R.M. Timișoara IV (Aeroport militar), de 80mm, în lungime de 1610 m, din care se alimentează S.R.M. Timișoara IV.
- Racord S.R.M. Ghiroda, de Φ 100 mm, în lungime de 90 m, din care se alimentează S.R.M. Ghiroda.
- Conducta DN Φ 150 mm, Parc Dumbrăvița - S.R.M. Timișoara VI - cu o lungime de 6391 m, care pornește de la Parc Dumbrăvița , până în Timișoara la S.R.M. VI, din care se alimentează S.R.M. VI, iar din aceasta, este realizat un racord de Φ 100mm și lungime de 28 m ce alimentează S.R.M. Dumbrăvița .
- Conducta DN Φ 200 mm, Timișoara I - Timișoara II - cu o lungime de 20444 m, conducta ce traversează aerian râul Bega în apropierea S.R.M.-ului III. Din această conductă sunt realizate o serie de racorduri pentru alimentarea cu gaz a unor stații:
 - racord S.R.M. Giroc, cu diametrul de Φ 100mm, și o lungime de 130m;
 - racord S.R.M. Incontro I, cu diametrul de Φ 150mm, și o lungime de 15m;
 - racord S.R.M. VII și Monlandys, cu diametrul de Φ 150mm, și o lungime de 13m;
 - racord S.R.M. Incontro II, cu diametrul de Φ 100mm, și o lungime de 120m;
 - racord S.R.M. Utvin, cu diametrul de Φ 100mm, și o lungime de 1860m;
 - racord S.R.M. Timișoara III, cu diametrul de Φ 300mm, și o lungime de 700m;
 - racord S.R.M. Timișoara Săcălaz, cu diametrul de Φ 150mm, și o lungime de 4067m.

Din conducta Parc Călacea – Mașloc, de Φ 250 mm, conductă ce aparține Sectorului Arad, pornește un racord de Φ 168 mm și o lungime de 9500m (racord Sănandrei), racorduri ce aparțin Sectorului Timișoara.

Din racordul Sănandrei mai sus menționat, pornesc alte două racorduri ce alimentează S.R.M. Carani și S.R.M. Carani II, ambele având un diametru de 100mm și lungimile: pentru Carani II - 260m, iar pentru Carani - 30m.

S.R.M.- URI DIN CADRUL SECTORULUI TIMIȘOARA:

- S.R.M. Timișoara I (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în municipiul Timișoara, Cartier Plopi; pusă în funcțiune în anul 1975 și are o capacitate maximă de 100000 mc/h. Gazele intră în stație prin 3 racorduri: de $\varnothing$ 300 mm și o lungime de 22498 m, $\varnothing$ 350 mm cu o lungime de 22161m și racord $\varnothing$ 500mm și o lungime de 23700 m de la conducta de alimentare Vest I și Vest II. SRM primește gazele de la producător la presiunea de 40 bar, le reglează presiunea la 2 bar, le odorizează, le filtrează și măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-On Gaz România.
- S.R.M. Timișoara IV (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată la limita dintre mun. Timișoara și comuna Dumbrăvița, fiind situat într-o zonă rezidențială. SRM primește gazele de la producător la presiunea de 40 bar, le reduce presiunea la o presiune de 0,8-1,2 bar, le odorizează, le filtrează și măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-on Gaz România. SRM Timișoara VI a fost pus în funcție în anul 1987 și are o capacitate maximă de 9000 mc/h. Gazele intră în stație printr-un racord de $\varnothing$ 168,10 mm și o lungime de 6400 m din conducta $\varnothing$ 150mm Parc Dumbrăvița – S.R.M. Timișoara I.
- S.R.M. Moșnița Nouă (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în câmp , lângă rezervația naturală Pădurea Bistra (la cca.300 m distanță); SRM a fost pusă în funcțiune la sfârșitul anului 2011 și are o capacitate maximă de 4500 mc/h. SRM primește gazele de la producător la presiunea de 40 bar, le reduce

presiunea la 3,6 bar, le odorizează, le filtrează și măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-ON Gaz România. Gazele intră în stație printr-un racord de $\varnothing$ 150 mm și o lungime de 50m de conducta de alimentare $\varnothing$ 500 mm Recaș –Timișoara(fir III).

- S.R.M. Carani II (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în extravilanul localității Carani la aproximativ 500 m de aceasta; pusă în funcțiune în anul 2011 și are o capacitate maximă de 3500 mc/h. Gazele vor intra în stație printr-un racord de $\varnothing$ 100 mm și o lungime de 260 m din racord Sânaandrei $\varnothing$ 150mm.
- S.R.M. Giroc (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în extravilanul localității Giroc (pe care o deservește), la jumătatea distanței dintre localitățile Ghiroda și Chisoada; pusă în funcțiune în anul 1999 și are o capacitate maximă de 2200 mc/h. Gazele intră în stație la o presiune de 25 bar, se reglează la presiunea de 1,2 bar, se odorizează, se filtrează și se măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-on Gaz România. Gazele intră în stație printr-un racord $\varnothing$ 114,3 mm cu o lungime de 100 m din conducta $\varnothing$ 200mm (S.R.M. I- S.R.M.II).
- S.R.M. Ghiroda (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în intravilanul localității Ghiroda la marginea localității; a fost pusă în funcțiune în anul 2008 și are o capacitate maximă de 2200 mc/h. Gazele intră în stație la o presiune de 25 bar, se reglează la presiunea de 1,2 bar, se filtrează, se măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-on Gaz România apoi se odorizează. Gazele intră în stație printr-un racord de $\varnothing$ 100 mm cu o lungime de 106m din conducta $\varnothing$ 200mm (S.R.M. I- S.R.M.II).
- S.R.M. Săcălaz (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată a ieșirea (extravilanul loc.) din localitatea Săcălaz, în zona parcului industrial; a fost pusă în funcțiune în anul 2007 și are o capacitate maximă de 3000 mc/h. Gazele intră în stație la o presiune de 40 bar, se reglează la presiunea de 1,8 bar, se filtrează , se măsoară , se odorizează după care, cantitatea de gaze este preluată de firma Gaz Vest și distribuită în localitatea Săcălaz. Gazele intră în stație printr-un racord de $\varnothing$ 150 mm cu o lungime de 4670 m din conducta $\varnothing$ 200 mm (SRM I-SRM II).
- S.R.M. Giarmata VII (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în localitatea Giarmata VII; pusă în funcțiune în anul 2008 și are o capacitate maximă de 1200 mc/h. Gazele intră în stație la o presiune de 25 bar, se reglează la presiunea de 1,8 bar, se filtrează , se măsoară , se odorizează după care, cantitatea de gaze este preluată de firma E-ON Distribuție și distribuită în localitatea Giarmata VII. Gazele intră în stație printr-un racord de $\varnothing$ 80 mm cu o lungime de 308 m din conducta $\varnothing$ 200 mm (SRM I-Parc Dumbrăvița).
- S.R.M. Sânaandrei (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în la ieșirea (extravilanul loc.) din localitatea Sânaandrei; pusă în funcțiune în anul 2006 și are o capacitate maximă de 7200 mc/h pentru localitate și 5000 pentru Fabrica de asphalt. Gazele intra în stație la o presiune de 40 bar, se reglează la presiunea de 1,8 bar pentru localitate și 4,1 pentru Fabrica de asphalt, se filtrează, se măsoară , se odorizează. S.R.M. Sânaandrei este o stație cu două ieșiri: dintr-o ieșire, cantitatea de gaze este preluată de firma Gaz Vest și distribuită în localitatea Sânaandrei, iar din cealaltă ieșire se distribuie gaz către Fabrica de asphalt (SIRD). Gazele intră în stație printr-un racord de $\varnothing$ 168mm cu o lungime de 9500 m din conducta $\varnothing$ 250mm Parc Călăcea - Nod Mașloc, conducta ce intră pe raza Sectorului Arad.
- S.R.M. Utvin (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în intravilanul localității Utvin; pusă în funcțiune la sfârșitul anului 2007 și are o capacitate maximă de 2500 mc/h. Se primesc gazele de la producător intrând în stație la o presiune de 40 bar, se reglează presiunea la 1,8 bar, se filtrează, se odorizează, și se măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaz, Timgaz S.A.. Gazele intră în stație printr-un racord de $\varnothing$ 100 mm și o lungime de 1860 m din conducta de alimentare este $\varnothing$ 200 mm S.R.M. I-S.R.M II.

Sediul Sectorului Lugoj este amplasat în localitatea Lugoj pe Strada Dorobanților, nr. 2.

SECTORUL LUGOJ ADMINISTREAZĂ URMĂTOARELE CONDUCE DE TRANSPORT ȘI SRM:

Rețeaua de transport gaze naturale aflată în exploatarea și întreținerea sectorului Lugoj, străbate județele Caraș Severin și Timiș, conductele administrate de Sectorul Lugoj fiind următoarele:

- Conducta Vest I, cu diametrul de 500 mm și lungime de 92,092 km, pornește pe teritoriul județului Caraș Severin de la Bouțari și străbate marginea localităților: Băuțari, Marga, Zăvoi, Oțelu Roșu, Glimboca, Obreja, Iaz, Caransebeș, Jupa, Zăgujeni, Prisaca, Constantin Daicoviciu, Sacu, Jena, Găvojdia, Lugojel, Lugoj, Coșteiu, Țipari, Gruni, Bapșa, Șanovița, Iosifălău, Petrovaselo, Recăș. Conducta traversează râul Timiș la Iaz și la Lugojel și râul Bega la Bapșa. Din această conductă pornesc o serie de racorduri pentru alimentarea cu gaz a unor localități, după cum urmează:
 - Racord Marga (județul Caraș Severin), cu diametrul de 100 mm și lungime de 460 m;
 - Racord Zăvoi (județul Caraș Severin), cu diametrul de 114 mm și lungime de 60 m;
 - Racord Glimboca (județul Caraș Severin), cu diametrul de 100 mm și lungime de 80 m;
 - Racord Obreja (județul Caraș Severin), cu diametrul de 100 mm și lungime de 145 m;
 - Racord Reșița (județul Caraș Severin), cu diametrul de 350 mm și lungime de 33125 m;
 - Racord Nădrag (județul Timiș), cu diametrul de 150 mm și lungime de 13259 m;
 - Racord Liceu Ștefan Odobleja (mun. Lugoj, județul Timiș), cu diametrul de 90 mm și lungime de 630 m;
 - Racord Coșteiu (județul Timiș), cu diametrul de 114 mm și lungime de 310 m;
 - Racord Belinț (județul Timiș), cu diametrul de 100 mm și lungime de 2530 m;
 - Racord Chizătău (județul Timiș), cu diametrul de 100 mm și lungime de 5600 m;
 - Racord Buziaș (județul Timiș), cu diametrul de 250 mm și lungime de 19210 m.
- Conducta Vest II cu diametrul de 500 mm și lungime de 97,563 km pornește pe teritoriul județului Caraș Severin de la Bouțari și străbate marginea localităților: Bouțari, Marga, Zăvoi, Oțelu Roșu, Glimboca, Obreja, Iaz, Caransebeș, Jupa, Zăgușeni, Prisaca, Constantin Daicoviciu, Sacu, Jena, Găvojdia, Lugojel, Lugoj, Coștei, Țipari, Gruni, Bapșa, Șanovița, Iosifălău, Petrovaselo, Recăș. Conducta traversează râul Timiș la Iaz și la Lugojel și râul Bega la Bapșa. Din această conductă pornesc o serie de racorduri pentru alimentarea cu gaz a unor localități, după cum urmează:
 - Racord Oțelu Roșu (județul Caraș Severin), cu diametrul de 219 mm și lungime de 30 m;
 - Racord Caransebeș (județul Caraș Severin), cu diametrul de 219 mm și lungime de 4450 m;
 - Racord Reșița (județul Caraș Severin), cu diametrul de 400 mm și lungime de 33085 m;
 - Racord Lugoj (județul Timiș), cu diametrul de 150 mm și lungime de 10 m;
 - Racord IPC Mondial Lugoj (județul Timiș), cu diametrul de 114 mm și lungime de 1800 m;
 - Din Racord Reșița (județul Caraș Severin), pornește racordul Bocșa cu diametrul de 200 mm și lungime de 12407 m;
 - Din Stația de Reglare și Măsurare Gaze Reșița (județul Caraș Severin), pornește racordul Anina cu diametrul de 500 mm și lungime de 48,869 m pe care momentan nu se transportă gaze (conducta nu este sub presiune).

S.R.M.- URI DIN CADRUL SECTORULUI LUGOJ, DE PE TERITORIUL JUDEȚULUI TIMIȘ:

- S.R.M. Lugoj I (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în intravilanul orașului Lugoj, jud. Timiș lângă șoseaua de centură, pe str. Poalele Viilor; pusă în funcțiune în anul 2010 și are o capacitate maximă de

15000 mc/h. Se primesc gazele de la producător la presiunea de 40 bar, se reglează presiunea la 2 bar, se odorizează, se filtrează și se măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-on Gaz România. Gazele intră în stație printr-un racord de $\varnothing$ 200 mm și o lungime de 200 m, de la conducta de alimentare Vest I și Vest II.

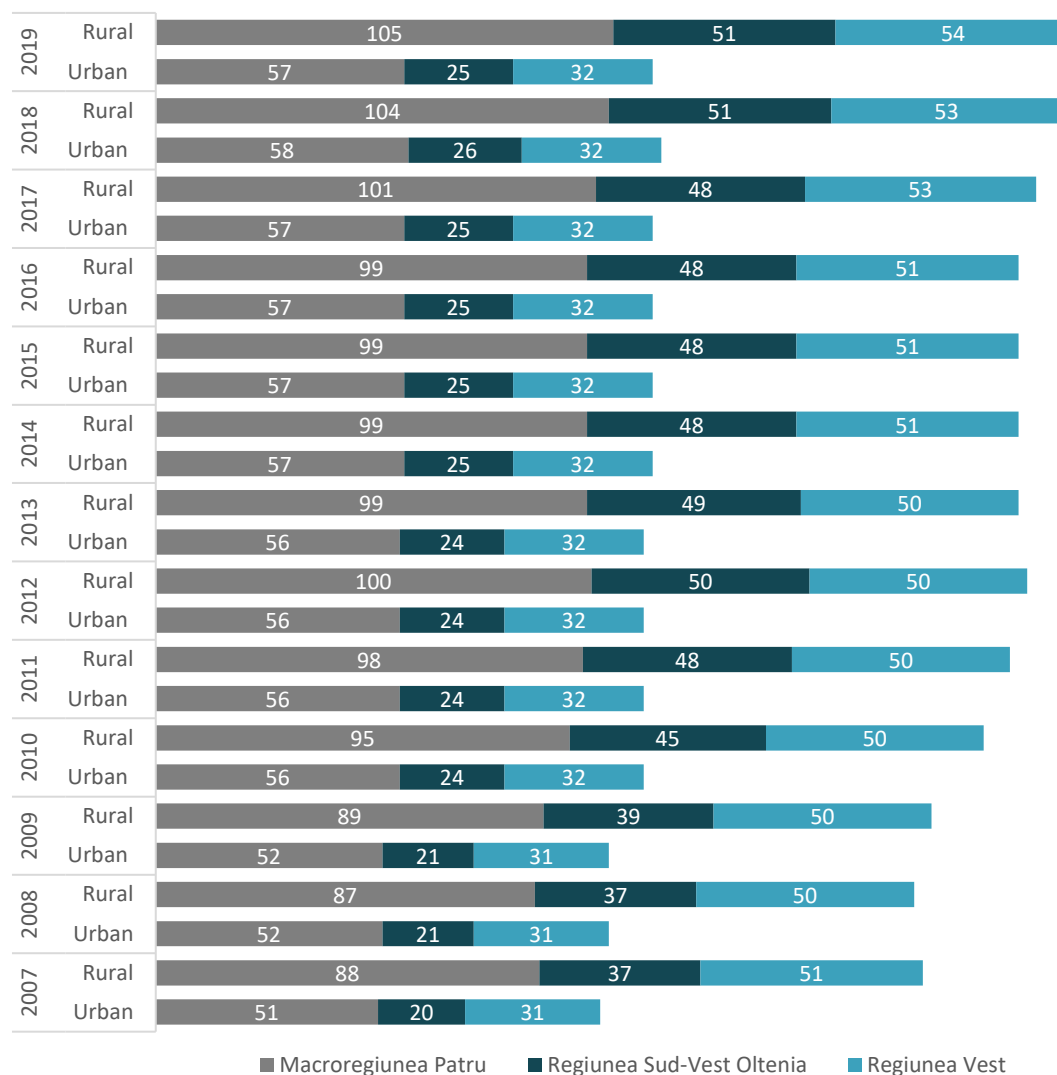
- S.R.M. Belinț (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată la marginea localității Belinț, din jud. Timiș pe partea stângă a drumului comunal 83, Belinț-Bapșa; pusă în funcțiune în anul 2003 și are o capacitate maximă de 900 mc/h. Se primesc gazele de la producător intrând în stație la o presiune de 40 bar, se reglează presiunea la 2 bar, se filtrează, se odorizează, și se măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-on Gaz România. Gazele intră în stație printr-un racord de $\varnothing$ 100 mm și o lungime de 2530 m, din conducta de alimentare Vest I, Vest II.
- S.R.M. Nădrag (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în intravilan, pe str. Metalurgiștilor a localității Nădrag; pusă în funcțiune în anul 1959 și are o capacitate maximă de 26000 mc/h. Se primesc gazele de la producător intrând în stație la o presiune de 40 bar, se reglează presiunea la 2 bar, se filtrează, se odorizează, și se măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-on Gaz România. Gazele intră în stație printr-un racord de $\varnothing$ 150 mm și o lungime de 13.259.000 m, din conducta de alimentare Vest I, Vest II.
- S.R.M. Buziaș (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în intravilanul orașului Buziaș, la intersecția a două drumuri județene DJ 592 (Timișoara-Lugoj) și DJ 572 (Buziaș –Topolovățu-Mare); pusă în funcțiune în anul 2011 și are o capacitate maximă de 10000 mc/h. Se primesc gazele de la producător intrând în stație la o presiune de 40 bar, se reglează presiunea la 2 bar, se filtrează, se odorizează, și se măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-on Gaz România. Gazele intră în stație printr-un racord de $\varnothing$ 250 mm și o lungime de 19.210.000 m, din conducta de alimentare Vest I, Vest II.
- S.R.M. Moara Maria (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în localitatea Chizătău, jud. Timiș, în incinta Întreprinderii de panificație Moara Maria; pusă în funcțiune în anul 2002 și are o capacitate maximă de 900 mc/h. Se primesc gazele de la producător, intrând în stație la o presiune de 40 bar, se reglează presiunea la 2 bar, se filtrează, se odorizează, și se măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-on Gaz România. Gazele intră în stație printr-un racord de $\varnothing$ 50 mm și o lungime de 90 m, din conducta de alimentare Vest I, Vest II.

În Programul de investiții strategice 2019-2028, al Transgaz SA este menționat și proiectul "Interconectarea SNT cu sistemul de transport gaze naturale din Republica Serbia", în scopul creșterii gradului de asigurare a securității energetice în regiune. Proiectul prevede:

- construirea unei conducte noi de interconectare pe direcția Recaș-Mokrin în lungime de aproximativ 97 km (din care aprox. 85 km pe teritoriul României și 12 km pe teritoriul Serbiei), care se va cupla la conducta BRUA;
- Construirea unei SMG la Comloșu Mare.

Din datele furnizate de Institutul National de Statistică, numărul localităților în care se distribuie gaze naturale în cadrul Macroregiunii Patru și a regiunilor de dezvoltare aferente acesteia, în perioada 2007 – 2019, a evoluat conform graficului următor. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile

FIGURA 226. NUMĂRUL LOCALITĂȚILOR ÎN CARE SE DISTRIBUIE GAZE NATURALE ÎN CADRUL MACROREGIUNII PATRU ȘI REGIUNILE DE DEZVOLTARE COMPONENTE

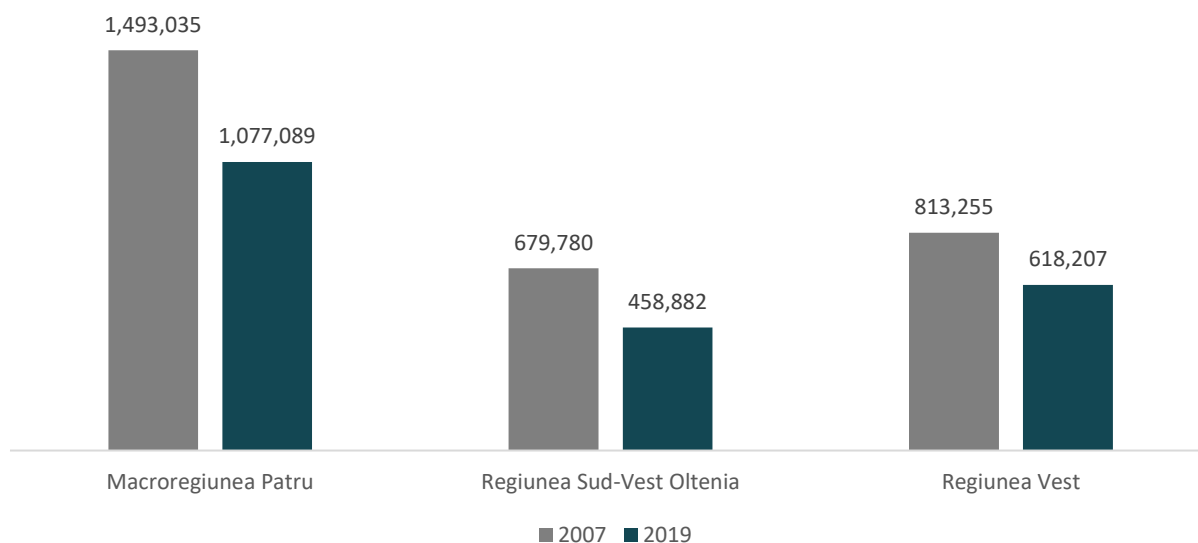

Sursa: INS, 2021

În cadrul Macroregiunii Patru, în perioada analizată, au fost înființate șase sisteme de distribuție de gaze naturale în localitățile urbane (cinci în Regiunea Sud-Vest și una în Regiunea Vest) și 15 sisteme de distribuție în localitățile rurale (14 în Regiunea Sud-Vest și una în Regiunea Vest).

Conform datelor furnizate de Institutul Național de Statistică, evoluția distribuției totale a gazelor naturale în cadrul Macroregiunii Patru și a regiunilor de dezvoltare aferente acesteia, în perioada 2007 – 2019, este prezentată în graficul următor. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

FIGURA 227. GAZE NATURALE DISTRIBUITE ÎN MACROREGIUNEA PATRU ȘI ÎN REGIUNILE DE DEZVOLTARE COMPONENTE, MII MC

Sursa: INS, 2021

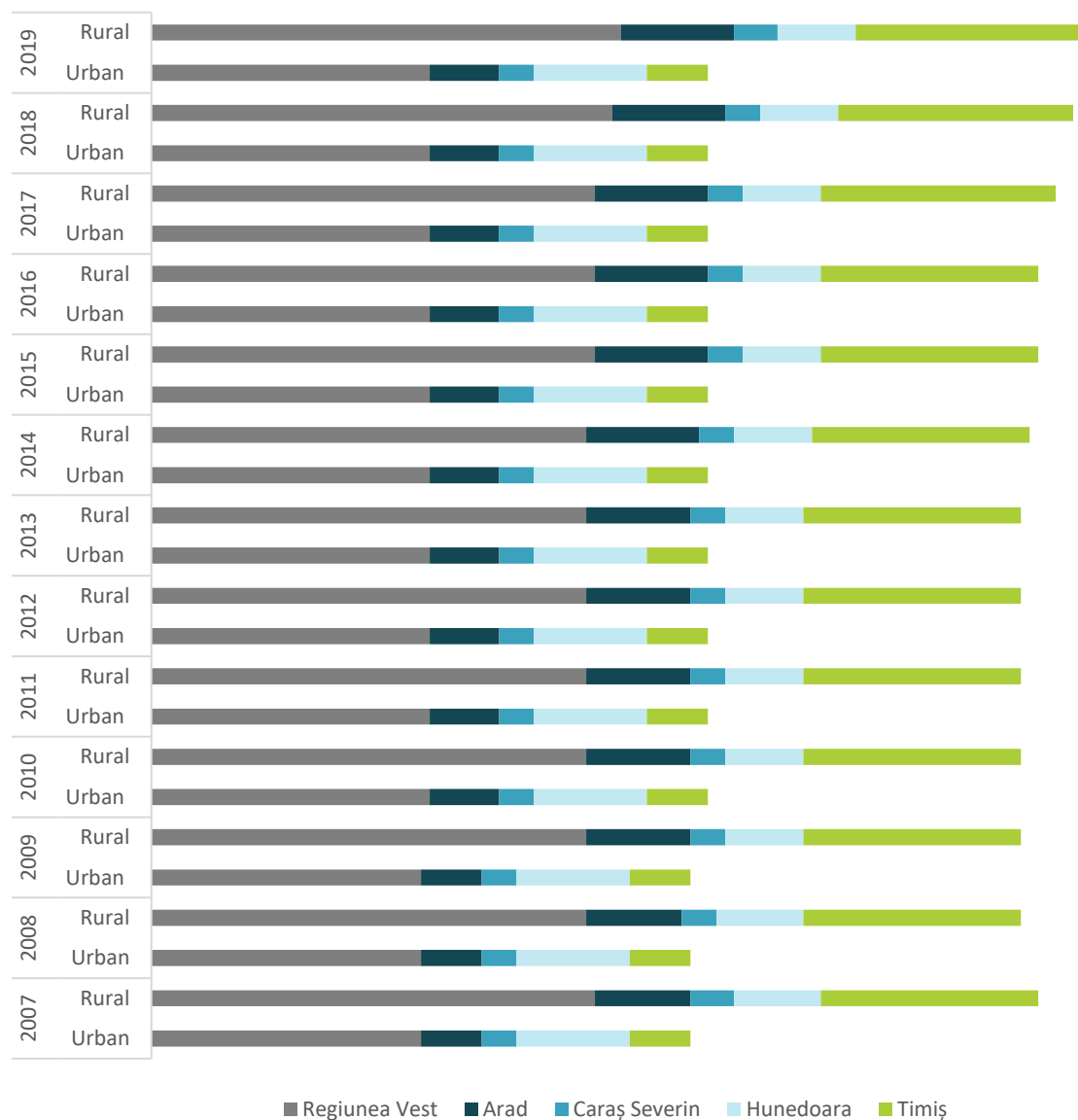
Se observă din tabel o scădere a cantității de gaze naturale distribuite la nivel de macroregiune. În perioada analizată, cantitatea de gaze naturale distribuite în macroregiune a scăzut cu 415.946 mii mc, în anul 2019 fiind distribuită cca. 72% din cantitatea distribuită în anul 2007.

Cantitatea de gaze naturale distribuită în Regiunea Sud-Vest a variat în perioada analizată, înregistrând un minim în anul 2013, când au fost distribuite 332417 mii mc gaze naturale; pe total perioadă se constată o scădere a cantității distribuite, cu 220.898 mii mc.

În Regiunea Vest, cantitatea de gaze naturale distribuite a variat, înregistrând un minim în anul 2014, când s-au distribuit 495.999 mii mc, cca. 61% din valoarea distribuită în anul 2007; pe total perioadă analizată se constată o scădere a cantității de gaze naturale distribuite, cu 195.048 mii mc.

În cadrul Regiunii Vest, numărul localităților cu distribuții gaze naturale a evoluat conform graficul următor. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

FIGURA 228. NUMĂRUL LOCALITĂȚILOR ÎN CARE SE DISTRIBUIE GAZE NATURALE PE MEDII DE REZIDENȚĂ, ÎN REGIUNEA DE DEZVOLTARE VEST ȘI JUDEȚELE AFERENTE

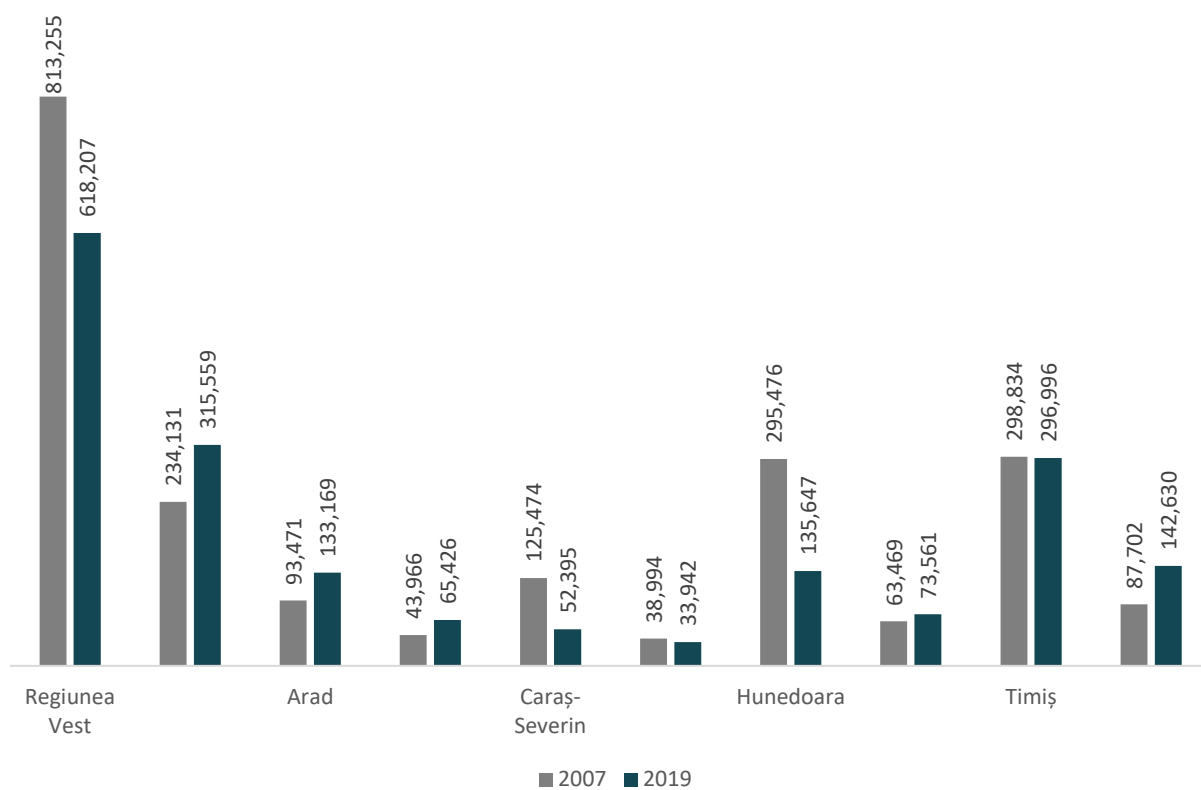

Sursa: INS, 2021

În perioada 2007-2019 se constată un proces lent de înființare a noilor distribuții atât în mediul urban (o singură nouă distribuție, în județul Arad), cât și în mediul rural, unde au fost înființate patru noi distribuții (două în județul Arad și două în județul Timiș); în județul Hunedoara a fost oprită distribuția gazelor naturale într-o comună.

Cantitatea de gaze naturale distribuite în Regiunea Vest și în județele aferente acesteia a variat în perioada 2007-2019 conform graficul următor. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

FIGURA 229. GAZE NATURALE DISTRIBUITE, DUPĂ DESTINAȚIE, ÎN REGIUNEA DE DEZVOLTARE VEST, MII MC

Sursa: INS, 2021

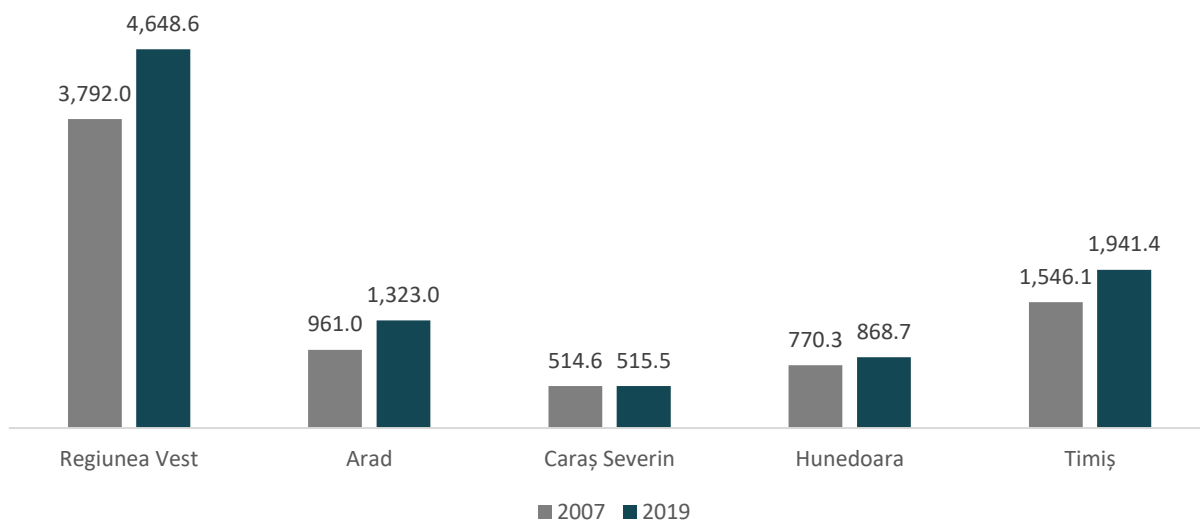
Se observă din tabel, că în cadrul Regiunii de dezvoltare Vest, deși cantitatea totală de gaze naturale distribuite a scăzut (cu 195048 mii mc) în perioada analizată (ca urmare a desființării unor consumatori economici), totuși cantitatea de gaze naturale distribuită consumatorilor casnici a crescut ușor în timp (cu 81428 mii mc), ca urmare a extinderii rețelelor de distribuție existente către noi consumatori, dar și înființării de noi distribuții în regiune. Cea mai mare scădere a cantității totale de gaze naturale distribuite a fost înregistrată în județul Hunedoara, unde s-au distribuit în anul 2019, cu 159829 mii mc mai puțin decât în anul 2007. Județul Arad este singurul în care cantitatea totală de gaze naturale distribuite a crescut în perioada analizată, cu 39698 mii mc.

În județul Timiș, deși cantitatea totală de gaze naturale distribuite a rămas aproape constantă, totuși cantitatea de gaze naturale distribuită pentru uz casnic a crescut cu 54928 mii mc, fiind cea mai mare creșterea gazelor naturale distribuite pentru uz casnic, înregistrată între județele regiunii.

Județul Caraș-Severin este singurul din regiunea de dezvoltare în care se înregistrează o scădere a consumului de gaze naturale, atât pe total (cu 73079 mii mc), cât și pentru uz casnic (cu 5052 mii mc).

Extinderea rețelei de distribuție a gazelor naturale în localitățile Regiunii Vest și a județelor acestea este redată în graficul următor. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

FIGURA 230. LUNGIMEA TOTALĂ A CONDUCTELOR DE DISTRIBUȚIE A GAZELOR ÎN REGIUNEA DE DEZVOLTARE VEST, KM

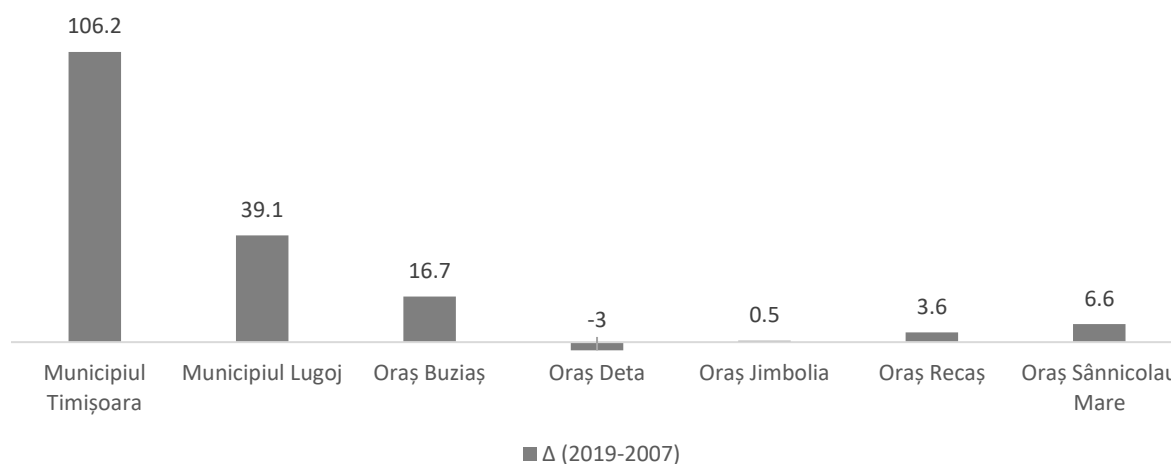

Sursa: INS, 2021

În perioada 2007-2019, rețeaua de distribuție gaze naturale la nivelul regiunii de dezvoltare a crescut cu 856,6 km, cea mai mare creștere a rețelei (lungimea conductelor) de distribuție fiind înregistrată în județul Timiș (395.3 km), urmată de județele: Arad (362 km), Hunedoara (98.4 km), Caraș-Severin (0.9 km).

În județul Timiș, rețelele urbane de distribuție gaze naturale s-au dezvoltat în perioada 2007 – 2019, conform următoarei figuri. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

FIGURA 231. VARIAȚIA LUNGIMII TOTALE A CONDUCTELOR DE DISTRIBUȚIE GAZE NATURALE ÎN LOCALITĂȚILE URBANE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, KM

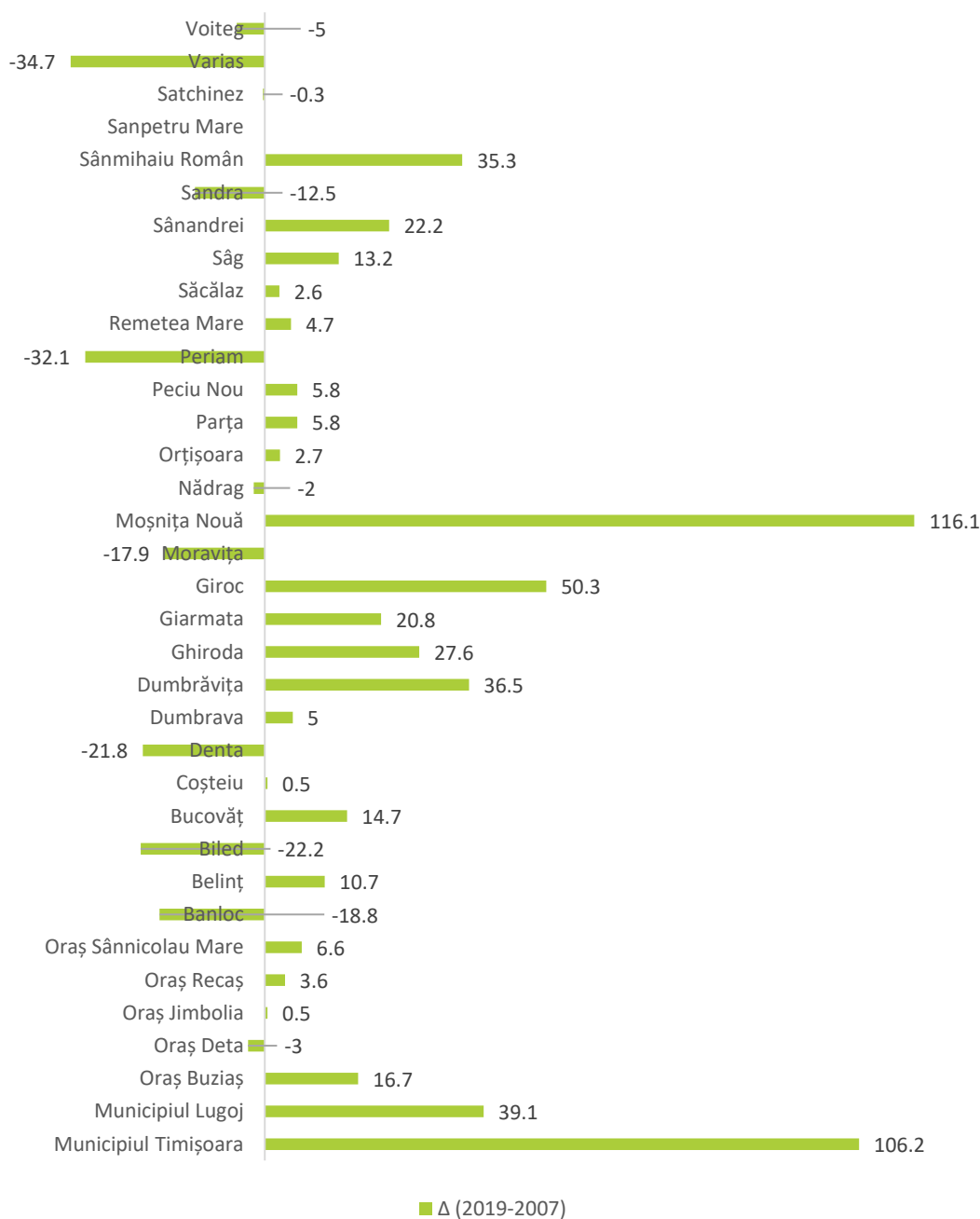

Sursa: INS, 2021

În perioada 2007-2019 rețeaua de distribuție gaze naturale a municipiului Timișoara a crescut cu 106,2 km, acoperind majoritatea străzilor din localitate, fiind și cea mai lungă rețea de distribuție gaze din județ. În celelalte localități urbane, lungimea rețelei de distribuție depășește lungimea străzilor orășenești, acoperind astfel întreaga localitate, excepție făcând Orașul Sânnicolau Mare unde lungimea rețelei de distribuție gaze este cca. 70% din lungimea străzilor orășenești, fiind necesare lucrări de extindere a rețelei de distribuție gaze.

Dezvoltarea rețelor de distribuție gaze naturale în localitățile județului Timiș, în perioada 2007 – 2019, este redată în figura următoare. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

FIGURA 232. VARIAȚIA LUNGIMII TOTALE A CONDUCTELOR DE DISTRIBUȚIE GAZE NATURALE ÎN LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, KM

Sursa: INS, 2021

Cea mai mare creștere a rețelei de distribuție se înregistrează în municipiul Timișoara, urmat de municipiul Lugoj (cu 39,1 km) și de Orașul Buziaș (cu 16,7 km).

În cazul comunelor, se constată că, cele mai mari creșteri ale lungimii conductelor rețelei de distribuție gaze naturale s-au înregistrat în: Moșnița Nouă (116,1 km), Giroc (50,3 km), Dumbrăvița (36,5 km), Sânmihaiu Român (35,3 km).

În 11 UAT (un oraș și 10 comune) se constată scăderea lungimii conductelor rețelei de distribuție gaze naturale. Micșorarea lungimii conductelor distribuțiilor de gaze se poate datora faptului că, la începutul înființării distribuțiilor, s-au pozat conducte fără respectarea tuturor condițiilor impuse de normativele în vigoare la data respectivă (în special din punct de vedere al dimensiunilor), astfel încât aceste tronsoane au trebuit să fie scoase din funcțiune. Este posibil de asemenea, ca o parte din consumatori să renunțe la acest serviciu, datorită prețului ridicat sau datorită desființării unor agenți economici.

În județul Timiș se distribuie gaze naturale în 7 localități urbane și 27 comune. Având în vedere faptul că numărul acestora a rămas constant în perioada 2007 -2019, se poate afirma că principala disfuncționalitate o constituie racordarea greoaie a localităților (orașe și comune) la rețelele de înaltă presiune, prețurile ajungând la costuri foarte ridicate.

Cantitatea de gaze naturale distribuită în localitățile județului a variat în perioada 2007-2019, conform datelor. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

Localitățile urbane în care se distribuie gaze naturale sunt: municipiul Timișoara, municipiul Lugoj, Orașele Buziaș, Deta, Jimbolia, Receaș, Sânnicolau Mare. Din totalul de 10 localități urbane, doar orașele Ciacova, Făget și Gătaia nu beneficiază de alimentare cu gaze naturale.

Din totalul de 89 de comune existente în județul Timiș, 27 dintre acestea au rețea de distribuție gaze naturale, cca. 30% din totalul comunelor.

Din tabel, se constată în general, o creștere atât a cantității totale a gazelor distribuite cât și a cantității de gaze distribuite consumatorilor casnici. Ponderea cantității de gaze naturale distribuită consumatorilor casnici, din totalul distribuit, variază în timp și de la o UAT la alta, în funcție de consumul necesar agenților economici și clădirilor socio-culturale din UAT respectivă.

În vederea constituirii Asociației de Dezvoltare Intercomunitară (ADI) "Distribuție Gaz Timiș Vest" s-au asociat împreună cu Consiliul Județean Timiș, următoarele UAT din județ: Orașul Jimbolia, Orașul Sânnicolau Mare, Comunele: Beba Veche, Biled, Cărpiniș, Cenad, Checea, Comloșu Mare, Dudeștii Vechi, Gottlob, Iacea Mare, Lenaheim, Lovrin, Periam, Pesac, Sânpetru Mare, Șandra, Saravale, Satchinez, Teremia Mare, Tomnatic, Variaș. Obiectul de activitate al acestei ADI îl constituie înființarea, organizarea, reglementarea, finanțarea, exploatarea, monitorizarea și gestionarea serviciului de alimentare cu gaze naturale, fiind declarat serviciu de interes public județean.

În județul Timiș s-au constituit cinci astfel de asociații: ADI Gaz Vest, ADI Gaz Sud, ADI Gaz Centru, ADI Gaz Est, ADI Gaz Nord – în scopul înființării, organizării, reglementării, finanțării, exploatării, monitorizării și gestionării serviciului de alimentare cu gaze naturale în UAT componente.

La nivelul județului Timiș, sunt 3 distribuitori de gaze naturale:

- DELGAZ GRID – pentru localitățile: Mun. Timișoara, orașele Deta, Lugoj, Jimbolia, comunele: Sânnicolau Mare, Belinț, Biled, Dumbrăvița, Ghiroda, Giroc, Moșnița Nouă, Nădrag, Satchinez,
- GAZ VEST S.A.. –pentru localitățile: oraș Receaș, Bucovăț Coșteiu, Giarmata, Orțișoara, Parța, Peciu Nou, Remetea Mare, Săcălaz, Șag, Sânnandrei;
- Premier Energy SRL (fosta Petrom Distribuție Gaze) – pentru localitățile: oraș Buziaș, Banloc, Biled, Deta, Voiteg, Moravița, Periam, Șandra, Sânmihaiu Român, Variaș.

Prin Adresa nr. 83260/21.12.2020 SC GAZ VEST SA informează asupra situației alimentării cu gaze naturale a localităților din județul Timiș, ale căror sisteme de distribuție le administrează. Situația localităților alimentate în prezent și în perspectivă, cantitățile de gaze naturale distribuite în perioada 2010- 2019, numărul și tipul consumatorilor racordați în anii respectivi și lungimea rețelei de distribuție – sunt redată în tabelul următor:

TABEL 76. SITUAȚIA LOCALITĂȚILOR ALIMENTATE ÎN PREZENT ȘI ÎN PERSPECTIVĂ, CANTITĂȚILE DE GAZE NATURALE DISTRIBUITE ÎN PERIOADA 2010-2019, NUMĂRUL ȘI TIPUL CONSUMATORILOR RACORDAȚI ÎN ANII RESPECTIVI ȘI LUNGIMEA REȚELEI DE DISTRIBUȚIE

LOCALITATE	CANTITĂȚI DE GAZE DISTRIBUITE 2010-2019 (MC)	NUMĂR CONSUMATORI CASNICI RACORDAȚI 2010-2019	NUMĂR CONSUMATORI NONCASNICI RACORDAȚI 2010-2019	LUNGIME REȚEA DISTRIBUȚIE ÎN INTERVALUL 2010-2019 (KM)
LOCALITATE ALIMENTATĂ ÎN PREZENT – DECEMBRIE 2020				
Orțișoara	9.670.698	452	23	2,58
Sânandrei	13.490.803	917	75	11,04
Carani	6.671.590	291	12	0,809
Săcălaz	10.001.964	1.070	58	15,94
Șag	10.793.261	1.033	39	12,95
Parța	2.909.470	428	14	5,66
Peciu Nou	8.478.310	588	34	2,56
Giarmata	13.307.796	893	55	9,87
Cerneteaz	33.048	78	0	12,59
Covaci	0	0	0	0
Recaș	7.950.881	726	33	1,96
Izvin	6.371.969	316	13	1,51
Remetea Mare	7.842.928	388	20	3,65
Bucovăț	679.420	280	20	17,98
Bazoșu Nou	374.342	113	5	8,33
Ianova	0	0	0	0
Coșteiu	2.671.013	325	12	0,48
LOCALITATE ALIMENTATĂ ÎN PERSPECTIVĂ				
Pișchia				
Beregsău Mare				
Beregsău Mic				
Seceani				

LOCALITATE	CANTITĂȚI DE GAZE DISTRIBUITE 2010-2019 (MC)	NUMĂR CONSUMATORI CASNICI RACORDAȚI 2010-2019	NUMĂR CONSUMATORI NONCASNICI RACORDAȚI 2010-2019	LUNGIME REȚEA DISTRIBUȚIE ÎN INTERVALUL 2010-2019 (KM)
Călacea				

Sursa: SC GAZ VEST SA

Se observă din tabel, că există propuneri/ proiecte în derulare, în faza Studiu de Fezabilitate, pentru înființarea unor noi sisteme de distribuție gaze naturale în localitățile: Pișchia, Beregsău Mare, Beregsău Mic, Seceani, Călacea. Dezvoltarea/extinderea sistemului de distribuție gaze naturale, se va face conform obligațiilor distribuitorului de gaze, impuse de prevederile Legii nr. 123/2012, a energiei electrice și a gazelor naturale, cu modificările și completările ulterioare, respectiv: să dezvolte sistemul de distribuție în condiții de siguranță, eficiență economică și de protecție a mediului.

În cazul localităților al căror sistem de distribuție este administrat de SC GAZ VEST SA, se observă că, în perioada 2010-2019, cea mai mare cantitate de gaze naturale a fost distribuită în comuna Sânnandrei (13490803 mc), fiind urmată de comuna Giarmata (13307796 mc), comuna Șag (10793261 mc) și comuna Săcălaz (10001964 mc).

Comuna Bucovăț dispune de cea mai lungă rețea de distribuție gaze naturale (17,98 km), fiind urmată de comuna Săcălaz (15,94 km), comuna Șag (12,95 km), comuna Cerneteaz (12,59 km) și comuna Sânnandrei (11,04 km).

În comuna Șag sunt racordați la rețeaua de distribuție gaze naturale cei mai mulți consumatori casnici (1033), fiind urmată de comuna Sânnandrei, cu 917 consumatori casnici racordați și comuna Giarmata, cu 893 consumatori casnici.

Referitor la numărul consumatorilor non-casnici racordați la sistemele de distribuție gaze naturale operate de SC GAZ VEST SA, comuna Sânnandrei deține un maxim de 75 consumatori, fiind urmată de comuna Săcălaz cu 58 consumatori și comuna Giarmata cu 55 consumatori non-casnici.

Prin Adresa nr. 2661/13.01.2021 Delgaz Grid SA, transmite următoarele informații referitoare la sistemele de distribuție gaze naturale din județul Timiș, aflate în administrarea acestei societăți. La începutul anului 2021, sistemele de distribuție gaze naturale aflate în administrarea Delgaz Grid SA înregistrau următoarele valori ale lungimii conductelor de distribuție gaze naturale, redate în tabelul următor:

TABEL 77. LUNGIMEA REȚELEI DE DISTRIBUȚIE GAZE NATURALE, LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ

LOCALITATE	LUNGIME REȚEA (KM)
Belinț	14,6
Chizătău	3
Deta	31
Opațița	5,7
Dumbrăvița	149,8
Ghiroda	49,6
Giarmata Vii	18,3
Giroc	83,8
Chișoda	33

LOCALITATE	LUNGIME REȚEA (KM)
Jimbolia	93,8
Lugoj	174,3
Albina	10,4
Moșnița Nouă	83,3
Moșnița Veche	42,6
Urseni	28,4
Nădrag	5,4
Sănnicolaul Mare	70,8
Satchinez	20,7
Timișoara	881,9
TOTAL	1.800,40

Sursa: Delgaz Grid SA

Se constată din tabel că, în municipiul Timișoara, în perioada 2019 – începutul anului 2021, s-a lucrat la extinderea rețelei de distribuție gaze naturale, cu 261,7 km, de la 620,2 km în anul 2019, la 881,9 km la începutul anului 2021. Municipiul Timișoara dispune de cea mai lungă rețea de distribuție gaze, fiind urmat de Municipiul Lugoj (174,3 km lungime rețea), Comuna Dumbrăvița (149,8 km lungime rețea distribuție gaze), Orașul Jimbolia (93,8 km lungime rețea distribuție gaze).

În perioada 2010 – 2019, numărul de consumatori deserviți și tipul lor, precum și cantitatea distribuită de gaze naturale – au variat conform tabelelor următoare:

TABEL 78. VARIAȚIA NUMĂRULUI DE CONSUMATORI CASNICI DESERVIȚI DE COMPANIA DELGAZ GRID ÎN LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2010-2019

LOCALITATE	NUMĂR CONSUMATORI CASNICI									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Albina	-	16	88	98	100	108	115	121	135	149
Belinț	131	134	134	136	137	137	146	162	181	199
Biled	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Chișoda	650	690	749	786	822	842	912	979	1091	1231
Chizătău	17	17	17	17	20	22	24	28	31	33
Deta	1750	1750	1763	1759	1781	1791	1805	1846	1863	1901
Dumbrăvița	2100	2354	2629	3006	3453	3968	4731	5754	6734	7619
Ghiroda	981	1060	1123	1177	1238	1270	1310	1444	1538	1711
Giarmata Vii	347	376	386	413	426	438	464	501	532	591
Giroc	1218	1493	1793	2128	2550	2999	3659	4672	5564	6527
Jimbolia	1130	1159	1180	1206	1248	1285	1362	1490	1694	1798
Lugoj	12317	12491	12480	12524	12653	12744	12905	13173	13547	13803

LOCALITATE	NUMĂR CONSUMATORI CASNICI									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Moșnița Nouă	-	91	472	737	839	953	1121	1375	1648	1941
Moșnița Veche	-	11	82	140	213	293	407	597	889	1175
Nădrag	385	393	400	398	415	420	429	435	449	461
Opațița	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Satchinez	331	332	340	343	354	358	382	408	433	443
Sânnicolau Mare	1557	1684	1979	2212	2284	2342	2426	2611	2771	2955
Timișoara	65936	71524	77031	81387	85252	88223	91143	93919	96414	98542
Urseni	-	30	155	184	192	210	220	281	366	486
TOTAL	88850	95605	102801	108651	113977	118403	123561	129796	135881	141569

Sursa: Delgaz Grid SA, 2021

Din tabel, se observă că numărul consumatorilor casnici deserviți de compania Delgaz Grid a crescut continuu în perioada analizată în toate localitățile. În anul 2019, Municipiul Timișoara are cel mai mare număr de consumatori casnici (98542 consumatori casnici) racordați la rețeaua de distribuție gaze, operată de Delgaz Grid, fiind urmat de Municipiul Lugoj (13803 consumatori casnici), Comuna Dumbrăvița (7619 consumatori casnici) și Comuna Giroc (6527 consumatori casnici).

TABEL 79. VARIAȚIA NUMĂRULUI DE CONSUMATORI COMERCIALI DESERVIȚI DE COMPANIA DELGAZ GRID ÎN LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2010-2019

LOCALITATE	NUMĂR CONSUMATORI COMERCIALI									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Albina	0	1	1	1	4	4	8	7	9	5
Belinț	1	0	1	2	2	2	2	2	2	2
Chișoda	53	45	42	32	28	27	29	34	50	56
Chizătău	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Deta	77	69	62	56	58	58	57	56	55	54
Dumbrăvița	165	330	318	298	302	305	421	686	587	772
Ghiroda	68	73	74	67	73	94	115	102	103	117
Giarmata Vii	5	7	6	4	4	4	4	6	6	20
Giroc	76	87	82	120	138	189	290	352	500	706
Jimbolia	93	91	84	71	71	74	73	74	72	78
Lugoj	441	381	352	300	294	301	284	286	300	318
Moșnița Nouă	0	1	17	21	17	26	27	32	41	51
Moșnița Veche	0	2	3	5	8	4	11	7	9	40
Nădrag	8	6	5	3	3	4	3	4	4	4

LOCALITATE	NUMĂR CONSUMATORI COMERCIALI									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Satchinez	11	11	10	5	6	6	6	6	9	9
Sânnicolau Mare	70	65	61	54	58	57	59	64	66	67
Timișoara	3.692	3.540	3.321	2.913	2.993	3.074	3.124	3.241	3.484	3.901
Urseni	0	0	0	0	1	1	1	1	9	23
TOTAL	4.761	4.710	4.440	3.953	4.061	4.231	4.515	4.961	5.307	6.224

Sursa: Delgaz Grid SA, 2021

Din tabel, se observă că numărul consumatorilor comerciali, deserviți de compania Delgaz Grid, are un trend ascendent în majoritatea localităților, în perioada analizată. Numărul maxim de consumatori comerciali este înregistrat în Municipiul Timișoara (3901), urmată de comuna Dumbrăvița (772) și de comuna Giroc (706).

TABEL 80. VARIAȚIA NUMĂRULUI TOTAL DE CONSUMATORI NON-CASNICI DESERVIȚI DE COMPANIA DELGAZ GRID ÎN LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2010-2019

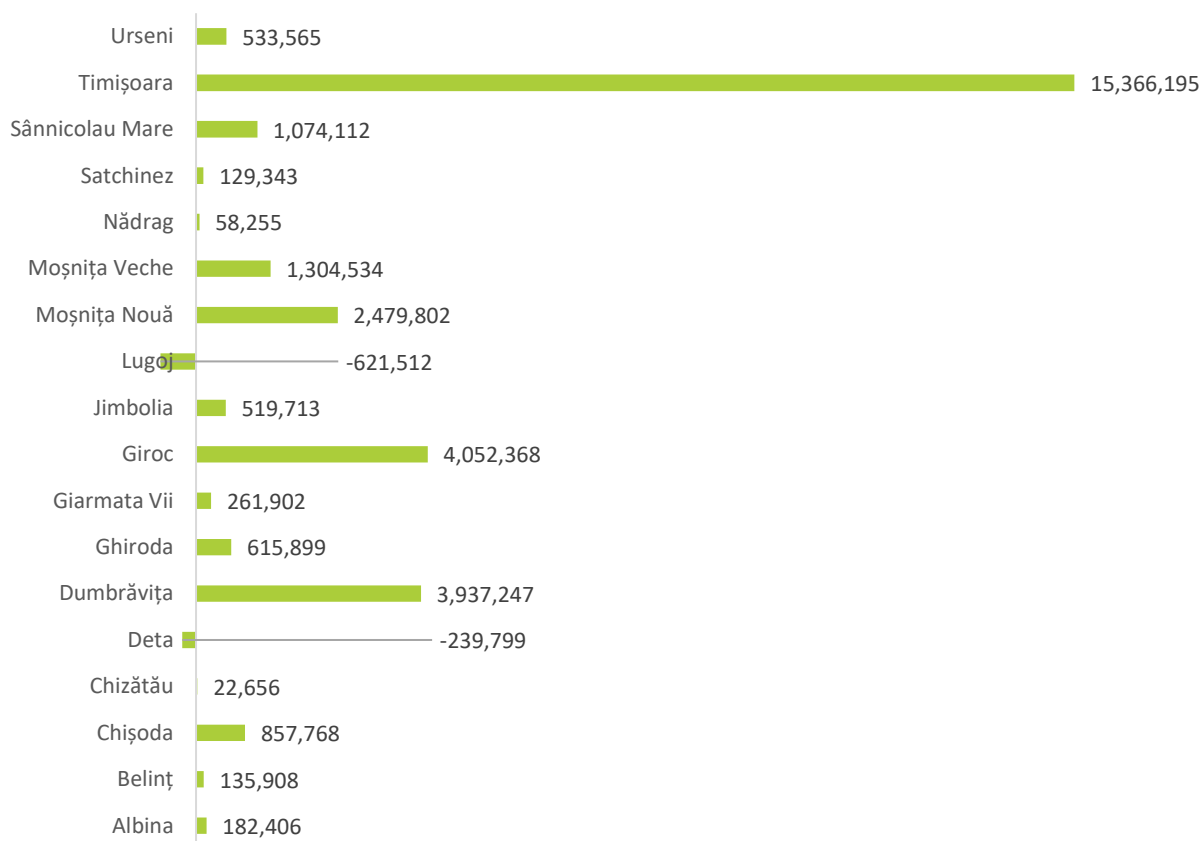
LOCALITATE	NUMĂR TOTAL DE CONSUMATORI NON-CASNICI									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Albina	5	1	3	3	6	6	11	10	12	9
Belinț	0	5	6	8	9	9	9	10	10	10
Chișoda	65	57	53	84	83	82	85	93	112	121
Chizătău	2	2	2	2	3	3	3	3	5	5
Deta	111	109	105	113	119	132	115	116	115	117
Dumbrăvița	176	341	330	356	362	368	488	767	708	876
Ghiroda	81	107	87	142	140	167	178	165	171	219
Giarmata Vii	10	13	12	15	17	17	17	19	20	33
Giroc	93	104	99	166	190	251	350	429	609	841
Jimbolia	141	138	132	153	155	155	152	154	157	161
Lugoj	545	491	465	565	556	567	556	561	571	602
Moșnița Nouă	0	3	23	34	40	43	43	49	57	71
Moșnița Veche	0	2	5	7	11	7	15	12	18	60
Nădrag	13	10	9	13	13	13	11	12	13	13
Remetea Mare	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Satchinez	20	20	20	19	19	19	18	20	23	23
Sânnicolau Mare	103	102	105	124	134	157	131	138	139	138
Timișoara	4.203	4.113	3.924	4.597	4.708	4.796	4.851	4.872	5.243	5.638
Urseni	0	0	1	2	3	3	3	5	15	28

LOCALITATE	NUMĂR TOTAL DE CONSUMATORI NON-CASNICI									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
TOTAL	5.568	5.618	5.381	6.403	6.569	6.795	7.036	7.435	7.998	8.965

Sursa: Delgaz Grid SA, 2021

Din tabel, se observă că numărul total al consumatorilor non-casnici, deserviți de compania Delgaz Grid, are în general o variație ascendentă în majoritatea localităților, în perioada analizată. Numărul maxim de consumatori non-casnici (total) este înregistrat în Municipiul Timișoara (5638), urmată de comuna Dumbrăvița (876), comuna Giroc (841) și Municipiul Lugoj (602). O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

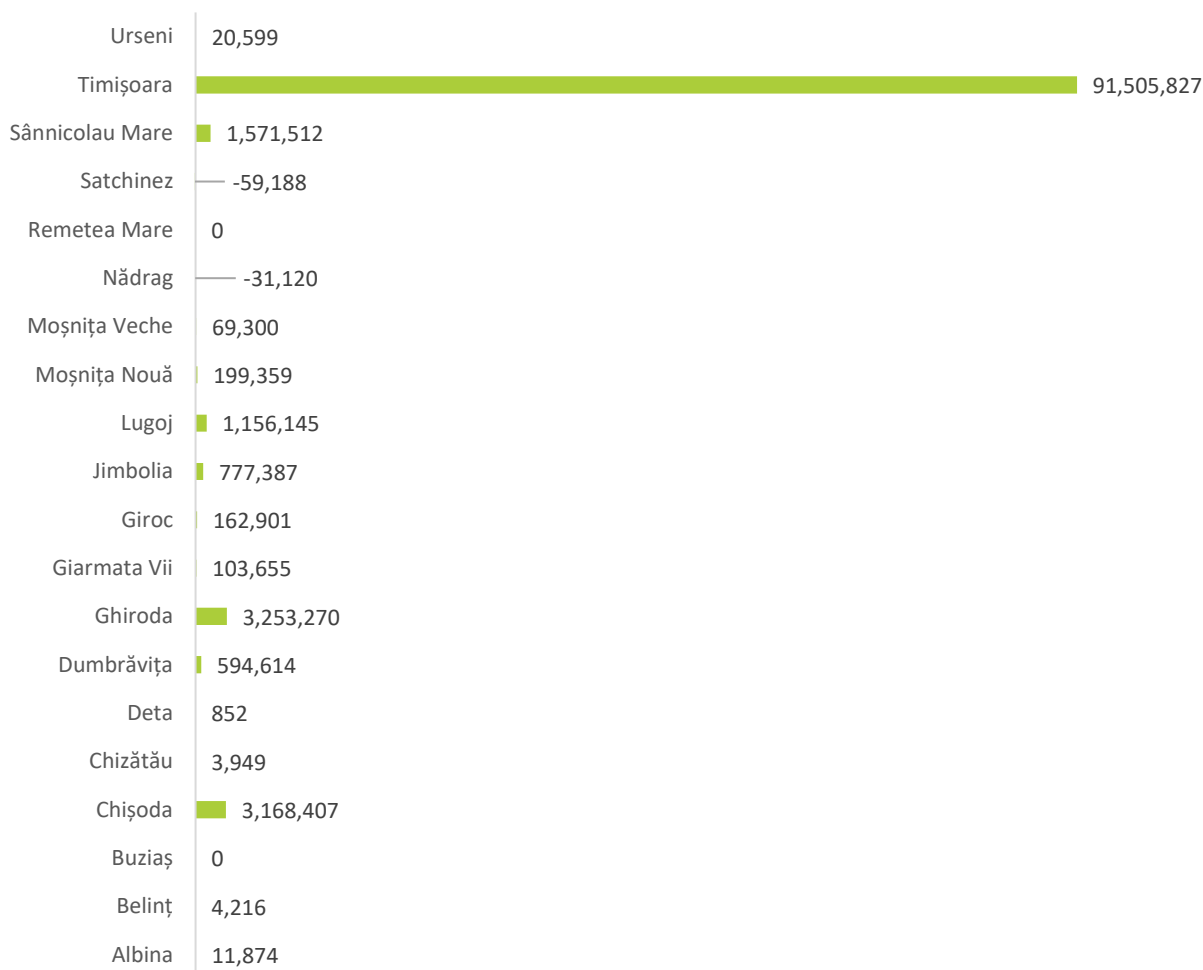
FIGURA 233. VARIAȚIA CANTITĂȚII DE GAZE NATURALE DISTRIBUITE CONSUMATORILOR CASNICI DESERVIȚI DE COMPANIA DELGAZ GRID ÎN LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019

Sursa: Delgaz Grid SA, 2021

În perioada 2010-2019, cantitatea de gaze naturale distribuite consumatorilor casnici, deserviți de compania Delgaz Grid, are în general o variație ascendentă în majoritatea localităților. Valoarea maximă distribuită în anul 2019 este înregistrată în Municipiul Timișoara (78765752 mc), urmată de Municipiul Lugoj (10877425 mc), Comuna Dumbrăvița (8667670 mc), Comuna Giroc (5713103 mc), Oraș Sânnicolau Mare (2752083 mc). În două UAT, cantitatea de gaze naturale distribuită consumatorilor casnici a scăzut în perioada analizată: în Municipiul Lugoj cu 621512 mc și în Orașul Deta cu 239799 mc. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

FIGURA 234. VARIAȚIA CANTITĂȚII DE GAZE NATURALE DISTRIBUITE CONSUMATORILOR NON-CASNICI DESERVIȚI DE COMPANIA DELGAZ GRID ÎN LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2010-2019

Sursa: Delgaz Grid SA, 2021

În perioada 2010-2019, cantitatea de gaze naturale distribuite consumatorilor non-casnici, deserviți de compania Delgaz Grid, a crescut în majoritatea localităților; creșterea maximă este înregistrată în Municipiul Timișoara (de 91505827 mc), urmată de Comuna Ghiroda (de 3253270 mc) și Comuna Chisoda (de 3168407 mc). În două UAT, cantitatea de gaze naturale distribuită consumatorilor non-casnici a scăzut în perioada analizată: în Comuna Satchinez cu 59188 mc și în Comuna Nădrag cu 31120 mc. Valoarea maximă distribuită în anul 2019 este înregistrată în Municipiul Timișoara (123253326 mc), urmată de Municipiul Lugoj (6719665mc), Comuna Ghiroda (4514517mc), Comuna Chisoda (4356289mc), Oraș Sânnicolau Mare (2647560mc).

În cadrul sistemelor de distribuție administrate, Delgaz Grid SA are în planul de activități prezente și propuse, realizarea următoarelor: proiecte în derulare, propuneri de proiecte, dezvoltarea/extinderea sistemului de distribuție gaze naturale – cuprinse în tabelul următor:

TABEL 81. PROIECTE ÎN CADRUL SISTEMELOR DE DISTRIBUȚIE GAZ

NR. CRT.	DENUMIRE LUCRARE
	ÎNLOCUIRI CONDUCTE ȘI BRANȘAMENTE – ICB
	EXTINDERE – ÎNFIINȚARE DISTRIBUȚIE – RT
	SRM – SRS - SR
1	Imbun. tehn. Dumbrăvița, DJ 181, str. Buenos
2	ICB Timișoara str. Snagov, jud. Timis
3	ICB Timișoara str. Calea Moșniței, Albăstrelelor, Stan Vidrighin, Torac, Tiblesului, Tigrului, jud. Timis
4	ICB PM+PR loc. Timișoara str. Pomiculturii, Sfinții apostoli Petru și Pavel, Haga, Pasteur Luis, Volta, Constantin cel Mare, Silviu Motohon, Carol Davila, Koch Robert, doctor, Rădulescu Motru, Holdelor, Demetriade, Alva Thomas Edison, jud. Timis
5	ICB PM+PR loc. Timișoara str. Grigore T. Popa, Divizia 9 Cavalerie, Albinelor, Stuparilor, Foișor, Lucerna, Silistra, Petre p. Negulescu, academician, Amiciției, Lirei, jud. Timis
6	ICB Timișoara str. Tazlău, George Stephenson, Bruxelles, Ciocârliei, Vadul Crișului, Livezilor, Tibrului jud. Timis
7	ICB Timișoara str. Cassian Munteanu, Corneliu Nepos, Adam Muller Guttenbrunn, Barierei, Madona, Semicerc, Dunărea, Bârzava jud. Timis
8	ICB Timișoara str. Grigore Alexandrescu jud. Timis
9	ICB Timișoara str. Milos Cirneanski, Vuk Karadjici, Iancu Flondor, Pan Halipa, Martir Anton Florian, Martir Ovidiu Munteanu, Basarabia jud. Timis
10	ICB Timișoara str. Horia, Macilor, Iancu Brezeanu, Martir Petre Domașnea, Balta Verde, Tulcea, Cameliei, Alexandru Lăpușneanu jud. Timis
11	ICB Timișoara str. Bv. M. Viteazu, F. Barbu, Sf. Rozalia, Romulus, C. Baran, A. Odobescu, I. Heliade Rădulescu jud. Timis
12	ICB Timișoara str. Spl. T. Vladimirescu, Crizantemelor, A. Vlahuta jud. Timis
13	ICB Timișoara str. C. Porumbescu, Corbului, Ungureanu, Kiriace jud. Timis
14	ICB Timișoara str. Independentei, Drubeta, Pavlov jud. Timis
15	ICB Timișoara str. E. Zola, Steaua, Secerii jud. Timis
16	ICB Timișoara str. Alunis, Martir Ioan Ciordas, Prutul, Calatorilor, Azuga, M. Alexandru Ferkel-Suteu jud. Timis
17	ICB Timișoara str. L. Rebreanu, Salcânilor, Intr. Ianos Paris, Vlădeasa jud. Timis
18	IT Timișoara-Giroc str. Armatei, Bujorilor jud. Timis
19	Mod. punct cuplare SRS Sere Timișoara, în CD de pr. medie Dn 14'', pe str. Calea Aradului, jud. TM
20	Inl. SRM 1106 mc/h, cu SRM 1500 mc/h, Sănnicolau Mare, str. Cenadului, 24, jud. TM Consumator: SC Zoppas Industries (Fimotex)

Sursa: Delgaz Grid SA

EXPLOATĂRI PETROL ȘI GAZE

Centrele de exploatare ale resurselor energetice din județul Timiș sunt:

- petrol la: Beba Veche, Satchinez, Șandra
- petrol și gaze naturale la: Șandra, Dudeștii Vechi, Lovrin, Teremia Mare, Variaș, Călacea (comuna Orțișoara)
- gaze naturale la: Deta, Buziaș, Sânnicolau Mare, Peciu Nou.

Conform OMV PETROM SA, în județul Timiș sunt 1209 sonde localizate la: Biled, Călacea, Satchinez, Cherestur, Dudeștii Noi, Dumbrăvița, Foeni, Grâniceri, Lovrin, Teremia Mare, Toager, Variaș, Moravița, Petroman, Partoș, Pordeanu, Șandra, Variaș, Alioș, Dejani, Giroc, Cărpiniș, Sânanndrei, Soca, Deta, Ghilad, Ghiera, Giulvăz, Banloc, Livezile, Macedonia, Murani, Peciu, Remetea Mare, Beregsău, Carani, Lugoj, Grabas, Sânpetru Mare, Dejani, Dragșina, Nerău, Uivar, Gavojdia, Petroman, Ronat, Răuți, Checea, Carani, Dudeștii Vechi, Timișoara, Sânnicolau Mare, Săcălaz, Covaci.

Existența pe teritoriul administrativ al județului Timiș a sondelor de extracție și a conductelor și instalațiilor aferente impune respectarea prevederilor "Normativului departamental pentru stabilirea distanțelor din punct de vedere al prevenirii incendiilor dintre obiectivele componente ale instalațiilor tehnologice din industria extractivă de petrol și gaze", aprobat prin Ordinul nr. 278/1986. În Tabelul 1 din acest Normativ sunt date distanțele minime de siguranță dintre instalațiile de petrol și gaze și centre populate, locuințe.

S.C. CONPET S.A. este concesionar al Sistemul Național de Transport al petrolului (S.N.T.), sistem ce reprezintă ansamblul conductelor magistrale interconectate, care asigură colectarea petrolului extras din perimetrele de exploatare sau a celui provenit din import și dirijarea lui de la punctele la care este predat de către producători/importatori la unitățile de prelucrare. CONPET S.A. oferă servicii specializate de transport petrolier prin conducte și cu vagoane cisternă pe calea ferată (CF), asigurând aprovizionarea rafinăriilor cu țiței și derivate ale acestuia din producția internă și din import.

Sistemul de conducte administrat de S.C. CONPET S.A. include stații de pompare, rampe de încărcare – descărcare, cazane CF și parcuri de rezervoare.

În județul Timiș, S.C. CONPET S.A. deține: Rampa de încărcare țiței și gazolină Biled, tel./fax 0256-377.037 / 0256/377.303, obiectiv aparținând societății CONPET S.A. – Divizia 4 Vest – Sector Biled – Pecica.

Activitățile principale din cadrul rampei de încărcare țiței și gazolină Biled sunt:

- Transport prin conducte: transportul țițeiului/condensatului prin conductele F1 și F2, 6 5/8", Depozit Satchinez (aparținând societății OMV Petrom) la Rampa Biled; transportul gazolinei pe conducta 6 5/8", de la Dezbenzinare Călacea (OMV Petrom) la Rampa Biled;
- Depozitarea temporară a țițeiului în rezervoare (rezervorul R1, capacitate maximă 2500 tone);
- Încărcarea vagoanelor CF cu țiței și gazolină și transport pe calea ferată, în vederea expedierii la Rampa de descărcare țiței și gazolină Bărbătești – obiectiv Conpet, aflat pe teritoriul județului Gorj, sau direct către Rafinăria Petrobraz, județul Prahova.
- Descărcarea țițeiului din cisterne auto (NIS PETROLEUM SERBIA)
- Aprovizionarea și depozitarea până la utilizare a unor substanțe chimice, auxiliare, necesare desfășurării activității: carburanți, whitespirit, oxigen, etc.

Sectorul Biled-Pecica administrează, pe teritoriul județului Timiș, următoarele conducte de pompare țiței și gazolină:

- Conducte care intră în Stația Cartojani

- Ø 6 5/8" F1 țiței Depozit Satchinez – Biled;
- Ø 6 5/8" F2 țiței Depozit Satchinez – Biled (în conservare);
- Ø 6 5/8" gazolină Depozit Călacea – Biled;

În conformitate cu prevederile din Ordinului 196/10 octombrie 2006 al președintelui Agenției Naționale pentru Resurse Minerale privind aprobarea Normelor și prescripțiilor tehnice actualizate, specifice zonelor de protecție și zonelor de siguranță aferente Sistemului național de transport al țițeiului, gazolinei, condensatului și etanului (SNTTGCE), conductele de țiței care tranzitează teritoriul administrativ al localității fac parte din domeniul public de interes național, fiind de importanță strategică.

Operațiunile petroliere ce trebuie efectuate în limitele zonelor de protecție și de siguranță constituie lucrări de utilitate publică, iar terenurile necesare pentru aceste operațiuni și construcțiile situate pe astfel de terenuri pot face obiectul exproprierii pentru cauză de utilitate publică, în condițiile legii.

În concluzie, este necesară în permanență respectarea distanțelor minime de protecție și siguranță ale conductelor SNTTGCE, facilitarea întreținerii și exploatării de către firmele abilitate și, de asemenea, împiedicarea prelevărilor ilegale de combustibili, fapt care creează pericolul unor explozii devastatoare.

8.4. INFRASTRUCTURA ENERGETICĂ ȘI TELECOMUNICAȚII

8.4.1. ALIMENTAREA CU ENERGIE ELECTRICĂ

PRODUCȚIA ȘI CONSUMUL DE ENERGIE ELECTRICĂ

Conform Planului de amenajare a teritoriului județului Timiș, în județ există surse de producere a energiei electrice, însă județul Timiș nu face parte din categoria județelor importante producătoare de energie electrică.

Principalele surse de producere a energiei electrice, din punct de vedere al capacității electrice instalate, sunt centralele termoelectrice, centralele fotovoltaice și amenajări hidroelectrice de putere mică.

Conform Strategiei de eficiență energetică la nivelul județului Timiș 2021-2027, energia solară constituie 63% din totalul capacității de producție a energiei electrice în județ, urmată de cărbuni (25%, hidrocarburi (7%), hidro (4%) și biogaz (1%).

Centralele termoelectrice sunt amplasate în municipiul Timișoara și sunt prezentate în tabelul următor.

TABEL 82. CAPACITĂȚI DE PRODUCERE ÎN COGENERARE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

CENTRALA	CAPACITATE ELECTRICĂ INSTALATĂ (MW)	COMBUSTIBIL MAJORITAR
CET Timișoara Centru	4,00	Păcură, gaze naturale
CET Sud	19,7	Cărbune, gaze naturale
CET Freidorf	1,00	Gaze naturale
CET Buziaș	1,00	Gaze naturale
CET Dunărea	1,00	Gaze naturale

Sursa: Colterm și ANRE, 2020

Centralele hidroelectrice din județul Timiș sunt:

- centrala hidroelectrică (mini hidrocentrala) Timișoara - este amplasată pe râul Bega, având o vechime de un secol (a fost construită în 1910). În centrală sunt montate trei grupuri hidrogeneratoare, cu puteri unitare de 400 kW;
- centrala hidroelectrică de mică putere (CHEMP) Surduc, putere instalată 1.7 MW;
- centrala hidroelectrică de mică putere (CHEMP) Topolovățu Mare, putere instalată 1.54 MW;
- microhidrocentrala MHC Balint, putere instalată 110 kW.

Conform Strategiei de eficiență energetică a județului Timiș, în 2019, compania NIS Petrol SRL a pus în funcțiune, la Jimbolia, o centrală termoelectrică ce transformă gazul captat direct din sondă în energie electrică.

Producătorii de energie electrică și termică în cogenerare din județul Timiș sunt:

- Compania locală de termoficare Colterm S.A., din Timișoara, care operează centralele CET SUD, CET Freidorf, CET Buziaș, CET Dunărea, cu o capacitate electrică instalată de 22.7 MW;
- Centrica Business Solutions Romania, din Timișoara, care operează centrala de cogenerare ENER-G, având o capacitate electrică instalată de 1.28 MW.

Datele privind consumul de energie electrică pentru consumatori casnici și non-casnici au fost furnizate de Enel Distribuție Banat, pe ultimii trei ani.

TABEL 83. CONSUMURI DE ENERGIE CLIEŢI CASNICI

LUNA ANULUI 2018	KWH	LUNA ANULUI 2019	KWH	LUNA ANULUI 2020	KWH
1	45.735.754	1	44.842.005	1	51.459.712
2	43.215.020	2	42.756.021	2	44.682.160
3	47.914.200	3	44.158.064	3	49.168.131
4	41.247.843	4	42.785.990	4	43.489.790
5	39.377.879	5	39.359.618	5	43.854.588
6	38.111.417	6	39.347.343	6	40.211.167
7	42.224.388	7	43.062.425	7	43.010.029
8	44.149.358	8	43.096.189	8	44.452.683
9	40.643.684	9	40.259.601	9	43.056.004
10	41.408.313	10	42.245.912	10	46.942.989
11	44.842.005	11	43.793.696	11	53.153.625
12	53.044.311	12	48.254.093	12	-
TOTAL	521.914.172	TOTAL	513.960.957	TOTAL	503.480.878

Sursa: ENEL Banat

TABEL 84. CONSUMURI DE ENERGIE CLIEŢI NONCASNICI

LUNA ANULUI 2018	KWH	LUNA ANULUI 2019	KWH	LUNA ANULUI 2020	KWH
1	120.827.842	1	129.633.346	1	132.635.138
2	118.629.996	2	129.981.613	2	125.555.765
3	133.675.601	3	125.493.343	3	123.609.480
4	111.787.215	4	119.233.408	4	87.121.967
5	118.982.812	5	139.372.120	5	94.794.159
6	127.089.030	6	128.172.621	6	111.408.747
7	127.490.200	7	134.692.411	7	128.610.874
8	125.980.750	8	126.885.217	8	121.638.916
9	120.085.742	9	124.485.373	9	123.668.447
10	120.865.950	10	122.337.336	10	127.093.105
11	123.411.728	11	123.570.574	11	125.608.387
12	117.014.940	12	113.018.625	12	-

LUNA ANULUI 2018	KWH	LUNA ANULUI 2019	KWH	LUNA ANULUI 2020	KWH
TOTAL	1.465.841.806	TOTAL	1.516.875.987	TOTAL	1.301.744.985

Sursa: ENEL Banat

Din tabelele de mai sus se constată o scădere a consumului de energie electrică, mai semnificativă la consumatorii casnici, ceea ce poate reprezenta efectul măsurilor de modernizare și rețehnologizare a rețelei electrice de distribuție.

Alimentarea cu energie electrică a județului Timiș este asigurată din Sistemul Energetic Național (SEN) prin intermediul rețelei electrice de transport precum și a rețelelor de distribuție a energiei electrice.

TRANSPORTUL ȘI DISTRIBUȚIA ENERGIEI ELECTRICE

Rețeaua electrică de transport se află în gestiunea CNTEE TRANSELECTRICA S.A. - Sucursala de transport Timișoara, și include următoarele linii electrice și stații amplasate pe teritoriul județului Timiș:

Linii electrice aeriene (LEA) de 220 kV care traversează județul Timiș:

- Timișoara (stația Săcălaz) – Arad, LEA d.c. – 53.73 km din care 27.76 km pe teritoriul județului;
- Racord Săcălaz – LEA d.c. – 12.975 km;
- Timișoara (stația Moșnița) – CTE Mintia LEA s.c. – 130.022 km din care 94.37 km în județ;
- Timișoara (stația Moșnița) – Reșița, LEA d.c. – 72.85 km din care 28.43 km în județ.

Stații de transformare 220/110 kV de pe teritoriul județului Timiș se află la Moșnița (2x200 MVA) și la Săcălaz (1x200 MVA).

În prezent, se află în faza de execuție construcția LEA 400 kV ax Porțile de Fier – Reșița – Timișoara – Arad, care va asigura creșterea capacității de transport a energiei electrice, astfel încât să se asigure acoperirea cererii de la nivelul polilor urbani Timișoara și Arad. Acesta este un proiect esențial pentru închiderea inelului de 400 kV al României, menținerea securității energetice la nivel național și creșterea capacității de interconexiune cu țările vecine.

Rețeaua electrică de distribuție de pe teritoriul județului Timiș este gestionată de către Enel Distribuție Banat și, conform datelor furnizate de operatorul de distribuție, este alcătuită din următoarele componente:

- Stații transformare – 26
- LEA înaltă tensiune – 591.311 km
- Lini electrice aeriene medie tensiune – 3.493 km
- Lini electrice subterane medie tensiune – 1.100 km
- Lini electrice aeriene joasa tensiune – 3.545 km
- Lini electrice subterane joasa tensiune – 1.182 km
- Posturi de transformare aeriene – 1.624
- Posturi de transformare zidite – 1.350
- Branșamente – 205.930
- Clienți – 344.846

Linii de înaltă tensiune (110 kV) care traversează județul Timiș sunt:

- Arad – Semlac – Sânnicolaul Mare – Lovrin – Cărpiniș – Timișoara;
- Cărpiniș – Jimbolia – Kikinda;
- Timișoara – Giulvăz;
- Timișoara – Satchinez – Călacea – Orțișoara;
- Timișoara – Gătaia – Bocșa – Călnic – Reșița;
- Gătaia – Deta;
- Timișoara – Buziaș – Lugoj – Făget;
- Lugoj – Nădrag – Oțelul Roșu.

LEA 110 kV Jimbolia - Kikinda (Serbia/Voivodina) se află în exploatarea CNTEE Transelectrica - Sucursala de transport Timișoara. Stațiile de transformare 110 kV / MT sunt prezentate în tabelul următor.

TABEL 85. STAȚII DE TRANSFORMARE

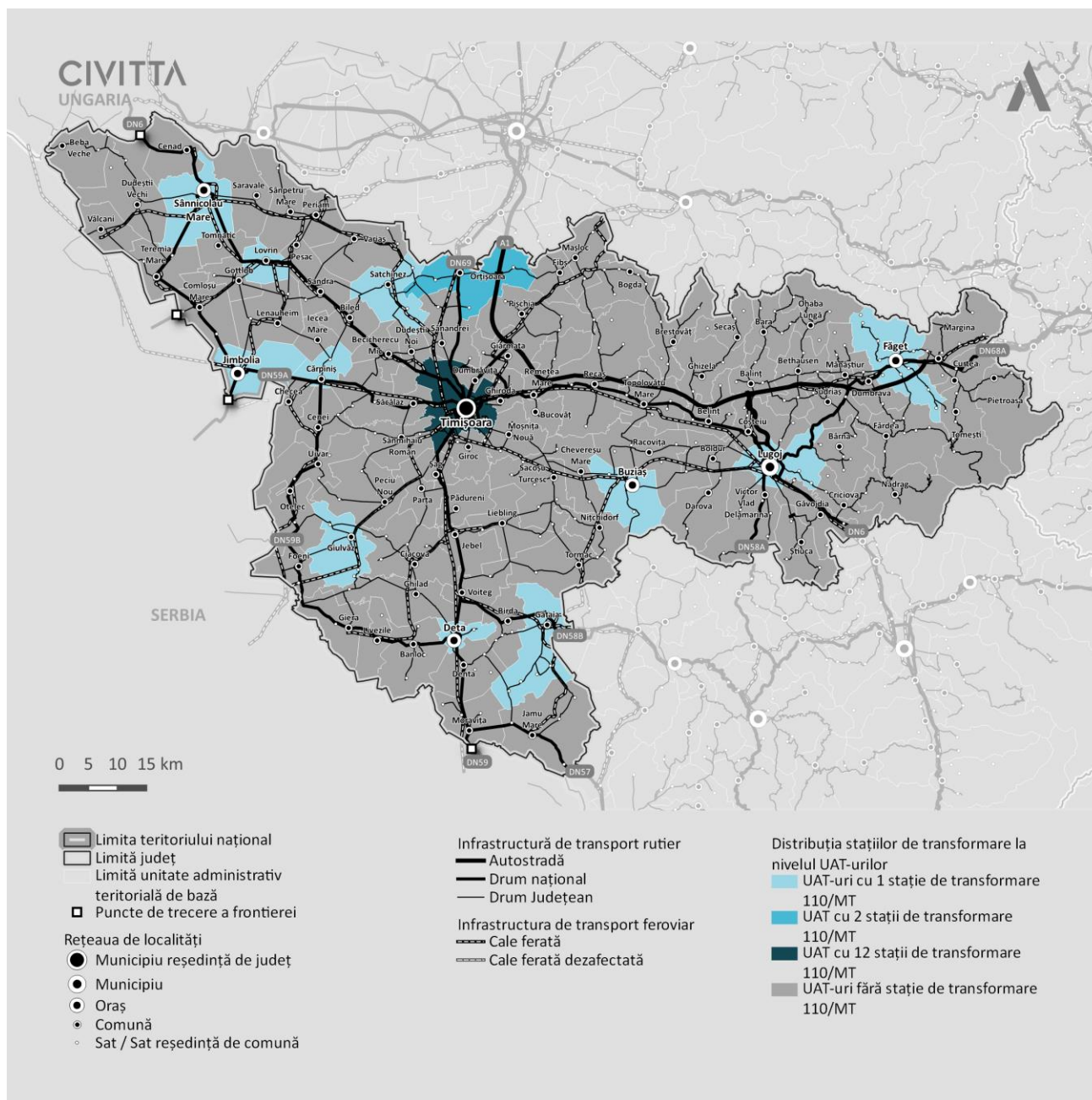
NR. CRT.	LOCALITATEA	DENUMIREA STAȚIEI	PUTEREA (MVA)
1.	Timișoara	Dumbrăvița	65
2.	Timișoara	Fratelia	115
3.	Timișoara	Venus	25
4.	Timișoara	Bucovina	25
5.	Timișoara	Cetate	51
6.	Timișoara	Muzicescu	25
7.	Timișoara	Pădurea Verde	50
8.	Timișoara	Victoria	80
9.	Timișoara	Solventul	80
10.	Timișoara	IMT	32
11.	Timișoara	Azur	65
12.	Timișoara	Freidorf	41
13.	Călacea (Orțișoara)	Călacea	50
14.	Orțișoara	Orțișoara	16
15.	Satchinez	Satchinez	50
16.	Deta	Deta	26
17.	Giulvăz	Giulvăz	16
18.	Buziaș	Buziaș	16
19.	Făget	Făget	32

20.	Lugoj	Iurt	75
21.	Lugoj	Lugoj	50
22.	Sânnicolau Mare	Sânnicolau Mare	50
23.	Cărpiniș	Cărpiniș	50
24.	Jimbolia	Jimbolia	16
25.	Lovrin	Lovrin	16
26.	Gătaia	Gătaia	32

Sursa: PATJ Timiș, 2013

FIGURA 235. AMPLASAREA STAȚIILOR 110KW/MT PE TERITORIUL JUDEȚULUI TIMIȘ

Sursa: PATJ Timiș, 2013

În municipiul Timișoara, stațiile Solventul, IMT, Azur, Freidorf și CTE Sud alimentează aproape în exclusivitate platformele industriale, iar stațiile Dumbrăvița, Pădurea Verde și Fratelia alimentează și consumatorii locali.

Distribuția energiei electrice pe medie tensiune la consumatori se realizează prin rețelele de repartiție publică, aeriene și subterane.

În ceea ce privește liniile de distribuție de joasă tensiune, în mediul urban, rețeaua este preponderent în cablu în zonele centrale și în zonele cu blocuri de locuințe. În rest, rețeaua este de tip aerian, ca și în mediul rural. Alimentarea rețelei aeriene de joasă tensiune se face, în general, radial din posturile de transformare. Sunt două tipuri de posturi de transformare, din punct de vedere al consumatorilor pe care îi deservesc:

- Posturi de transformare de rețea la care sunt racordați consumatorii casnici, din sectorul terțiar, iluminat public.

- Posturi de transformare de abonat care deserveșc unități economice, spitale, grupuri școlare, baze sportive, unități hoteliere, etc.

Din punct de vedere al automatizării, la nivel județean, toate cele 26 de stații de transformare sunt tele-controlate, iar 551 de posturi de transformare, 334 de separatoare și 42 de reanclanșatoare sunt în sistemul de telecontrol.

Conform datelor furnizate de operatorul de distribuție, reabilitarea instalațiilor electrice existente se face anual, în baza proiectelor de investiții și modernizare și constau în:

- Modernizarea stațiilor de transformare prin înlocuirea echipamentelor primare și secundare, inclusiv telecontrol;
- Modernizarea liniilor electrice de înaltă și medie tensiune prin înlocuirea izolatoarelor uzați fizic și moral, a conductoarelor electrice, a stâlpilor sau trecerea acestora în linii electrice subterane, mai ales în zonele cu un grad mare de urbanizare;
- Modernizarea liniilor electrice aeriene de joasă tensiune prin înlocuirea conductoarelor clasice neizolate cu conductoare moderne izolate, înlocuirea stâlpilor și a bransamentelor aferente și trecerea în linii electrice subterane în zone mari urbane;
- Modernizarea liniilor electrice subterane de medie și joasă tensiune prin înlocuirea unor cabluri vechi uzate fizic și moral cu cabluri noi pozate în tuburi;
- Modernizarea posturilor de transformare prin înlocuirea echipamentelor primare și trecerea din post de transformare aerian la post de transformare în anvelopa acolo unde există creșteri mari de consum.
- Extinderea instalațiilor electrice se face la solicitarea UAT-urilor, în baza planurilor de dezvoltare zonale.
- Retehnologizarea instalațiilor electrice se execută anual, în funcție de proiectele de modernizare aprobate.

Calitatea serviciului de distribuție s-a îmbunătățit, de la un an la altul, dacă luăm în considerare datele de mai jos privind durata și frecvența medie de întrerupere a serviciului, furnizate de operatorul de distribuție.

TABEL 86. CALITATEA SERVICIULUI DE ALIMENTARE ÎN REȚELELE ELECTRICE DE DISTRIBUȚIE

CALITATE SERVICIU DISTRIBUȚIE	AN 2019	AN 2020 (11 LUNI)
SAIDI (durata medie întrerupere)	234,98	152,64
SAIFI (frecvența medie întrerupere)	5,11	3,65

Sursa: Enel Distribuție Banat

SAIFI (System Average Interruption Frequency Index), indicele frecvența medie a întreruperilor în rețea (sistem) pentru un consumator, reprezintă numărul mediu de întreruperi suportate de consumatori alimentați (deserviți) de operatorul de distribuție.

SAIDI (System Average Interruption Duration Index), indicele durata medie a întreruperilor în Rețea (Sistem) pentru un consumator, reprezintă timpul mediu de întrerupere a consumatorilor la nivel de operator de distribuție (o medie ponderată).

Conform Strategiei de eficiență energetică a județului Timiș, printre proiectele aferente rețelei de distribuție se află:

- modernizarea stațiilor de transformare Muzicescu și Victoria din Timișoara;
- modernizarea liniilor electrice aeriene de medie tensiune ce deserveșc localitățile Buziaș (linie relocată în subteran pentru a crește capacitatea și siguranța în alimentare a clienților), Biled, Săcălaz, Urseni, Făget, Sânpetru Mare, Igrăș, Mașloc, Utvin, Românești, Labașinți, Periam, Mănăștur, Călacea și Ghilad;

- modernizarea liniilor electrice subterane de medie tensiune care alimentează clienți din zonele Musicescu, Cetate, Câmpului, Aleea Ghirodei, Calea Urseni;
- modernizări de rețele de joasă tensiune și bransamente în localitățile Ghiroda, Jebel, Moșnița Veche, Utvin, Sânmihaiu Român, Parța, Bethausen, Beregsău Mic.

Tot în județul Timiș au fost prevăzute lucrări pentru centralizarea grupurilor de măsură, în vederea montării de contoare inteligente în Giarmata Vii, Pesac, Bethausen, Beregsău Mic, precum și în Timișoara în zonele Lipovei și Dâmbovița.

8.4.2. ILUMINATUL PUBLIC

Conform datelor furnizate de ANRSC, la nivelul județului Timiș, din totalul de 99 de unități administrativ-teritoriale (UAT), în 27 UAT este organizat serviciul de iluminat public, ceea ce reprezintă un procent de 24,24%.

În cele 27 UAT, serviciul de iluminat public este furnizat de 7 operatori / prestatori. În 25 de UAT, serviciul de iluminat public este în gestiune delegată, în baza unor contracte prevăzute de legislația specifică și în 2 UAT în gestiune directă, în baza hotărârilor de dare în administrare, conform tabelului de mai jos.

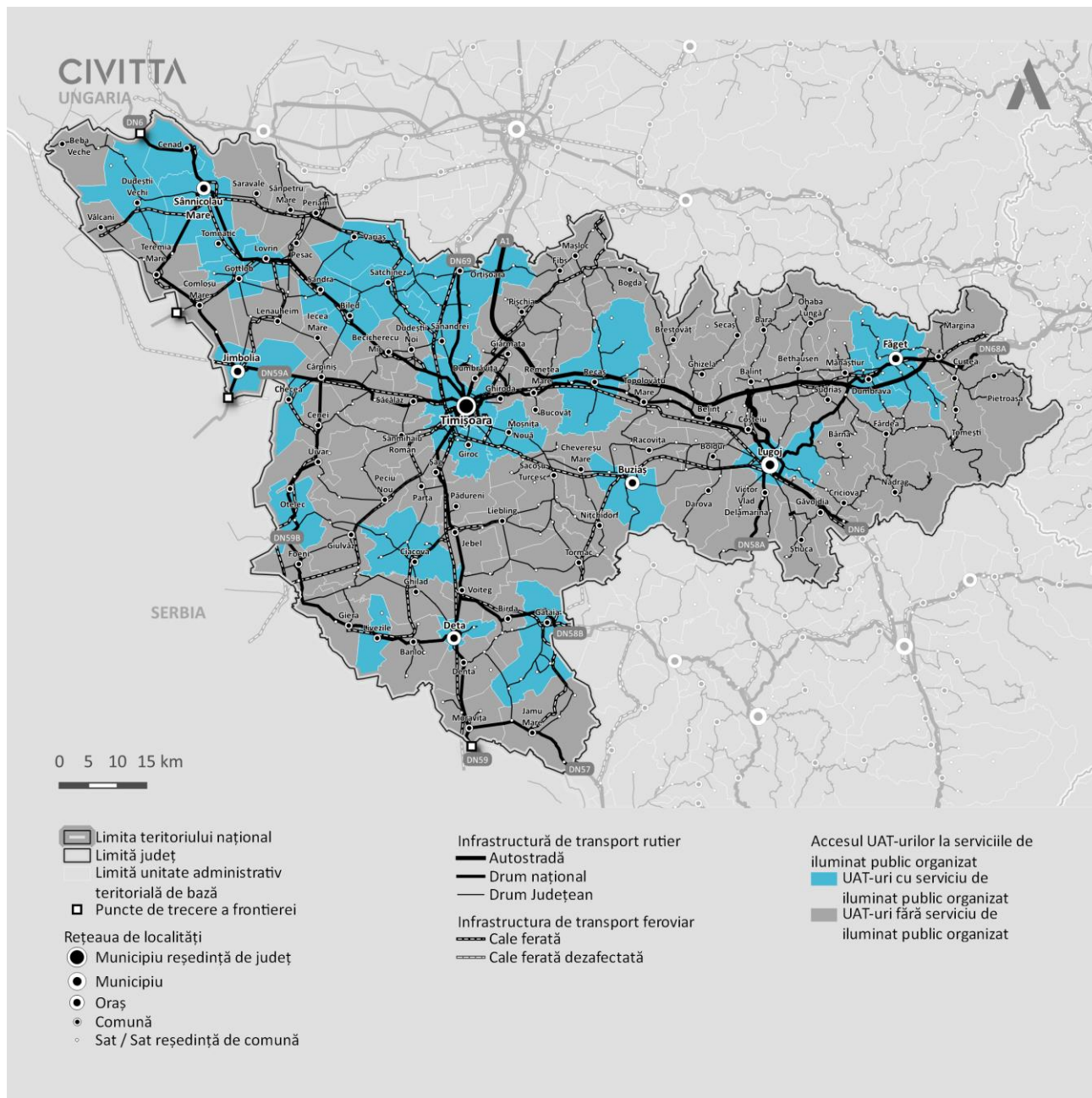
TABEL 87. UAT-URI CARE AU ORGANIZAT SERVICIUL DE ILUMINAT PUBLICE

NR. CRT.	UNITATE ADMINISTRATIV TERITORIALĂ	MODUL DE GESTIUNE	OPERATOR
1.	Municipiul Timișoara	Gestiune directă	Societatea de transport public Timișoara s.a.
2.	Municipiul Lugoj	Gestiune delegată	Elba S.A. & AEM S.A.
3.	Oraș Buziaș	Gestiune delegată	Eltal Group SRL
4.	Oraș Ciacova	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
5.	Oraș Deta	Gestiune delegată	M.D. Electric SRL
6.	Oraș Făget	Gestiune directă	Consiliul local Făget-Gospodăria orășenească (PJ)
7.	Oraș Gătaia	Gestiune delegată	M.D. Electric SRL
8.	Oraș Jimbolia	Gestiune delegată	Orion Electric SRL
9.	Oraș Sânnicolau Mare	Gestiune delegată	Volt Company SRL
10.	Oraș Receaș	Gestiune delegată	Xela- Instal SRL
11.	Comuna Biled	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
12.	Comuna Cenad	Gestiune delegată	Dragoș Volt SRL
13.	Comuna Checea	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
14.	Comuna Dudeștii Vechi	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
15.	Comuna Dumbrava	Gestiune delegată	GLVF Ronconsult SRL
16.	Comuna Giroc	Gestiune delegată	Nyu Electric Instal SRL
17.	Comuna Gottlob	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL

NR. CRT.	UNITATE ADMINISTRATIV TERITORIALĂ	MODUL DE GESTIUNE	OPERATOR
18.	Comuna Livezile	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
19.	Comuna Lovrin	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
20.	Comuna Moșnița Nouă	Gestiune delegată	Construct Business Team SRL
21.	Comuna Orțișoara	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
22.	Comuna Otelec	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
23.	Comuna Satchinez	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
24.	Comuna Sânnandrei	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
25.	Comuna Șandra	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
26.	Comuna Tomnatic	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
27.	Comuna Variaș	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL

Sursa: ANRSC

FIGURA 236. UAT-URI DIN JUDEȚUL TIMIȘ CU SERVICIU DE ILUMINAT PUBLIC ORGANIZAT

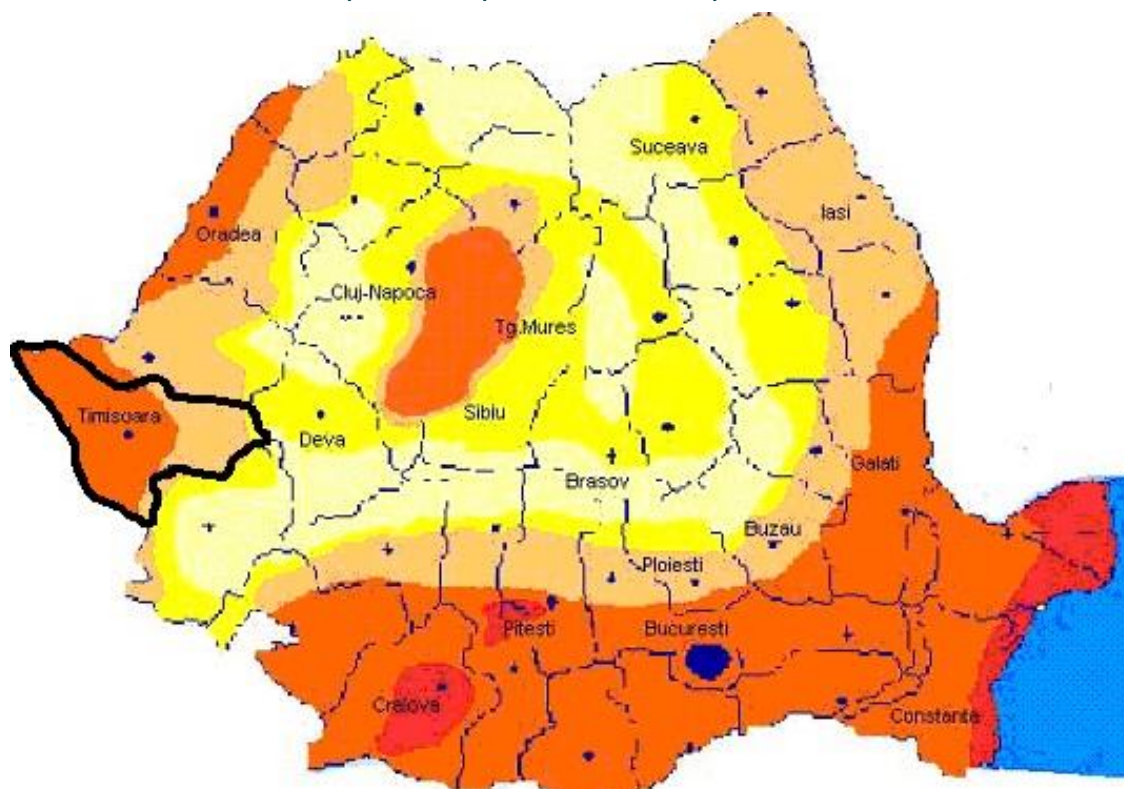
Sursa: ANRSC

PRODUCȚIA ENERGIEI ELECTRICE DIN SURSE REGENERABILE

Județul Timiș are un potențial de surse regenerabile diversificat, beneficiind de mai multe tipuri de surse de energie, care pot fi valorificate cu diverse grade de eficiență.

În ceea ce privește energia solară, variația intensității radiației solare, între 1.250 și 1.350 kWh/mp/an în jumătatea vestică a județului, conform hărții de mai jos realizată de ICEMENERG (2006), permite utilizarea acestei surse cu un randament bun pentru producerea energiei electrice.

FIGURA 237. ÎNCADRAREA JUDEȚULUI TIMIȘ ÎN HARTA POTENȚIALULUI SOLAR AL ROMÂNIEI

ZONA DE RADIATIE SOLARA	INTENSITATEA RADIATIEI SOLARE ($kWh/m^2/an$)
I	>1350
II	1300-1350
III	1250-1300
IV	1200-1250
V	<1200

Sursa: ICEMENERG, 2006

Conform Masterplanului energetic al județului Timiș, sunt estimați următorii parametri și date ale potențialului fotovoltaic realizabil prin utilizarea suprafețelor libere în județul Timiș:

TABEL 88. PARAMETRII ȘI DATE ALE POTENȚIALULUI FOTOVOLTAIC

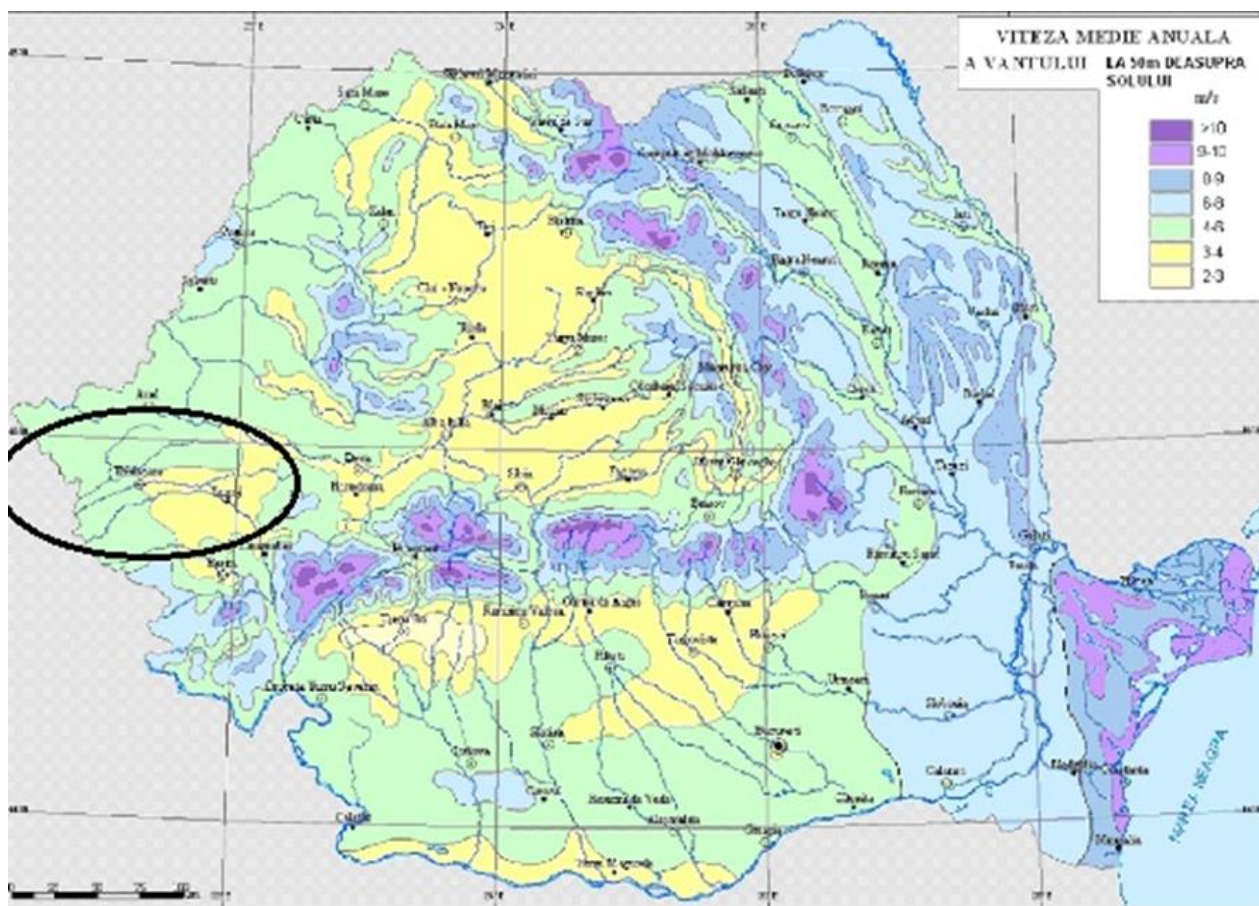
PARAMETRU	VALOARE	UM
Suprafața județului Timiș	8 697	km ²
Utilizarea energiei solare fotovoltaice pe spațiile libere	1	%
Potențialul energiei solare fotovoltaice în spațiile libere	87	km ²
Producția anuală de radiații solare în județul Timiș	1 275	kWh/m ² /an
Rata de performanță	0,75	GWh/an

PARAMETRU	VALOARE	UM
Penetrare energie solară fotovoltaică	100	MW/m ²
Teren utilizabil pentru energie solară fotovoltaică în Timiș	87,0	km ²
Potențialul capacității energiei solare fotovoltaice pe m ²	8 697	MWp
Potențial producție energie solară în gospodării Timiș	8 317	GWh/an

Sursa: Masterplanul energetic al județului Timiș

Referitor la potențialul eolian, comparativ cu zonele de coastă ale României, județul Timiș are condiții defavorabile pentru utilizarea energiei eoliene, așa cum rezultă și din harta potențialului eolian al României de mai jos:

FIGURA 238. ÎNCADRAREA JUDEȚULUI TIMIȘ ÎN HARTA POTENȚIALULUI EOLIAN AL ROMÂNIEI

Sursa: ICEMENERG, 2006

ICEMENERG a împărțit, din punctul de vedere al energiei eoliene, teritoriul României în cinci regiuni, zona județului Timiș fiind în regiunea a V-a, aferentă celor mai scăzute viteze medii ale vântului: mai puțin de 4,5 m/s în câmpie și mai puțin de 3,5 m/s în zonele de deal. În aceste condiții, conform Master planului energetic al județului Timiș, nu se justifică investițiile în energia eoliană în regiune. Este totuși posibil să existe anumite puncte izolate cu un potențial mai ridicat, dar acestea trebuie identificate prin măsurători la fața locului.

Viteza vântului la nivelul solului, chiar în regiunile locuite, este considerată importantă pentru aplicațiile altor surse de energie regenerabilă, cum ar fi cea solară, deoarece influențează coeficientul pierderilor termice ale

instalațiilor solare și ale incintelor climatizate. Din analiza realizată în cadrul Master planului energetic s-a observat că în partea de nord – est a județului Timiș se constată cel mai mare potențial eolian, după care urmează zona centrală și de nord. Viteza vântului în celelalte zone ale județului este mai mică și reprezintă caracteristica principală definitorie a potențialului eolian.

În ceea ce privește potențialul utilizării biomasei, conform datelor prezentate de Masterplanul energetic, județul Timiș are o suprafață agricolă de 701.640 ha (81% din total). Din această suprafață, 532.869 ha reprezintă teren arabil, 125.720 ha pășuni, 29.499 ha fânețe, 9 242 ha livezi, 4 310 ha cu viță de vie. Sunt 109.058 ha de pădure, 15.777 ha de râuri și lacuri și 43.190 ha alte suprafețe.

Suprafața cultivată cu sfeclă de zahăr este de aproximativ 1.000 ha, cea cultivată cu cartofi de 11.000 ha iar cea cu legume de 13.000 ha. Aceste culturi ar putea produce o cantitate anuală de aproximativ 39,0 de mil. m³ biogaz, având un potențial energetic total estimativ de 234.000 MWh/an. Suprafața cultivată cu cereale în județul Timiș, de 280.291 ha, are un potențial anual de 7.970.074 MWh.

Deșeurile municipale, în cantitate aproximativă de 100.000 de t/an ar putea aduce prin ardere, în condițiile de putere de combustie minimă, o cantitate de 200.000 MWh/an, iar deșeurile de hârtie, carton etc, în cantitate aproximativă de 8.000 t/an, ar putea avea un potențial energetic de 55.000 MWh/an. Deșeurile rezultate în urma salubrității publice în Timiș, în valoare de 11.000 t/an, au un potențial energetic aproximativ de 28.000 MWh.

O altă sursă de biomasă o reprezintă deșeurile rezultate în urma activităților de întreținere a parcurilor, amenajărilor peisagistice și cimitirelor. Din recuperarea substanțelor cu posibilități de combustie rezultate prin canalizare și tratarea anaerobă a apelor uzate, s-ar mai putea produce în jur de 30.000 MWh/an în județul Timiș.

Dintr-o perspectivă a eficienței economice în Timiș, prezintă interes în special utilizarea energetică a potențialului biomasei din agricultură și de la reciclarea deșeurilor organice. Din punct de vedere al comunelor, sunt de interes atât utilizarea energetică a potențialului nămolului apelor reziduale comunale, în funcție de mărimea acesteia, cât și a altor deșeuri ce pot fi utilizate ca sursă de energie regenerabilă. Pentru anumiți operatori industriali, în funcție de condițiile locale, poate fi valoroasă recuperarea de energie din deșeuri de tip biomasă cum ar fi cazul abatoarelor și/sau a fabricilor de bere.

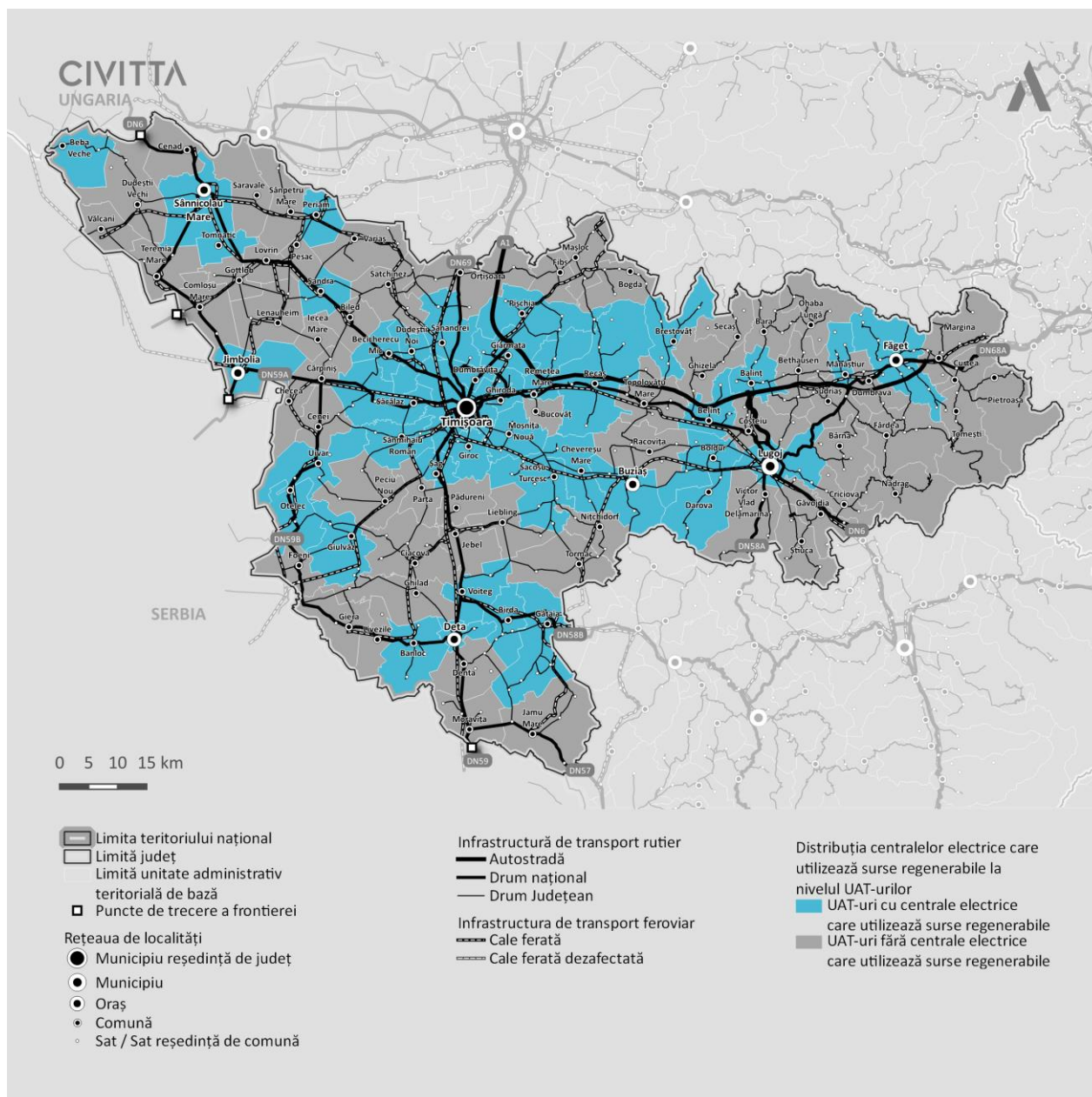
Potențialul hidroenergetic în județul Timiș este considerat redus, datorită reliefului de câmpie, principalele cursuri de apă fiind râurile Timiș și Bega.

Râul Bega are un gradient de 18 cm la 100 km, insuficient pentru a asigura o producție semnificativă de energie electrică. În prezent, utilizând căderile de apă existente, s-ar putea instala microhidrocentrale cu o capacitate de 5 GWh/an. Valoarea mică a puterii instalate nu recomandă construirea de microhidrocentrale, mai ales ținând cont de impactul negativ din punct de vedere ecologic. Există însă studii care indică faptul că, prin construcția unor amenajări cu rol împotriva inundațiilor combinate cu producere de energie, s-ar putea crește producția de energie la nivelul a 200 GWh/an.

Râul Timiș are un debit de 37 m³/s în zona graniței și lungimea cursului de 231 km pe teritoriul României. La un astfel de debit și la un randament tipic al microhidrocentralei de 70%, puterea instalată variază liniar cu înălțimea căderii între 5 MW la 20 m și 25 MW la 100 m. Dacă ar fi posibilă instalarea unor microhidrocentrale de energie de-a lungul râului Timiș care să acopere o înălțime totală de 50 m, s-ar putea produce anual aproximativ 50.000 MWh. Locațiile vor fi însă limitate din cauza amplasamentului locuințelor și datorită faptului că cea mai mare parte a județului Timiș este o zonă de câmpie.

Pe teritoriul județului Timiș sunt în funcțiune o serie de centrale electrice de producere a energiei din surse regenerabile.

FIGURA 239. UAT-URI DIN JUDEȚUL TIMIȘ CU CENTRALE ELECTRICE CARE UTILIZEAZĂ SURSE REGENERABILE ÎN FUNCȚIUNE

Sursa: ANRE

8.4.3. REȚELELE DE TELECOMUNICAȚII

Rețelele și serviciile de telefonie fixă și mobilă, comunicațiile prin internet și serviciile conexe acestora au înregistrat în ultimii ani un avans indiscutabil în zona studiată, iar progresul tehnologic spectaculos continuă și în prezent.

După liberalizarea pieței telecomunicațiilor din România, numărul furnizorilor de rețele și servicii de comunicații electronice a crescut semnificativ. Conform datelor ANCOM, la finalul anului 2015, în România existau circa 40 furnizori de telefonie fixă, 700 furnizori operaționali de servicii de internet fix și peste 250 furnizori de servicii de retransmisie programe TV. Peste 92% din piața de internet fix este deservită de principalii 6 furnizori, în timp ce

4 grupuri de companii sunt furnizori de rețele și servicii de comunicații mobile cu acoperire națională, acestea fiind Orange România, RCS&RDS, Telekom România Mobile Communications și Vodafone România.

Principalii operatori de telefonie fixă din zonă sunt Telekom, urmat de RDS&RCS, și alte firme mai mici, în timp ce pe piața serviciilor de telefonie mobilă activează Orange, Vodafone și RCS&RDS. Timișoara a fost printre primele orașe din România în care au fost extinse serviciile broadband 3G. Astfel, în municipiul Timișoara rețeaua de cabluri s-a modernizat, prin instalarea de cabluri de fibră optică. Acoperirea cu servicii 4G este buna la nivelul județului, după cum se poate vedea în figura de mai jos.

FIGURA 240. ACOPERIREA CU SERVICII 4G PE TERITORIUL JUDEȚULUI TIMIȘ

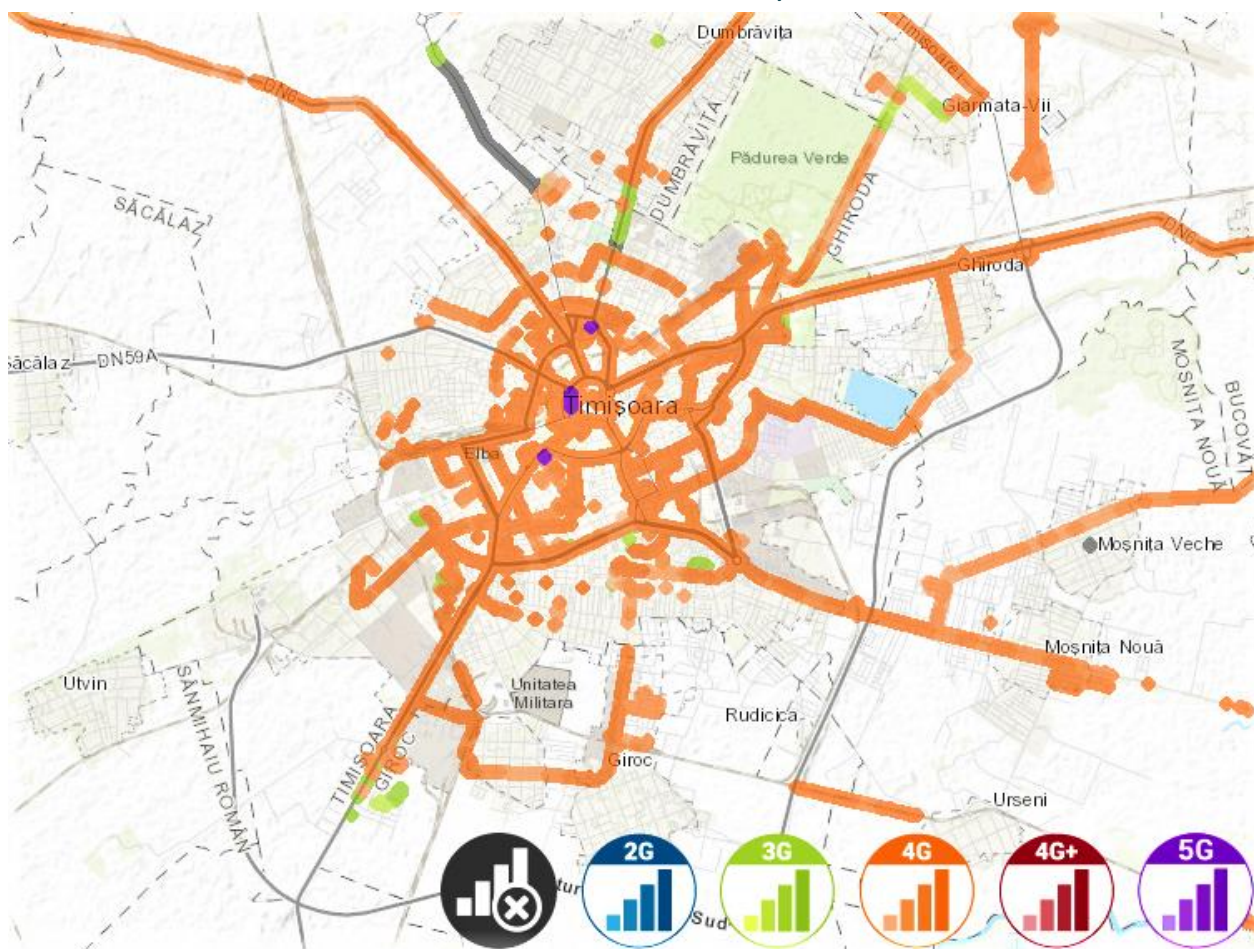

Sursa: aisemnal.ro

Apariția tehnologiei 5G va avea un impact economic deosebit asupra României, a cărei dimensiune va depinde de mai mulți factori. Pe de o parte, oferta de 5G va depinde de viteza, amplitudinea și geografia implementării rețelilor, influențată de ciclurile investiționale pe termen lung, de costurile implementării și de cadrul legislativ și de reglementare. De cealaltă parte, la nivelul cererii, viteza adopției serviciilor și gradul lor de integrare sunt critice pentru materializarea economiilor de scară și crearea ecosistemelor digitale (ANCOM, 2019).

În România, tehnologia 5G a fost implementată în marile centre urbane, însă disponibilitatea comercială este încă limitată. Pe teritoriul județului Timiș, serviciile 5G sunt disponibile în municipiul Timișoara conform hărții următoare.

FIGURA 241. ACOPERIREA CU SERVICII 5G ÎN MUNICIPIUL TIMIȘOARA

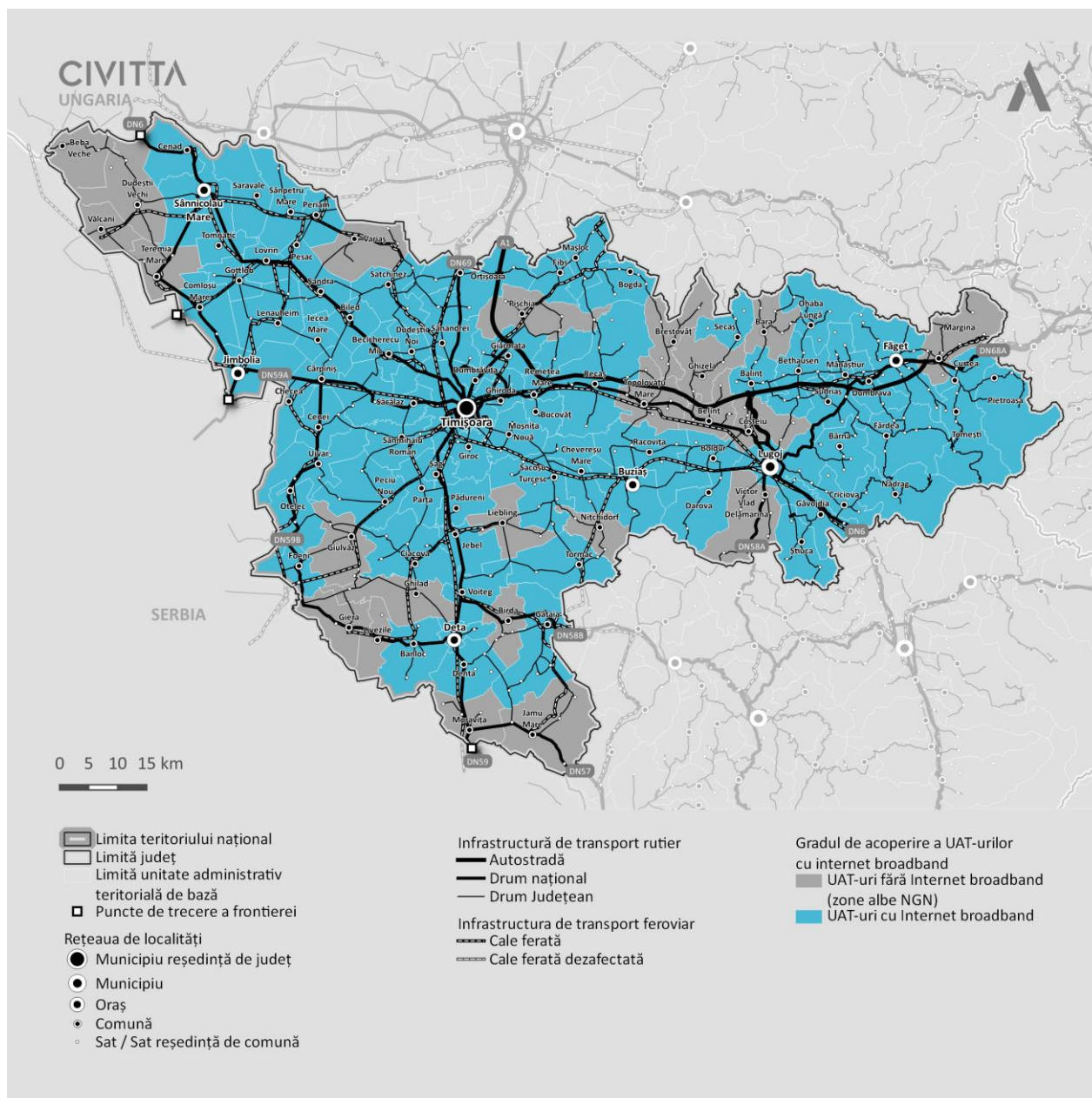
Sursa: nperf.com

Numărul utilizatorilor de telefonie fixă și internet rămâne destul de redus în localitățile rurale mai îndepărtate de centrele urbane, unde și dotarea cu PC-uri este deficitară. În plus, în aceste localități rețelele de comunicații sunt mai slab dezvoltate, investițiile operatorilor privați nefiind nerentabile din cauza numărului mic de potențiali clienți.

ANCOM a publicat lista localităților rurale din România încă nedeservite de rețele fixe cu viteze de 30 Mbps sau mai mari la persoane fizice. Aceste localități nu au beneficiat până acum de măsuri de intervenție publică în acest sens și nici nu s-au declarat intenții de investiții private în următorii 3 ani pe teritoriul lor. Deși unele sunt deservite de rețele fixe sau mobile, acestea nu pot oferi însă vitezele minime specificate. La 1 noiembrie 2017, aceste localități rurale (sate care aparțin de comune) nu erau, potrivit declarațiilor operatorilor, deservite de rețele fixe cu viteze de 30 Mbps sau mai mari și nici nu este prevăzut să beneficieze de o asemenea facilități în următorii 3 ani (până la data de 1 noiembrie 2020).

Din localitățile identificate în județul Timiș, o parte figurează ca fiind deservite de o rețea de comunicații electronice la puncte fixe care poate asigura conexiuni cu viteze de transfer a datelor (download) în regim best effort de minim 2 Mbps, dar nu mai mult de 30 Mbps, iar restul localităților figurează ca fiind deservite de cel puțin o rețea de acces la puncte mobile de tipul 4G (LTE). Unele dintre aceste localități ar putea face obiectul unei scheme de ajutor de stat din partea MCSI, astfel încât să devină deservite de rețele cu viteze de 30 Mbps sau mai mari.

FIGURA 242. UAT-URI DIN JUDEȚUL TIMIȘ CU ACCES LA INTERNET BROADBAND

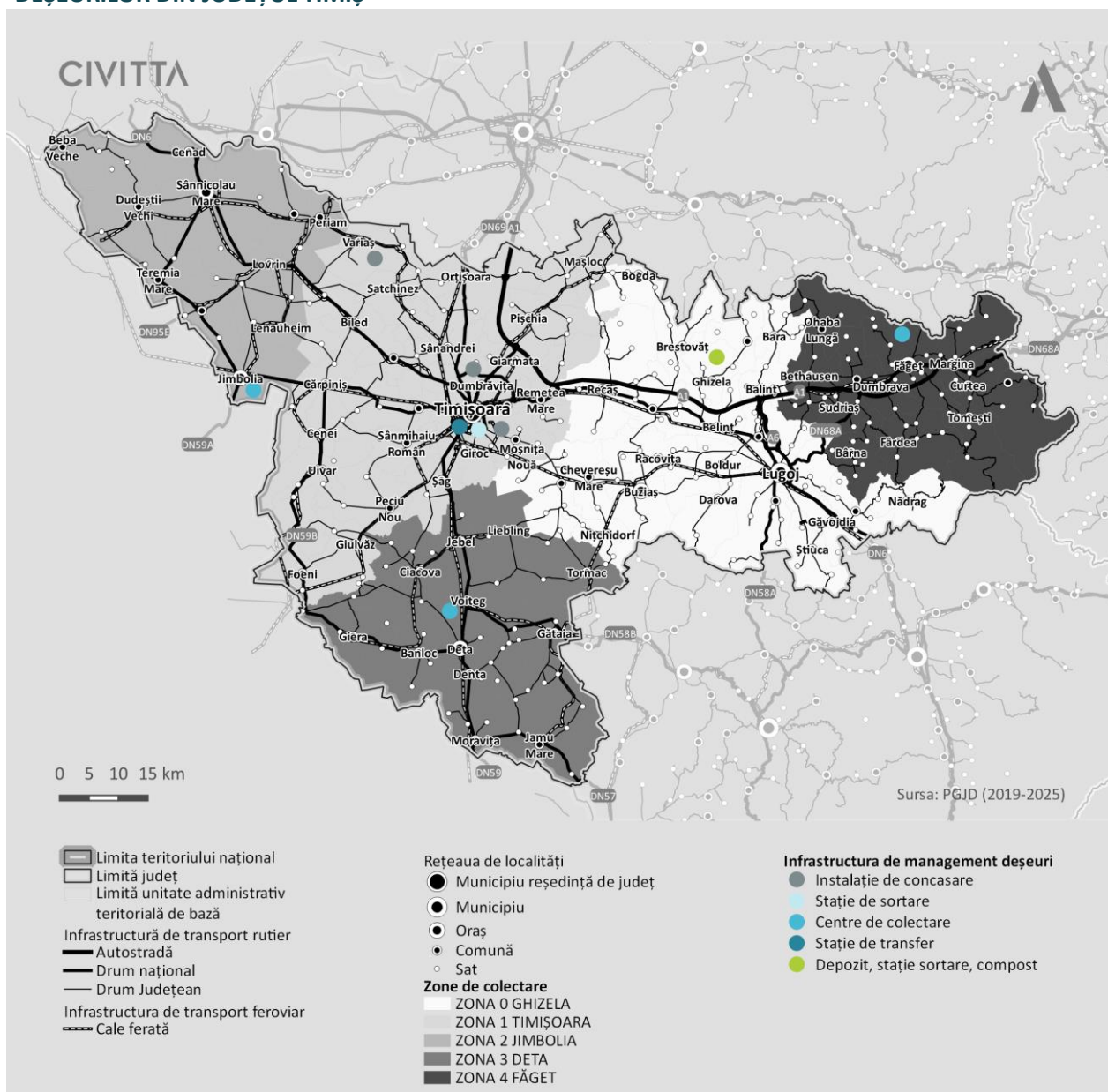
Sursa: ANCOM, 2018

8.5. GESTIUNEA DEȘEURILOR

8.5.1. ZONELE DE MANAGEMENT AL DEȘEURILOR ȘI INFRASTRUCTURA AFERENTĂ

Conform Planului Județean de Gestionare a Deșeurilor în Județul Timiș (2019-2025), județul Timiș este împărțit în 5 zone de colectare a deșeurilor, zone spațializate în cartograma de mai jos.

FIGURA 243. ZONELE DE COLECTARE A DEȘEURILOR ȘI INFRASTRUCTURA PRINCIPALĂ DE GESTIUNE A DEȘEURILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Planul Județean de Gestionare a Deșeurilor (2019-2025)

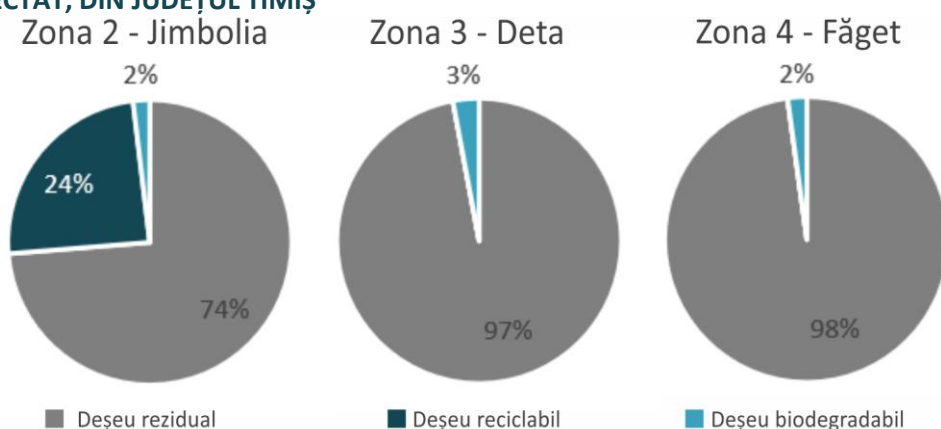
Prin intermediul proiectului Sistem de management integrat al deșeurilor în județul Timiș (cofinanțat prin Fondul European de Dezvoltare Regională, prin Programul Operațional Sectorial Mediu 2007-2013) au fost realizate următoarele investiții importante, pentru fiecare zonă de colectare în parte:

- Un depozit central conform, de deșuri nepericuloase colectate din întregul județ (poate deservi aproximativ 700.000 de locuitori), având în incinta acestuia o stație de sortare, o instalație de tratare mecano-biologică, o stație de compostare, întreaga platformă fiind localizată în ZONA 0 GHIZELA, în comuna Ghizela;
- O stație de transfer localizată în ZONA 1 TIMIȘOARA, în municipiul Timișoara;
- Un centru de colectare localizat în ZONA 2 JIMBOLIA, în orașul Jimbolia;
- Un centru de colectare localizat în ZONA 3 DETA, în orașul Deta;
- Un centru de colectare localizat în ZONA 4 FĂGET, în orașul Făget.

Pe lângă infrastructura de management a deșeurilor prezentată mai sus, în județul Timiș mai există și o stație de sortare localizată în municipiul Timișoara care sortează numai deșeurile generate în ZONA 1 TIMIȘOARA. De asemenea, există și 3 instalații de concasare a deșeurilor din construcții și demolări, una în municipiul Timișoara, una în comuna Variaș, una în comuna Dumbrăvița. Acestea au fost realizate din alte surse de finanțare. Un proiect mai vechi, din anul 2013, care nu a fost realizat, din cauza mai multor probleme, este cel de realizare a unei stații de compostare în municipiul Timișoara. Un alt proiect, aflat în faza de proiectare și execuție este uscătorul de nămol și valorificare energetică a acestuia localizat în Stația de Epurare a Municipiului Timișoara.

Se observă că în cele trei centre de colectare cantitatea deșeurilor reziduale ocupă cel mai mult din capacitatea totală de transferare. Spre deosebire de celelalte două centre, în centrul de colectare din Jimbolia, o cantitatea considerabilă este reprezentată și de deșeurile reciclabile, de 24 % din total.

FIGURA 244. CAPACITATEA DE TRANSFERARE A CENTRELOR DE COLECTARE (%), ÎN FUNCȚIE DE TIPUL DE DEȘEU COLECTAT, DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Prelucrarea datelor publicate²⁹⁹

DEPOZITELE | Depozitul conform de deșuri nepericuloase din Comuna Ghizela este gestionat de asocieria S.C. Retim Ecologic Service S.A. și S.C. RER Servicii Ecologice S.R.L., cu S.C. Retim Ecologic Service operatorul economic lider al asocierii. Capacitatea totală de depozitare a acestuia este de aproximativ 5 milioane m³ și are o durată maximă de depozitare de 41 de ani. Până în prezent, s-au construit două celule, prima celulă aflându-se în curs de închidere în toamna anului 2020. A doua celulă se află în curs de exploatare și are o capacitate de depozitare de 1.127.075 m³ și o durată de exploatare de 9 ani. Pe viitor, mai pot fi executate încă 3 celule de depozitare, cu aceeași capacitate de depozitare și de exploatare.

Depozitul de zgură și cenușă din satul Utvin, comuna Sânmihaiul Român, este gestionat de operatorul economic S.C. Colterm S.A. Timișoara și funcționează ca o instalație a CET Timișoara Sud. Capacitatea totală de depozitare a acestuia este de 4.821.000 m³ și are o durată de depozitare de 50 de ani.

²⁹⁹ <https://adidtimis.ro/statie-de-transfer-si-centre-de-colectare/prezentare-depuneu>

STAȚIILE DE TRANSFER | Stația de transfer din municipiul Timișoara este gestionată de operatorul economic S.C. POLARIS M HOLDING S.R.L. și are o capacitate de transfer de 6.833 t/an. Deșeurile provin din ZONA 1 TIMIȘOARA, fără municipiul Timișoara și cele 9 UAT-uri periurbane. De asemenea, în această stație poate fi adus și refuzul de deșeuri provenit de la stația de sortare din municipiul Timișoara. În urma unor calcule, am constatat că în anul 2019, UAT-urile au generat 17.166,80 t/ an, deci este posibil ca stația de transfer să fie suprasolicitată.

STAȚIILE DE SORTARE | Stația de sortare din municipiul Timișoara este gestionată de operatorul economic S.C. RETIM Ecologic Service S.A. și are o capacitate de sortare de 47.834 t/an pentru populația zonei ZONA 1 TIMIȘOARA. Populația deservită este de aproximativ 400.000 de locuitori. Am calculat că în anul 2019, UAT-urile au generat 24.430 t/ an de deșeuri reciclabile, deci stația de sortare a funcționat la 51% din capacitatea totală.

Stația de sortare din Comuna Ghizela, din incinta depozitului, are o capacitate de sortare de 16.111 t/an pentru populația zonelor ZONA 0 GHIZELA, ZONA 2 JIMBOLIA, ZONA 3 DETA și ZONA 4 FĂGET. Populația deservită este de aproximativ 245.000 de locuitori. Deșeurile populației sortate sunt doar cele de tip hârtie, carton, plastic și metal. Având în vedere faptul că în anul 2019 UAT-urile au generat 5.170 t/ an de deșeuri reciclabile, se poate estima că stația de sortare a funcționat la 32 % din capacitatea totală.

STAȚIILE DE COMPOSTARE | Stația de compostare din Comuna Ghizela, din incinta depozitului, are o capacitate de compostare de 1.780 t/an de deșeuri verzi pentru populația zonelor ZONA 0 GHIZELA și ZONA 4 FĂGET.

INSTALAȚIILE DE TRATARE MECANO-BIOLOGICĂ | Instalația de tratare mecano-biologică din Comuna Ghizela, din incinta depozitului, deservește populația, instituțiile și operatorii economici, din industrie și comerț, din zonele ZONA 0 GHIZELA, ZONA 2 JIMBOLIA, ZONA 3 DETA și ZONA 4 FĂGET. Aici poate fi transportat și refuzul de deșeuri provenit de la stația de sortare din municipiul Timișoara.

INSTALAȚIILE DE CONCASARE A DEȘEURILOR DIN CONSTRUCȚII ȘI DEMOLĂRI | Instalația de concasare a deșeurilor din construcții și demolări din municipiul Timișoara este gestionată de operatorul economic S.C. Retim Ecologic Service S.A. și are o capacitate de concasare de 20.000 t/an. Acest operator utilizează deșeurile concasate pentru realizarea drumurilor și acoperirea celulelor din depozitul din comuna Ghizela. Instalația de concasare a deșeurilor din construcții și demolări din comuna Variaș este gestionată de operatorul economic S.C. Tomy & Gabi Grup S.R.L. și are o capacitate de concasare de 90.000 t/an. Instalația de concasare beton din comuna Dumbrăvița este gestionată de operatorul economic S.C. TauberEco S.R.L. și are o capacitate de concasare de 10.000 t/an.

CENTRELE DE COLECTARE | Centrul de colectare din Orașul Jimbolia este gestionat de operatorul economic S.C. POLARIS M HOLDING S.R.L. și are o capacitate de transferare de 16.325 t/an pentru populația zonei ZONA 2 JIMBOLIA de aproximativ 70.000 de locuitori. Am constatat că în anul 2019, UAT-urile au generat 12.137 t/ an, deci centrul de colectare Jimbolia a funcționat la 75 % din capacitatea totală.

Centrul de colectare din Orașul Deta este gestionat de operatorul economic S.C. POLARIS M HOLDING S.R.L. și are o capacitate de transferare de 11.489 t/an pentru populația zonei ZONA 3 DETA de aproximativ 47.000 de locuitori. În cazul celui de-al doilea centru de colectare, am constatat că în anul 2019, UAT-urile au generat 7.992 t/ an, deci centrul de colectare Deta a funcționat la 70 % din capacitatea totală.

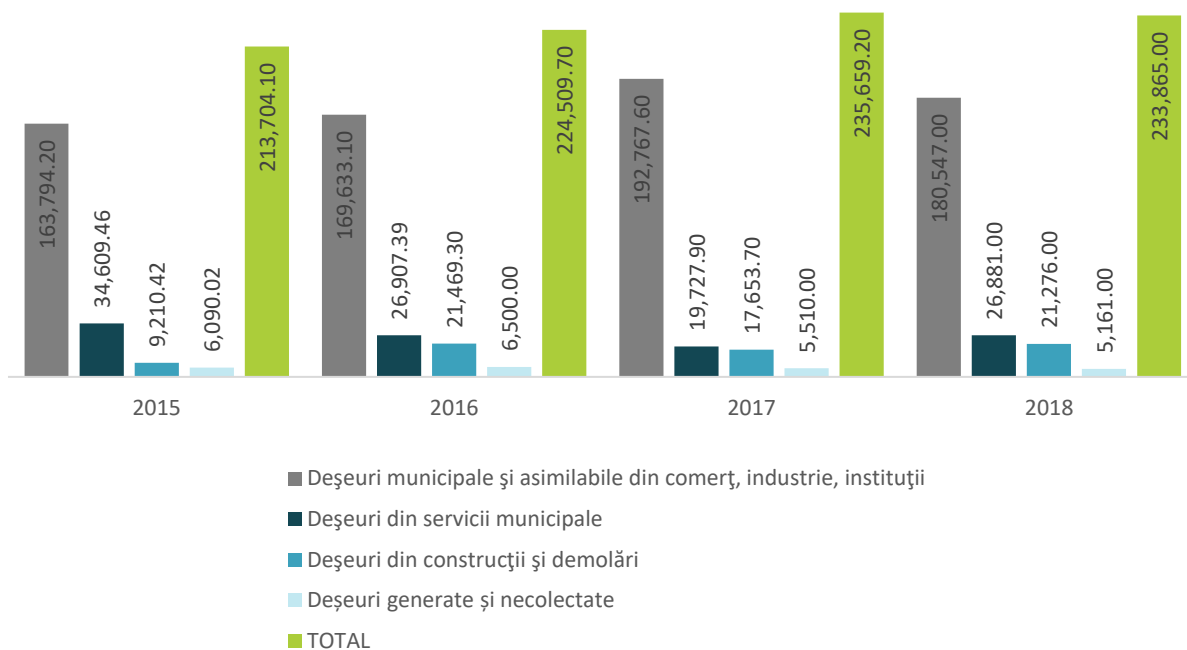
Centrul de colectare din Orașul Făget este gestionat de operatorul economic S.C. POLARIS M HOLDING S.R.L. și are o capacitate de transferare de 5.504 t/an pentru populația zonei ZONA 4 FĂGET de aproximativ 27.000 de locuitori. În cazul celui de-al treilea centru de colectare, am constatat că în anul 2019, UAT-urile au generat 4.037 t/ an, deci centrul de colectare Făget a funcționat la 74 % din capacitatea totală.

8.5.2. CANTITĂȚILE DE DEȘEURI COLECTATE ȘI RECICLATE

În graficul de mai jos, în perioada 2015-2018, observăm o ușoară creștere în primii doi ani, apoi o ușoară stagnare în anii 2017 și 2018, a cantității totale de deșeuri generate în județ. În anul 2018, cea mai mare cantitate este cea a deșeurilor municipale și asimilabile din comerț, industrie și instituții, care reprezintă 77% din total. Este urmată de cele două valori aproape similare, deșeurile din servicii municipale, reprezentând 11% din total, și deșeurile

din construcții și demolări, reprezentând 9% din total. Cantitatea de deșuri generate și necolectate reprezintă doar 2% din total.

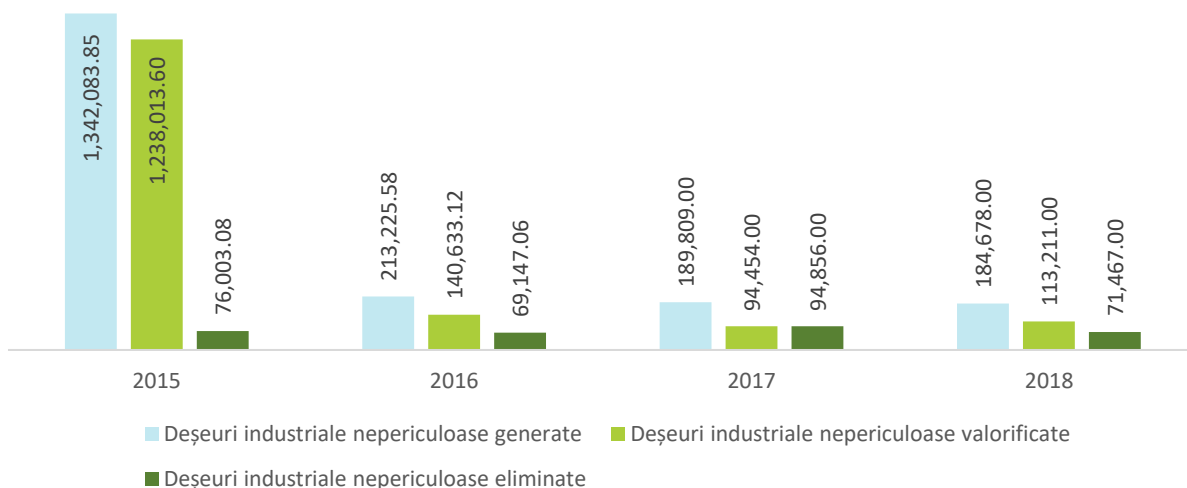
FIGURA 245. EVOLUȚIA CANTITĂȚII TOTALE DE DEȘURI GENERATE (T/AN) ÎN PERIOADA 2015-2018 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Raport județean privind starea mediului, 2019

Conform graficul de mai jos, evoluția cantității de deșuri industriale pentru perioada 2015-2018 arată o scădere foarte mare a cantităților de deșuri industriale nepericuloase generate și implicit de deșuri industriale nepericuloase valorificate, în anul 2016, care au continuat cu scăderi ușoare până în anul 2018. Cantitatea de deșuri industriale periculoase este foarte mică și a scăzut în fiecare an analizat.

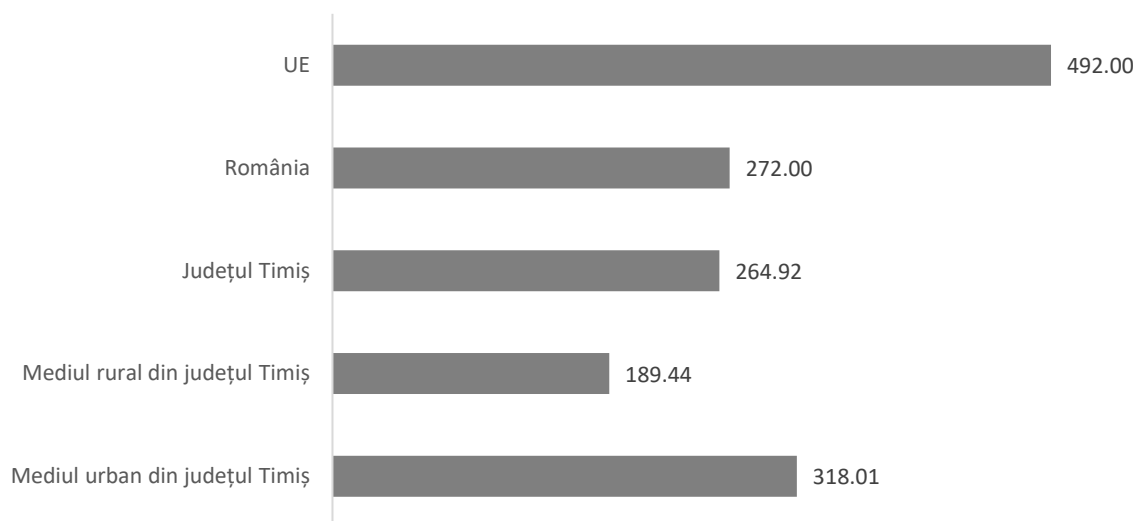
FIGURA 246. EVOLUȚIA CANTITĂȚII TOTALE DE DEȘURI INDUSTRIALE PERICULOASE ȘI NEPERICULOASE GENERATE (T/AN) ÎN PERIOADA 2015-2018 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Raport județean privind starea mediului, 2019

Observăm că, în figura de mai jos, cantitatea medie de deșeuri municipale colectate pe locuitor (kg/locuitor) în mediul urban, din județul Timiș, depășește cantitatea medie în România de 272 kg/ locuitor, valoarea națională înregistrată fiind printre cele mai mici din Uniunea Europeană.

FIGURA 247. CANTITATEA MEDIE DE DEȘEURI MUNICIPALE COLECTATE PE LOCUITOR (KG/LOCUITOR), COMPARAȚIE JUDEȚUL TIMIȘ (ANUL 2019) VS. MEDIA NAȚIONALĂ ȘI CEA EUROPEANĂ (2018)

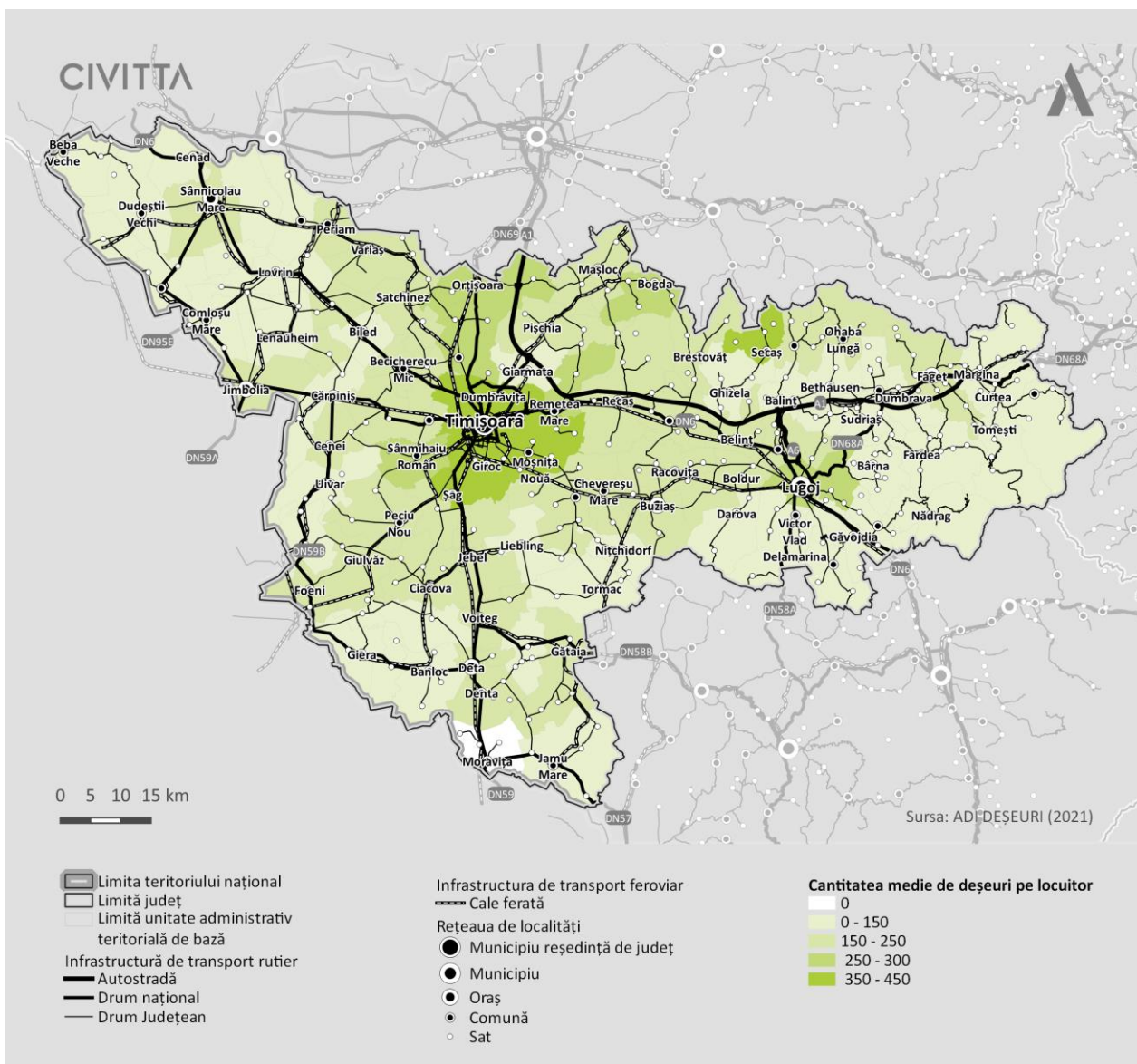

Sursa: Prelucrarea consultantului pe baza datelor furnizate de către Asociația de Dezvoltare Intercomunitară Deșeuri Timiș (2021) și statisticile europene³⁰⁰

În cartograma de mai jos observăm că, în municipiul Timișoara și în zona periurbană a acestuia, cantitățile medii de deșeuri municipale colectate pe locuitor sunt cele mai mari din județul Timiș, cu cantități cuprinse în intervalul 350-450 kg/locuitor. De asemenea, și comuna Secaș se încadrează în același interval.

³⁰⁰ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Municipal_waste_statistics

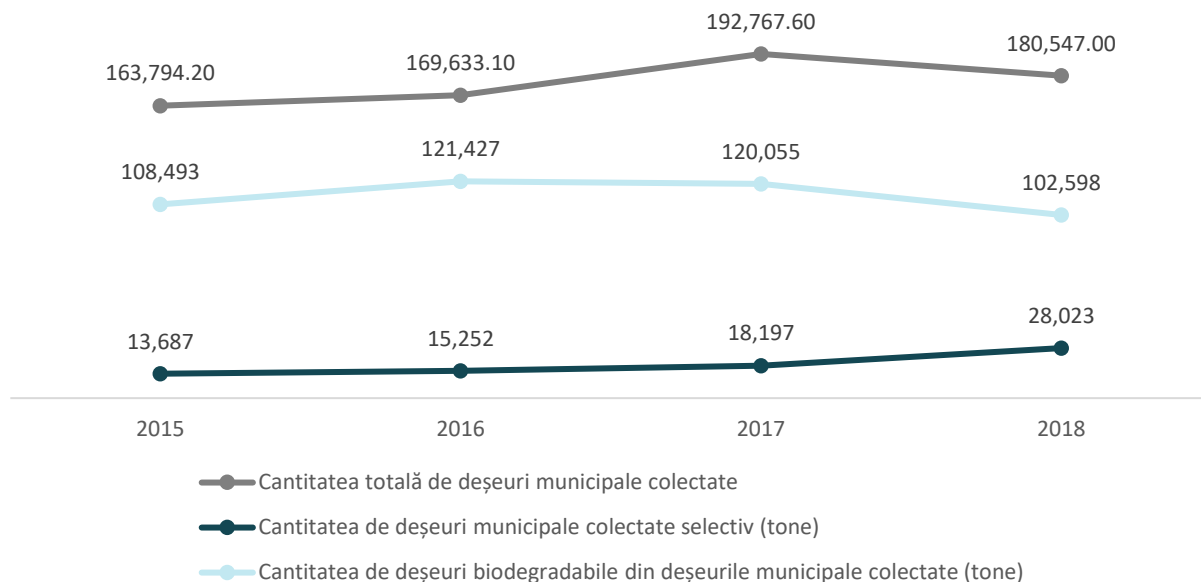
FIGURA 248. CANTITATEA MEDIE DE DEȘEURI MUNICIPALE COLECTATE PE LOCUITOR (KG/LOCUIITOR) ÎN ANUL 2019 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Prelucrare date furnizate de către ADI Deșeuri Timiș

În ceea ce privește perioada de timp 2015-2018, conform graficul de mai jos, observăm o creștere evidentă în cazul cantității de deșeuri municipale colectate selectiv, care reprezenta, în anul 2018, 16 % din total; iar o descreștere o sesizăm în cazul cantității de deșeuri biodegradabile din deșeurile municipale colectate, care în anul 2018 reprezenta 57 % din total.

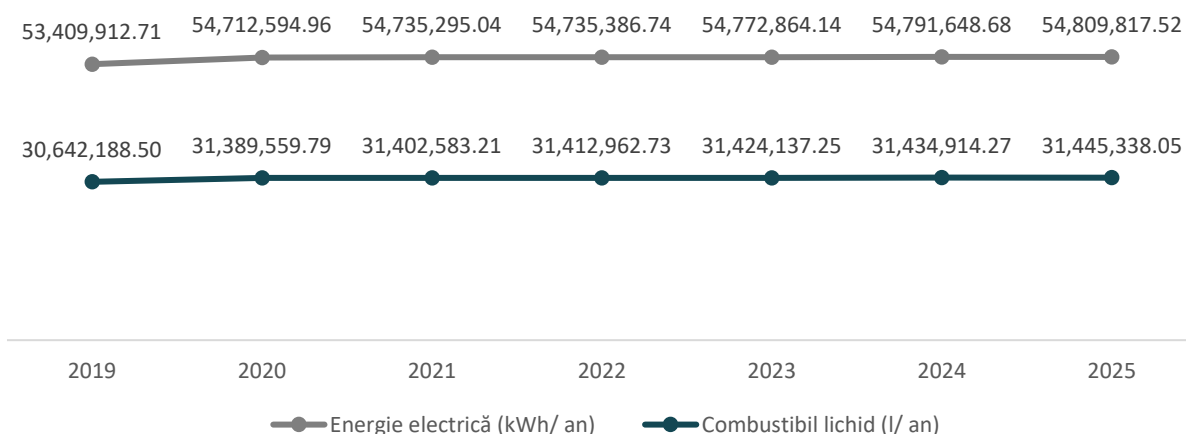
FIGURA 249. EVOLUȚIA CANTITĂȚII TOTALE DE DEȘEURI (T/AN) ÎN PERIOADA 2015-2018 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Raport județean privind starea mediului

În Strategia de Eficiență Energetică a Județului Timiș 2021-2027, a fost calculată prognoza potențialului energetic, pentru perioada 2019-2025, în funcție de cantitatea de deșeuri biodegradabile generată în județ, care ar putea fi valorificată în fiecare an. În strategie este estimat că în anul 2025, cantitatea de deșeuri biodegradabile ar ajunge la aproximativ 119.000 t. Observăm că prognoza are o tendință de creștere foarte ușoară, aproape constantă, iar cantitățile de energie electrică și de combustibil lichid care s-ar putea obține anual din deșeurile biodegradabile sunt considerabile.

FIGURA 250. PROGNOZA POTENȚIALULUI ENERGETIC PENTRU PERIOADA 2019-2025 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

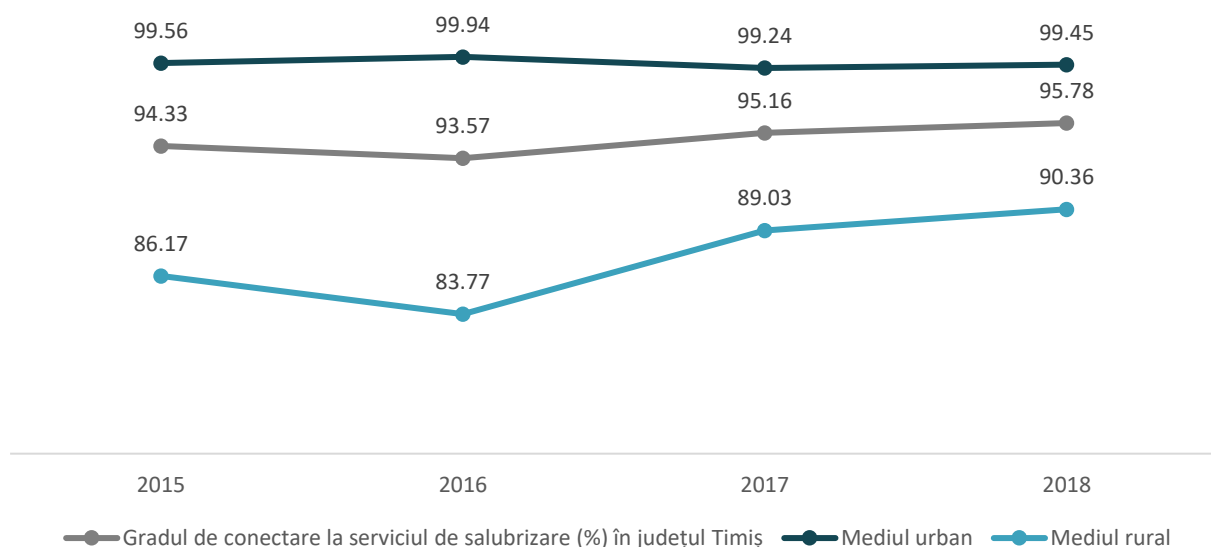
Sursa: Strategia de Eficiență Energetică a Județului Timiș

În județul Timiș s-au colectat 200.910,49 t de deșeuri în anul 2019 și 6.222,02 t din acestea au fost reciclate, adică doar 3% din total. Deșeurile care se reciclează sunt: plasticul, hârtia/ cartonul, metalele și sticla. În schimb, a fost valorificată o cantitate foarte mare de deșeuri din construcții și demolări. În anul 2018, 20.112 t de deșeuri

nepericuloase din construcții și demolări au fost valorificate, adică 95 % din totalul deșeurilor colectate (PJGD, 2019).

Chiar dacă încă nu se reciclează suficient plasticul, hârtia/ cartonul, metalele și sticla, la nivelul UAT-urilor, calitatea serviciului de salubritate, cu accent pe fluxul tehnologic de colectare a deșeurilor municipale, este una foarte bună, deoarece la nivelul județului rata de conectare la serviciul de salubritate este de 95,78 % (pentru anul 2018), mai ales în mediul urban unde este de 99,45 %. Nici mediul rural nu are probleme, având în vedere că rata acestuia este de 90,36 %, iar din evoluția prezentată în graficul de mai jos, deducem o tendință de creștere a ratei.

FIGURA 251. EVOLUȚIA RATEI DE CONECTARE LA SERVICIUL DE SALUBRITATE ÎN PERIOADA 2015-2018 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, %

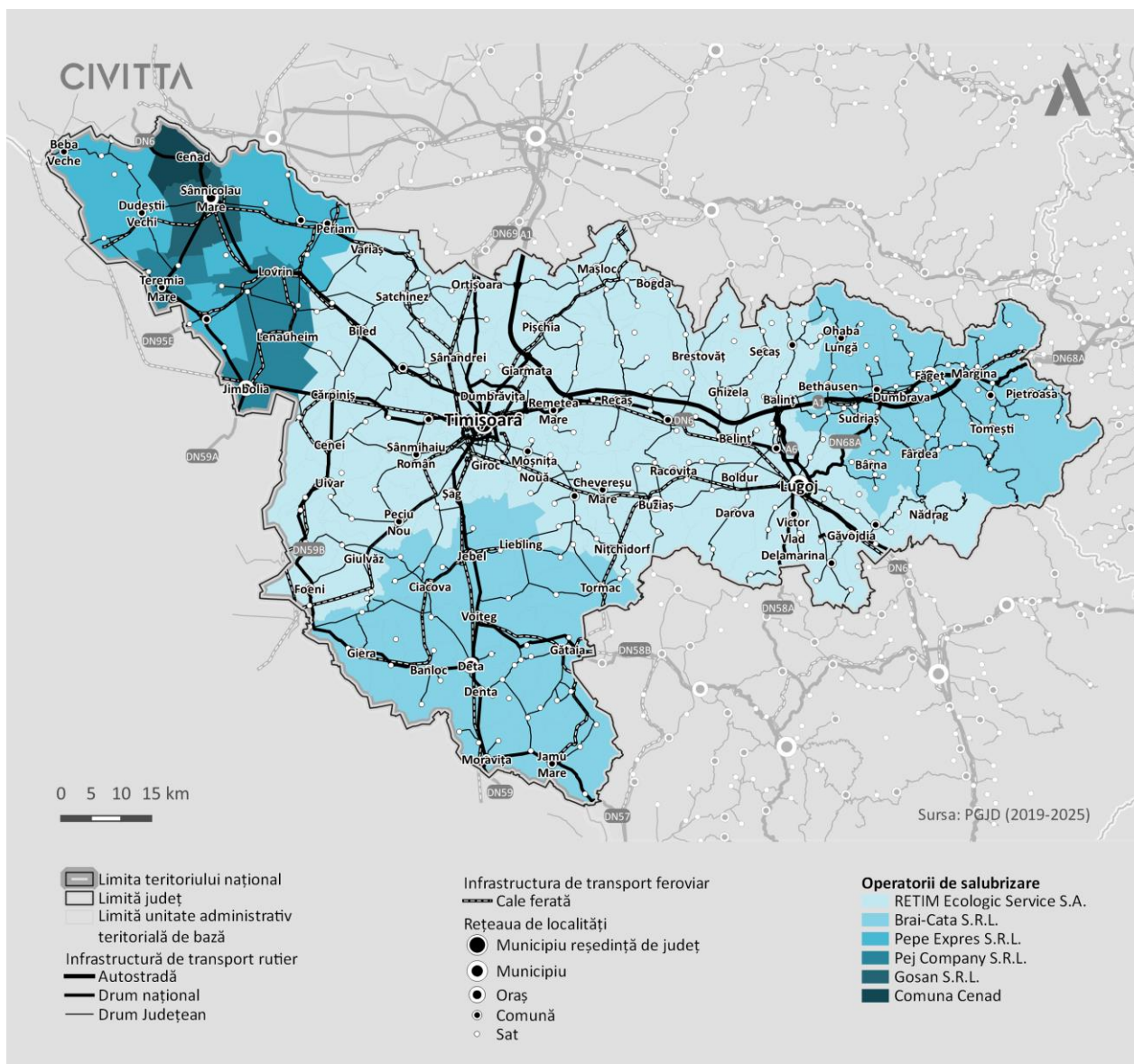
Sursa: Raport județean privind starea mediului

În județul Timiș există 7 operatori de salubritate care colectează deșeurile din UAT-uri. Conform datelor furnizate de către Asociația de Dezvoltare Intercomunitară Deșeurii Timiș (2021):

- 1 operator de salubritate, RETIM Ecologic Service S.A., gestionează ZONA 0 GHIZELA;
- 1 operator de salubritate, RETIM Ecologic Service S.A., gestionează ZONA 1 TIMIȘOARA;
- 4 operatori de salubritate gestionează ZONA 2 JIMBOLIA, astfel: (1) Pepe Expres S.R.L. gestionează deșeurile din UAT-urile: Beba Veche, Comloșu Mare, Dudeștii Vechi, Periam, Pesac, Sânpetru Mare, Saravale, Tomnatic și Vâlceni; (2) Comuna Cenad gestionează deșeurile din UAT-ul Cenad; (3) Pej Company S.R.L. gestionează deșeurile din UAT-urile: comunele Gottlob, Lenauheim, Lovrin, Teremia mare și Orașul Jimbolia și (4) Gosan S.R.L. gestionează deșeurile din UAT-ul Orașul Sânnicolau Mare;
- 1 operator de salubritate, Asocieria Brai-Cata S.R.L. - Libro Events S.R.L., prin lider Brai-Cata S.R.L., gestionează ZONA 3 DETA;
- 1 operator de salubritate, Asocieria Brai-Cata S.R.L. - Libro Events S.R.L., prin lider Brai-Cata S.R.L., gestionează ZONA 4 FĂGET.

Dintre cele 5 zone de colectare ale județului, ZONA 1 TIMIȘOARA a generat cea mai mare cantitate de deșeurii, de 152.152,42 t, reprezentând 76 % din totalul județului Timiș. De asemenea, a reciclat și cele mai multe deșeurii, mai exact 4.493,29 t, reprezentând 72 % din totalul deșeurilor reciclate din județ. Pe locul doi, din punct de vedere al cantităților de deșeurii colectate și reciclate, este ZONA 0 GHIZELA, cu 24.505,46 t de deșeurii colectate, adică 12 % din total, și 1.320,5 t de deșeurii reciclate, adică 21 % din total.

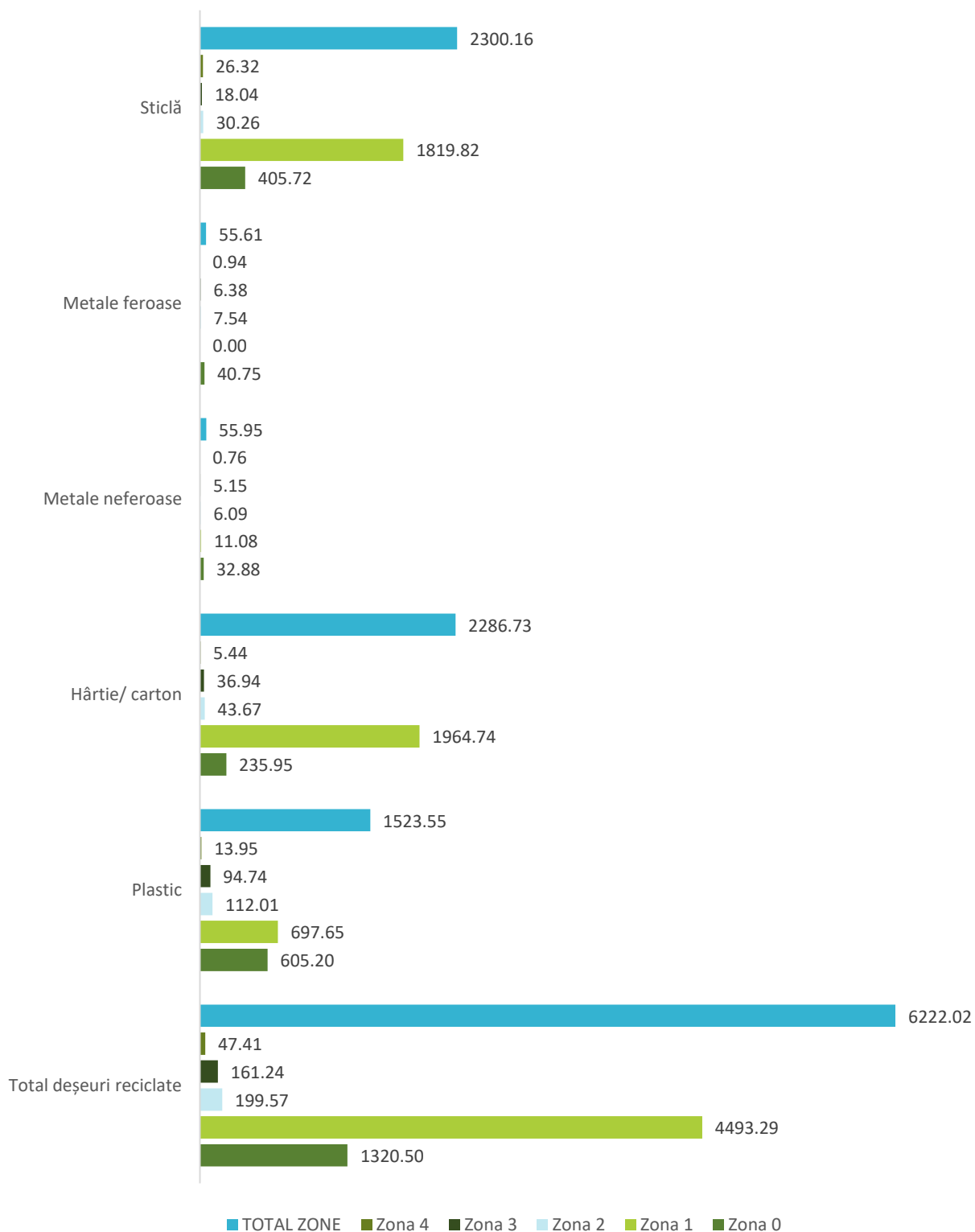
FIGURA 252. OPERATORII DE SALUBRIZARE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Prelucrarea consultantului

În ZONA 1 TIMIȘOARA predomină cantitatea de hârtie și carton reciclat, de 1.964,74 t/an, adică 44 % din total, după cum observăm în graficul de mai jos. Cantitatea de sticlă reciclată din această zonă este aproximativ aceeași, de 1.819,82 t/an, adică 41 % din total. Mai departe, în ZONA 0 GHIZELA, predomină cantitatea de plastic reciclat, de 605,2 t/an, adică 46 % din total. Aceasta este urmată de cantitatea de sticlă reciclată, de 405,72 t/an, adică 31 % din total. Restul zonelor nu au înregistrat cantități mari de deșeuri reciclate însă există câteva valori ceva mai mari, de aproximativ 100 t/an, în zonele ZONA 2 JIMBOLIA și ZONA 3 DETA, în cazul plasticului, de aproximativ 57 % din totalul fiecărei zone. De asemenea, remarcăm că metalele feroase și neferoase sunt foarte puțin reciclate, reprezentând aproximativ 2 % din total. În schimb, pe primele două locuri se află sticla și hârtia/ cartonul, care reprezintă însumat aproximativ 74 % din totalul județului Timiș.

FIGURA 253. CANTITATEA DE DEȘEURI RECICLATE PENTRU FIECARE ZONĂ DE COLECTARE, ÎN FUNCȚIE DE TIPUL DE DEȘEU RECICLAT (T/AN) ÎN ANUL 2019 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

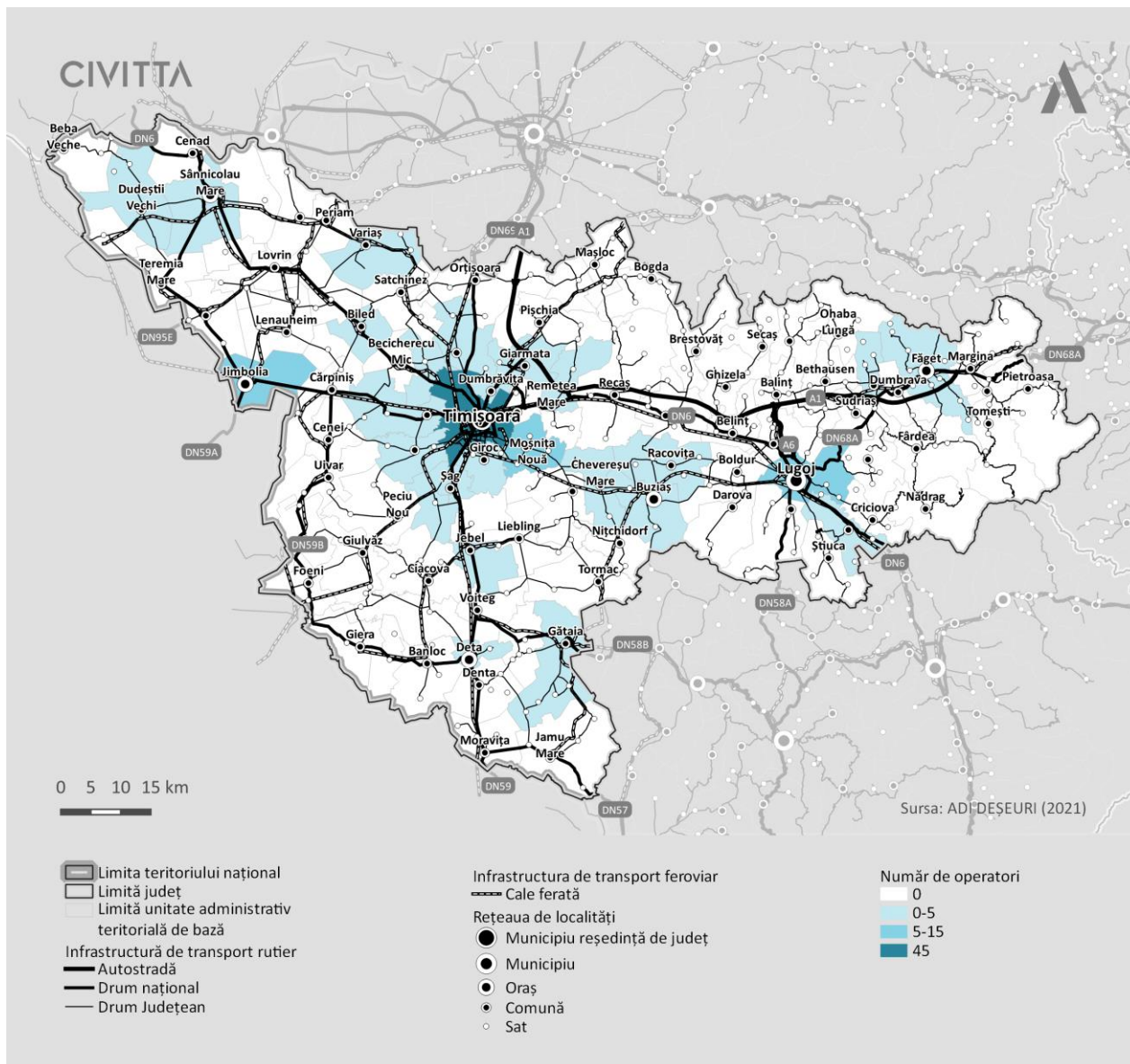

Sursa: Raport județean privind starea mediului

Fluxurile tehnologice de colectare, tratare, reciclare și valorificare ale deșeurilor sunt asigurate de către 123 de operatori care gestionează deșeurile în județul Timiș, numărul acestora fiind spațializat, în fiecare UAT, în

cartograma de mai jos, iar detalierea operatorilor pe zonele de colectare poate fi consultată în anexele documentului. Observăm că majoritatea operatorilor economici sunt concentrați în Zona 1 TIMIȘOARA.

FIGURA 254. NUMĂRUL DE OPERATORI CARE GESTIONEAZĂ DEȘEURILE ÎN ANUL 2019 DIN JUDEȚUL TIMIȘ, NR.

Sursa: Prelucrare date furnizate de către ADI Deșeurii Timiș

8.6. PRINCIPALELE CONCLUZII, PROVOCĂRI ȘI RECOMANDĂRI PENTRU STRATEGIE

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
ALIMENTAREA CU APĂ ȘI COLECTAREA APELOR UZATE	
Dezvoltarea la nivel județean a infrastructurii de alimentare cu apă și canalizare apă uzată și creșterea populației conectate a fost constantă în ultimii 10 ani, începând cu perioada 2015 - 2016 aceasta având o creștere de cca. 20%. Cu toate acestea, asigurarea infrastructurii de canalizare și epurare este nesatisfăcătoare. În mediul urban aceasta are o pondere de 73,8%, orașele Gătaia, Jimbolia și Recaș situându-se mult sub această valoare (cca. 48,5%). La nivelul județului, gradul de acoperire a rețelei de alimentare cu apă cu rețea de canalizare apă uzată este scăzut (43,5%), această situație are drept cauze lipsa efectivă a rețelei de canalizare în localități, precum și existenței populației neracordate la rețeaua de canalizare din cauza prețului crescut al apei. În mediul rural, 45 de UAT-uri (cca. 50,5%) nu au infrastructura de canalizare și epurare a apelor uzate. Asigurarea localităților din județ cu infrastructură de canalizare și epurarea apelor uzate și extinderea și modernizarea infrastructurii de alimentare cu apă devine o prioritate majoră, în contextul dezvoltării atractivității din punct de vedere al locuirii și al activităților socio-economice.	Finalizarea investițiilor (aflate în derulare, sistate sau neîncepute încă) finanțate prin PNDR etapele I și II privind reabilitarea, extinderea și înființarea infrastructurilor de alimentare cu apă și canalizare apă uzată din localitățile urbane și rurale: municipiul Lugoj, orașele Buziaș, Făget, Gătaia, Jimbolia, și comunele Cărpiniș, Darova, Denta, Dudeștii Vechi, Dumbrava, Fârdea, Foeni, Orțișoara, Parța, Sacoșu Turcesc, Teremia Mare, Traian Vuia, Victor Vlad Delamarina, Becicherecu Mic, Biled, Comloșu Mare, Gavojdia, Ghilad, Ghiroda, Ghizela, Giarmata, Giroc, Iecea Mare, Liebling, Mănăștur, Moravița, Moșnița Nouă, Ohaba Lungă, Peciu Nou, Periam, Pietroasa, Saravale, Satchinez, Sănandrei, Sânmihaiu Român, Șandra, Teremia Mare, Tomnatic, Vâlcani. Realizarea în regim prioritar, a infrastructurii de canalizare și epurare a apelor uzate în localitățile din comunele care dețin infrastructură de alimentare cu apă: Balint, Bara, Beba Veche, Becicherecu Mic, Belinț, Biled, Birda, Bogda, Brestovăț, Bucovăț, Cenei, Checea, Chevereșu Mare, Denta, Fibiș, Ghizelei, Giarmata, Giulvăz, Gottlob, Iecea Mare, Jamu Mare, Lenauheim, Livezile, Mașloc, Nițchidorf, Otelec, Pietroasa, Racovița, Remetea Mare, Sacoșu Turcesc, Șag, Sănandrei, Șandra, Sânpetru Mare, Saravale, Satchinez, Secaș, Teremia Mare, Tormac, Traian Vuia, Uivar, Vâlcani.
INFRASTRUCTURA ENERGETICĂ ȘI TELECOMUNICAȚII	
Serviciu de iluminat public organizat în 24% din localitățile județului. Surse regenerabile nevalorificate corespunzător la nivel local. Lipsa accesului la comunicații electronice broadband în cea mai mare parte a zonei rurale.	Organizarea serviciului de iluminat public în toate localitățile rurale. Creșterea utilizării surselor regenerabile de energie. Extinderea infrastructurii de telecomunicații și implementarea noilor tehnologii pentru asigurarea accesului la comunicații electronice în bandă largă.
GESTIUNEA DEȘEURILOR	
Zona 1 TIMIȘOARA nu dispune de o stație de compostare pentru valorificarea deșeurilor biodegradabile, eventual și pe cele reziduale, cantitatea de deșeuri biodegradabile fiind cea mai mare din totalul deșeurilor colectate. Stația de sortare din Comuna Ghizela funcționează cu mult sub capacitatea totală de sortare/ transferare.	Este nevoie de reactivarea vechiului proiect și de identificarea unor soluții urgente de realizare a stației de compostare, de capacitate mare, pentru valorificarea deșeurilor biodegradabile. În această situație, pentru eficientizarea procesului, o soluție ar putea fi aducerea de deșeuri din județele vecine pentru reciclarea și valorificarea acestora în județul Timiș.

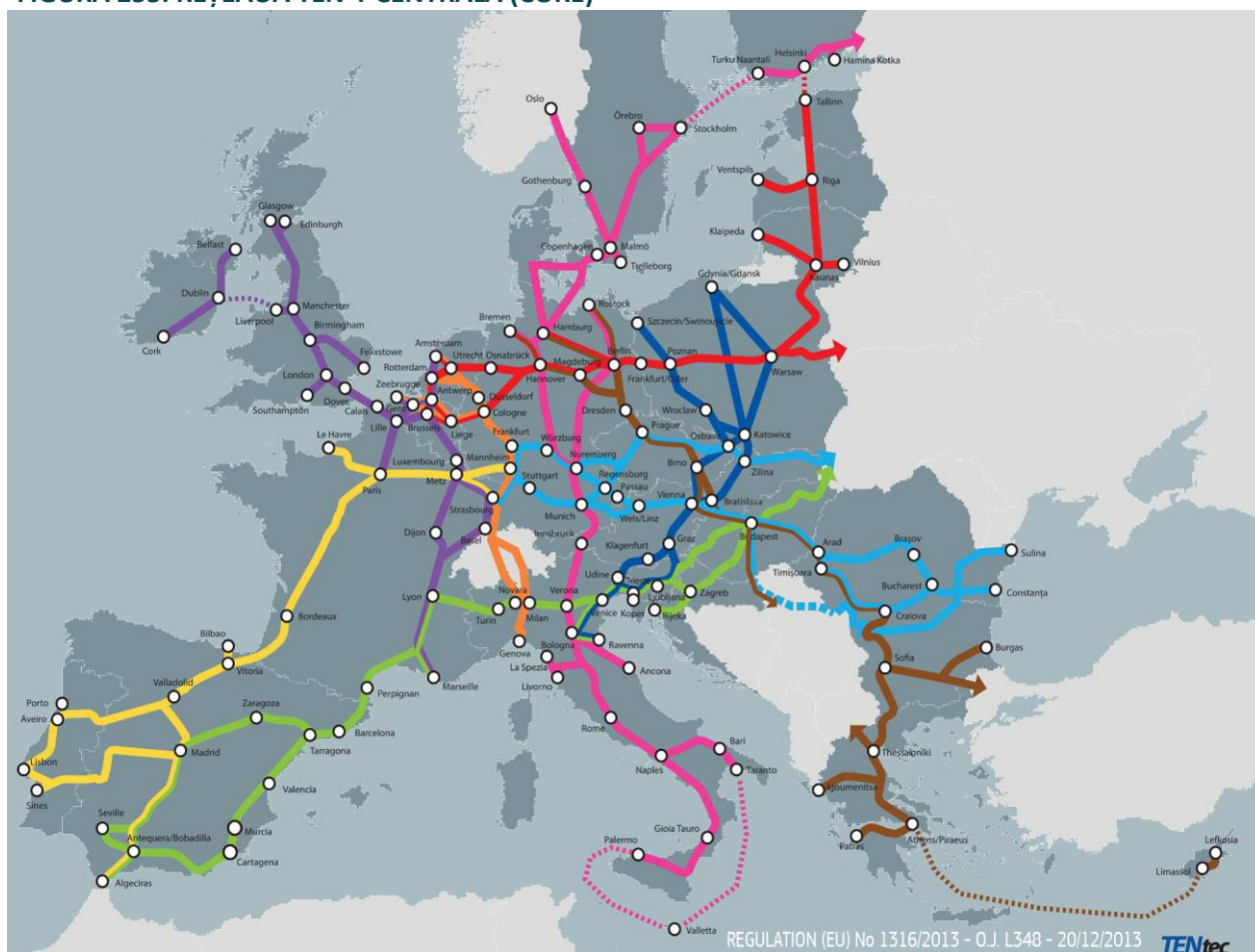
CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
Centrele de colectare din orașele Jimbolia, Deta și Făget funcționează deja la 75 % din capacitate. Este posibil, de asemenea, ca stația de transfer din municipiul Timișoara să fie suprasolicitată, UAT-urile deservite generând o cantitate de deșeuri peste două ori mai mare față de capacitatea stației.	În cazul creșterii cantității de deșeuri generate, se poate considera extinderea centrelor de colectare și a stației de transfer.
Stația de compostare din Comuna Ghizela are o capacitate redusă, fiind singura funcțională din județ.	O soluție ar putea fi extinderea stației de compostare. O altă soluție ar putea fi construirea unei/ mai multor stații de compostare în cele 4 zone care nu dispun de o astfel de infrastructură.
Se reciclează puțin plastic, hârtie/ carton, metale și sticlă, în jur de 3 % din cantitatea totală de deșeuri reciclabile colectate.	Va fi nevoie de organizarea unor evenimente cu scopul de a promova economia circulară și de a atrage posibili parteneri din zonele de colectare, care pot recicla deșeurile colectate.
Am identificat doar un proiect care vizează valorificarea nămolurilor în stația de epurare municipală Timișoara însă celelalte stații de epurare din județ nu dispun de o astfel de infrastructură.	Va fi nevoie de re tehnologizarea stațiilor de epurare din județul Timiș, astfel încât să valorifice tot nămolul rezultat.
Infrastructura de management al deșeurilor din Județul Timiș este incompletă.	Infrastructura de management al deșeurilor din Județul Timiș ar putea fi completată și cu un depozit pentru deșeuri inerte și instalații de sterilizare și incinerare/ compostare a deșeurilor de origine animală.

9. TRANSPORT ȘI MOBILITATE

9.1. CONECTIVITATE TERITORIALĂ

Județul Timiș beneficiază de o bună conexiune la principalele coridoare de transport europene. Județul Timiș este printre puținele județe deservite de două coridoare TEN-T principale, Rin-Dunăre și Orient-Est-Med. Timișoara face parte din cele 7 noduri urbane³⁰¹ din rețeaua TEN-T Core³⁰². Județul are astfel legături cu centre urbane importante la nivel european, precum Budapesta (Ungaria), Bratislava (Slovacia), Viena (Austria), Praga (Cehia), Strasbourg (Franța), Stuttgart, Frankfurt, München, Nürnberg, Dresden, Leipzig, Bremen și Hamburg (Germania).

FIGURA 255. REȚEAUA TEN-T CENTRALĂ (CORE)

Sursa: https://ec.europa.eu/transport/themes/infrastructure/ten-t_en

Elementele de infrastructură TEN-T ce străbat teritoriul județului Timiș sunt următoarele:

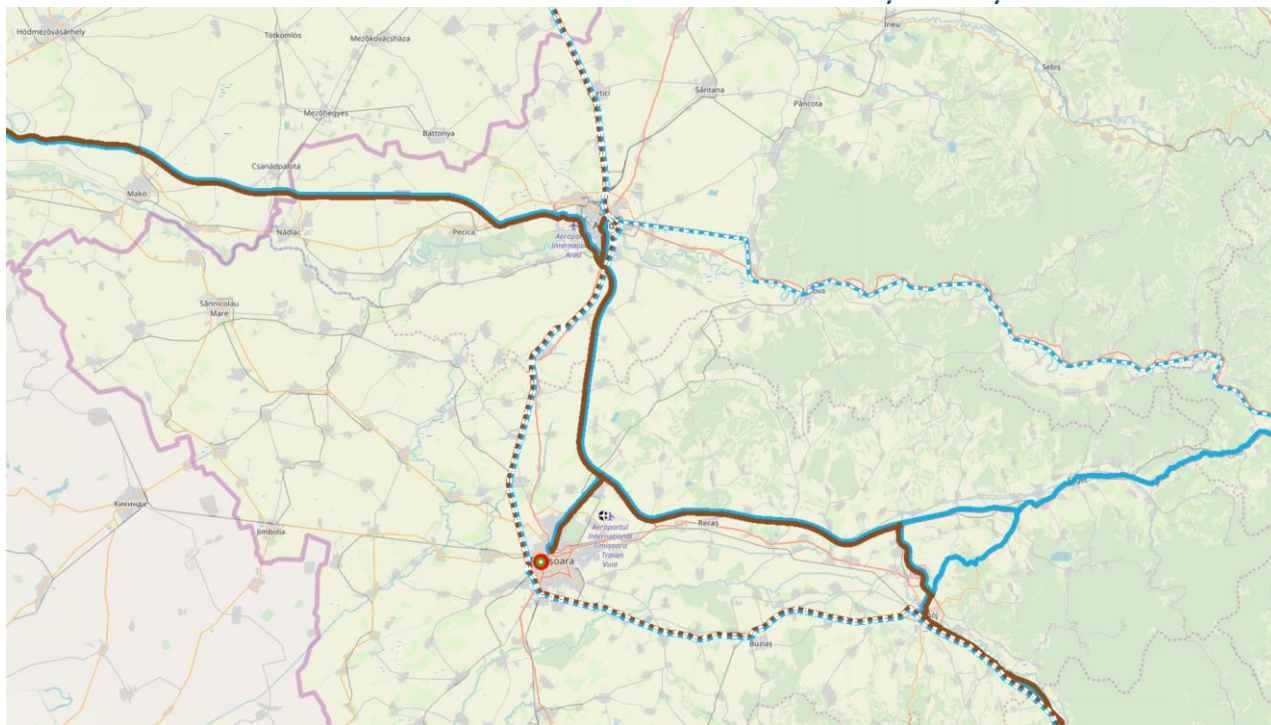
- Autostrada A1 (Nădlac – Arad – Timișoara - Lugoj) – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;

³⁰¹ Alături de Arad, Craiova, București, Brașov, Constanța și Sulina.

³⁰² Rețeaua TEN-T Centrală (Core) face referire la principalele coridoare de transport între statele membre UE ce urmează a fi finalizate până în anul 2030. Rețeaua TEN-T Globală (Comprehensive) face referire la rețeaua de transport secundară a statelor membre UE, finalizarea acesteia fiind estimată pentru anul 2050.

- Autostrada A6 (legătură municipiul Lugoj – autostrada A1) – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;
- DJ691 (legătură municipiul Timișoara – autostrada A1) – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;
- DN6 (Lugoj – Drobeta Turnu-Severin) – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;
- DN68A (Lugoj – Deva) – rețeaua TEN-T Centrală, parte a coridorului Rin-Dunăre;
- DN59 (Timișoara – Voiteg – Moravița) – rețeaua TEN-T Centrală;
- CF 217 (Arad – Timișoara) – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;
- CF 916 (Timișoara – Lugoj) – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;
- CF 900 (Lugoj – Orșova) – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;
- CF 922 (Timișoara – Stamora Moravița – granița cu Bulgaria) – rețeaua TEN-T Centrală;
- Aeroportul Internațional Traian Vuia Timișoara – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;
- Terminal feroviar-rutier Timișoara – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;
- CF viteză sporită Arad – Timișoara – rețeaua TEN-T Globală;
- CF viteză sporită Timișoara Brașov – rețeaua TEN-T Globală.

FIGURA 256. SEGMENTELE CORIDOARELOR TEN-T CARE STRĂBAT JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: https://ec.europa.eu/transport/themes/infrastructure/ten-t_en

Principalul culoar de transport în relația cu occidentul traversează județul Timiș însă se conectează la rețeaua de localități din Ungaria prin Nădlac – județul Arad. Culoarele de transport (autostrada A3 și magistrala 200) au continuitate și pe teritoriul Ungariei.

Punctele de trecere ale frontierei din județul Timiș sunt de o importanță secundară nefiind alimentate de infrastructură de transport de mare capacitate. Astfel, județul Arad (Curtici / Nădlac – Arad) rămâne principala

poartă de intrare în țară pe cale rutieră și feroviară. Legătura cu Serbia, este însă îngreunată întrucât toate trenurile care folosesc linia transfrontalieră 922 au capătul la Stămora Moravița și nu traversează astfel granița. Trenurile care circulă pe această linie sunt de tip Regio, având opriri în fiecare stație de pe traseu (Timișoara Nord – Stămora Moravița), aspect ce conduce la timpi mai ridicați de deplasare. Deși există linie de cale ferată până la Cenad, aceasta nu este conectată cu linia care duce spre Mako și continuă spre Szeged.

Infrastructura aparținând rețelei TEN-T din județul Timiș este în marea ei majoritate finalizată. Există, însă, tronsoane propuse spre modernizare atât la nivel rutier: DJ691³⁰³, DN68A, cât și feroviar: CF 217, CF 916, CF 900, CF 922 pe tronsonul Timișoara – Stămora Moravița. În ceea ce privește legătura Timișoara – Arad, proiectul se află în prezent în proces de licitație pentru achiziția serviciilor de proiectare și execuție a lucrării. Ulterior finalizării procesului de licitație se va urmări finalizarea proiectului într-o perioadă de 42 de luni (6 luni proiectare și 36 de luni pentru execuție)³⁰⁴.

Rețeaua de transport rutier asigură conexiuni bune în regiune, inclusive cu statele vecine însă legătura cu Capitala rămâne dificilă

La nivel regional, județul Timiș dispune de conexiuni rutiere bune cu municipiul Arad prin intermediul autostrăzii A1, aceasta asigurând totodată și conexiuni facile între municipiile din județ, Timișoara și Lugoj. Autostrada A1 asigură legătura și cu municipiul Deva, pe acest tronson evidențiindu-se dificultăți cauzate de segmentul nefinalizat al autostrăzii pe tronsonul Margina – Holdea (Secțiunea E: KM 47+090 – KM 56+220 și finalizare Secțiunea D), proiectul aferent acestui segment având drept orizont de timp anul 2025.

Totodată, există segmente lipsă și pe tronsoanele Sibiu – Pitești și Sibiu – Brașov – Ploiești, aspect ce conduce la îngreunarea legăturii cu municipiul București, rezultând în timpi ridicați de deplasare către capitală. O dificultate se remarcă și în legătura către municipiul Oradea, segmentul Arad – Oradea nefiind realizat.

Totuși, pentru toate aceste segmente există studii de fezabilitate în curs de pregătire sau de actualizare. Finalizarea segmentelor anterior menționate va asigura o mai bună accesibilitate pentru județul Timiș, facilitând conexiunile județului atât cu capitala, cât și cu zonele centrale și de nord-vest a teritoriului național.

Rețeaua feroviară din județul Timiș asigură legături facile cu partea de sud a României însă nu și cu partea centrală și de nord a țării

Magistrala CF 900 reprezintă principala legătură feroviară a județului cu celelalte centre urbane din România, mai ales cu orașele din sudul țării: Drobeta Turnu Severin, Craiova, București. Legăturile Timișoarei cu centrele urbane din nordul și centrul României se realizează prin Arad folosind magistrala secundară 217 sau prin Lugoj folosind magistralele secundare 918, 916 și 212. Acest aspect face ca frecvența trenurilor pentru destinații precum Sibiu sau Brașov să fie una redusă iar timpii de parcurs să fie de cel puțin două ori mai mari decât cei pe cale rutieră. Totuși rețeaua extinsă de căi ferate a județului ar putea permite legături facile cu orașele din Ungaria și Serbia via Jimbolia și Deta sau via Cruci dacă s-ar extinde linia 926 cu aproximativ 600 pentru a traversa către Jász Tócsa în Serbia. De asemenea, prin Arad județul Timiș are acces facil la orașe europene importante precum Budapesta sau Viena.

³⁰³ Legătură importantă către Aeroportul Internațional Traian Vuia cu probleme frecvente de congestie.

³⁰⁴ CFR, Comunicat de presă, 2020. Disponibil la: <http://www.cfr.ro/index.php/comunicate-de-presa/comunicate-de-presa-2020/5452-19-octombrie-2020-cfr-sa-a-lansat-licitatia-in-valoare-de-3-9-mld-ron-pentru-modernizarea-sectiunilor-timisoara-ronat-traij-si-ronat-traij-arad>

TABEL 89. DURATA DEPLASĂRILOR ÎNTRE MUNICIPIUL TIMIȘOARA ȘI CENTRE URBANE IMPORTANTE DE LA NIVEL NAȚIONAL

DESTINAȚIE	DURATĂ PE CALE RUTIERĂ	DURATĂ PE CALE FERROVIARĂ ³⁰⁵	DIFERENȚĂ RUTIER/FERROVIAR
Sibiu	3h 4 min.	6h 45 min.	Rutier - de aprox. 2 ori mai rapid decât feroviar
Brașov	5h 2 min.	10h 25 min.	Rutier - de aprox. 2 ori mai rapid decât feroviar
Cluj-Napoca	4h 17 min.	6h 4 min.	Rutier - de aprox. 1,5 ori mai rapid decât feroviar
Oradea	2h 42 min.	2h 58 min.	Valori comparabile, diferența dintre rutier și feroviar este de numai 16 minute.
Iași	9h 42 min.	14h 56 min.	Rutier – de aproximativ 1,5 ori mai rapid decât feroviar
București	7h 6 min.	9h 40 min.	Rutier – de aproximativ 1,25 ori mai rapid decât feroviar

Sursa: Google Maps și mersultrenurilor.infofer.ro

Aeroportul Internațional Traian Vuia din Timișoara oferă legături facile cu Europa însă se află în concurență cu încă două aeroporturi, Arad și Szeged

Județul Timiș dispune de un aeroport – Aeroportul Internațional Traian Vuia – amenajat în comuna Ghiroda, în vecinătatea directă a municipiului Timișoara. Conform MPTG, acesta este încadrat drept aeroport internațional, fiind al treilea cel mai mare aeroport din România după numărul de pasageri transportați, la nivelul anului 2019 (1,597,319 pasageri)³⁰⁶. Aeroportul deservește întreaga populație a regiunii, fiind singurul aeroport funcțional pe tot parcursul anului. Acesta dispune de o singură cursă internă către Aeroportul Internațional Henri Coandă Otopeni³⁰⁷, asigurând astfel legătura aeriană cu capitala, dar și accesul către o diversitate mai largă de destinații prin zborurile operate de Aeroportul Henri Coandă atât intern, cât și internațional. În ceea ce privește zborurile internaționale, aeroportul din Timișoara asigură curse către 16 destinații europene în orașe din Spania, Italia, Germania, Franța, Belgia și Marea Britanie.

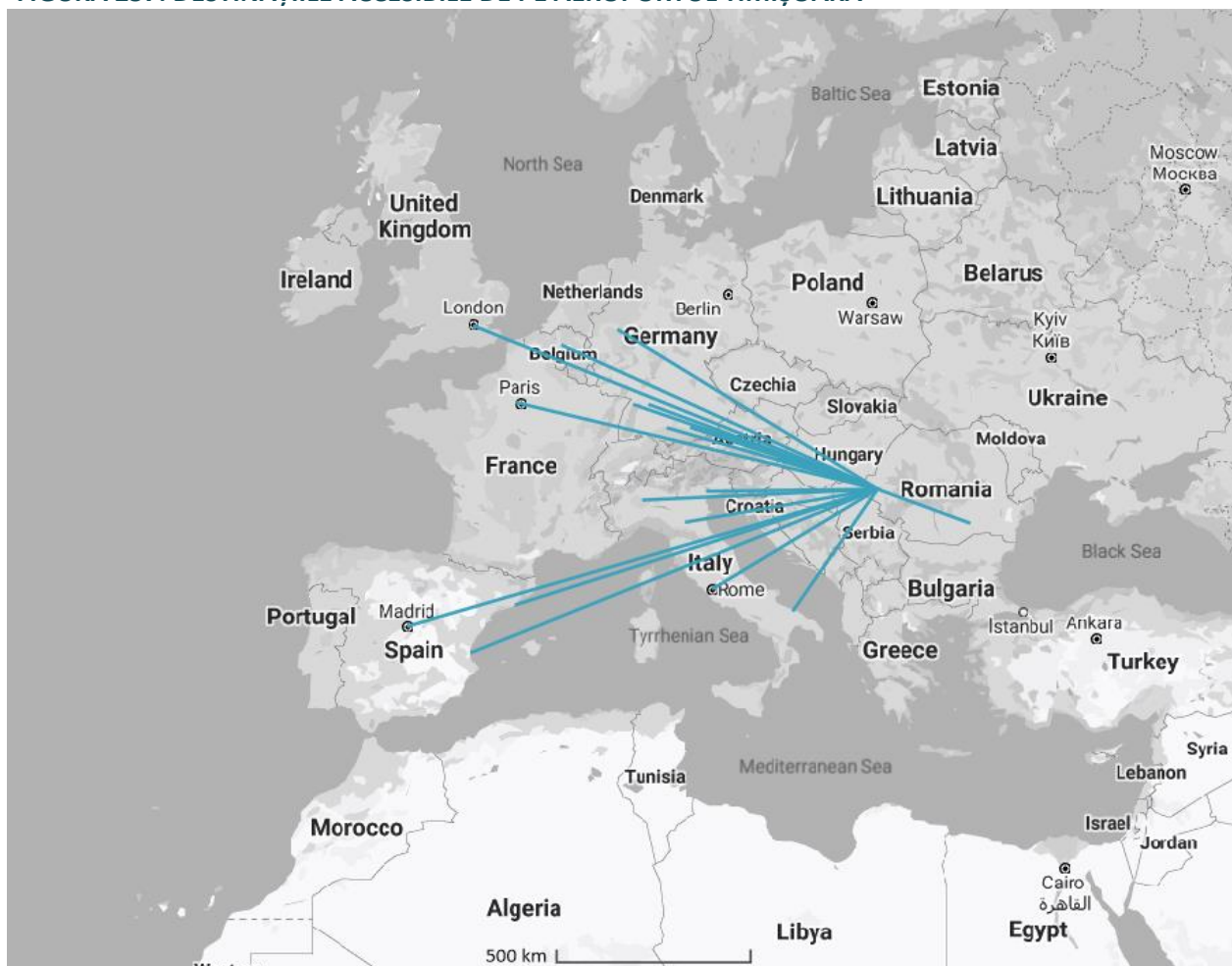
Figura 3 prezintă toate destinațiile accesibile de pe Aeroportul Internațional Traian Vuia. Se remarcă astfel că aeroportul este conectat cu noduri importante pe cale aeriană din Europa care asigură legături transcontinentale, precum Aeroportul Bruxelles – Charleroi, Aeroportul Fiumicino Roma, Aeroportul Milano-Bergamo, Aeroportul Franz Josef Strauss Munich sau Aeroportul Barajas Madrid.

³⁰⁵ Valorile reprezintă conexiunile feroviare cele mai rapide.

³⁰⁶ Eurostat, Air passenger transport by main airports in each reporting country [avia_paoa]. Disponibil la: <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

³⁰⁷ Deși în trecut au existat și curse directe către Iași și Cluj-Napoca.

FIGURA 257. DESTINAȚIILE ACCESIBILE DE PE AEROPORTUL TIMIȘOARA

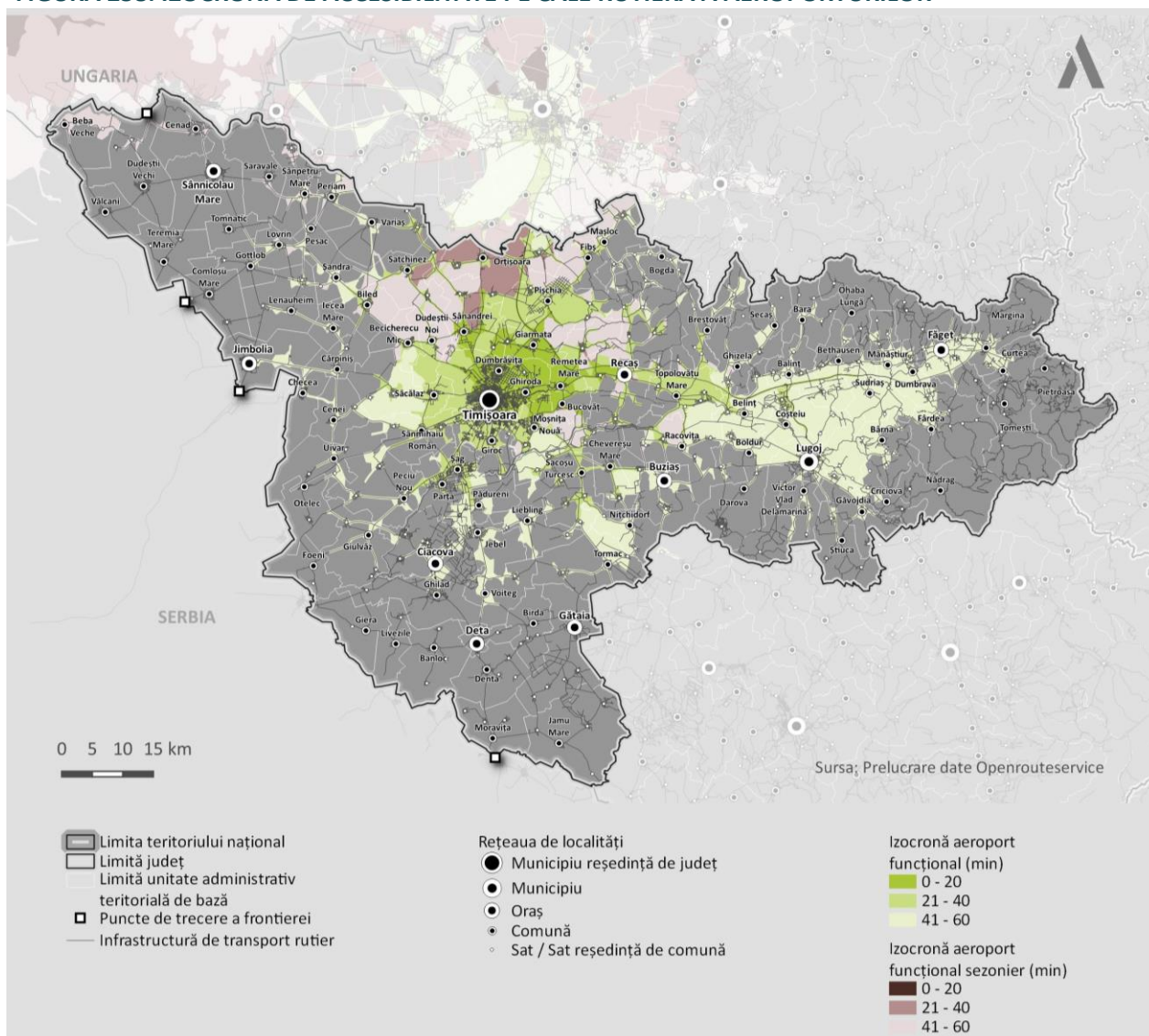

Sursa: prelucrare proprie pe baza informațiilor de pe aerotim.ro (fundal Google Maps)

Din punct de vedere al infrastructurii, aeroportul se află în curs de modernizare și extindere. Astfel, în prezent, se realizează lucrările asupra noului terminal de sosiri pentru cursele externe, urmând ca acestea să se finalizeze la începutul anului 2021 și să fie dat în funcțiune începând cu luna aprilie 2021. Totodată, se urmărește ca la nivelul anului 2021 să se înceapă lucrările și la noul terminal de plecări pentru cursele externe, dar și realizarea unui centru intermodal pentru transportul de marfă. Pe lângă acestea, aeroportul urmărește demararea realizării următoarele obiective, începând cu anul 2021: realizarea/modernizarea sistemului integrat de securitate fizică, realizare/modernizarea unui centru intermodal de transport pasageri și achiziția de echipamente destinate activităților non-economice și economice în domeniul siguranței aeronautice³⁰⁸. În prezent Aeroportul Internațional Traian Vuia nu este deservit de calea ferată, există însă în lucru un studiu de fezabilitate care vizează conectarea acestuia la Gara Timișoara Nord folosind magistrala secundară 213 care trece prin Giarmata Vii.

³⁰⁸ Aeroportul Traian Vuia Timișoara, Comunicat de presă: Aeroportul Internațional Timișoara continuă procesul de dezvoltare și modernizare, 2020. Disponibil la: <https://aerotim.ro/comunicate/aeroportul-international-timisoara-continua-procesul-de-dezvoltare-si-modernizare/>

FIGURA 258. IZOCRONA DE ACCESIBILITATE PE CALE RUTIERĂ A AEROPORTURILOR

Sursa: reprezentare grafică în Qgis a datelor modelate prin Openrouteservice

În vecinătatea județului Timiș se mai află și Aeroportul Internațional Arad, amenajat în municipiul Arad, acesta fiind accesibil pe cale rutieră prin intermediul autostrăzii A1 sau a drumului național DN60 (E671) într-un interval de timp cuprins între 24 de minute (comunele din nordul județului) și 90-100 (comunele din sudul județului). Datorită autostrăzii A1, legătura cu municipiul Arad e mult mai rapidă, motiv pentru care Aeroportul Internațional Traian Vuia își extinde mult raza de influență concurând direct cu aeroportul din Arad. Această competiție este în defavoarea aeroportului din Arad, care în lipsă de cerere este operațional doar pe timpul verii când operează zboruri către destinații turistice din Europa. Partea de vest a județului se află în raza de deservire a aeroportului de la Szeged fără a calcula însă timpul alocat pentru trecerea frontierei.

Efficientizarea și extinderea infrastructurii rutiere și feroviare se numără printre principalele priorități ale județului Timiș.

Principalele proiecte de infrastructură de transport de interes național sunt prezentate în Masterplanul General de Transport (MPGT) al României. Principalele proiecte ce vizează infrastructura de transport, localizate pe teritoriul județului Timiș, sunt următoarele:

- Autostrada A1 Transcarpați (tronsonul Holdea – Margina) – valoare 333.85 mil. euro, implementare în perioada 2016-2017;

- Drum Expres DX2 Danubius Expres (Drobeta Turnu Severin-Lugoj) – valoare 1,345.61 mil. euro, implementare în perioada 2021-2026;
- Drum de conectivitate C21 – Lugoj;
- Drum de conectivitate C12 – Timișoara – legătură ET12-A1;
- Trans Regio TR12 Țara Timișului (tronsonul Reșița – Voiteg) – valoare 39 mil. euro, implementare în perioada 2022-2025;
- Euro Trans ET12 Banatica (tronsonul Timișoara – Moravița) – valoare 29.5 mil. euro, implementare în perioada 2016-2018;
- Varianta de ocolire Timișoara – valoare 48 mil. euro, implementare în perioada 2016-2018;
- Stația CF Timișoara Nord;
- CF electrificare Timișoara – Stamora Moravița – valoare 106.40 mil. euro, implementare în perioada 2021-2025;
- CF modernizare Timișoara – Arad – valoare 162 mil. euro, implementare în perioada 2025-2029;
- CF modernizare Caransebeș – Timișoara – valoare 267.5 mil. euro, implementare în perioada 2025-2029;
- CF viteză sporită Timișoara – Arad – valoare 22.8 mil. euro, implementare în perioada 2016-2017;
- Aeroportul Internațional „Traian Vuia” Timișoara – valoare 115.68 mil. euro, implementare în perioada 2016-2018;
- Multimodal Timișoara – valoare 34.25 mil. euro, implementare în perioada 2016-2017.

Prin realizarea proiectelor prevăzute în MPGT, județul Timiș va beneficia de o infrastructură de transport modernă și eficientă, întărind astfel legăturile existente și asigurând timpi mai reduși de deplasare atât pe cale rutieră (în special prin accesul facil la autostradă), cât și pe cale feroviară (în special prin intervențiile de modernizare).

Conform datelor furnizate de CESTRIN, stadiul lucrărilor asupra infrastructurii rutiere din județul Timiș este următoarea:

- Autostrada A1 pe tronsonul Margina – Holdea se află în proces de licitație fază execuție/proiectare și execuție lucrări;
- Autostrada Timișoara – Moravița se află în pregătire faza de proiectare (SF, PT);
- Varianta Ocolitoare Timișoara Sud se află în execuție;
- Drumul național de legătură între DN69 și A1 se află în reabilitare/modernizare.

Investițiile în infrastructura de transport sunt susținute și în cadrul Planului Național de Redresare și Reziliență (PNRR), ce urmărește conturarea măsurilor și direcțiilor de acțiune necesare în vederea ameliorării stării economice naționale și asigurarea unei creșteri a acesteia pe termen lung, dar și consolidarea capacității de reziliență în perioade de criză. Printre domeniile prioritare de intervenție propuse în cadrul PNRR se numără și transportul durabil, fiind prevăzute următoarele investiții în infrastructura de transport pentru județul Timiș:

- Autostrada A1 – Secțiunea Lugoj – Deva;
- Legătura între Autostrada A1 – Timișoara – Aeroport Timișoara;
- Modernizare cale ferată Caransebeș – Timișoara – Arad (L3+L4 și L1+L2);
- Cale ferată Timișoara – Aeroport Timișoara.

Concluzionând, județul Timiș dispune în prezent de o bună rețea de transport, fiind bine conectat în teritoriu la nivel regional. Legăturile pe calea ferată cu orașele din nordul și centrul României sunt indirecte și astfel ineficiente. Pe cale rutiere, nefinalizarea la timp a unor segmente din autostrada A3 face ca legăturile cu Deva dar

și București să fie mai dificile. Localizarea județului Timiș la granița cu Serbia și Ungaria îi conferă județului o poziție strategică, acesta având potențialul să devină una dintre principalele porți de intrare în țară dinspre Europa dacă legăturile feroviare și rutiere transfrontaliere sunt optimizate. Finalizarea elementelor de infrastructură aferente rețelei TEN-T, precum și a intervențiilor prevăzute prin MPGT și PNRR, va consolida și îmbunătăți legăturile existente astfel încât județul Timiș va dispune de conectivitate ridicată atât la nivel național, cât și european, ce va contribui în mod direct la dezvoltarea județului, precum și la creșterea atractivității acestuia din punct de vedere economic și social.

9.2. INFRASTRUCTURA DE TRANSPORT RUTIER

Județul Timiș este bine conectat în teritoriu, fiind deservit de multiple drumuri naționale și de autostrada A1.

Drumurile naționale din județul Timiș sunt dispuse radial, având centrul în municipiul Timișoara, respectiv în zona de centru a județului. Totodată, se evidențiază două axe principale pe direcțiile est-vest și nord-sud, susținând mare parte din traficul județean. Drumurile naționale care deservește județul sunt:

- DN6, pe segmentul cuprins între punctul de trecere a frontierei Cenad și limita cu județul Caraș-Severin – pe tronsonul municipiul Timișoara – limita cu județul Caraș-Severin drumul național se suprapune cu E70;
- DN57, pe segmentul Moravița – limita cu județul Caraș-Severin;
- DN58A, pe segmentul municipiul Lugoj – limita cu județul Caraș-Severin;
- DN58B, pe segmentul Voiteg – limita cu județul Caraș-Severin;
- DN59 (E70), pe segmentul cuprins între vama Moravița și municipiul Timișoara;
- DN59A, pe segmentul municipiul Timișoara – punctul de trecere a frontierei Jimbolia;
- DN59B, pe segmentul Cărpiniș – Deta;
- DN59C, pe segmentul Jimbolia – Sânnicolau Mare;
- DN59D, pe segmentul Foeni – granița cu Serbia;
- DN59F, pe segmentul Sânnicolau Mare – granița cu Serbia;
- DN68A (E673), pe segmentul municipiul Lugoj – limita cu județul Hunedoara;
- DN69 (E671), pe segmentul municipiul Timișoara – limita cu județul Arad.

Din cele 10 municipii și orașe din județul Timiș numai 8 sunt deservite de rețeaua de drumuri naționale, două dintre acestea – Buziaș și Ciacova – fiind deservite doar de drumuri județene.

Totodată, relieful din zona Dealurile Lipovei face ca zona să fie una slab irigată de culoare de transport, starea drumurilor fiind una problematică. Astfel, localități precum Buzad, Stanciova, Hodoș, Lăpușnic, Topla sau Nadăș dispun de o accesibilitate mai redusă către restul teritoriului județean.

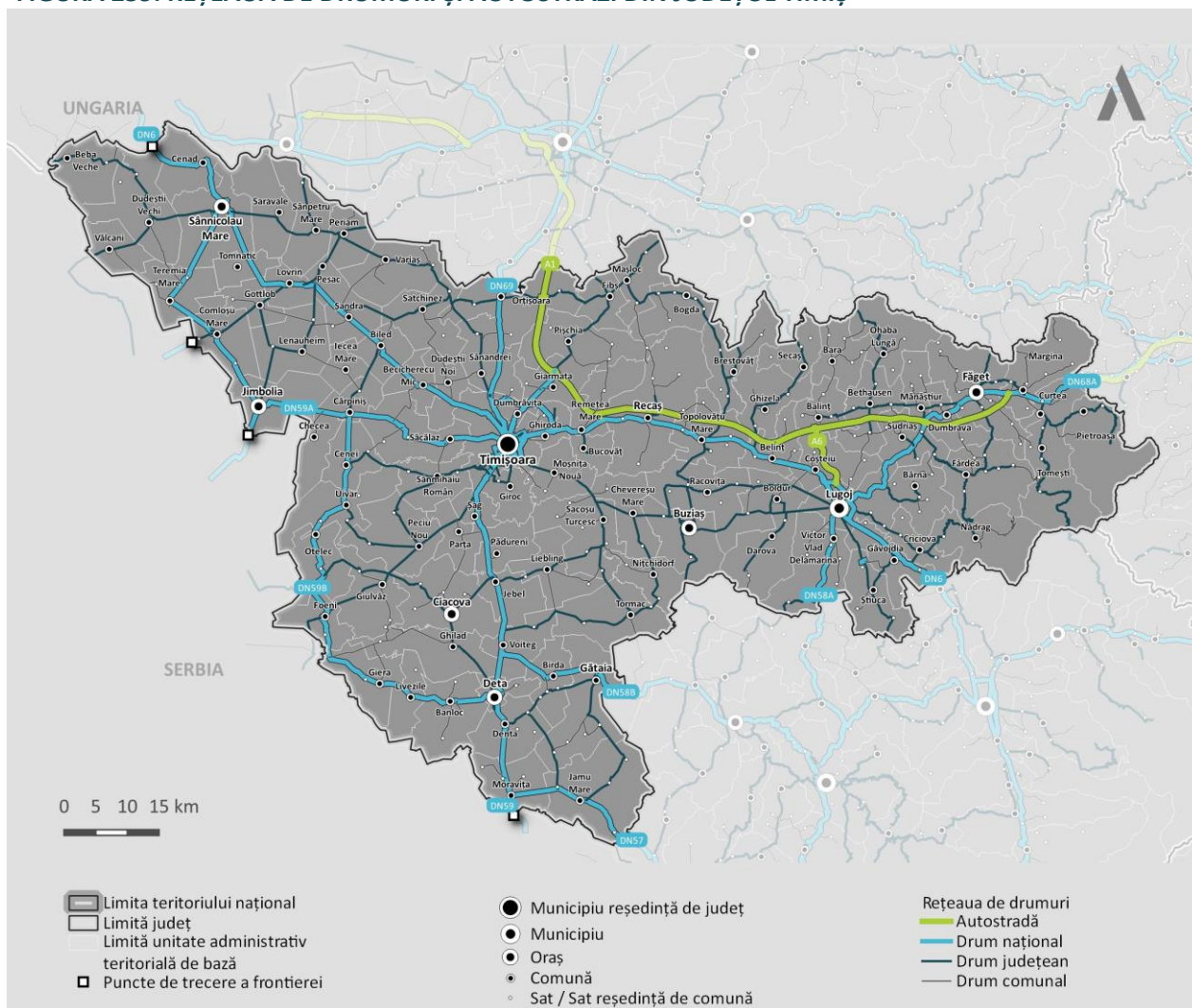
Rețeaua de drumuri naționale este completată de autostrada A1 București – Nădlac, care traversează județul în partea nordică a acestuia, asigurând legătura cu zona centrală a teritoriului național, precum și cu județul Arad. O dată cu finalizarea acesteia³⁰⁹, se va contura un culoar de transport eficient între capitală și județul Timiș și, ulterior, către vama Nădlac. Autostrada A6 asigură legătură între varianta de ocolire a municipiului Lugoj și autostrada A1, facilitând astfel un transfer eficient al traficului, precum și posibilitatea transportului de marfă de a ocoli zonele construite de pe traseu, evitând astfel probleme de congestie și poluare, ce afectează calitatea locuirii pentru cetățenii localităților de pe traseu.

Județul este deservit și de 47 de drumuri județene³¹⁰, acestea acoperind mare parte din teritoriul administrativ al județului. Excepție fac UAT-uri precum Livezile sau Cenad, acestea fiind deservite exclusiv de drumuri naționale și/sau comunale.

³⁰⁹ Segmentele Marginea – Holdea și Sibiu - Pitești

³¹⁰ PATJ Timiș – Volum 5. Căi de comunicație și transport, 2013.

FIGURA 259. REȚEAUA DE DRUMURI ȘI AUTOSTRĂZI DIN JUDEȚUL TIMIȘ

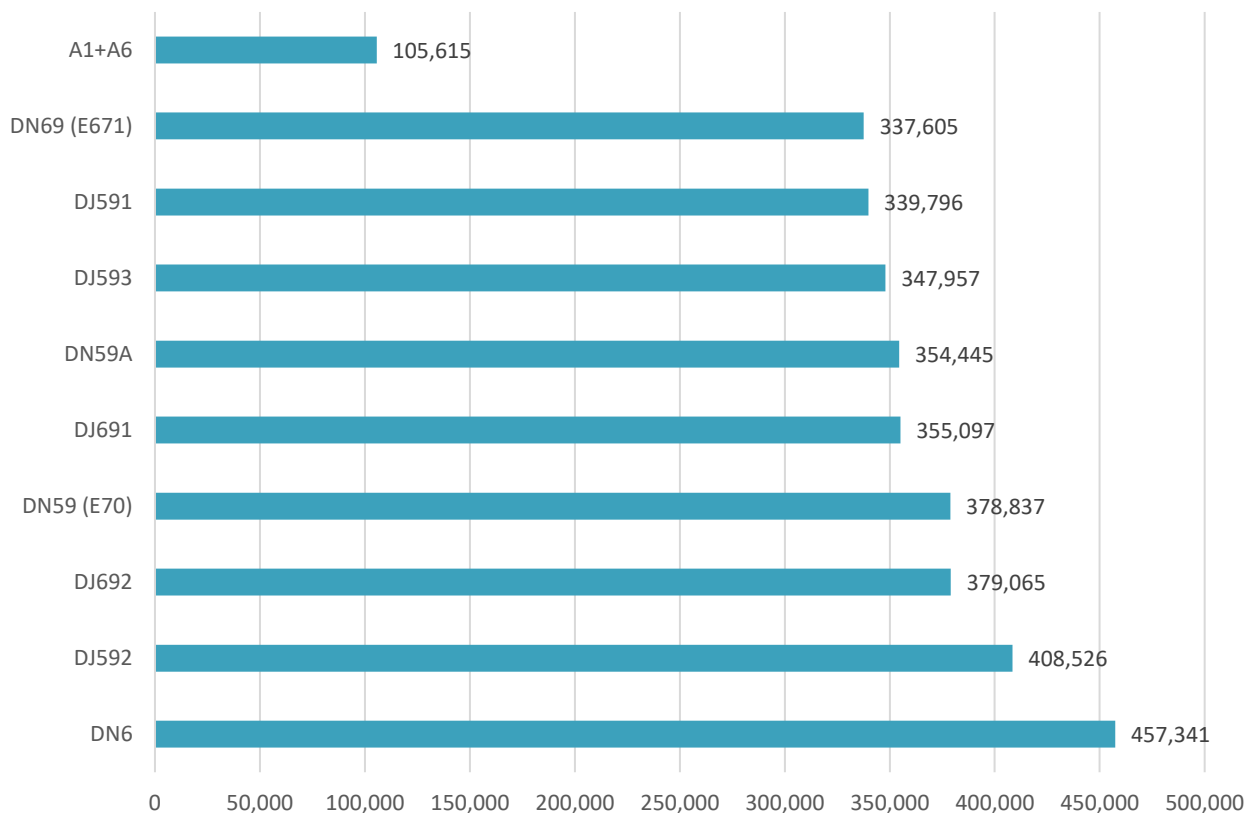

Sursa: prelucrare proprie

Principalele trei drumuri care deservesc populația județului sunt DN6, DJ592 și DJ692.

Drumurile naționale, împreună cu autostrăzile A1 și A6 deservesc 618,052 locuitori ai județului (81.3% din populație), în timp ce drumurile județene deservesc 708,212 locuitori, respectiv 93.25% din populația totală a județului. Dintre acestea, cele mai importante sunt DN6, DN59 (E70), DN59A, DN69 (E71), autostrăzile A1 și A6, DJ592, DJ692, DJ691, DJ593 și DJ591. Împreună acestea deservesc 91% (691,122 locuitori) din populația totală a județului, concentrată în 70 de UAT-uri, distribuită după cum urmează:

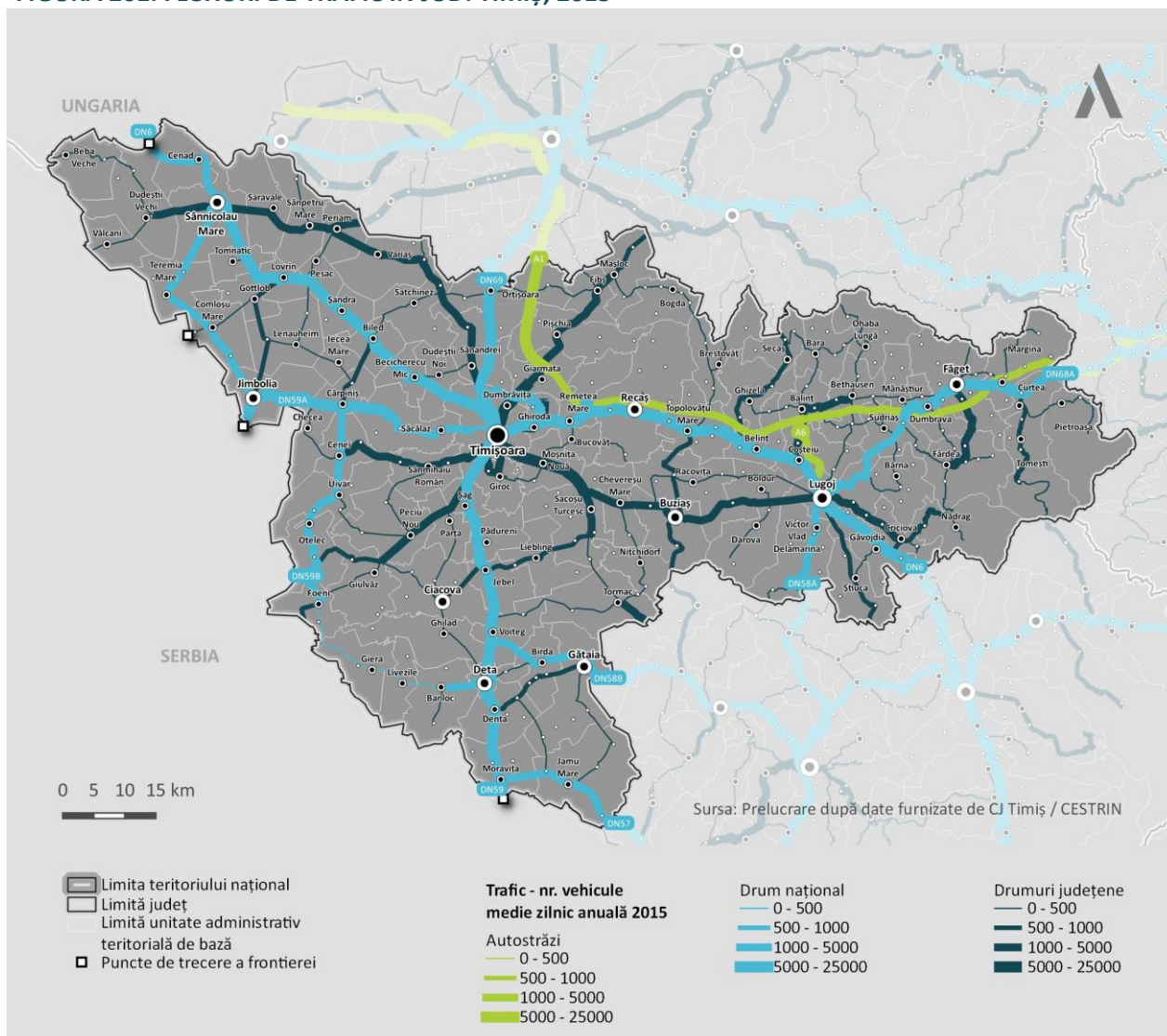
FIGURA 260. POPULAȚIA DESERVITĂ DE PRINCIPALELE DRUMURI DIN JUD. TIMIȘ

Sursa: prelucrare proprie

Importanța drumurilor prezentate anterior se evidențiază și prin fluxurile de trafic rutier aferente acestora. Se observă faptul că la nivelul anului 2015 (Figura 221), drumurile cu cele mai ridicate fluxuri au fost DN6 (tronsonul cuprins între Lugoj și Ghiroda), DN59, DN69, A1 (tronsonul cuprins între Giarmata și limita cu jud. Arad), DN68A (tronsonul cuprins între Traian Vuia și Margina), DN59A (tronsonul cuprins între Beregsău Mare și Jimbolia), DJ592 (tronsonul cuprins între Timișoara și intersecția cu DJ592A) și DNCT (centura municipiului Timișoara), acestea înregistrând o medie zilnică anuală cuprinsă între 5,000 și 25,000 de vehicule.

FIGURA 261. FLUXURI DE TRAFIC ÎN JUD. TIMIȘ, 2015

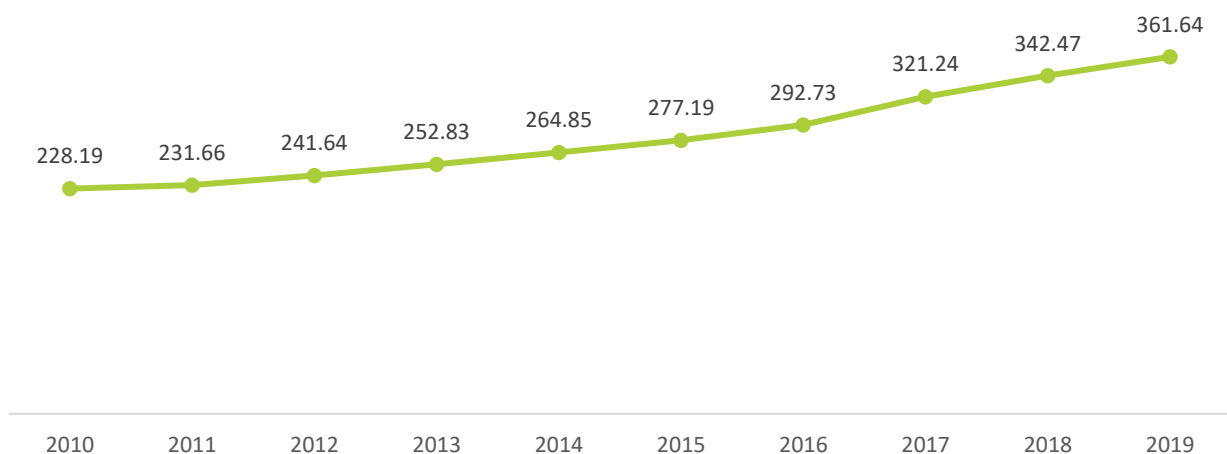
Sursa: Prelucrare după datele din Recensământul Traficului Rutier, 2015.

La nivelul rețelei de drumuri probleme de congestie apar de regulă în lungul drumurilor care asigură legătura între Timișoara și comunele din zona metropolitană, mai ales DJ 691 – Dumbrăvița, DJ 592 – Moșnița Nouă sau DJ 595 – Giroc. Procesul de suburbanizare, vizibil mai ales în aceste comune face numărul ridicat de persoane care fac naveta cu autoturismul personal să suprasolicite infrastructura de transport existentă. Segmente de drumuri congestionate se mai regăsesc în localități traversate de DN6 care preiau fluxuri și de pe alte drumuri județene sau naționale și nu dețin centură: Remetea Mare, Topolovățu Mare, Coșteiu sau Sânnicolau Mare.

Creșterea rapidă a indicelui de motorizare pune presiune pe infrastructura de transport rutier.

Indicele de modernizare al județului Timiș este de 361.64 autovehicule / 1,000 de locuitori în anul 2019, acesta fiind cu 58.48% mai ridicat față de anul 2010, în timp ce populația județului a crescut cu doar 3.8% în aceeași perioadă.

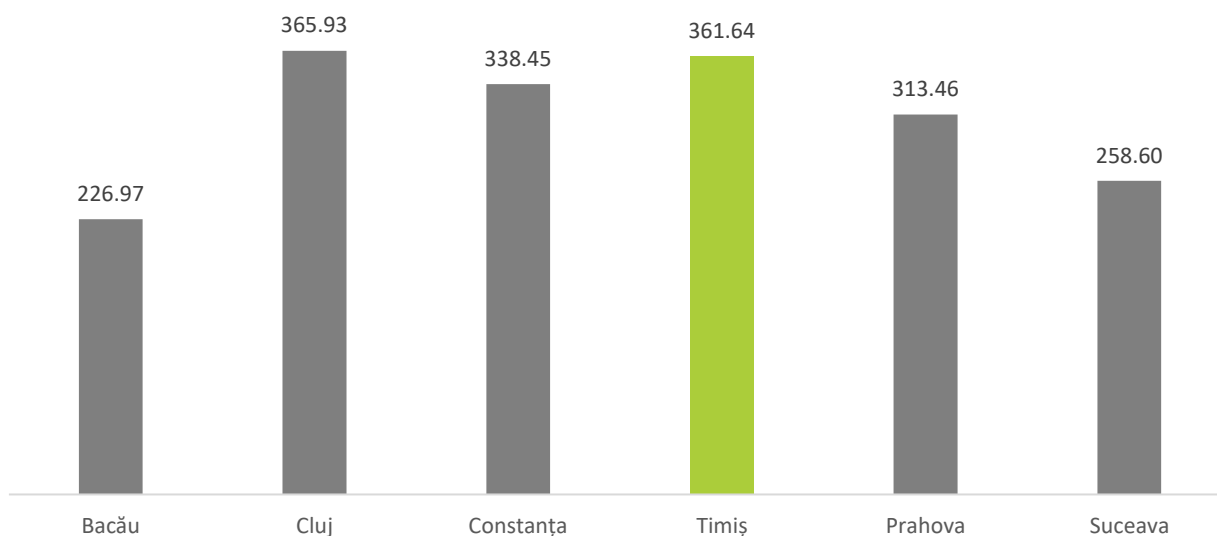
FIGURA 262. INDICE DE MOTORIZARE³¹¹, JUD. TIMIȘ, 2010-2019

Sursa: Calcul propriu cu datele obținute din baza de date online INS Tempo

În comparație cu alte județe din țară, care au o populație similară cu cea a județului Timiș (populație cuprinsă între 700,000 și 800,000 de locuitori), se remarcă faptul că indicele de motorizare din județul Timiș este mai ridicat. Singura excepție o face județul Cluj, acesta având un indice de motorizare ușor mai ridicat decât cel din Timiș (365.93 vehicule / 1000 de locuitori). Județul înregistrează un indice mai ridicat și față de media națională, aceasta fiind de 311.04 la nivelul anului 2019. Creșterea rapidă a indicelui de motorizare la nivelul județului pune astfel presiune pe infrastructura existentă, ce trebuie să susțină un flux de vehicule mai ridicat.

FIGURA 263. INDICE DE MOTORIZARE ÎN JUDEȚELE DIN ROMÂNIA, 2019

Sursa: Calcul propriu pe baza datelor furnizate în Baza de date online INS Tempo

Numai patru orașe din județ dispun de o variantă ocolitoare

Variantele ocolitoare au rolul de a gestiona traficul greu ce traversează municipiile și orașele, asigurând redirecționarea acestuia în afara zonei urbanizate și limitarea efectelor negative pe care transportul greu le poate avea asupra calității vieții (poluare, congestie). În județul Timiș se identifică 4 orașe care dispun de o astfel de infrastructură, după cum urmează:

³¹¹ Numărul de autovehicule / 1.000 de locuitori.

- Municipiul Timișoara – varianta ocolitoare (DNCT) este localizată în partea de N a municipiului, asigurând legătura între DN6 și DN69;
- Municipiul Lugoj – varianta de ocolire este localizată în partea de E a municipiului, asigurând redirecționarea traficului de pe DN6, precum și legături cu DN68A și A6;
- Orașul Buziaș – centura Buziaș este alcătuită din 2 segmente: unul localizat în partea de V a orașului, asigurând legătura între str. Principală și DJ572 și unul în partea de N a municipiului (DN592), asigurând legătura cu DJ572;
- Orașul Deta – varianta de ocolire este localizată în partea de E a orașului și face parte din traseul DN59 (E70).

Nici un municipiu sau oraș din județul Timiș nu dispune de o centură sau variantă ocolitoare completă. În cazul municipiului reședință de județ, Timișoara, autoritățile au în vedere implementarea unui inel complet de centură prin continuarea centurii actuale cu 2 noi segmente: Centura Sud și Centura Vest. Proiectul care vizează construirea segmentului Centura Sud se află în prezent în implementare, urmând ca lucrările de execuție a noului drum să fie finalizate în 2022³¹². În ceea ce privește segmentul Centura Vest, în prezent se elaborează studiul de fezabilitate necesar construcției acestuia, urmând ca până la finalul anului 2021/începutul anului 2022 acesta să fie finalizat³¹³. Finalizarea variantei ocolitoare integrale a municipiului Timișoara va asigura fluidizarea traficului în zonă, asigurând o bună deplasare a transportului greu la nivelul întregului județ.

Un alt nod important în rețeaua rutieră a județului este orașul Jimbolia, acesta aflându-se la granița cu Serbia, fiind și unul dintre cele 3 puncte de trecere a frontierei de pe teritoriul județean. În prezent orașul nu deține o centură sau variantă ocolitoare, traficul greu tranzitând mare parte din oraș de-a lungul drumului DN59A. Fluxurile de pe acest traseu se numără printre cele mai ridicate de la nivelul județului, înregistrând peste 8000 de vehicule/zi via DN 59A și peste 3000 de vehicule pe zi via DN 59C³¹⁴. Amenajarea unei variante ocolitoare în zona de S-E a orașului care să redirecționeze traficul greu în afara acestuia ar ajuta la reducerea presiunii din interiorul orașului și la fluidizarea traficului în zonă, în special în contextul transportului de marfă al cărui traseu continuă către Serbia. De asemenea, orașul Sânnicolau Mare este traversat de 2 drumuri naționale, ce concentrează fluxuri ridicate de trafic rutier (peste 7500 de vehicule / zi), contribuind în mod direct atât la congestie, cât și la poluarea cu noxe și zgomot de la nivel local. Astfel, se poate avea în vedere amenajarea unei centuri în zona de sud și de vest a orașului care să colecteze traficul de pe DN6 și DN59C și să-l redirecționeze ulterior către punctul de trecere a frontierei Cenad, respectiv către zona centrală a județului. Probleme similare se regăsesc și în cazul orașului Recaș, traversat de DN6, cu peste 14000 vehicule / zi în anul 2015. Nici orașele Gătaia și Ciocova nu dispun de centură însă traficul de tranzit este mai redus sau drumurile naționale au un rol periferic în rețeaua stradală, ocolind zonele cu o densitate mai mare a populației.

Calitatea drumurilor județene este în curs de îmbunătățire

La nivelul anului 2019, în municipiul Timiș se înregistrează 3,200 km de drumuri, cu 39.8% fiind drumuri județene (1,276 km) și 34% fiind drumuri comunale (1,089 km), restul reprezentând segmentele drumurilor naționale ce străbat teritoriul județean (835 km). Lungimea drumurilor județene a crescut cu 11.4% în perioada 2010-2019, în aceeași perioadă remarcându-se o scădere de 10.9% a kilometrilor de drumuri comunale. În ceea ce privește drumurile naționale, se remarcă o creștere considerabilă de 48.3%, evidențiind astfel o mai bună ancorare a

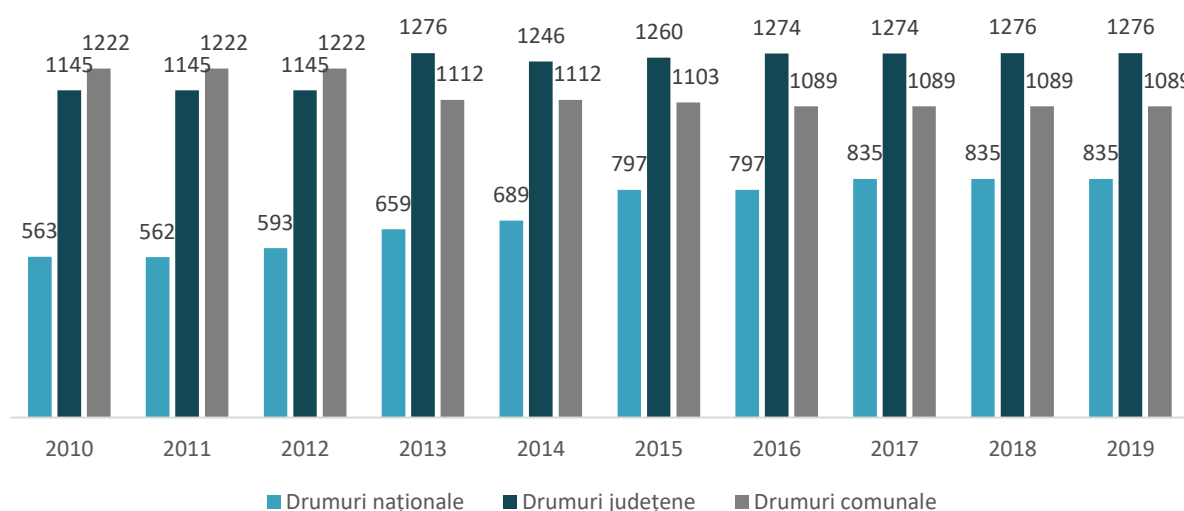
³¹² CNADNR, Încep lucrările de construcție a Variantei Ocolitoare Timișoara Sud, 2020. Disponibil la: <http://www.cnadnr.ro/ro/comunicare/comunicate-de-presa/interes-general/%C3%AEncep-lucr%C4%83rile-de-comstruc%C8%9Bie-variantei-ocolitoare>

³¹³ CNADNR, A fost dat ordinul de începere a elaborării studiului de fezabilitate pentru Centura Timișoara Vest, 2021. Disponibil la: <http://www.cnadnr.ro/ro/comunicare/comunicate-de-presa/interes-general/fost-dat-ordinul-de-%C3%AEncepere-elabor%C4%83rii-studiului-de>

³¹⁴ Recensământul traficului rutier, 2015.

județului în teritoriu, dar și o accesibilitate ridicată a acestuia față de alte centre urbane importante la nivel național și regional.

FIGURA 264. LUNGIMEA DRUMURI DIN JUD. TIMIȘ, 2010-2019

Sursa: Baza de date online INS Tempo

Calitatea drumurilor naționale este una foarte bună, cu doar 4 km (0.47%) fiind nemodernizați. În cazul drumurilor județene, situația nu este una la fel de favorabilă, fiind modernizați doar 56.19% (Figura 265. Calitatea drumurilor județene, jud. Timiș, 2010-2019). Cu toate acestea, Consiliul Județean Timiș prezintă un interes crescut pentru modernizarea, reabilitarea și/sau extinderea drumurilor județene, fiind evidențiate o serie de proiecte finanțate din fonduri europene sau de la bugetul consiliului, ce sunt fie finalizate, fie aflate în implementare sau suplimentate de proiectele propuse pentru următoarea perioadă de programare 2021-2027. Acestea sunt după cum urmează³¹⁵:

- Modernizare conexiuni rutiere pe DJ592D Hitiș – Bacova, pe o lungime de 8.46 km, proiect finanțat prin Programul Operațional Regional (POR) 2014-2020 – Axa prioritară 6, valoare estimativă de 8.7 mil. lei, finalizat în anul 2018;
- Modernizare conexiuni rutiere pe DJ693B Iohanisfeld (DN58B) – Ivanda pe o lungime de 6.7 km, proiect finanțat prin Programul Operațional Regional (POR) 2014-2020 – Axa prioritară 6, valoare estimativă de 8.2 mil. lei, finalizat în anul 2018;
- Modernizare conexiuni rutiere pe DJ588 Șemlacu Mare – Ferendia, pe o lungime de 4.43 km, proiect finanțat prin Programul Operațional Regional (POR) 2014-2020 – Axa prioritară 6, valoare estimativă de 4.8 mil. lei, implementat în perioada 2016-2019;
- Modernizare DJ593 pe o lungime de 20.5 de km, proiect finanțat prin Programul Operațional Regional (POR) 2014-2020 – Axa prioritară 6, valoare estimativă de 31.3 mil. lei, implementat în perioada 2015-2020;
- Modernizare DJ691 pe sectorul km 2+725 (sens giratoriu) – Centura Timișoara și Centura Timișoara – Autostrada A1, proiect finanțat prin Programul Operațional Regional (POR) 2014-2020 – Axa prioritară 6, valoare estimativă de 80.3 mil. lei, în implementare în perioada 2018-2022;

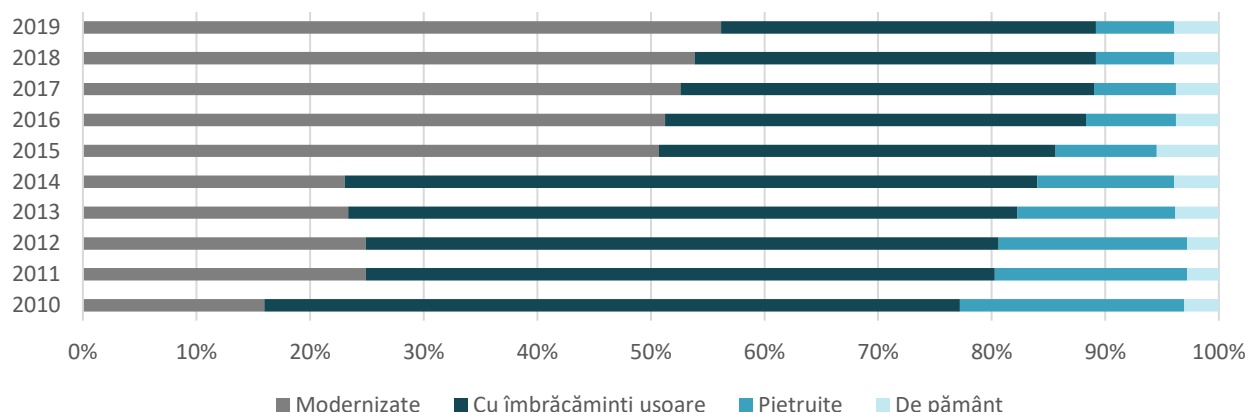
³¹⁵ Cf. Planului de Acțiune al județului Timiș pentru perioada 2017-2020 – actualizare 06.2019, furnizat de Consiliul Județean Timiș și a fișelor de proiect disponibile la:
<http://www.cjtimis.ro/activitate/proiecte.html#main-menu>

- Modernizare DJ693 pentru interconectare la A1 (AR) și pod peste Mureș la Pecica, județul Arad, proiect finanțat prin Programul Operațional Regional (POR) 2014-2020 – Axa prioritară 6, valoare estimativă de 76.7 mil. lei, în implementare în perioada 2019-2022;
- Reabilitare DJ684 pe traseul DN68A (Coșava) – Tomești – Luncaii de Sus – limită jud. Caransebeș – DN68 (Voislova), proiect depus spre finanțare prin POR 2014-2020 – Axa prioritară 6, valoare estimativă de 75.7 mil. lei, SF elaborat;
- Sporire capacitate de circulație pe DJ609D pe traseul Centura Timișoara – Aeroport, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă 18.1 mil. lei, SF și PT elaborate;
- Asfaltare drum județean DJ588B pe traseul Rovinița Mare – Percosova/Gherman, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă de 27.8 mil. lei, finalizat în anul 2020;
- Asfaltare drum județean DJ591C pe traseul DN6 – Săcălaz, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă de 7.5 mil. lei, PT + execuție;
- Asfaltare drum județean DJ593A pe traseul Sânmartinul Sârbesc – Sânmartinul Maghiar, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă de 6.1 mil. lei, finalizat în anul 2020;
- Asfaltare drum județean DJ609 pe traseul Valea Lungă Română – Cliciova, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă de 13.5 mil. lei, finalizat în anul 2019;
- Asfaltare drum județean DJ609F pe traseul Bazoșu Nou – Bazoș, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă de 22.7 mil. lei, achiziție servicii PT + execuție;
- Lărgire la 4 benzi de circulație pe DJ592 Timișoara – Moșnița Nouă, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă 34.4 mil. lei, elaborare expertiză tehnică + SF + DALI;
- Asfaltare drum județean DJ591C pe traseul Săcălaz – Sânmihaiu Român, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 13.9 mil. lei, finalizat în anul 2016;
- Amenajare intersecție DJ591 cu DN59A în Săcălaz, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, SF elaborat;
- Asfaltare drum județean DJ588 pe traseul Clopodia – Ferendia, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 7.7 mil. lei, finalizat în anul 2016;
- Asfaltare drum județean DJ682J pe traseul Zorani – Groși – Bulza, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 10.6 mil. lei, execuție lucrări;
- Asfaltare drum județean DJ595C pe traseul Deta – Opaița – Birda, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 11.4 mil. lei, finalizat în anul 2019;
- Reabilitare drum județean DJ691A pe traseul Mașloc – Remetea Mică – Charlottenburg, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 11 mil. lei, finalizat în anul 2018;
- Asfaltare drum județean DJ609H pe traseul Babșa – Ghizela, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 7.7 mil. lei, finalizat în anul 2017;
- Ranforsare drum județean DJ681 pe traseul Făget – Drăgșinești, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 20.2 mil. lei, finalizat în anul 2018;
- Ranforsare drum județean DJ681 pe traseul Drăgșinești – Fârdea, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, finalizat în anul 2016;
- Asfaltare drum județean DJ592B pe traseul Șipet – Folea, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă de 5.1 mil. lei, finalizat în anul 2020;
- Modernizare drum județean DJ693 pe traseul Seceani – Fibiș, Folea, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă de 17.3 mil. lei, actualizare SF+PT;

- Modernizare drum județean DJ572 pe traseul Lucareț – limită jud. Arad, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă de 11.9 mil. lei, finalizat în anul 2020;
- Reabilitare pod pe DJ591C pe traseul DN6 – Săcălaz, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, elaborare SF+PT;
- Refacere pod pe DJ593B, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, elaborare SF+PT, sistat de către comisia de monumente;
- Asfaltare drum județean DJ682A pe traseul limită jud. Arad – Fibiș, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 300 mii lei, actualizare SF+PT;
- Asfaltare drum județean DJ609 pe traseul Crivobara – Vizma, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 500 mii lei, elaborare PT + execuție și actualizare SF;
- Modernizare drum județean DJ592D pe traseul Urseni – Giroc, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, elaborare SF;
- Reabilitare drum județean DJ591 pe traseul Timișoara – Utvin – Sânmihaiu Român, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, SF;
- Lărgire la 4 benzi de circulație pe DJ609D pe traseul DN6 – Centura Timișoara, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, elaborare SF;
- Modernizare drum județean DJ595 pe traseul Giroc – Timișoara, etapa a II-a, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, elaborare DALI;
- Modernizare conexiuni rutiere prin IBU DJ588 pe traseul Șemlacu Mare – Ferendia, proiect finanțat prin Programul Operațional Regional (POR) 2014-2020, valoare estimativă de 4.8 mil. lei, finalizat în anul 2018;
- Lărgire la 4 benzi a DJ692 pe traseul DN69 – Sânnandrei, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 1.3 mil. lei, SF;
- Refacere pod pe DJ593B, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, SF;
- Ranforsare drum județean DJ692B pe traseul Tomnatic – DN6, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, elaborare PT + execuție lucrări;
- Modernizare drum județean DJ595D pe traseul Moșnița Veche – Giroc, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, propunere SF+PT;
- Reabilitare drum județean DJ693 pe traseul Ivanda – Halta Cebza , proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, SF+PT;
- Modernizare DJ691 pe sectorul nod de descărcare A1 – limită județ Arad, proiect propus pentru perioada de programare 2021-2027, propunere SF+PT;
- Construirea drumului județean de legătură Aeroportul Internațional „Traian Vuia” – autostrada A1, proiect propus pentru perioada de programare 2021-2027, elaborare SF+PT și realizare exproprieri.

Luând în considerare proiectele finalizate recent, aflate în curs de implementare sau planificate, rămân cu probleme de accesibilitate rutieră zone mai puțin populate cum ar fi Dealurile Lipovei, mai ales localitățile deservite de 609A.

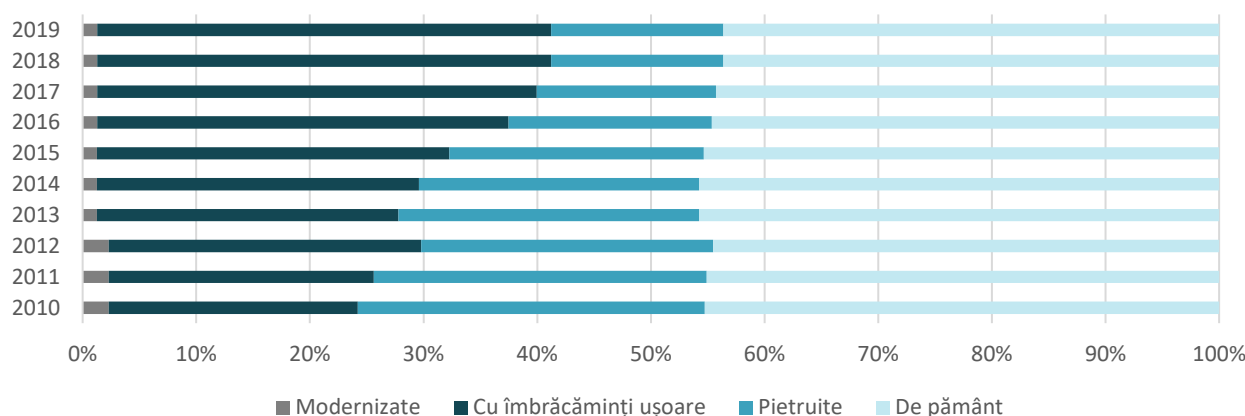
FIGURA 265. CALITATEA DRUMURILOR JUDEȚENE, JUD. TIMIȘ, 2010-2019

Sursa: Baza de date online INS Tempo

Calitatea drumurilor comunale este foarte scăzută, județul Timiș dispunând de numai 14 km de drumuri comunale modernizate în anul 2019. Cele mai multe drumuri comunale sunt de pământ (475 km), acestea fiind urmate de drumurile cu îmbrăcăminți ușoare (435 km) și cele pietruite (165 km). Starea precară a unui număr semnificativ de kilometri de drumuri comunale conduce la scăderea accesibilității în interiorul județului, fiind astfel afectate satele și comunele adiacente drumurilor în cauza.

FIGURA 266. CALITATEA DRUMURILOR COMUNALE, JUD. TIMIȘ, 2010-2019

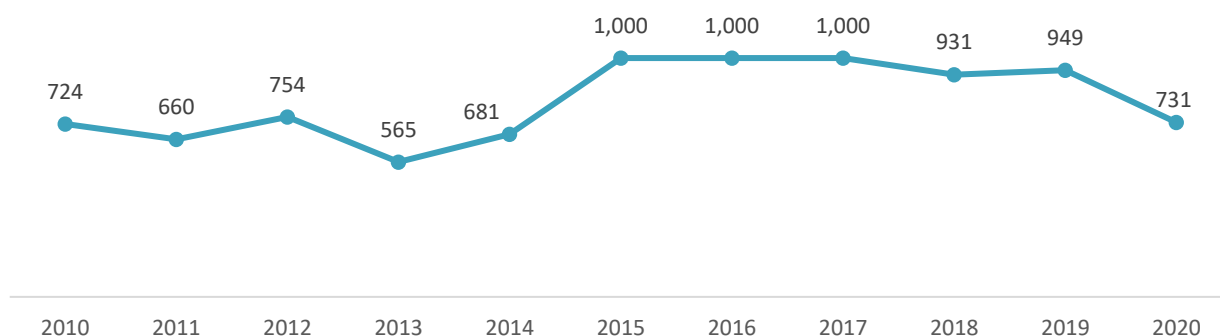
Sursa: Baza de date online INS Tempo

Cu toate acestea, drumurile comunale se află în gestiunea directă a autorităților locale din UAT-urile aferente, fiind astfel nevoie de intervenții individuale la nivelul fiecărui UAT. Conform datelor transmise de către autoritățile publice, o parte dintre orașele și comunele din județ au în implementare/planificate proiecte de modernizare a infrastructurii rutiere locale, incluzând și trasee de drumuri comunale. Printre acestea se numără Făget, Teremia Mare, Boldur, Variaș, Fârdea sau Moravița.

Numărul accidentelor rutiere, dar și a persoanelor implicate în aceste accidente este în scădere în ultimii 3 ani (2018-2020)

În perioada 2010-2020, numărul accidentelor de la nivelul județului a fluctuat considerabil de la an la an, remarcând o creștere abruptă în perioada 2013-2015 (77%), urmată de o perioadă de stagnare în intervalul 2014-2017. Începând cu anul 2018 numărul accidentelor a început să scadă, în 2020 înregistrându-se 731 de accidente rutiere la nivelul județului, cu 27% mai puține decât în anul 2017.

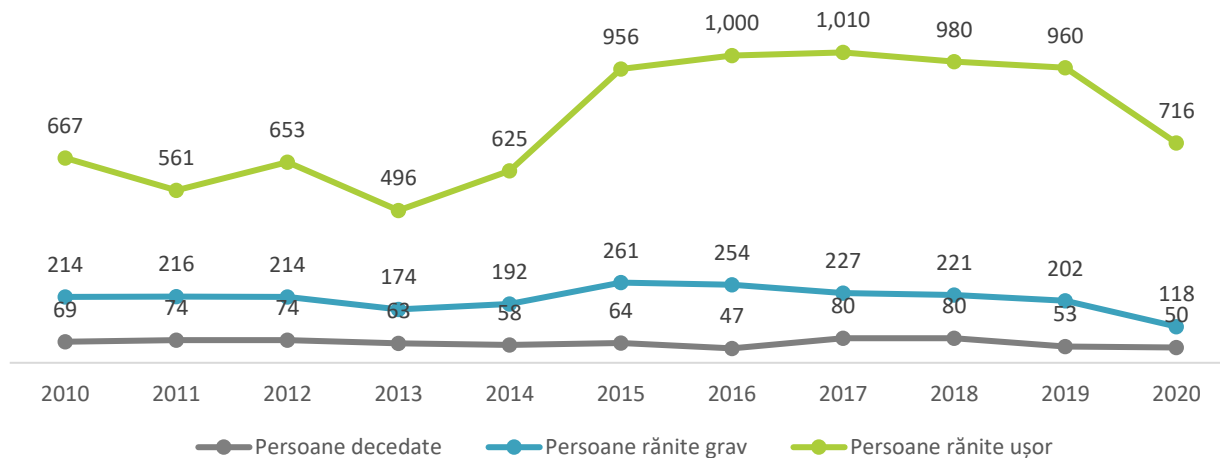
FIGURA 267. ACCIDENTE RUTIERE ÎN JUD. TIMIȘ, 2010-2020

Sursa: IPJ Timiș

Aceeași fluctuație se remarcă și în cazul persoanelor implicate în accidente rutiere, în special a celor ușor rănite. Acestea au avut un parcurs similar cu cel al numărului de accidente totale, urmărind o creștere considerabilă de 107% în perioada 2013-2017, urmată de o scădere considerabilă de 29% până în 2020. În cazul persoanelor grav rănite, anul 2015 înregistrează cel mai mare număr de persoane, respectiv 261. În perioada 2015-2020, numărul persoanelor grav rănite a scăzut cu 55%. Totodată, în intervalul 2010-2020, numărul persoanelor decedate ca urmare a accidentelor rutiere a scăzut cu 28%.

FIGURA 268. PERSOANE ACCIDENTATE / DECEDATE ÎN URMA ACCIDENTELOR RUTIERE ÎN JUD. TIMIȘ, 2010-2020

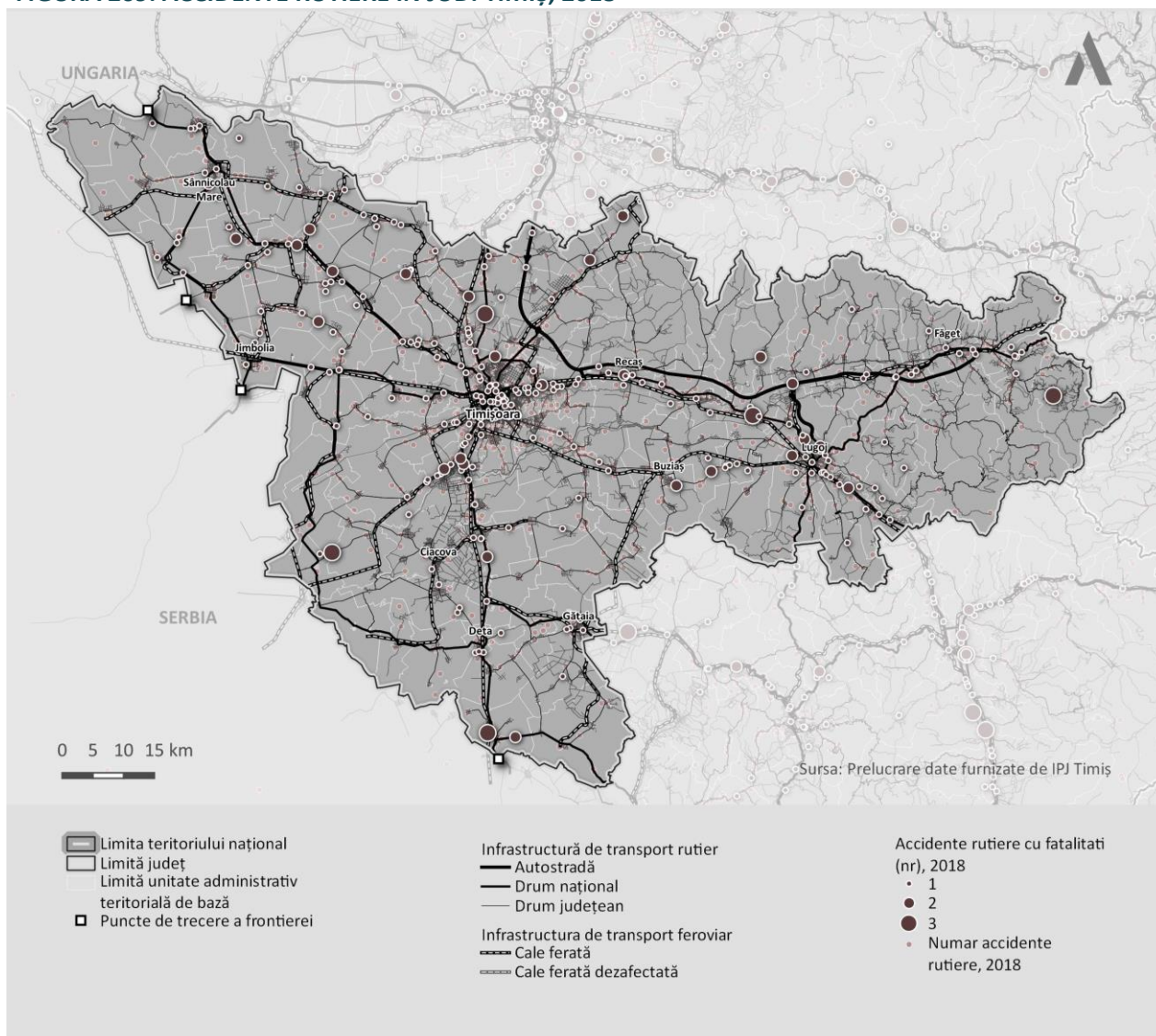

Sursa: IPJ Timiș

Scăderea considerabilă a numărului de accidente, precum și a numărului de decese rezultate în urma accidentelor rutiere reprezintă o îmbunătățire a siguranței în trafic pentru cetățenii județului. Este necesară continuarea acestei tendințe de scădere a accidentelor prin identificarea punctelor cheie care concentrează un număr ridicat de accidente, în special a celor care se soldează cu decese și luarea unor măsuri suplimentare de asigurare a siguranței.

Figura 12 prezintă accidentele rutiere din județul Timiș la nivelul anului 2018, evidențiindu-se faptul că cel mai ridicat număr de accidente este concentrat în municipiul Timișoara și în zona metropolitană a acestuia. Totodată, se remarcă faptul că cele mai multe decese rezultate din accidente rutiere sunt înregistrate pe drumurile DN6, DN59, DN59C, DN59B, DJ691, DJ592 și DC14.

FIGURA 269. ACCIDENTE RUTIERE ÎN JUD. TIMIȘ, 2018

Sursa: prelucrare proprie

Principalele cauze pentru accidentele mortale sunt neadaptarea vitezei la condițiile de trafic și viteza neregulamentară, însă un număr ridicat de accidente este cauzată și de abateri ale bicicliștilor sau pietoni care circulă pe carosabil sau traversează neregulamentar. Pentru a reduce cât mai mult numărul de persoane decedate este important ca la nivelul localităților (mai ales cele din lungul drumurilor intens circulate) să fie luate măsuri de calmare a traficului, îmbunătățirea iluminatului stradal (mai ales în zona trecerilor de pietoni) și amenajarea treptată a unor piste pentru biciclete sigure³¹⁶ (nu doar în localități ci și între acestea, mai ales unde există zone de interes).

9.3. INFRASTRUCTURA DE TRANSPORT FEROVIIAR

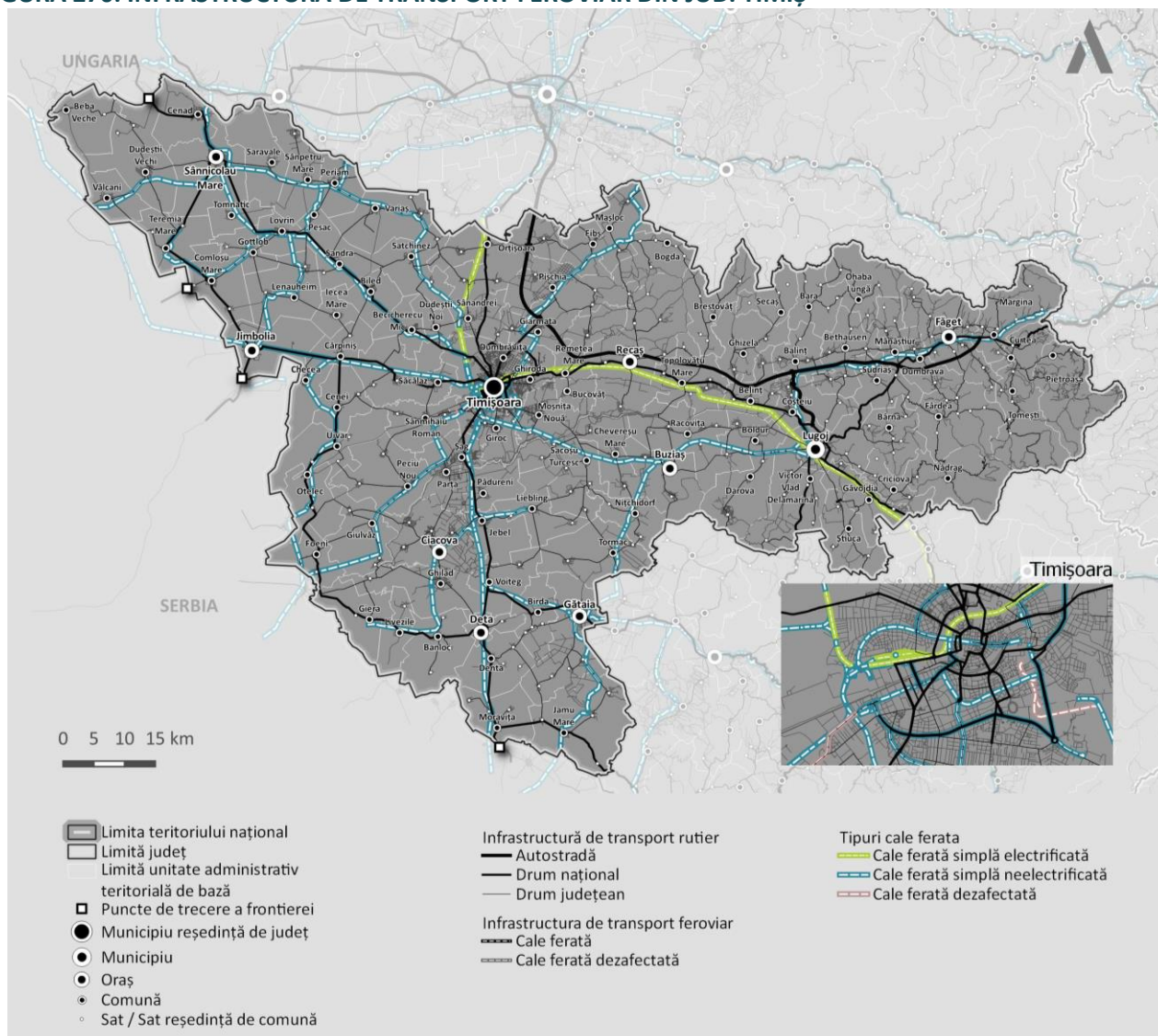
Județul Timiș dispune de o amplă rețea de căi ferate care deservește peste 90% din populația județului însă liniile sunt preponderent simple și neelectrificate

³¹⁶ Acestea ar trebui să respecte „Ghidul metodologic de reglementare a proiectării, execuției, utilizării și mentenanței lucrărilor de infrastructură pentru biciclete” aflat în consultare publică.

Județul Timiș este deservit de magistrala CF 900, precum și de o multitudine de linii secundare aferente magistralelor CF 200 și CF 900 (vezi Figura 13). Acestea sunt conturate de două axe principale, respectiv axa N-S pe tronsoanele Orțișoara – Timișoara (linia 217) și Timișoara – Stamora Moravița (linia 922, până la granița cu Serbia) și axa E-V pe tronsoanele Jimbolia (granița cu Serbia) – Timișoara – Lugoj (linia CF 900). Cele două axe asigură legăturile județului cu centre urbane de la nivel național, dar și cu cele două puncte de trecere ale frontierei (Jimbolia, Stamora Moravița) cu Serbia. Totodată, acestea au rolul de a colecta toate legăturile locale, asigurând astfel conectivitatea între localitățile județului, dar și între acestea și localitățile aflate în vecinătate.

Deși sunt parte din două coridoare strategice de transport la nivel european, Liniile 900 și 217 sunt simple electrificate însă nu sunt dublate ceea ce reduce considerabil capacitatea acestora, mai ales când vine vorba de transportul de marfă. Restul liniilor din județ sunt simple neelectrificate. Cele mai utilizate linii sunt linia 900 pe tronsonul Lugoj – Timișoara și linia 217, acestea înregistrând la nivelul anului 2011 între 3,501 și 9,000 de călătorii pe zi. Acestea sunt urmate de liniile 900 pe tronsonul Timișoara – Jimbolia și 212, înregistrând între 1,001 și 3,500 de călătorii pe zi³¹⁷. În ceea ce privește legăturile feroviare peste graniță cu orașele Vrsac și Kikinda din Serbia, acestea nu mai sunt funcționale în prezent, astfel că nu mai există o legătură pe cale ferată între județul Timiș și Serbia.

FIGURA 270. INFRASTRUCTURA DE TRANSPORT FEROVIAR DIN JUD. TIMIȘ

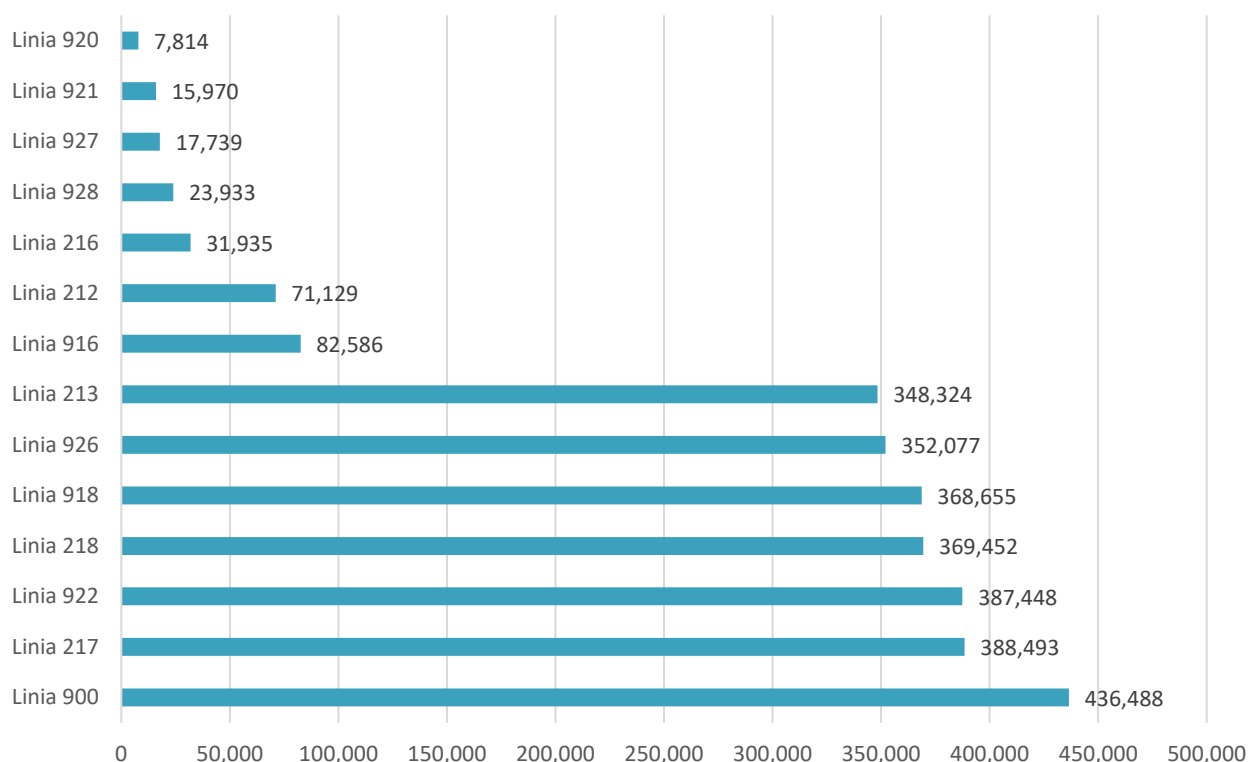
³¹⁷ Ministerul Transporturilor, Masterplanul General de Transport al României, 2015.

Sursa: prelucrare proprie pe baza datelor din Harta generală CFR

În județul Timiș sunt amplasate 54 de stații feroviare, 14 dintre acestea fiind noduri feroviare principale. Gara cu cele mai multe conexiuni atât la nivel județean, cât și la nivel regional și național este Timișoara Nord, aceasta fiind amplasată central și concentrând cele mai multe legături din județ. Astfel, în teritoriu, județul Timiș este dependent de nodul Timișoara Nord pentru a asigura conexiunile feroviare.

Linii de cale ferată din județul Timiș străbat 81 din cele 99 UAT-uri, deservind astfel 96.4% din populația totală a județului. Principalele linii de cale ferată după numărul de locuitori deserviți sunt prezentate în figura următoare.

FIGURA 271. POPULAȚIA DESERVITĂ DE CĂILE FERATE DIN JUD. TIMIȘ

Sursa: prelucrare proprie

Această rețea extinsă de căi ferate care converge către Timișoara poate reprezenta fundamentul pentru un sistem de tren metropolitan și un proces sustenabil de expansiune bazat pe infrastructura feroviară.

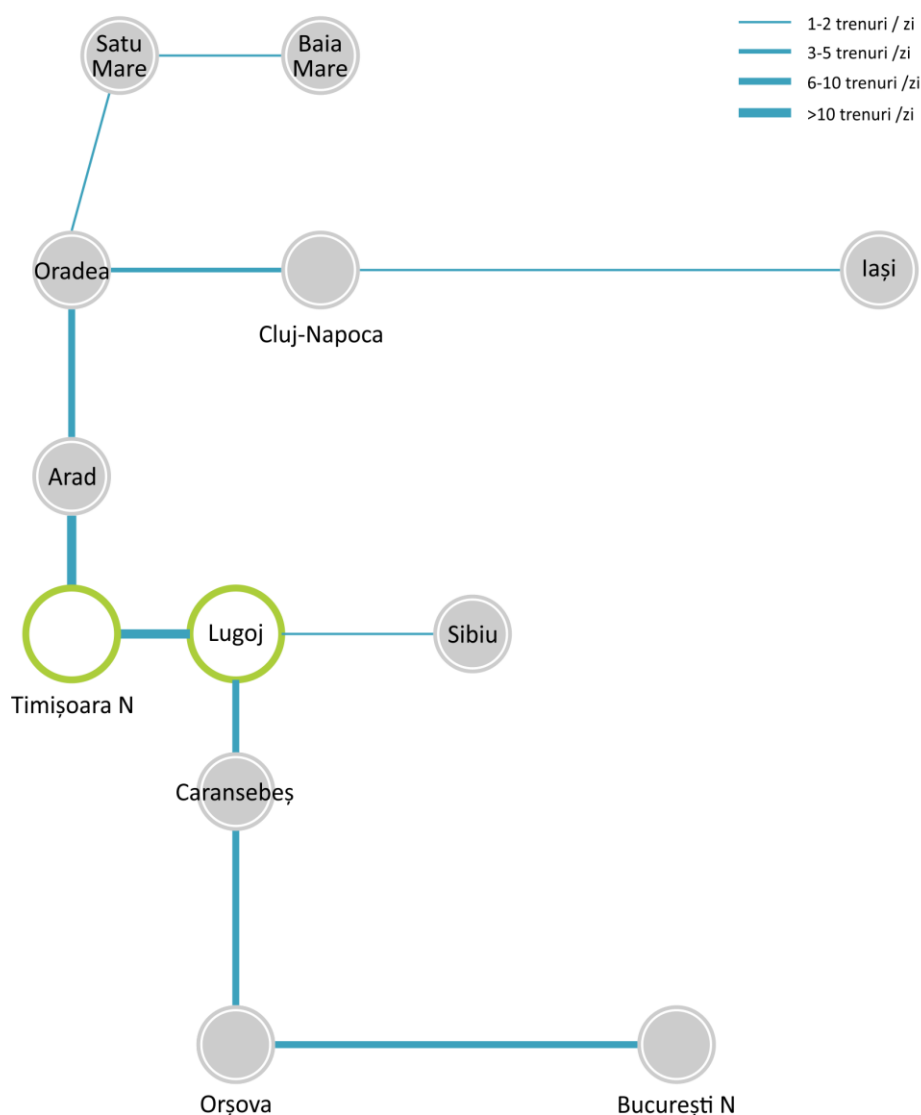
Legăturile pe cale ferată cu marile centre urbane din România sunt îngreunate de timpii ridicați de deplasare

Cursele de tren din județul Timiș sunt operate de CFR Călători, Regio Călători și Astra Trans. La nivel național, cele mai frecvente curse sunt cele către municipiul Arad (17 curse pe zi din Gara Timișoara Nord), aceasta fiind una dintre cele mai importante legături ale județului Timiș. Conform MPGT, tronsonul Timișoara-Arad este important și la nivel național, fiind urmărită modernizarea căii ferate pe acest segment, astfel încât să asigure viteze de până la 160 km/h. În prezent, viteza maximă atinsă pe acest tronson este de 100 km/h³¹⁸. Alte legături directe cu frecvență ridicată (6-10 trenuri pe zi) sunt către municipiile Oradea, Caransebeș și București.

³¹⁸ Hot News, S-a lansat licitația pentru modernizarea a 68 de km de cale ferată în zona Timișoara – Arad. Valoarea contractelor este de aproape 4 miliarde lei, 2020. Disponibil la: <https://economie.hotnews.ro/stiri->

Deși județul Timiș dispune de multiple conexiuni feroviare cu restul țării, majoritatea se desfășoară pe distanțe lungi, rezultând în timpi ridicați de deplasare ce ajung până la 16 ore, așa cum este cazul legăturii Timișoara Nord – Iași, aceasta fiind și cea mai lungă legătură feroviară directă de la nivel național. Cu toate acestea, timpi ridicați de deplasare către municipii precum Iași, București, Sibiu, Cluj-Napoca sau Baia Mare (peste 6 ore) fac ca trenul să nu fie o opțiune viabilă în comparație cu alte mijloace de transport precum autovehiculul.

FIGURA 272. FRECVENȚA TRENURILOR AVÂND CA PUNCT DE PLECARE STAȚIILE PRINCIPALE DIN JUD. TIMIȘ

Sursa: Prelucrare proprie după datele furnizate pe mersultrenurilor.infofer.ro

De asemenea, deși municipiul Reșița se află la doar 100 km distanță de Timișoara și există o linie secundară de cale ferată care leagă cele două municipii, nu există trenuri directă între acestea. Legătura între Timișoara se face prin Caransebeș.

În interiorul județului, cursele cu cea mai mare frecvență sunt cele pe tronsoanele Timișoara Nord – Lugoj, Timișoara – Buziaș, Timișoara – Lovrin, Lovrin – Satu Nou, Timișoara – Jimbolia și Volteni – Gătaia, toate având

Timpi de deplasare pentru cursele interne depind de gara de plecare, astfel că trenurile ce pleacă din Timișoara acoperă într-un interval de maxim 2 ore tot teritoriul județului accesibil prin curse directe. În cazul celorlalte gări, timpi de deplasare pot ajunge și până la 6 ore (ex: Margina – Sânnicolau Mare), fiind vorba de curse ce necesită una sau două schimbări ale trenurilor în noduri feroviare cheie precum Lugoj sau Timișoara Nord. Optimizarea legăturilor interne pe cale feroviară ar putea astfel să conducă la conturarea trenului ca principal mijloc de transport pentru navetism, fiind astfel o alternativă viabilă la autovehiculul personal.

The diagram illustrates the railway network centered on Timișoara, showing its connections to various regional cities and international borders. The nodes represent cities, and the lines represent railway routes, with line thickness indicating the frequency of trains per week.

Legend:

- 1-2 trenuri / zi (light blue line)
- 3-5 trenuri / zi (medium blue line)
- 6-10 trenuri / zi (dark blue line)
- >10 trenuri / zi (thick dark blue line)

Nodes and Connections:

- Timișoara N** is the central node, connected to:
 - Arad** (dashed line, 1-2 trenuri / zi)
 - Sânandrei** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi)
 - Timișoara E** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi)
 - Timișoara S** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi)
 - Jimbolia** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi)
 - Cărpiniș** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi)
 - Lugoj** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi)
- Timișoara S** is connected to:
 - Jebel** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi)
 - Buziaș** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi)
- Jebel** is connected to:
 - Voiteni** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi)
- Voiteni** is connected to:
 - Gătaia** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi)
 - St. Moravița** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi)
- St. Moravița** is connected to:
 - Vrsac, Serbia** (dashed line, 1-2 trenuri / zi)
- Lugoj** is connected to:
 - Ilia** (dashed line, 1-2 trenuri / zi)
 - Caransebeș** (dashed line, 1-2 trenuri / zi)
- Other connections:**
 - Sânandrei** is connected to **Periam** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi).
 - Periam** is connected to **Sănnicolau Mare** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi).
 - Sănnicolau Mare** is connected to **Lovrin** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi).
 - Lovrin** is connected to **Jimbolia** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi).
 - Periam** is connected to **Satu Nou** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi).
 - Satu Nou** is connected to **Jimbolia** (thick dark blue line, >10 trenuri / zi).

Potențialul utilizării sistemului feroviar local pentru a asigura cererea de navetism este susținută și de populația deservită de-a lungul liniilor existente. Astfel, folosind infrastructura de cale ferată existentă, o parte considerabilă din populație ar avea acces către municipiile din județ într-un interval de o oră. De exemplu, în cazul municipiului Timișoara, acesta ar avea acces la alte 251,574 de persoane, iar municipiul Lugoj la 389,962 de persoane (de aproximativ 7 ori mai mult față de populația proprie). Optimizarea acestor legături interne pe cale

feroviară și organizarea programului de transport în conformitate cu necesitățile locuitorilor va permite trenului să devină principalul mijloc de transport pentru navetism la nivelul județului Timiș.

9.4. INFRASTRUCTURA DE TRANSPORT AERIAN, DE NAVIGAȚIE ȘI INTERMODALĂ

Aeroportul Internațional „Traian Vuia” din Timișoara se află în continuă dezvoltare, asigurând servicii de transport aerian pentru locuitorii județului.

Județul Timiș este deservit de Aeroportul Internațional „Traian Vuia” localizat în partea de nord-vest a municipiului Timișoara. Aeroportul este al 3-lea cel mai mare de la nivel național³¹⁹, având rol de aeroport regional de mari dimensiuni. În anul 2019, aeroportul a înregistrat 1,595,012 pasageri, cu 117% mai mulți decât în anul 2014, evidențiind astfel importanța aeroportului pentru locuitorii județului³²⁰.

În ceea ce privește facilitățile, aeroportul oferă acces la diferite tipuri de servicii, precum: parcare, încărcare autoturisme electrice, închiriere auto, servicii bancare (ATM), magazine și zonă cafe-bar, ghișee companii aeriene. Aeroportul se află în proces de extindere și modernizare, urmând ca acesta să dispună de un noul terminal pentru transport de pasageri, vizând în mod direct cursele externe, investiție ce va permite și extinderea gamei de servicii oferite.

Transportul către aeroport se poate realiza prin mai multe mijloace, precum autovehicul personal, taxi sau transport public local. Deservirea aeroportului de către transportul public local al municipiului Timișoara asigură accesul persoanelor ce se deplasează către acesta cu trenul sau cu transportul public județean, facilitând legătura între gară/autogară și aeroport. Durata unei călătorii între Gara Timișoara Nord și Aeroportul Internațional „Traian Vuia” este de 29 de minute cu transportul public local și 26-29 de minute cu autoturismul personal.

Mare parte a localităților din județ au acces la aeroport într-un interval de maxim 60 de minute pe cale rutieră (Figura 17), identificându-se astfel o accesibilitate crescută către Aeroportul Internațional Timișoara. În cazul celorlalte localități (ex. Jimbolia, Dudeștii Vechi, Denta, Moravița, Pietroasa, Gătaia etc.), duratele de deplasare sunt între 60 și 90 de minute. Probleme de accesibilitate a aeroportului sunt vizibile în relație cu localitățile amplasate în partea de nord / nord-vest întrucât DJ 691 care face legătura cu autostrada A1 este subdimensionat și degradat. Este totuși în implementare un proiect de lărgire și modernizare a acestui drum.

Județul Timiș va beneficia de o nouă infrastructură intermodală pentru transport de marfă

MPGT prevede realizarea unui centru multimodal în municipiul Timișoara, în vederea facilitării transportului de marfă atât la nivel local și regional, cât și la nivel național și internațional. Astfel, începând cu anul 2021, urmează să fie demarate acțiuni pentru dezvoltarea unui centru intermodal pentru transportul de marfă în cadrul Aeroportului Internațional „Traian Vuia” Timișoara.

Proiectul se va realiza în parteneriat cu Ministerul Transporturilor, Infrastructurii și Comunicațiilor și cu C.F.R. Infrastructură. Este vizată astfel și extinderea rețelei de căi ferate locale, astfel încât aceasta să asigure legătură între aeroport și căile ferate existente în municipiul Timișoara. În iulie 2020, C.F.R. Sucursala Regională CF Timișoara a lansat licitația pentru studiul de fezabilitate aferent proiectului de realizare a legăturii feroviare cu Aeroportul Internațional Traian Vuia. Licitarea a fost ulterior atribuită, iar în prezent studiul de fezabilitate se află

³¹⁹ După numărul de pasageri transportați în anul 2017, cf. datelor furnizate pe platforma Atlas of the Sky a Comisiei Europene.

³²⁰ S.N. Aeroportul Internațional Timișoara Traian Vuia S.A, Raport de activitate 2015-2019 – Rezumat, 2020. Disponibil la: <http://aerotim.ro/wp-content/uploads/2020/05/Raport-de-Activitate-2015-2019-Rezumat.pdf>

în curs de elaborare. Finalizarea căii ferate către aeroport va contribui la diversificarea mijloacelor de transport disponibile pentru deplasarea către aeroport, susținând pe de o parte fluxuri mai mari de trafic, în special pentru transportul de marfă, iar pe de altă parte va crește accesibilitatea către aeroport pentru locuitorii din județ și din regiune.

Proiectul reprezintă o importantă investiție la nivel național și regional, o dată cu finalizarea acestuia urmând să fie îmbunătățită gestionarea transportului de marfă în zona de vest a României. Această intervenție este importantă în contextul creșterii transportului de marfă înregistrat de Aeroportul Internațional „Traian Vuia”, respectiv 5,167 de tone în anul 2019, cu 167% mai multe tone decât în anul 2014. Totodată, aeroportul din Timișoara gestionează 59% din totalul de mărfuri manipulate pe aeroporturile regionale din România, în anul 2019³²¹.

Reabilitarea și modernizarea Aeroportului Utilitar Cioca va completa serviciile aeriene oferite în județul Timiș și Regiunea Vest

Aeroportul Utilitar Cioca este situat la 8 km de centrul municipiului Timișoara, fiind singurul aeroport utilitar din Regiunea Vest. Acesta se desfășoară pe o suprafață de 97 ha, dispunând de o pistă înierbată de 750 m lungime și 30 m lățime. În prezent se urmărește reabilitarea și modernizarea aeroportului în vederea transformării acestuia în heliport, dar și pentru activități de agrement. Detalii cu privire la intervențiile concrete nu se cunosc la momentul realizării prezentei strategii.

Portul Timișoara și Canalul navigabil Bega urmează să fie revitalizate

Canalul navigabil Bega se desfășoară pe o lungime totală de 116 km, pe teritoriul administrativ al Serbiei și României. Sectorul românesc este cuprins integral în cadrul județului Timiș, respectiv între municipiul Timișoara și granița cu Serbia și are o lungime de 42.4 km. Canalul este gestionat de Regia Autonomă „Administrația Canalului Navigabil Bega”, având drept obiectiv aplicarea legislației în vigoare pentru sectorul românesc al canalului. Regia a fost înființată în anul 2018 și se află sub autoritatea Ministerului Transporturilor³²².

Canalul Bega este primul canal navigabil construit în România, fiind inițial amenajat pentru asanarea terenurilor inundabile și, ulterior, pentru navigație. Din anul 1967 canalul nu a mai fost utilizat pentru transportul de marfă și de persoane, în prezent fiind utilizat doar parțial în interiorul municipiului Timișoara prin intermediul ambarcațiunilor de mici dimensiuni. Astfel, zilnic pe Canalul Bega circulă 7 nave, utilizate pentru transportul public.

Canalul Bega reprezintă un potențial ridicat de dezvoltare a căilor navigabile interioare de pe teritoriul național, acesta putând să asigure conectarea zonei Banatului cu Marea Neagră și cea a Nordului prin intermediul rețelei de canale existente în Serbia (Dunăre – Tisa – Dunăre) și prin Canalul Rin – Main – Dunăre. Totodată, canalul prezintă potențial turistic datorită cadrului natural existent, valorificarea acestuia prin amenajări peisagistice, de agrement / sportive sau de petrecere a timpului liber, putând să consolideze Bega ca o atracție turistică importantă la nivelul județului Timiș.

Începând cu anul 2017, Consiliul Județean Timiș are în implementare un proiect de reabilitare și dezvoltare a infrastructurii de navigație și a celei portuare a Canalului Bega, finanțat prin programul Interreg IPA CBC România-Serbia. Scopul proiectului este de a îmbunătăți accesibilitatea și conectivitatea în regiunea transfrontalieră, dar și de a contribui la dezvoltarea turismului și a activităților de agrement în zona de studiu. Astfel, proiectul prevede realizarea studiilor și documentației tehnice necesare în ceea ce privește infrastructura de transport aferentă, instruirea a 30 de persoane, achiziția echipamentelor necesare atât din domeniul IT, cât și cele necesare pe sit

³²¹ S.N. Aeroportul Internațional Timișoara Traian Vuia S.A, Raport de activitate 2015-2019 – Rezumat, 2020. Disponibil la: <http://aerotim.ro/wp-content/uploads/2020/05/Raport-de-Activitate-2015-2019-Rezumat.pdf>

³²² ACNB Timiș - <https://www.acnb.ro/>

(vehicule de teren, barje etc.), reabilitarea nodurilor hidrotehnice Sânmihaiu Roman (România), Klek și Srpski Itebej (Serbia), amenajarea unei circulații de lucru / piste ciclabile, precum și amenajarea unui doc flotant și a punctelor de ancorare. Proiectul urmează a fi finalizat până în August 2021³²³.

La nivel local, municipiul Timișoara are în vedere amenajarea unui port – Portul Timișoara pe Canalul Bega pentru a satisface cererea pentru o astfel de dotare, luând în considerare faptul că pe sectorul românesc al canalului nu este amenajată nicio dotare de acest fel. În contextul dezvoltării navigabilității pe întreg canalul Bega, Portul Timișoara va avea o importanță din ce în ce mai ridicată atât din punct de vedere al transportului, cât și din punct de vedere turistic³²⁴.

Se propune amenajarea portului pe malul stâng al canalului Bega (km 110), în zona de vest a municipiului Timișoara. În iulie 2020, s-a aprobat Studiul de fezabilitate „Port agrement Timișoara” prin HCL nr. 308/2020, întocmit de SC PREFCON SRL, reprezentând unul dintre primii pași în demersul de realizare a noului port.

Intermodalitatea este concentrată în cadrul marilor orașe din județ, lipsind din restul localităților

În ceea ce privește intermodalitatea, în județul Timiș aceasta este reprezentată de serviciile de mobilitate concentrate în cadrul aeroportului, a principalelor gări și a autogărilor prezente pe teritoriul județului, respectiv în municipiile Timișoara și Lugoj. Acestea asigură transferul între multiple servicii de transport, precum aerian, feroviar, public județean și public local, iar, în cazul municipiului Timișoara și cu servicii de bike-sharing.

Astfel, în județul Timiș se identifică următoarele elemente ce contribuie în mod direct la intermodalitate:

- **Aeroportul Internațional Traian Vuia Timișoara** | Acesta asigură transportul aerian pentru populația județului, dispunând de curse naționale și internaționale. Transferul se poate astfel face între servicii de transport aerian, servicii de transport public local oferite de STPT Timișoara și servicii de taxi / închiriere auto.
- **Gara Timișoara Nord** | Aceasta asigură transferul între tren, transportul public local oferit de STPT Timișoara și transportul public județean, precum și a serviciilor de transport național și internațional cu autocarul prin intermediul autogărilor aflate în vecinătatea gării: Autogara Super Imposer, Autogara Autotim și Autogara Alfa Star. Cu toate acestea, accesul la ultimele două autogări necesită o deplasare pietonală adițională, acestea situându-se la 700-800 de m față de gară (aproximativ 10 min. de mers pe jos). Totodată, la o distanță de 450 de m de gară (aproximativ 6 min. de mers pe jos) se poate accesa și una dintre stațiile de bike-sharing din municipiu.
- **Autogările din municipiul Timișoara** | Pe lângă cele menționate anterior, municipiul Timișoara dispune de încă 2 autogări: Autogara Normandia și Autogara Drobeta. Autogara Normandia este situată în zona de est a municipiului și asigură transferul între transport public județean/interjudețean și transportul public local. Aceasta este amenajată, punând la dispoziția utilizatorilor spații de așteptare acoperite (tip peron) și acces la o serie de agenții de turism și/sau firme de curierat. Autogara Drobeta este situată în zona de vest a municipiului, având dimensiuni mai reduse, fiind neamenajată corespunzător din punct de vedere al zonelor de așteptare pentru călători.
- **Gara și Autogara Lugoj** | Aceasta asigură transferul între tren și transportul public local gestionat de compania Meridian 22, precum și către o serie de servicii de transport național și internațional cu autocarul prin intermediul stației amenajate în vecinătatea acesteia. Autogara Lugoj este situată în zona

³²³ Interreg IPA CBC Programme România-Serbia, Proiecte. Disponibil online la: http://www.romania-serbia.net/?page_id=218

³²⁴ Primăria Municipiului Timișoara, Raport de specialitate privind aprobarea studiului de fezabilitate „Port agrement Timișoara”, anexă la HCL nr. 308/2020.

de est a municipiului și asigură accesul la serviciile de transport național și internațional, precum și transferul între acestea și transportul public local.

În cazul celorlalte UAT-uri din municipiu, intermodalitatea nu este prezentă, serviciile de mobilitate oferite în cadrul acestora nefiind corelate. Deși o parte din localități dispun de gări în lungul liniilor de cale ferată, adesea acestea nu sunt echipate nici măcar cu rastele pentru biciclete. Existența acestor facilități ar putea susține navetismul către principalele centre urbane din județ și regiune.

9.5. TRANSPORT PUBLIC JUDEȚEAN

Calitatea serviciilor de transport public județean necesită îmbunătățiri

Transportul public județean din județul Timiș este gestionat de Consiliul Județean Timiș prin intermediul Direcției Tehnice, Compartimentul Autoritatea Județeană de Transport. În prezent, acesta funcționează pe baza Programului de transport județean de persoane prin curse regulate pentru perioada 2014-2019³²⁵, actualizat și prelungit până în Iunie 2023 prin HCJ nr. 208/2019.

La nivelul întregului județ sunt prevăzute 80 de curse de transport public județean, deservind 82 din cele 99 de UAT-uri ale județului. Astfel, liniile de transport public județean deservesc 95.26% din populația totală a județului, 4.74% (35,977 locuitori) fiind concentrată în UAT-urile nedeservite. UAT-urile pentru care nu sunt cuprinse în cadrul liniilor de transport public județean prevăzute în cadrul programului sunt: Balint, Banloc, Bara, Becicherecu Mic, Boldur, Brestovăț, Bucovăț, Curtea, Foieni, Ghizela, Gottlob, Livezile, Ohaba Lungă, Otelec, Sânmihaiu Român, Secaș și Victor Vlad Delamarina.

Frecvența transportului public județean este în general una redusă, cu majoritatea liniilor dispunând de mai puțin de 5 curse zilnice, cu multe dintre acesta având numai 1-2 curse zilnice (ex. Timișoara – Cenad, Tomnatic – Sânnicolau Mare, Bulgăruș – Jimbolia, Făget – Poieni etc.). Cele mai ridicate frecvențe se remarcă în cadrul următoarelor linii:

- Timișoara – Giroc: 32 de curse/zi;
- Timișoara – Chișoda: 30 de curse/zi;
- Timișoara – Parța: 13 curse/zi;
- Timișoara – Crai Nou: 12 curse/zi;
- Timișoara – Cebza: 12 curse/zi;
- Timișoara – Jebel – Liebling: 11 curse/zi;
- Timișoara – Șipet: 10 curse/zi;
- Timișoara – Cerneteaz: 9 curse/zi;
- Timișoara – Giarmata: 9 curse/zi;
- Timișoara – Sacoșu Turcesc – Liebling: 8 curse/zi.

Acest lucru se datorează cu precădere navetismului, toate aceste linii asigurând legăturile localităților din județ cu municipiul reședință de județ Timișoara, ce concentrează un număr mai ridicat și o varietate mai largă de locuri de muncă și dotări.

O altă problemă întâlnită la nivelul sistemului de transport public județean al județului Timiș este accesul precar la informații. Nu este disponibilă o hartă transport public județean pentru utilizatori iar orarul de funcționare este greu de găsit. Digitalizarea acestui serviciu ar putea îmbunătăți considerabil calitatea lui asigurând totodată o posibilă creștere a numărului de utilizatori. În ceea ce privește infrastructura aferentă transportului public județean, la nivelul județului există un număr redus de autogări amenajate, acestea fiind amplasate în 3 dintre municipiile și orașele din județ – Timișoara, Lugoj și Făget. În celelalte localități, stațiile de transport public județean sunt fie unele informale, fie amenajate precar sau în stare de degradare. În acest context, sunt necesare demersuri de modernizare și amenajare corespunzătoare a stațiilor de transport public județean, având în vedere marcarea corespunzătoare a stațiilor, afișarea informațiilor cu privire la cursele de transport public, precum și asigurarea siguranței utilizatorilor.

³²⁵ Aprobă prin HCJ nr. 164/2012, cu modificările și completările ulterioare.

Transportul public metropolitan completează serviciile de transport public județean

La nivelul zonei metropolitane Timișoara este prezent transport public metropolitan, operat de Societatea de Transport Public Timișoara (STPT) și care completează liniile de transport public județean, asigurând legături între municipiul Timișoara și localitățile din zona metropolitană.

STPT asigură 18 linii de transport cu autobuzul, deservind UAT-urile Moșnița Noua, Albina, Ghiroda, Giarmata Vii, Sânmihaiu Român, Sânandrei, Becicherecu Mic, Dumbrăvița, Șag, Orțișoara, Giarmata, Remetea Mare, Săcălaz, Satchinez, Biled, Șandra, Pădureni și Variaș și 2 linii cu troleibuzul către UAT Ghiroda și Dumbrăvița. Acestea sunt racordate la rețeaua de transport public local din municipiul Timișoara și asigură transferul către autobuzele, tramvaiele și troleibuzele operate la nivel local care, ulterior, oferă acces către multiple dotări și facilități, inclusiv către gară și aeroport.

9.6. MODURI ALTERNATIVE DE TRANSPORT

Modurile alternative de transport vizează mobilitatea activă (deplasările nemotorizate), respectiv bicicleta și mersul pe jos. Acestea reprezintă elemente cheie în procesul de dezvoltare durabilă a mobilității, ele susținând tipare de deplasare mai sustenabile, cu un impact cât mai redus asupra mediului înconjurător. Totodată, deplasările nemotorizate contribuie la îmbunătățirea calității locuirii și a sănătății urbane, două aspecte foarte importante în asigurarea unei dezvoltări coerente a orașului, în special în contextul actual conturat de pandemia de COVID19 care a conturat noi abordări ale modurilor de deplasare pentru a asigura toate măsurile de siguranță necesare.

Atât mersul pe jos, cât și deplasarea cu bicicleta sunt dependente de configurația teritoriului, fiind necesar un sistem coerent de infrastructură specifică (circulații pietonale, piste de biciclete etc.) și dotări/amenajări conexe care să susțină dezvoltarea acestuia (parcări de biciclete, mobilier urban, vegetație de aliniament etc.) în vederea creșterii cotei modale aferente celor două moduri.

Importanța modurilor alternative de transport este evidențiată și la nivel european, acestea fiind una dintre prioritățile din ultimii ani ale Uniunii Europene, fiind concretizate în cadrul documentelor strategice elaborate atât în perioada 2014-2020, cât și pentru perioada următoarele de programare 2021-2027, precum și în cadrul surselor de finanțare existente, ce asigură finanțare pentru proiectele de dezvoltare a mobilității active.

Infrastructura pentru biciclete este în curs de dezvoltare la nivel județean

În ceea ce privește infrastructura pentru biciclete, la nivelul județului Timiș se evidențiază prezența unor piste de biciclete de agrement, cu posibilitate de utilizare și pentru navetism, ce leagă o parte dintre localitățile din județ. Acestea sunt după cum urmează:

- Pista de biciclete Ghiroda (limita cu Timișoara și cu Remetea Mare), amenajată pe digul canalului Bega – în prezent proiectul de realizare a întregii piste este în implementare, fiind utilizabilă doar o porțiune din lungimea totală planificată;
- Pista de biciclete Timișoara – Pădurea Giroc;
- Pista de biciclete Chișoda – Giroc;
- Pista de biciclete Timișoara – granița cu Serbia, amenajată pe malul canalului Bega; Pista face parte dintr-un proiect mai amplu care vizează conectarea orașului Timișoara cu orașul Zrenjanin din Serbia, urmând a se amenaja și un punct de trecere al frontierei de-a lungul pistei.

Totodată, există și un proiect planificat care vizează inclusiv dezvoltarea pistelor de biciclete pentru legături între localitățile din județ. Acest proiect este „Lărgire la 4 benzi a DJ692, sector DN69 – Sânandrei”, urmând ca o dată

cu finalizarea implementării să existe o pistă de biciclete care leagă municipiul Timișoara și comuna Sânnandrei de-a lungul DJ692. În anul 2020 au fost aprobați indicatorii tehnico-economici ai studiului de fezabilitate pentru acest proiect³²⁶, urmând ca în perioada următoare să fie realizate mai multe demersuri în vederea implementării proiectului.

Județul Timiș a dezvoltat și un proiect de cicloturism în parteneriat cu autoritățile din Serbia, conturând 4 noi trasee transfrontaliere de cicloturism (Figura 234). Proiectul a prevăzut și implementarea unui centru de cicloturism în Srpska Crnja (Serbia) și un punct de oprire turistic pentru cicliști în Jimbolia.

FIGURA 274. HĂRȚI CICLOTURISM, PROIECTUL TOUR DE BANAT, ROMÂNIA-SERBIA, 2018

Sursa: Tour de Banat, disponibil la: <https://tourdebanat.com/en/tour-de-banat-maps/>

Întrucât județul Timiș cuprinde importante zone viticole (Recaș sau Buziaș – Silagiu) există un potențial ridicat pentru a crea trasee cicloturistice care să faciliteze o legătură sigură și atractivă între diversele crame. Modernizarea drumurilor agricole și deschiderea lor pentru bicicliști poate avea o contribuție importantă în susținerea cicloturismului la nivelul județului.

La nivel local, municipiul Timișoara dispune de multiple piste de biciclete amenajate pe teritoriul municipiului, acestea nu formează însă o rețea completă și nu prezintă adesea erori de proiectare și astfel un nivel de serviciu redus³²⁷. De asemenea, Timișoara este și singurul centru urban din județ care dispune de un sistem de închiriere a bicicletelor de tip „bike-sharing”, având un total de 25 de stații de închiriere amplasate în puncte cheie din oraș.

Inițiative de încurajare a transportului cu bicicleta se remarcă și în alte orașe și comune din județ. Un astfel de exemplu este comuna Teremia Mare unde au fost amenajate două piste de biciclete care să asigure legăturile

³²⁶ Consiliul Județean Timiș, Hotărârea Consiliului Județean nr. 160/23.09.2020.

³²⁷ Pistele sunt foarte des amplasate pe trotuar iar spațiul dedicat pietonilor este astfel diminuat.

către satele aparținătoare ale comunei: Teremia Mică și Nerău. Totodată orașe și comune precum Recaş, Ghiroda Sănnicolau Mare sau Fârdea au în vedere realizarea unor piste de biciclete în perioada 2021-2027.

Infrastructura pentru deplasările pietonale

În cazul județului Timiș, infrastructura pentru deplasări pietonale este marcată de circulațiile pietonale aferente drumurilor. Modul de amplasare a clădirilor în mare parte dintre satele și comunele județului Timiș, respectiv retragerea semnificativă a acestora față de zona carosabilă, conturează un spațiu amplu ce permite deplasarea în siguranță a pietonilor. În multe dintre cazuri, există amenajate și trotuare care să permită circulația acestora, amplasate în imediata vecinătate a clădirilor, separate de zona carosabilă printr-un spațiu verde (diferite tipuri de vegetație – fâșie verde, vegetație înaltă etc.). Astfel de exemple se găsesc în multiple localități de la nivelul județului, precum Grabaț, Sânpetru Mare, Iacea Mică, Periam, Ghizela etc.

Acest aspect oferă un potențial ridicat pentru localitățile din județul Timiș, acestea putând să amenajeze, inclusiv în mediul rural, circulații pietonale ample de-a lungul drumurilor, precum și piste de biciclete și/sau spații verzi. Totuși, există și un număr redus de localități ce nu dispun de această configurație, confruntându-se cu problemele principale regăsite la nivelul mediului rural din România din punct de vedere al deplasărilor pietonale, respectiv lipsa unor infrastructuri corespunzătoare și necesitatea locuitorilor de a utiliza fie acostamentul drumurilor, fie zona verde dintre case și carosabil care, de cele mai multe ori, are dimensiuni reduse. În județul Timiș, aceste probleme sunt evidențiate în sate și comune precum Pietroasa, Hăuzești, Crivina sau Poieni.

În ceea ce privește mediul urban, orașele și municipiile din județ dispun de zone și/sau străzi pietonale, de trotuarele aferente străzilor, precum și de spații verzi (parcuri, scuaruri etc.). Un exemplu notabil este municipiul Timișoara, acesta dispunând de o zonă centrală pietonală amplă, conturată în zona Cetății, transformată în ultimii ani prin multiple intervenții de pietonalizare și de limitare a accesului auto. Municipiul Lugoj dispune, de asemenea, de o arteră principală pietonală în zona centrală – str. Alexandru Mocioni, aceasta aflându-se în prezent în curs de reabilitare. Artera susține multiple activități comerciale și de alimentație publică, conturându-se ca unul dintre obiectivele principale de interes de la nivel local.

FIGURA 275. PIAȚA LIBERTĂȚII, MUNICIPIUL TIMIȘOARA

Sursa: Pagina de Facebook Visit Timisoara. <https://www.facebook.com/tourismofficetimisoara/photos/5032857280088508>

9.7. PRINCIPALELE CONCLUZII, PROVOCĂRI ȘI RECOMANDĂRI PENTRU STRATEGIE

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
În ultimii 10 ani, indicele de motorizare din județul Timiș a suferit o creștere considerabilă de 58.48%, punând presiune pe infrastructura rutieră existentă.	Dezvoltarea serviciilor de transport public județean și feroviar pentru a susține cererea de transport pentru navetismul județean (exemple detaliate în cadrul punctelor următoare). Campanii de promovare a beneficiilor utilizării mijloacelor de transport prietenoase cu mediul în rândul cetățenilor județului. Diversificarea serviciilor de transport și mobilitate disponibile la nivelul județului care să acopere într-un mod eficient și zonele cu o cerere mai scăzută. Se pot avea în vedere proiecte de tip „transport la cerere” (demand responsive transport), care să asigure deplasarea persoanelor din zonele slab deservite în prezent.
Lipsa variantelor ocolitoare în cadrul orașelor precum Jimbolia sau Sănnicolau Mare, ce sunt traversate de un flux ridicat de vehicule, inclusiv vehicule destinate transportului de marfă.	Amenajarea variantelor ocolitoare în orașele vizate pentru redirectionarea traficului greu și a celui de tranzit în afara zonei urbanizate. Se pot realiza parteneriate cu UAT-urile pentru a dezvolta variantele ocolitoare cu rang de drum județean.
Calitatea scăzută a drumurilor comunale, ce îngreunează accesibilitatea din și spre localitățile deservite de către acestea.	Modernizarea / reabilitarea drumurilor comunale aflate în stare de degradare. Asfaltarea drumurilor comunale de pământ.
Infrastructură intermodală redusă în județul Timiș, transferul între mai multe mijloace de transport fiind îngreunat și/sau inexistent.	Echiparea corespunzătoare a gărilor din lungul liniilor de cale ferată cu potențial de navetism în vederea conturării unor noduri intermodale principale în județ. Se va avea în vedere includerea unor facilități care să permită transferul facil între mijloacele de transport (ex. parcuri securizate pentru vehicule și biciclete, trasee pietonale între diferitele stații învecinate, marcaje corespunzătoare, puncte de achiziție a biletelor etc.). Modernizarea și extinderea autogărilor în orașele din județ.
Rețea extinsă de căi ferate încă neutilizată la potențialul real	Conturarea unui studiu de oportunitate pentru transport public metropolitan în jurul municipiului Timișoara. Există potențial ridicat pentru legăturile Timișoara – Deta cu opțiuni spre Reșița, Timișoara – Buziaș – Lugoj, Timișoara – Arad (mai ales în contextul liniei spre aeroport), Timișoara – Sântandrei – Sănnicolau Mare – Cenad. Legătură Gara Timișoara – Aeroportul Traian Vuia (în curs de realizare)
Calitatea serviciilor de transport public județean este încă redusă, mai ales în ceea ce privește accesul la informație.	Reorganizarea programului de transport public județean pentru a deservi orele de vârf, inclusiv creșterea numărului de curse zilnice către/dinspre localitățile cu cerere ridicată.

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
	Extinderea sistemului de transport public metropolitan în Timișoara pentru a deservi toate comunele din zona metropolitană. Modernizarea / amenajarea stațiilor de transport public județean din județul Timiș. Se va avea în vedere protecția împotriva intemperiilor, amenajarea unui loc de odihnă, precum și afișarea informațiilor relevante (orar, hartă etc.). Achiziția de autobuze electrice/hibrid dotate cu GPS pentru a diminua emisiile de CO2 rezultate din transportul public (mai ales în mediul urban și în zona metropolitană), precum și pentru a permite monitorizarea în timp real a curselor de transport public județean. Digitalizarea serviciilor de transport public județean prin implementarea unei aplicații mobile și a unui portal de transport care să permită plata călătoriei prin SMS, vizualizarea orarelor de funcționare, a hărții rețelei de transport public județean, precum și a informații în timp real cu privire la sosirea autobuzelor dintr-o anumită stație³²⁸. Aplicația poate integra și informații din servicii conexe cum ar fi mersul trenurilor (pentru navetism) și transportul public local.
Deplasarea bicicliștilor pe teritoriul județului este încă dificilă și nesigură.	Conturarea unor coridoare / piste de biciclete la nivelul județului Timiș, care să asigure legăturile între obiectivele de interes (turism, agrement, sport etc.) din județ (zona Buziaș, Satchinez, Bazoș). Amenajarea unor coridoare verzi și de cicloturism transfrontaliere – transjudețene: Szeged – Mako – Cenad – Arad (în lungul Mureșului). Amenajare piste de biciclete pentru conectarea localităților periurbane la municipiul Timișoara. Elaborarea unui ghid județean de proiectare și amenajare a pistelor de biciclete și a parcărilor de biciclete. Ghidul va cuprinde cu precădere soluții pentru mediul rural. Încurajarea UAT-urilor să își dezvolte rețele de piste de biciclete la nivel local.
Județul Timiș dispune de un potențial ridicat de amenajare a infrastructurii destinate transportului nemotorizat (trotuare, piste de biciclete) în lungul drumurilor județene.	Parteneriat cu UAT-urile pentru amenajarea trotuarelor și/sau pistelor de biciclete de a lungul drumurilor județene. Se va avea în vedere ca în cazurile în care drumul județean se află în curs de modernizare/reabilitare, proiectele să se desfășoare concomitent.

³²⁸ Un exemplu relevant de la nivel național este județul Bihor, acesta dispunând de o platformă digitală pentru transportul public județean. Mai multe detalii: <http://bihortransport.ro/ro/>

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
	Utilizarea unei aplicații de încurajare a mersului pe jos și cu bicicleta, bazată pe un sistem de bonificație ³²⁹ .
Există un potențial de dezvoltare a transportului pe apă în lungul Canalului Bega, ce poate contribui la extinderea rețelei de căi navigabile interioare de la nivel național.	Finalizarea proiectelor de revitalizare a Canalului Bega și de amenajare a Portului Timișoara. Implementarea unui sistem de transport public pe apă pe Canalul Bega, care să asigure legăturile între localitățile deservite.
Poziționarea județului Timiș la granița cu Serbia și Ungaria îi oferă acestuia un potențial de dezvoltare a infrastructurii transfrontaliere. Totodată, legăturile transfrontaliere cu Serbia sunt îngreunate, nu mai există trenuri care să treacă granița spre Serbia iar legătura pe cale rutieră e asigurată de un drum cu o singură bandă pe sens.	Parteneriat transfrontalier cu Serbia pentru revitalizarea legăturilor pe cale ferată România-Serbia. Autostradă Timișoara – Moravița - Belgrad Extinderea rețelei de piste de biciclete transfrontaliere din județul Timiș (ex. Stamora Moravița – Vrsac, Sânnicolau Mare – Kiszombor etc.). Parteneriat transfrontalier cu Ungaria pentru revitalizarea legăturilor pe cale ferată România-Serbia (Cenad – Mako - Szeged).

Luând în considerare principalele provocări și elemente de potențial identificate la nivelul județului Timiș din punct de vedere al transportului și mobilității se evidențiază următoarele zone / arii de intervenție prioritare:

- Gările din orașele și municipiile din județul Timiș;
- Transportul public metropolitan pe cale ferată;
- Drumurile comunale de pe teritoriul județean;
- Drumurile județene, fiind vizat întreg profilul drumului nu doar partea carosabilă;
- Transportul public județean (digitalizare și intermodalitate);
- Canalul Bega;
- Drumurile agricole care leagă zone cu potențial turistic (ex. Buziaș – Silagiu);

Localitățile situate la granița cu Serbia sau Ungaria.

³²⁹ În prezent se testează un proiect pilot de acest fel în Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Mai multe detalii: <https://wheleygo.ro/>

10. MEDIU ȘI PROTECȚIA MEDIULUI

10.1. ELEMENTELE FAVORABILE ȘI RESTRICTIVE IMPUSE DE CĂTRE CADRUL NATURAL

10.1.1. SUBSTRATUL GEOLOGIC

Întregul teritoriu al județului Timiș se află pe fundament cristalin carpatic, fracturat și scufundat în unitatea de câmpie și ridicat ca un horst în munte și, uneori, în dealuri.³³⁰ Astfel, județul Timiș se împarte în două unități majore: unitatea structurală a Orogenului Carpatic (Pânza Getică), aflată în partea de est a județului, având la suprafață roci cristaline formate în condiții de temperatură și presiune ridicate (Munții Poiana Ruscă), și Depresiunea Panonică situată în partea centrală și de vest a județului, cu roci sedimentare la suprafață³³¹.

Zona de câmpie se compune din sedimente cuaternare: nisipuri, argile, pietrișuri și, local, loessuri – Câmpia Jimboliei, Câmpia Vingăi). Existența loessului determină procese de tasare prin care se formează crovuri – forme de relief cu influență negativă în agricultură.³³² Dealurile au la suprafață marne, nisipuri și pietrișuri, în timp ce Munții Poiana Ruscă sunt alcătuiți din roci metamorfice (șisturi).

Teritoriul județului este străbătut de liniile de falie din valea Mureșului (pe direcția est-vest) și din sectorul Păuliș – Șiria – Pâncota, indicate de prezența apelor minerale (Buziaș, Călacea, Ivanda), vapori de apă supraîncălziți (aliniamentul Păuliș – Pâncota) sau prezența bazaltelor (Lucareț – Șanovița, Gătaia)³³³.

Caracteristicile substratului geologic determină un risc seismic moderat în județul Timiș. Aspectele legate de riscul seismic sunt detaliate în subcapitolul privind Riscurile și schimbările climatice.

Județul Timiș beneficiază de existența unor resurse de subsol precum:

- Hidrocarburi: zăcăminte de lignit (Sinersig), petrol și gaze (în vestul județului: Teremia Mare, Șandra, Satchinez, Varoaș, Călacea, Dudeștii Vechi), gaze de șist.
- Materiale de construcție: bazalt (Lucareț-Șanovița), argilă (Biled, Cărpiniș, Jimbolia, Lugoj, Sânnicolau Mare), nisip (Șag), nisip pentru sticlă (Groși-Făget, Tomești, Gladna), calcare (Luncani, Românești, Pietroasa).
- Minereuri neferoase: mangan (Pietroasa).
- Izvoare de ape minerale și ape geotermale: Timișoara (la adâncime de 1.100 m), Buziaș (carbogazoase), Pișchia, Ivanda (izvoare sulfatate), Sacoșu Mare, Bogda, Călacea (ape minerale termale de 35 – 40 °C), Deta, Sânnicolau Mare, Jimbolia, Teremia Mare, Lovrin.

10.1.2. GEOMORFOLOGIA

Forma predominantă de relief în cadrul județului Timiș este câmpia – peste 85% din suprafața județului. Câmpia Banatului ocupă partea centrală și vestică a județului, pătrunzând în zona dealurilor pe văile râurilor Bega și Timiș unde formează depresiunile Făgetului și Lugojului.

³³⁰ Posea, G. (coord), (1983), *Enciclopedia Geografică a României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.

³³¹ Strategia de Dezvoltare Economico-Socială a județului Timiș și Programul Strategic Multianual 2015-2023.

³³² Planul de Amenajare a Teritoriului Județean Timiș – volumul 2 Cadru natural, mediu, zone de risc.

³³³ Idem.

Câmpia Banatului este una etajată ca urmare a mișcărilor geologice (subsidență, ridicare ritmică a munților și dealurilor): există o treaptă înaltă, pleistocenă, în vecinătatea dealurilor (120-170 m, nisipuri și argile peste care se suprapun pietrișuri și luturi) și o treaptă joasă de divagare, holocenă (80 – 115 m, cu lunci largi). Câmpiile înalte includ câmpii cu depozite eoliene (cum este Câmpia Vinga, ce prezintă cele mai tipice depuneri de loess din sud-vestul României) și câmpii cu depozite fluvio-lacustre (Gătaia). Câmpiile joase sunt formate ca urmare a depozitelor eoliene (Câmpia Torontalului), a depozitelor aluvio-proluviale (Câmpia joasă a Timișului) sau a depozitelor fluvio-lavustre (Câmpia Aranca, Câmpia Moravița).

În estul județului se regăsește zona dealurilor piemontane (Dealurile Banatului), cu altitudini între 200-400 m. Între zona montană (horstul cristalin al Munților Poiana Ruscă) și zona dealurilor piemontane se află un șir de depresiuni de contact: Zolt, Gladna Română, Gladna Montană, Fârdea – Hăuzești. Principalele subdiviziuni ce pot fi individualizate în zona dealurilor piemontane sunt (de la nord către sud): Dealurile Lipovei (între Mureș și Bega, alcătuite din Podișul Lipovei și Dealurile Bulzei), Dealurile Lăpușului (în nord-vestul munților Poiana Ruscă), Dealurile Lugoșului (între Bega Luncanilor și Culoarul Bistrei), Dealurile Buziașului (prelungire a Dealurilor Pogănișului) și Dealurile Dognecei³³⁴.

Cele mai mari altitudini se află în extremitatea estică a județului, în partea nord-vestică a Munților Poiana Ruscă (vf. Padeș – 1.374 m, vf. Rusca 1.355 m). Din aceste vârfuri se desprind radiar culmi lungi, ce coboară până în depresiunile periferice. Comuna Nădrag se află situată integral în zona montană, în timp ce alte 4 comune (Fârdea, Margina, Pietroasa, Tomești) se află parțial în zona montană. Comunele Nădrag, Pietroasa și Tomești au fost incluse în zona montană defavorizată conform Ordinului 355/2007³³⁵.

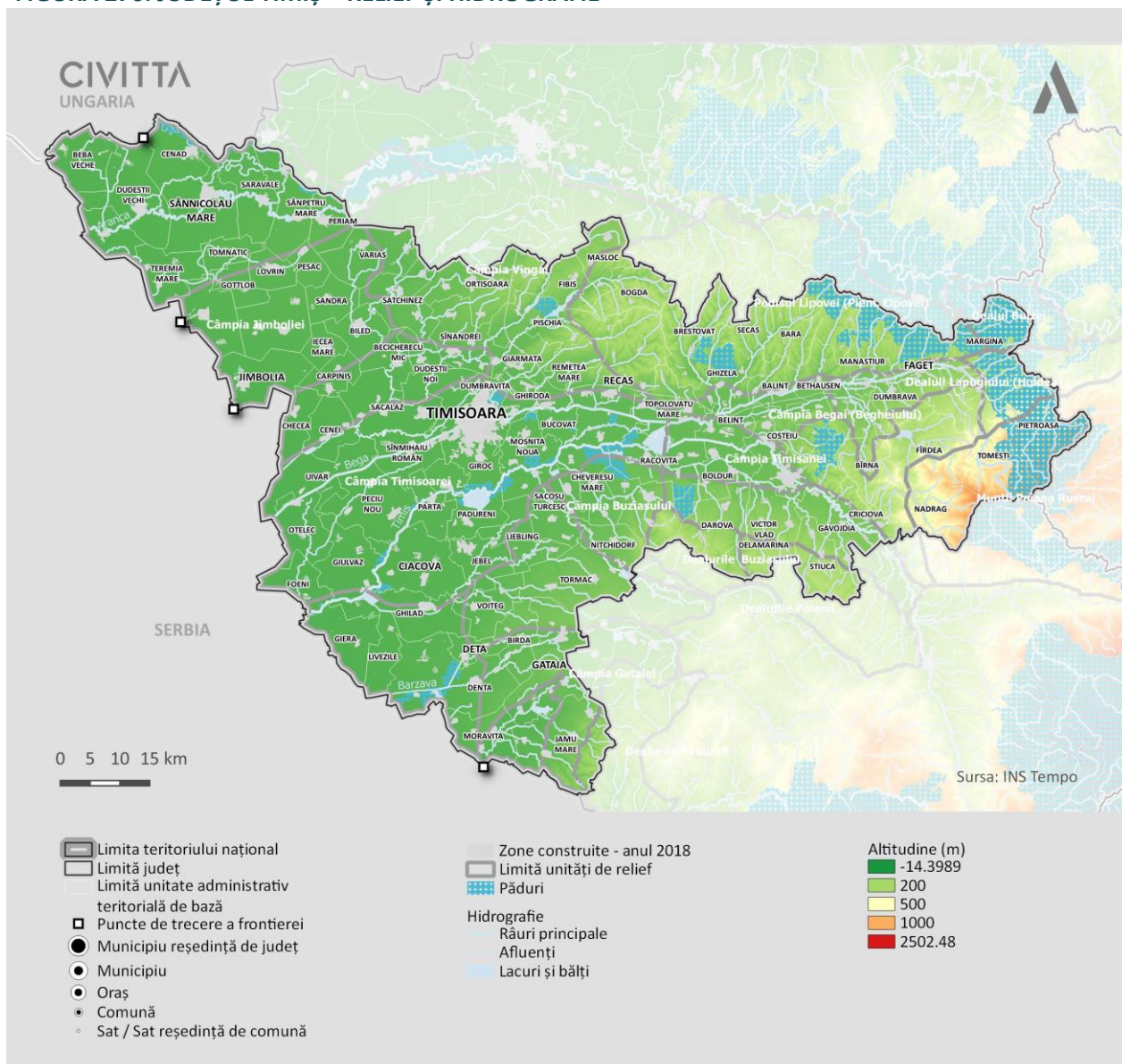
Câmpia joasă din județul Timiș este afectată de procese de aluvionare determinate de divagarea râurilor principale (Mureș, Bega, Timiș, Bârzava). Cea mai mare parte din acest teritoriu ar fi anual inundat în lipsa amenajărilor existente (îndiguiri, desecări, canalizări). În unele cazuri (Câmpia Jimboliei) se întâlnesc câmpii de divagare mai vechi, acoperite cu loess, unde se formează crovuri de până la 2 m adâncime ca urmare a proceselor de tasare (care au, totuși, o intensitate redusă). Excesul de umiditate din câmpiile joase poate duce la salinizări. Din cauza alcătuirii petrografice (nisipuri, marne, pietrișuri) și a îndepărtării vegetației spontane (despăduriri), etajul colinar al județului se remarcă printr-un ritm accentuat al proceselor geomorfologice: eroziunea în suprafață, șiroirea, torențialitatea și alunecările de teren. Prin urmare, degradarea terenurilor în zonele deluroase ale județului este accentuată. În zona montană a județului eroziunea în suprafață este foarte redusă, excepție făcând doar zonele despădurite³³⁶.

³³⁴ Planul de Amenajare a Teritoriului Județean Timiș – volumul 2 Cadru natural, mediu, zone de risc.

³³⁵ Idem.

³³⁶ Posea, G. (coord), (1983), *Enciclopedia Geografică a României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.

FIGURA 276. JUDEȚUL TIMIȘ – RELIEF ȘI HIDROGRAFIE

Sursa: DEM România, geospatial.org (limită unități de relief)

10.1.3. HIDROGRAFIA

Teritoriul județului Timiș se suprapune cu bazinele hidrografice ale râurilor Mureș (prin Valea Aranca, un vechi curs al Mureșului), Timiș, Bega și Bârzava.

Mureșul formează o limită administrativă naturală între județele Timiș și Arad, respectiv de-a lungul graniței de stat cu Ungaria, pe o distanță de 42 km. Valea Aranca reprezintă un vechi curs al Mureșului, ce străbate partea nord-vestică a județului (65 km), acționând în prezent ca un canal de desecare și având un caracter de evidentă divagare ca urmare a pantei reduse. Timișul (231 km lungime, din care 138 km în județ) primește pe teritoriul județului câțiva afluenți importanți: Nădrag pe partea dreaptă și Timișana, Șurgani, Pogăniș și Lunca-Birda pe partea stângă. Pentru reducerea riscului la inundații de-a lungul râului Timiș, acesta a fost îndiguit în aval de Coșteiu, fiind de asemenea legat cu râul Bega prin canalele de legătură Coșteiu – Chizătău (pentru alimentarea râului Bega la ape mici) și Topolovău – Hitiaș (pentru descărcarea apelor mari ale Begăi în Timiș). Tot pentru reducerea riscului la inundații, dar și pentru facilitarea navigației, cursul inferior al Begăi a fost canalizat și

redirecționat pe un nou traseu spre sud. Bega Veche reprezintă cursul inferior al fostului traseu al râului, fiind o continuare a râului Beregsău și având o lungime de 88 km. Râul Bârzava și afluentul său Moravița traversează partea sudică a județului³³⁷.

Debitele maxime ale acestor râuri (cu probabilitate de depășire de 1 % - o dată la 100 de ani) pot atinge valori de 1.580 m³/s (pe râul Timiș, la s.h. Șag), 290 m³/s pe Bega. 100 m³/s pe Bega Veche, 200 m³/s pe Bârzava și 2.360 m³/s pe râul Mureș.³³⁸ Prin urmare, județul Timiș prezintă un risc ridicat la inundații, mai multe detalii fiind prezentate în subcapitolul Riscuri și schimbări climatice.

Cele mai importante lacuri naturale din județ sunt lacuri relict, fiind resturi din mlaștinile care au acoperit în trecut câmpia. Este vorba de complexul lacustru din arealul comunei Satchinez (5 lacuri cu suprafața totală de 58 ha, cel mai important fiind lacul Satchinez – 40 ha, și mlaștinile Râul Tudin și Râul Mărășești) și de lacurile de pe teritoriul administrativ al comunei Becicherecu Mic (suprafață totală 46 ha), la care se adaugă Balta Petra (15 ha) din comuna Jebel³³⁹. Întreaga câmpie joasă este caracterizată prin prezența lacurilor apărute în coturi de meandre sau brațe părăsite.

Pe teritoriul județului Timiș se află și două lacuri de acumulare importante: Surduc (357 ha, pe râul Gladna) și Murani (pe Măgheruș)³⁴⁰.

În cea mai mare parte a județului, apele freatice se află la adâncimi foarte mici – în zona de câmpie, adâncimea este adesea de 0,5 – 2m, contribuind la excesul de umiditate din perioadele ploioase.

Toate corpurile de apă subterană din județul Timiș se află în stare cantitativă bună. Cele 8 corpuri de apă subterană identificate sunt³⁴¹:

- ROBA01 Lovrin Vinga – tip poros, 1.485 km²;
- ROBA02 Fibiș – tip poros, 725 km²;
- ROBA03 Timișoara – tip poros, 2.518 km²;
- ROBA04 Lugoj – tip poros, 1.585 km²;
- ROBA05 Gătaia – tip poros, 976 km²;
- ROBA06 Fântășești (Munții Poiana Ruscă) – tip karstic și fisurat, 80 km²;
- ROBA07 Luncani (Munții Poiana Ruscă) – tip karstic și fisurat, 68 km²;
- ROBA08 Maciova (Munții Poiana Ruscă) – tip fisurat, 117 km²;

Pe lângă aceste corpuri de apă freatică, pe teritoriul județului Timiș a fost identificat și un corp de apă de adâncime – ROBA 18 Banat. Acesta beneficiază de existența stratului acoperitor format din corpurile de ape freatice, ce îl protejează față de sursele de poluare de suprafață. Acest complex acvifer de adâncime este singurul care va fi luat în calcul pentru alimentarea cu apă subterană a localităților județului Timiș.

Zonele cu posibilități reduse de alimentare cu apă subterană sunt localizate în estul județului, în culoarul depresionar al Begăi superioare, pe teritoriul administrativ al orașului Făget și al comunelor Margina, Tomești, Pietroasa³⁴².

³³⁷ Posea, G. (coord), (1983), *Enciclopedia Geografică a României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.

³³⁸ Idem.

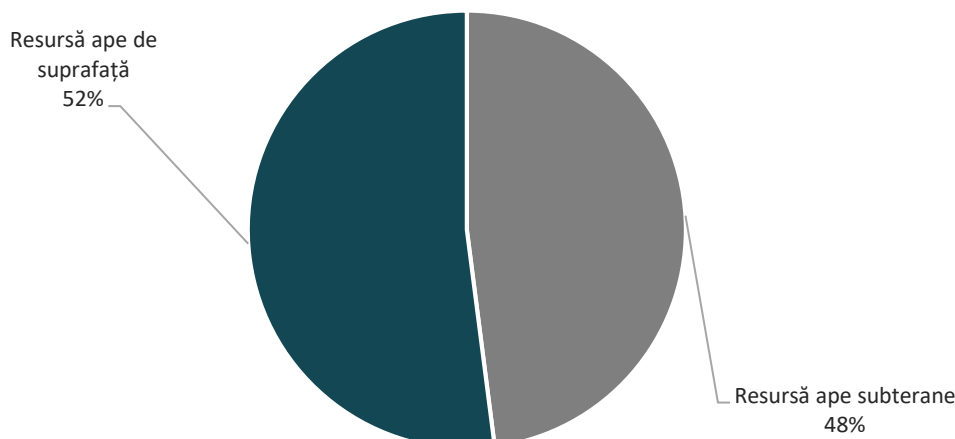
³³⁹ Strategia de Dezvoltare Economico-Socială a județului Timiș și Programul Strategic Multianual 2015-2023.

³⁴⁰ Idem.

³⁴¹ Planul de Management al Spațiului Hidrografic Banat 2016 – 2021.

³⁴² Planul de Amenajare a Teritoriului Județean Timiș – volumul 2 Cadru natural, mediu, zone de risc.

FIGURA 277. DISTRIBUȚIA RESURSELOR DE APĂ DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Prelucrare după Gâștescu, P. (2010). *Resursele de apă din România, Potențial, calitate, distribuție teritorială, management*

Județul Timiș dispune de resurse de apă estimate la 1.592,7 milioane m³/an, din care 763,90 milioane m³/an din apele subterane și 828,8 milioane m³/an din apele de suprafață.³⁴³ Se apreciază astfel că județul are un ușor deficit de resurse de apă, raportat la populație³⁴⁴ (circa 2.256 m³/locuitor/an).

10.1.4. CLIMA

În județul Timiș clima este temperat-continentală moderată, cu influențe oceanice (dinspre vest) și mediteraneene (dinspre sud și sud-vest). Datorită caracteristicilor reliefului, peste 85% din teritoriul județului aparține ținutului cu climă de câmpie. Clima este caracterizată de veri calde cu precipitații relativ bogate și ierni blânde datorate influențelor mediteraneene. Astfel, durata stratului de zăpadă este mai mică (15 – 20 zile), județul având printre cele mai lungi durate ale intervalului fără îngheț din țară³⁴⁵.

Prin urmare, parametrii climatici sunt influențați de circulația generală a atmosferei, caracterizată prin frecvența foarte mare a advecțiilor de aer temperat-oceanic din spre vest și nord-vest (vara și în anotimpurile de tranziție) și prin frecvența mare a advecțiilor de aer tropical-maritim dinspre sud-vest și sud, în special în perioada rece a anului. Radiația solară globală este cuprinsă între valori de peste 122.5kcal/cm²/an în extremitatea vestică a județului și valori de sub 115 kcal/cm²/an în zona estică³⁴⁶. Astfel, durata anuală de strălucire a soarelui depășește 2.000 ore în partea vestică a județului (stația meteorologică Jimbolia), în timp ce la Lugoj, în est, durata este de sub 1.800 ore³⁴⁷.

³⁴³ Gâștescu, P. (2010). *Resursele de apă din România, Potențial, calitate, distribuție teritorială, management*. în *Water resources from Romania. Vulnerability to the pressure of man's activities*, conference proceedings (pp. 10-30).

³⁴⁴ Conform INSSE Tempo Online, populația rezidentă în județul Timiș la 1 ianuarie 2020 era de 705.914 locuitori.

³⁴⁵ Strategia de Dezvoltare Economico-Socială a județului Timiș și Programul Strategic Multianual 2015-2023.

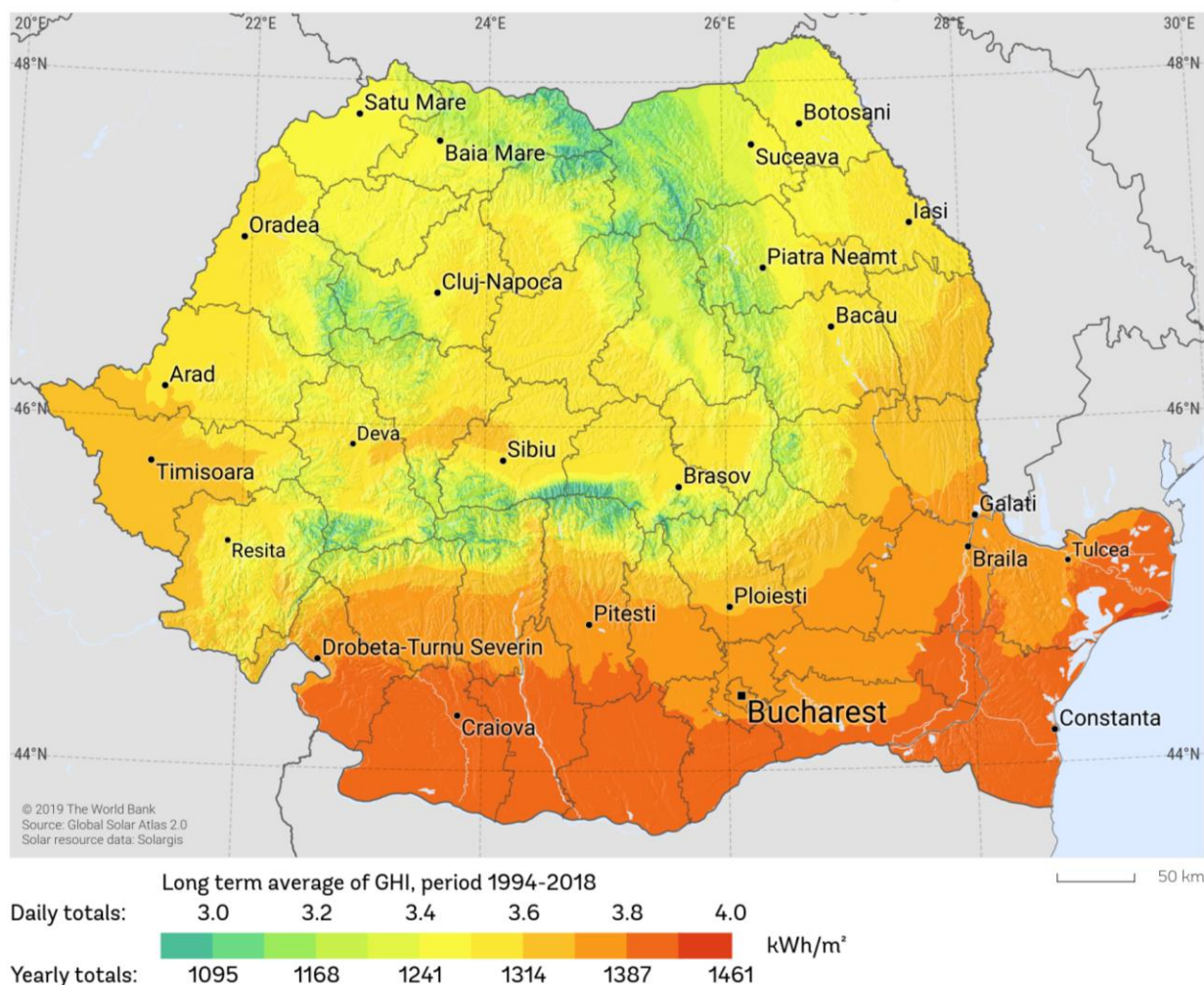
³⁴⁶ Posea, G. (coord), (1983), *Enciclopedia Geografică a României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.

³⁴⁷ Planul de Amenajare a Teritoriului Județean Timiș – volumul 2 Cadru natural, mediu, zone de risc.

FIGURA 278. RADIAȚIA GLOBALĂ MEDIE ÎN PERIOADA 1994-2018 PE TERITORIUL ROMÂNIEI

SOLAR RESOURCE MAP

GLOBAL HORIZONTAL IRRADIATION ROMANIA

Sursa: Solargis.com – World Bank Group și ESMAP

Studiile realizate la nivel național indică faptul că partea vestică a județului Timiș se află în zona de radiație solară II, cu o intensitate a radiației solare de 1.300 – 1.350 kWh/m²/an. Prin urmare, potențialul de utilizare a energiei solare este ridicat.

Temperatura aerului este slab diferențiată pe teritoriul județului ca urmare a uniformității reliefului, mediile anuale fiind aproape de 11°C în zona de câmpie – media în perioada 1961-1990 este de 11.0°C la Jimbolia, 10.8°C la Banloc, 10.6°C la Timișoara, 10.5°C la Sânnicolau Mare și 10.4°C la Lugoj. Temperatura medie a lunii iulie este de sub 18°C în zona dealurilor din est și de peste 21°C în zona de câmpie. Temperatura medie a lunii ianuarie prezintă valori cuprinse între -1°C și -2°C, fiind mai ridicată în câmpia înaltă din estul județului și mai joasă în zona de dealuri din extremitatea estică.³⁴⁸

Temperatura maximă absolută în județul Timiș a fost înregistrată la Banloc (42.0°C la 24 iulie 2007), iar temperatura minimă absolută la Timișoara (-35.3°C la 29 ianuarie 1963). În anul 2010, temperatura medie anuală a aerului a fost mai ridicată comparativ cu normala climatologică (perioada 1961 – 1990) în toate cele cinci stații

³⁴⁸ Posea, G. (coord), (1983), *Enciclopedia Geografică a României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.